

ჩვენი მწერლობა

გამოდის თვეში ორჯერ პარასკეობით

ფასი 1,50 ლარი

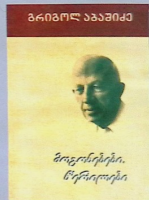
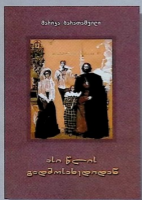
30 ოქტომბერი 2009

№22(100)

1516
2009

100

ნიგნის თარო

შთაბოძებულ ის ერთდღერტი ზრახვა

თამარ ლონდაძის ესაუბრება რუსთომ ჩხიძე

- თქვენ თვითონვე გიკვირდათ ის, რომ ვეებერთელა „აგვისტოს შვილების“ შემდეგ მიხაკო წერეთელზე მალევე დანერეთ ბიოგრაფიული რომანი „მგზავრი თიბათის მზეში“, ამჯერად კი ქაქუცა ჩოლოყაშვილის ცხოვრების ქრონიკაც ზედ მოადვენით. ნუთუ არ შეგაკართოთ ამოუსუნთქავად ახალი რომანის შექმნის განზრახვამ? გამართლებით ვაგვიმართება, მისი დასრულება მალევე რომ შექმლით, მაგრამ პირველი სტრიქონები რომ გამოგყავდათ, არ ვაგინჩნდათ სურვილი, რომ ცოტა შემდგომი ხანისათვის გადაგედოთ?

- ნერა რომ დაევისე, უკვე აღარ - ჩემი შემჩრებელი მეც აღარ ვიყავი, რაკილა იმ ფრახას მივაგინე, ამდენი ხნის ნალოლიავები ფიქრი ამ ეროვნული გმირის ეპიკურ გააზრებაზე ერთბაშად რეალობად რომ ნარჩობადგენინა.

- ამდენი ხმის ნალოლიავებიო, პრძანეთ, მაინც რამდენი ხნის და აქამდე რა გაბრკოლებდათ?

- ალექსანდრე ორბელიანზე რომ მოვთავიე რომანი - ეს კი იხუთმეტი წლის წინათ მოხდა - უკვე საფუძვლიანად შეუღდექი ქაქუცა ჩოლოყაშვილსა და 1924 წლის აჯანყებაზე მასალების შეგროვებასა და იმ ტრავგიკული მოვლენისა და მის მონაწილეთა ფსიქიკის გააზრებას. ეს ძიებანი თუნდ იმ მხრედ გამომადა, რომ მიხილ ვჯახიძეთვის რომანში „არსენა მარაბული“ ადგილად ამოვიცაინი მთავარი გმირის პროტოტიპიც და ტყუილ გასულთა სამძის ცხოვრების უშუალო შთამაგონებელიც - არსენას სახელს ქაქუცა ჩოლოყაშვილის სახეზე ამოფარებოდა, არსენას თანამომეგებისას - შეფიცულთა რახმისა, და კიდევ გამოვიყენე მონოგრაფიამი „არსენა და მისი ეპოსი“.

მოგვიანებით კი ის ძიებანი და დაკრებებანი ძალიან ნამადგა „აგვისტოს შვილების“ შექმნისას, რაკილა მის აგებულებაზე და შინაგან ტრანოლიას იმ სახლიანი აგვისტო-სექტემბრის დღეები ვანახლებოდა, როგორც ოთარ ჩხიძის შემოქმედების ქვაკუთხედი... მაგრამ ვერა და ვერ ვაქციე ქაქუცა ჩოლოყაშვილი ბიოგრაფიული რომანის გმირად.

- ხელს რა გიშლიდათ?

- თითქოს არც არავფერი - ისე ყოველმხრივ შევისწავლე შეფიცულთა რახმის ბელადის ცხოვრებაც, პარტიზანთა თავგადასავალიც და აჯანყების მსვლელობაც და საერთო ფონიც, ერთი შეტყვდა რჩებოდა ეპიკური თხზულების შესაქმნელად, მაგრამ ის შთაგონება ვერა და ვერ ვიპოვეთ საკუთარი თავში, უამისოდ კი არ ღირდა, რადგანაც თორბახას არამცოლუ ექსპლესია და დინამიზმი მოაკლდებოდა, რამდენიმე ფურცელსაც ვერ ვაგვადგებოდა.

- ცოტა შეემა ალბათ იმითაც პოვეთ, რომ ესეი უშლენით აგვისტოს ნათელის სიმბოლიკის ქართულ გააზრებასა (ფოლკნერული მითოსური ბილევის ნაც-

ვლად ახალი ქართული მითოსის ტრავიზმი რომ გამოკვეთეთ) და მარჯანიშვილეთა სპექტაკლს ქაქუცა ჩოლოყაშვილზე.

- ცოტა კი... ვე იყო და ეგ... გურამ ქართველშვილის პიესის მიხედვით დადგმულმა სპექტაკლმა ძალიან გამახარა - როგორც თეატრალურმა სანახაობამ (ლივან ნუღაძის რეჟისორული ხელოვნებისა და მსახიობთა შესანიშნავი თამაშის წყალობით) და როგორც საგანმანათლებლო მოვლენამ, რასაც აღფრთოვანებით აშყვა ჩვენი ახალგაზრდობა და კიდევ გადაქვდა ყოველი დადგმისას დარბაზი. ჩემი სარეცენზიო ჩანაწერის გამოქვეყნება ამერ ვიქმარე და იოსებ ქუმბურდიისა და ნათელა ჩვენი პროფესიული გამომხატურებანიც მოვადევნე „ჭეუნი მწერლობის“ ფურცლებზე.

- რომანი კი ვერ დაგვეწყობ. და მაინც, რა აღმოჩნდა ის ბიძგი, რამაც უეტრად სულმოუთქმელად შეგაქმნევინათ ბართლაც ამდენი ხნის ნალოლიავები თხზულებათ?

- სპირიდიონ კედიას პირადი არქივის მასალები რომ გამოიცა ოთარ ჯანელიძის შესავალი წერილით, შენიშვნებითა და კომენტარებით და ალექსანდრე ნონეშვილის რედაქტორობით, ამ წიგნმა ძალიან შეგაცო მკითხველის ნარმოდგენა ამ დადებულ პიროვნებაზეც და მათურ დარბატიზმითა და ტრავიზმით აღსავსე იმ ეპოქაზეც, სახელმწიფოებრიობისათვის თავგანწირული ბრძოლა მისი ეფემერული მოპოვებითა და ხელახალი დაწიბობით რომ დასრულდა.

გულდასმით რომ გადავიკითხე, უმირველსად გამოვარჩიე ის მონაკვეთები, მიხაკო წერეთელის მიმოწერას რომ გვამცნობს სპირიდიონ კედიასთან, ავრთუე ის პასაჟები, სადაც კი „ერი და კაცობრობის“ შემოქმედის სახელო ისტენიება, რათა უფრო დეტალურად შემეცნაეთა გამოიმეყენებინა იმ ბიოგრაფიული რომანში. ქაქუცა ჩოლოყაშვილის რამდენიმე ბართლიცა ჩართული წიგნში, და მართალია მიხაკო წერეთელს ისიც ისტენიებს, უამისოდაც დროდადრო დაეფურთხდებოდა იმ წერილებს - რაც უნდა იყოს, შეფიცულთა ბელადის უშუალო ნაწერია, სანატორიუმში დამოკეტული და უკანასკელი ამოსუნთქვისაკენ მიდრეკილი გმირის ღრმა ტკივილთა და სევდით განსტყავალული სტრიქონები.

სპირიდიონ კედიასთან 1930 წლის 14 მაისს ვავაზინელი ბართიცი შეუძლებელია მღელვარების გარეშე ნაიკითხობი - უკვე კვლარ უღლებს იქ ყოფნასა და უმოქმედობას, კვლარ უღლებს დღის რეჟიმის მკაცრი სიხუსტით დაცვას, არამცოლუ დერეფანში გაგვას რომ უზღუდავენ, გარკვეულ დროს ფიქრსაც კი ურძობავენ: შენს ჯანმრთელობას ძალიან ვაზნის.

— ფიქრის აკრძალვა როგორღა?

— რამდენადაც შეიძლება, უნდა შეინდებოდა... ყოველ შემთხვევაში, დაფიქრებულ ფიქრზე მორიდებოდა. და, აი, უკეთესი კომპრომისი ასეთი ფრაზა: „მე თითონ გადაწყვეტილებას ვაძლეო და მთელი საქართველო გადაწყვეტილებას ვაძლეო“. ის ნუთას მინიმუმ არც არაფერი, მოხვედრით კი მომხდებოდა გულზე, მისთვის მალევე მიზნად დასახლდა... სხვა გარემოებანი და დეტალები უფრო მიმდებარებდა ცნობისნადობას. გადის რაღაც დრო და უცერად ნამომავონდა ის ფრაზა, ქაქუცა ჩოლოყაშვილი თავს ლუარსაბ თათქარიძისთან რომ აიგვიებს, ოღონდ ზუსტად აღარ მახსოვს, ასეთი რამ ქაქუცას ბარათში შემხვდა, მასზე მოგონებაში თუ ჩემი შთაბეჭდილება, უცერად გამკრთალი, და უფრო გულდასმით რომ ჩახედავ, იქნებ ისე სრულიადაც აღარ მოგეცინოს. არადა, ფერმწიბ, ეს თუ პირადი წერილის სტრუქტურა, ის ძარღვი უკვე ნაპოვნი მაქვს, ის შთაგონება ჩემთვისა და ველარაფერი შემეჩერებს. მაგრამ ვაითუ ბარათში ასეთი რამ არ წერია?

— განა რა მოხდებოდა, სხვის მოგონებას რომ დაყრდნობით, ანდა თქვენ თვითონ მიგეწერათ მისთვის ეს აზრი?

— როგორ თუ რა მოხდებოდა — არაფერიც აღარ გამოვიფიქრე. მე ხომ რომანი არ განმეზარბა, არამედ ბიოგრაფიული რომანი, რომლის ეპიზოდური თავისებურებაც ვერ მგულისხამს ასეთ „მინერებს“. სხვის მოგონებასაც ის ეფექტურ არ ექნებოდა — შესაძლებელია გამომდგომიდან ბიოგრაფიული ნარკვევისა ან ლიტერატურულ-პოლიტიკური ესეისათვის, მაგრამ რომანის ტვირთს ვერ წამოვიკიდებდა.

— პირადად ქაქუცა ჩოლოყაშვილის ნათქვამს კი ეს შეეძლო, არა?

— შეეძლო რომელია... და მიჭირავს ნივინ და ვერა და ვერ გადავიზილა, ვიშობ, ვაითუ ეს სტრიქონი იქ არ დამხვდებოდა და მოულოდნელად მოგვერიო ალტაცება საგალოლოდ ჩამეფუქს... მიჭირავს, ვაითუაღებდა ვატრიალებ ხელში და... ქაქუცას არჩილს შეეთხოვ: ხომ იცი, როგორ მიყვარხარ, იმ სტრიქონზე ჰკვიდა ჩემი რომანის ბედი და უნდა მიმეცოლო, ის სტრიქონი შენი დანერგო უნდა იყოს და არა ჩემი ფანტაზიის ნაყოფი, ნუ გამაზილებ, ნუ გამიმტყბ, ასეთ შთაგონებას სხვა დროს ვეღარ ვიპოვნი, ყოველ შემთხვევაში, ვერ ვგონებთ, თუ საშუალოდ არა, რა მოხდება, რომ ეწეროს ის ფრაზა... ეწეროს ის ფრაზა... ეწეროს ის ფრაზა...

— და ბოლოსდაბოლოს გადაშალით ნივინ.

— ასე შეგონა, ნუთემი კი არა, დღემი გვიდა-მეთქი... მგონი, თვეცხც, თორემ... გადავამლე და... ის ავიღებო ყველა სიყუთუ... ავერ ის სტრიქონი, ასე ბედნიერად ნა-

პოვნი, რა ფანტაზია და რომელი ფანტაზია: მე თითონ გადაწყვეტილებას ვაძლეო და მთელი საქართველო გადაწყვეტილებას ვაძლეო... თუ თითონ გადაწყვეტილებას ვაძლეო და მთელი საქართველო გადაწყვეტილებას ვაძლეო...

— და ამ ერთმა ფრაზამ შეგათხვეწინათ ბიოგრაფიული რომანი?

— არამცხუ ერთმა ფრაზამ, ვიტყვით პოეზიის სულაც ერთმა სიტყვამ — ანანკე (ბედისწერა) — შეაქმნინა დიდებული რომანი („პარიზის დღისმშობლის ტაძარი“).

მთავარი, ის სიტყვა თუ ფრაზა ზუსტად შეესატყვისებოდას მენს სულეერ განწყობილებასა და მზაობას.

— მოთავევით მალე მოათავეთ.

— არ გამოთავებოდა. ისე იყნის ახალი დამდგარ იყო, და ჩემი ამბავი რომ ეიცო, საკუთარ თავს მივმართე: ახლა არ მოინდომო, რომ მინცდამინც ვევისტოს ნათელის ჯამს დაასრულო ეს ნივინ, ვაითუ ასეთმა სწრაფვამ დაგდროკოს, მალ-ღონე ცოტა გადაიანილე-მეთქი. დეე დამთავრებულყო წიგნებში, ან სულაც დეეკმბრის მიწურულს, ვიოთმ რა დამაფეებოდა... მაგრამ თავისთავად მოხდა ისე, რომ 20 აგვისტოსათვის უკვე ბოლოსაკემ გადაიხარა თორბა და ათი-თერთმეტი დეე-ღამის გასწორება აღარ უნდა იყოს საფრთხილი.

— ან ისე როდის ფრთხილობთ.

— მართალს ჰრძანებთ, ან ისე როდის ფრთხილობთ.

— და 31 აგვისტოს ბოლო წერტილი დასკით?

— თუ აგვისტოს ნათელია, აგვისტოს ნათელი ყოფილიყო. რედაქციულ სწორებებს თვეზე მეტბანსაც მიუხედავად, მაგრამ რედაქციულ კომპოზიციური ქარგა იყვრის და ფინალური სურათი მოთავებულია, თხზულება დასრულბულად ითქმის.

— კი მაგრამ, ლუარსაბ თათქარიძეს მინც რატომ გაუიგვია თავი?

— მთელი რომანი ამ შედარების ამოსხისა და გარკვევის ცდაა და ახლა თქვენ გენებათ ორ სიტყვაში ამოუწერო?

— იქნებ დიდი რამ საძიებელი და ამოსახსნელი არც არაფერია და ქაქუცა ჩოლოყაშვილს უბრალოდ უმოქმედობამ დააჩივებინა, ლუარსაბს გადავმცანო?

— ასე მარტყადაც არ უნდა იყოს, თორემ უბრალო, გულგართა დაჩივლება ბიოგრაფიული რომანის ტვირთს ვერა ზიდავდა.

— არ გამოვიკვრივებოდა, ახლა, ამ ნუთომ ახალი ბიოგრაფიული რომანის კომპოზიციური ქარგა რომ იმასკვე-ბოლოს თქვეს ვინცაშა.

— ის ვატყობ, უკვე აღარც მე უნდა გამოვიკვრივდეს.

ქაქუცა ჩოლოყაშვილი

26679

1924 წელს პარიზში რუსულ ენაზე წიგნად გამოვიდა ზურაბ ავალიშვილის ნაშრომი „Независимость Грузии в международной политике 1918-1921 гг., Воспоминания. Очерки“ (Paris, 1924). წიგნის ქართული თარგმანი 1926 და 1929 წლებში გამოვიდა თბილისში. საქართველოში საცენზურო პირობების გამო წიგნის შემდეგი გამოცემა ქართულ ენაზე მხოლოდ 1990 წელს მიხრაძის, სამსუხაროდ, მხოლოდ მარკველი ნახევრის, მეორე მსოფლიო ომის დაწყებისას, როცა კავკასია კვლავ მოექცა მსოფლიო პოლიტიკის ინტერესთა სფეროში 1940 წელს, ლონდონში გამოქვეყნდა ზურაბ ავალიშვილის წიგნის ინგლისური თარგმანი „The independence of Georgia in international politics, 1918-1921“, London, 1940.

ზურაბ ავალიშვილი

„საქართველოს დამოუკიდებლობის“ წინასიტყვაობა

ამ წიგნის რუსული დედანი 1924 წელს გამოვიდა პარიზში. გამოცემები ვარაუდობდნენ, რომ ნაშრომი, რომელიც მოიცავდა დიდი სახელმწიფოების ახლო აღმოსავლური პოლიტიკის ნაკლებად ცნობილ ან ზოგჯერ სრულიად უცნობ მხარეებს, შეავსებდა გარკვეულ სიცარიელებს იმ უზარმაზარ ლიტერატურაში, რომელიც ეხება 1914-18 წლების ომის შედეგებს.

წიგნის ინგლისური თარგმანი უნდა დაბეჭდილიყო 1939 წელს, მაგრამ ომის დაწყებამ სექტემბერში წიგნის გამოცემა დააყოვნა. ამ წინასიტყვაობის წერის დროს (1940 წელს თებერვალი) ომი ჯერ კიდევ არ არის გადაზრდილი მსოფლიო ომში და არც საერთო ევროპულ ომში. მიუხედავად ამისა, ამ ადრეულ საფეხურზეც, მიმდინარე ბრძოლის მნიშვნელობამ შრავალი ადამიანის გონებიდან ამოაგდო წარსული, 1914-18 წლების „მსოფლიო ომის“ ხსოვნა — ხსოვნა უკანასკნელი, ომების დამამთავრებელი ომისა, რომელიც აღბრუნებდა აღარ უნდა განმეორებულიყო. ამგვარად, ფაქტობრივად ყველაფერი მასთან დაკავშირებული შეიძლება ყავდგასულად და ნაკლებად საინტერესოდ ჩანდეს, განსაკუთრებით კი ის პოლიტიკური და დიპლომატიური ფაქტები, რომლებიც ეხება ფართო საზოგადოებისათვის ნაკლებად ცნობილ სამხედრო მოქმედებათა ასპარეზს.

მეორეხარისხოვან მოვლენათა ამ კატეგორიას განეკუთვნება 1917-18 წლებში ნაშობილი საკითხი კავკასიაში და კავკასიის ხალხების პოლიტიკური ბედის შესახებ. ამ წიგნის მთავარ თემასაც სწორედ ეს საკითხი უნდა შეადგენს. შესაძლებელია, ვინმემ იკითხოს, თუ რამდენად საინტერესოა ინგლისელი მკითხველისათვის არცთუ შორეული წარსლის ეს სრულიად დივინგულური ფურცელი, რომელიც კვლავ ამოვრიალდა დროის სიღრმიდან, ისტორიული ტალღის ახლებურად აზვირთების შედეგად? მაგრამ პრობლემა უნდადს აქტუალურისა იქნეს.

ახალი ომი ეს-ეს არის დაინგყო, მაგრამ საბჭოების პოზიციამ, კავკასიაში იმდენად, რამდენადაც იგი შეადგენს შესაძლო საფრთხეს თურქეთის, ირანისა და ერაყისათვის, უკვე მოიზარდა მნიშვნელობა მიმდინარე ბრძოლების შედეგად განვითარების თვალსაზრისით. ზედმეტად მივგავინა კავკასიის ნაფთობის (შაქო-გორხონი) მნიშვნელობის

აღნიშვნა. ინტერესს მოკლებული არ უნდა იყოს იმის განხილვა, თუ როგორ დაიკარგა ეს საერთაშორისო მნიშვნელობის მქონე რეგიონი 1920 წელს, — როგორც თვით კავკასიის ხალხებისათვის, ასევე 1914-18 წლების ომში გამარჯვებული დიდი სახელმწიფოებისათვის.

ზოგადად თუ ვიმსჯელებთ, საცხები მართალია 1914-20 წლების ომისა და ზავის პირდაპირ გაგრძელებას. წინა პლანზე კვლავ ნაშინია პრობლემები, რომლებიც თითქოს-და გადაიჭრა უკანასკნელი ომის შედეგად. ამ პრობლემათა რიგს განეკუთვნება იმ სახელმწიფოთა დამოუკიდებლობის საკითხი, რომლებიც ჩამოყალიბდნენ, ან წარმოიშვნენ ერთა თვითგამორკვევის უფლებათა აღიარების შედეგად. ასე მაგალითად, იმ სახელმწიფოების დამოუკიდებლობას, რომლებიც 1917 წლის რევოლუციის შემდეგ გამოყვევნ რუსეთის იმპერიას, დღეს კიდევ ერთხელ შეექმნა საფრთხე, მოვლენათა და პრობლემათა ამ უმნიშვნელოვანეს ციკლს, რომელიც კვლავ იქნეს აქტუალურს, განეკუთვნება კავკასიის ხალხების სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენა და ბედის უსუღმართობით მისი კვლავ დაკარგვა 1917-21 წლებში. ამ ისტორიულ ფაქტებსა და თანამედროვე მოვლენებს შორის გასაკვიარი მინაწილი კავშირი ვსთვლით.

თანამედროვე ერთგებაში საქმე გვაქვს არა მხოლოდ ისტორიის უზარლოდ განმეორებასთან, არამედ ისტორიის გამოვლენებასთანაც. ასე მაგალითად, საბჭოების მიერ კავკასიის რესპუბლიკის დაპყრობა, რის კულმინაციასაც 1921 წელს საქართველოს ანექსია წარმოადგენს და მისკოვის მიერ ბალტიისპირეთის რესპუბლიკებისა და ფინეთის დაპყრობის ბოლდროინდივად დასრულება, მხოლოდ რგოლებია ერთი და იმავე ჯაჭვისა, მეორე მხარე ერთი და იმავე ტენდენციისა: დაკარგული პოზიციების დაბრუნება ჯერ კავკასიაში და ახლა ბალტიისპირეთში.

შუალედურ მოვლენათა ამ ორ სერიას შორის დაახლოებით ოც წელიწადს შეადგენს. ადრე რუსეთში შემაჯავალ საზაზურო სახელმწიფოთა ცალკეულ რესპუბლიკებად ჩამოყალიბების შედეგები სხვადასხვაგვარია. პოლონეთი, ბალტიისპირეთის სამ რესპუბლიკა (ლიტვა, ლატვია, ესტონეთი) და ფინეთი ცნობილ იქნენ, როგორც დამოუკიდებელი სახელმწიფოები, შევიდნენ ერთა ლეგიონ და ამოვრდად გახდნენ იმ სისტემის ნაწილი, რომელიც 1918 წელს მოკავშირეთა გამარჯვების შედეგად შექმნილმა ძალთა თანაფარდობამ განაპირობა. მეორე მხრივ უკრაინა, კავკასია და თურქესტანი (თანამედრ. შუა აზიის რესპუბლიკები) ხელახლა აღმოიწინდნენ რუსეთის მმართველობის ქვეშ — ამჯერად საბჭოთა რუსეთის. ეს მოხდა ეგრისში (და ამ შემთხვევაში აზიაშიც), ნეპოლიტანული ინსანსმონობის ჩამოყალიბების პროცესში.

ამ თვალსაზრისით კავკასიის რესპუბლიკათა ბედის ინტელუგენციოდ საუკეთესო მაგალითს საქართველო წარ-

მოადგენს. 1921 წლის დასაწყისში მისი დამოუკიდებლობა ამერიკის შეერთებული შტატების გარდა ფორმალურად სერო ყველა დიდმა სახელმწიფომ. ცოტა ხნის შემდეგ საბჭოთა არმია შეიჭრა საქართველოში და იქ, როგორც მანამდე მთლიანად რესპუბლიკაში, აზერბაიჯანსა და სომხეთში, საბჭოთა დიქტატურა დამყარდა. ამის შედეგად მთელი კავკასია შთაინთქა მოსკოვური კომუნისტების მიერ და კავკასიის ხალხები დღესაც მის უღელქვეშ იმყოფებიან, მიუხედავად თავისუფლების მოპოვების მათი მცდელობისა, როგორც ამას ადგილი ჰქონდა 1924 წლის აჯანყებისას საქართველოში, რომლის სისხლიანმა ფინალმა განსაკუთრებული გამოხატულება პოევა საზღვარგარეთ.

ამრიგად, რუსეთის დასავლეთ საზღვარზე მდებარე სახელმწიფოებს დიდი ომის შემდეგ, კავკასიისაგან განსხვავებული ბედი ერგოთ. პოლონეთის, ფინეთისა და ბალტიკისპირეთის რესპუბლიკების დამოუკიდებლობა სულ თავიდანვე მჭიდროდ იყო დაკავშირებული იმ ევროპულ სისტემასთან, რომელსაც საფუძველი ჩაეყარა 1919 წლის ვერსალის ხელშეკრულებით. კავკასიის რესპუბლიკების ბედი, განსაკუთრებით კი საქართველოსა და სომხეთის, მთლიანად 1920 წლის სევრის ხელშეკრულებასთან დაკავშირებული აღმონრდა, რომელიც

ქართული დელეგაცია ბერლინი, 1918 წლის ივნისი სხედან: ნიკო ნიკოლაძე, აკაკი ჩხენკელი, ზურაბ ავალიშვილი (დელეგაციის სრულუფლებიანი წევრები). დგანან: სპირიდონ კეია, გიორგი მანაშელი, მიხაკო ზერდელი (გერმანიის გენერალურ შტაბთან არსებული საქართველოს დამოუკიდებლობის კომიტეტის წევრები).

მონადგმული იყო დაერსულებინა თურქეთის (ყოფ. ოტომანი იმპერიის — და.) ტერიტორიული დანაწევრება. მაგრამ რადენადაც ვერსალის ხელშეკრულების საფუძველების შერყევას და ამ ხელშეკრულების შექმნილი ევროპული სისტემის ტერიტორიულ ნგრევას დაახლოებით ოცი წელი დასჭირდა, სევრის ხელშეკრულების სრული გაბათილებისათვის სულ რამდენიმე თვე აღმოჩნდა საკმარისი. ამასთან დაკავშირებით არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ 1918 წელს ომში გამარჯვებულებმა ვერ უზრუნველყვეს მომავალი მშვიდობა (ეს აზრი საქაო საბუთიაზობით დღეს ფართოდ არის გავრცელებული); მოუღენათა მშვიდობიან განვიტარებაზე კონტროლის დაკარგვა დაიწყო თურქეთის ბრძოლით სევრის ხელშეკრულების ძალაში შესვლის წინააღმდეგ ე.წ. 1919-1920 წლებში.

ასეა თუ ისე, როდესაც 1920 წლის მინორულს ერთი ლიგის პირეულმა გენერალურმა ასამბლეამ შეუძლებლად ჩათვალა საქართველოს მიღება ლიგის წევრად, ეს მოუღე-

ნა აღქმულ იქნა — და საცხებოთ სწორადაც — მოსკოვსა და თურქეთში, როგორც ნიშანი იმისა, რომ ევროპა, განსაკუთრებით კი ბრტანეთი და საფრანგეთი, სრულუბოთაც არ იყენენ დანტრეტრულული კავკასიის საქმეებში. იმავე როულად საეაქრო ხელშეკრულების დასაგებად ინგლის-რუსეთის მოლაპარაკებისას ნათელი გახდა, რომ საბჭოებს შეეძლოთ თავისუფლად ემოქმედათ კავკასიაში. აქედან გამომდინარე, აღარ უნდა გაგვიკვირდეს, რომ საბჭოთა ჯარების შეჭრა საქართველოში ქრონოლოგიურად დაემთხვა ევროპული პოლიტიკის ისეთ შემომარუნებებს, როგორიცაა ინგლის-რუსეთის საეაქრო ხელშეკრულების დადება 1921 წლის 16 მარტს; საფრანგეთ-თურქეთის შეთანხმება მეგობრული ურთიერთობების აღდგენის შესახებ 1921 წლის 9 მარტს და რუსეთ-თურქეთის ხელშეკრულების მოკავშირეობისა და მეგობრობის შესახებ, დადებული იმავე წლის 16 მარტს.

ნებისმიერ შემთხვევაში ერთი რამ ნათელია: 1919-20 წლებში დიდმა საბელმწიფოებმა, მიუხედავად გარკვეული კეთილგანწყობილებისა, მაინც სათანადოდ არ დაუტორეს მხარი კავკასიის რესპუბლიკების დამოუკიდებლობასა და ერთობას. პირიქით, მათ უფლებაც კი მისცეს საბჭოებს, კავკასიაში თავისუფლად მოქმედებისა, უარი თქვეს რა გვერდობინათ რაიმე გავლენა მოსოვლიის ამ ნაწილში; მათ დადი საბელმწიფოები შეგნულად და სისტემატურად უწყობდნენ ხელს კავკასიაში რუსეთის იმპერიული პოზიციების აღდგენას. უფრო მეტიც — ზოგიერთმა საბელმწიფომ იჩინა აღუდგინა ხელსაყრელი (როგორც მათ წარმოედგინათ) ურთიერთობა რუსეთთან, ზოლო სხვები ფიქრობდნენ ნიშანსწორობაზე აღმოცავლეთ ევროპაში გერმანული იმპერიალიზმის შესაძლო აღორძინებაზე და რუსეთის გაძლიერებაში შორეულ აღმოსავლეთში იაპონიის ძლიერების განრონანსწორებაზე.

1940 წელს, გამოთქვა შემდოვება იმის თაობაზე, თუ როდენ დიდი მნიშვნელობა აქვს საბელწიფო თვალსაზრისით გერმანიისათვის — რომ აღარაფერი ვთქვათ საბჭოებზე — კავკასიის ნავთობა და მანგანუმის საბადოებს. იმასავე კი ვარაუდობენ, რომ კავკასია შეიძლება უწყლად აღმოჩნდეს საბელწიფო მოქმედებებში ჩაბმული. ამ შემთხვევაში საერთაშორისო მდგომარეობა სრულიად განსხვავებული იქნება 1918 წლისა და უფალად მისი შემდგომი ვითარებისაგან,

მთარგმნელის მიხედვით

როდესაც ბრიტანეთი მოვიდა კავკასიაში და გერმანელებსა და თურქების ადგილი დაიკავა. მაშინ თურქები გერმანელებს მოკავშირეები იყვნენ და მათი დამარცხების შედეგად მოხდა კავკასიის ოკუპაცია ინტერენტის მიერ, ახლა კი როგორც ამბობენ, გერმანელი ინტერენტის მონაწილეობზე ბათულის გამაგრებულმა, სწორედ იმავე თურქების საწინააღმდეგოდ და, შესაძლოა თურქეთის მოკავშირე ბრიტანეთისა და საფრანგეთის საწინააღმდეგოდაც. თუ ესე მოხდა, რომ საბჭოთაო რუსეთი აშკარად მიიღებს მონაწილეობას იმში გერმანიის მხარეზე, მაშინ კავკასიაზე სამხედრო მოქმედებათა გავრცელების რეალური შესაძლებლობაც იარსებებს. ეს კი ერთგვარად ყირიმის ომის ისტორიის გამოვლენებად მოგვეცვლინება. უფრო მეტიც, მეტოქეები შეეცდებიან თითოეული თავის ინტერესებთან გამომდინარე, ითამაშონ ერთნაირი თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობის იდეებით შეკრებილი კავკასიის ხალხების ბუნებრივ მისწრაფებებზეც. არ არის აუცილებელი იმ მომზიდველობათა ჩამოთვლა, რომლებიც შეიძლება მაცდურად იქნენ შეთავაზებულნი თითოეული მხარის მიერ. აგრეთვე ზედმეტია ლაბარაკი პროპაგანდის საფუძვლებთან წამქეზებლობაზე, დამარბება და ზეგავლენაზე, რომელთაც რეგულბრზე ადგილი აქვთ ასეთ შეზღუდვებში.

ნებისმიერ შემთხვევაში, მოვლენათა ასეთი განვითარების თეორიულად შესაძლებლობაზე კი ცხოველი ინტერესი უნდა გამოიჩინოს, როგორც კავკასიის ბედისადმი, ასევე კავკასიის რესპუბლიკების არცთუ შორეული წარსულისადმი. ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ არ კმარა კავკასიის საკითხის განხილვა მხოლოდ ისეთი ტოუსებით, როგორცათა ომში ტაქტიკური და საერთოდ სამხედრო უპირატესობის მოპოვება და ომის საბოლოო მიზნის — გამარჯვების მიღება. 1919 წელს დაკარგულ მშვიდობიანობაზე ფიქრით ბევრია დანერვილი და ბევრს ლაბარაკობენ მომავალ მშვიდობაზე, რომელიც როგორც გვიპრადებიან, კონსტრუქციული უნდა იყოს. ცხადია საშიშროება, რომელსაც წარმოშობს მრავალრიცხოვანი და ხშირად ურთიერთდაპირისპირებული ნაციონალური ერთეულების არსებობა, საერთაშორისო მნიშვნელობის გარკვეულ რეგონებში ყველასათვის აშკარა. თავიანთი სიმცირის გამო ასეთი ერთეულები შეუძლებელია გადაიქცნენ სხვა სახელმწიფოს წინააღმდეგ აღმართულ ბასტიონებად და ამდენად უფრო გამართლებულია ძლიერი გაერთიანებული ფაქტების არსებობა გარკვეულ გეოგრაფიულ სახელებში. ერთიანი დამოუკიდებელი კავკასიის იდეა მტკიცედ დამკვიდრდა კავკასიის ხალხების შეგნებაში. აღმორჩეობაში ისინი, როგორც 1919-21 წლებში, დასახურდავებელი მონეტის პერსპექტივის წინაშე, როდესაც ახალი ომის შედეგები დაჯამდება თუ მიმდინარე წარმატებას კომუნისტური მარნუხებისაგან გათავისუფლების საქმეში და შექმნიან საკუთარ მტკიცე და ნებაყოფლობით კავასიურ კავშირს? არ თქვა უნდა, ამ კიბებზეც საუბრის გაცემა არა მარტო კავკასიის ხალხებზე იქნება დამოუკიდებელი, არამედ მომავალ გამარჯვებულ სახელმწიფოებზეც, რომლებიც, იმედი უნდა ეთქვინოთ, მოგვევლინებიან მშვიდობიანობისა და ხანგრძლივი სტაბილურობის მამენებლად მსოფლიოს იმ მხარეებში, რომელნიც ომში ჩაბმულნი აღმოჩნდებიან.

ინგლისურიდან თარგმნა
დავით აბაშიაძე

როგორც მეტოქეები დაინახავენ, წიგნის ინგლისურად გამოცემაც და მისი წინასიტყვაობის დაწერაც მსოფლიო ისტორიის ერთ-ერთ ყველაზე დრამატულ მომენტში ხდება, როდესაც არაფრ თვეებს და კვირებს, არამედ დღეებსაც უკავშირების ისტორიისათვის შეიძლება და საბელისნრა მნიშვნელოვან პქნონდა. მომხვედს არც ის დარბებოდა უფრადვლებოდ, თუ ისტორიული მომენტის როგორი განცდილი წერდა წიგნის წინასიტყვაობას ემიგრაციაში მყოფი ქართველი მეცნიერი.

1939 წლის 23 აგვისტოს დადებული ზღმუქარუდებში, რომელიც მოლოტოვ-რიბენტროპის პაქტით უფრო არის ცნობილი, საბჭოთა კავშირმა და გერმანიამ არა მხოლოდ პოლონეთი გაიყვეს, არამედ გერმანიამ ფინეთი, ლატვია და ესტონეთი საბჭოეთის გავლენის სფეროდ აღიარა, ხოლო რუმინეთს საბჭოთა კავშირისთვის ბესარაბია და ჩრდილოეთ ბუკოვინა დაათმობინა. რიბენტროპის მეთორ ვითხოვსას მოსკოვში 27 სექტემბერის სტალინმა ლიტვაც ერთობლივად, უფრო ზუსტად — საბჭოთა კავშირის მიკუთვნებული პოლონეთის ტერიტორიის ნაწილის გაცემა ლიტვებზე. გერმანული მხარე დათანხმდა სტალინის მოთხოვნას და 28 სექტემბრის ზღმუქარუდებით ლიტვა აღიარებულ იქნა საბჭოეთის გავლენის სფეროდ, ასევე საბოლოოდ მოხდა შეთანხმება პოლონეთში გერმანიისა და საბჭოთა კავშირის გამყოფ საზღვრებზეც.

1940 წლის თებერვალში, როცა ზურან ავალისმული თავი წიგნის წინასიტყვაობას წერდა, პოლონეთის, ბალტიისპირეთისა და რუმინეთის ზედი უკვე გადაწყვეტილი იყო, თუმცა ბესარაბიისა და ჩრდილოეთ ბუკოვინაში საბჭოთა ჯარები მოვიანებოდნენ 1940 წლის აგვისტოში შევიდნენ და აგვისტოშივე მოხდა ბალტიისპირის სამივე რესპუბლიკის შესვლა საბჭოთა კავშირის შემადგენლობაში. რაც უხეუბა ფინეთს, 1940 წლის თებერვლის პირველ ნახევარში ფინელებზე ვერ უძე მედგარ წინააღმდეგობას უნეადნენ 1939 წლის ნოემბრის ბოლოს ფინეთი შეჭრილ საბჭოთა ჯარებს. ნაიუს ვარძაძე მხოლოდ 17 თებერვალს შეძლო მანგრეპიანის ხილს გადასცემა. 22 თებერვალს, როცა ფინელებს აღარ შეეძლოთ ციხეხალი ძალით შეევესთ გადაღლილი ჯარი, მანგრეპიანმა ახალ პოზიციებზე დაიბია უკან. ინგლისებმა და ფრანგებმა, რომლებმაც რეალურად ვერნაიარი შეწყვიტა ვერ აღმოუჩინეს პოლონელებს, ერთობლივად დინაცე ვმორულად მებრძოლი პატარა ფინეთისთვის დახმარების თორგინება. ფინეთში მოახლისებინს გასაცხანდა საქაირ თარგნის შეტოვების შესაძლებლად ინგლისებმა და ფრანგმა ემხადებლობეს ზელი შეეძლოთ გერმანიისათვის შეეღწერო რკინის მაგნიტს და კავასიური ნავთობის მინოდებაში. სწორედ ეს უკანასკნელი მოვლდა აქვს შედეგელობაში ზურან ავალისკის, როდესაც საბეროებს სამხედრო მოქმედებებში დაკავასიის უშუალოდ ჩაბნის შესაძლებლობაზე 1940 წელს.

პირველ მსოფლიო ომში მონაწილე ქვეყნების ძლიერებას ქვეანაწილის და რკინის მაგნიტის მოპოვება განსაზღვრავდა, მაგრამ მხოლოდ მომუშავე გვიმის ტურბინებისა და შიდაწილის ძრავების განვითარებამ შეიკო მსოფლიო ომის წინ, ნავთობი ინფლსტრუქციული ქვეყნებისათვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის ნელუფლებად აქცია. არსებობს სასუქტელიანი მოსაზრება, რომ ერთ-ერთი მიზეზი, რისთვისაც იაპონიამ ომი გააჩადა წყნარ ოკეანეში, პოლონეთის ოსტ-ინდოლოგის [თანამ. ინდონეზიის] და ბირმის ნავთობის საბადოების დაპყრობა იყო.

1939 წელს ვერნაიისა და საბჭოთა კავშირის წიგნის დადებული პაქტი გერმანიისთვის დიდი ოდენობით ნავთობის მინოდებას ითვალისწინებდა, საბჭოთა ნავთობის მოპოვება კი იმხანად ძირითად კავკასიაში ხდებოდა. საბჭოთა ნავთობი გერმანიის უზრუნველყოფის პერსპექტივამ ისეთ საგონებელში ჩააგდო ინგლისელი და ფრანგი მოკავშირეები, რომ 1939

ნლის დამლევს მოკავშირეთა სამხედრო საბჭოს სხდომაზე გადანდა, საბჭოთა კავშირისათვის რომ გამოცხადებულად დაე-
დამობათ ბაქო, გროზნი და ბაშუმი. შემდგომ მოკავშირეთა ეს
თამამი გადაწყვეტილება შედაგესულ იქნა, როგორც სამხედრო
ავანტიურის მცდელობა, მაგრამ საბჭოს სერიოზულობაზე ისიც
მტკვეულეს, რომ თურქეთის პოზიციის გასარკვევად ანკარაში
სპეციალური მისიის ჩაიგდა საფრანგეთის შეიარაღებული ძა-
ლების მთავარსარდალი სირასა და ლებანიშ მკვიში ვეიჯანი.
აღსანიშნავია, რომ 1939 წლის 19 ოქტომბერს თურქეთმა ინგ-
ლისთან და საფრანგეთთან სამოკავშირეო ხელშეკრულება და-
დო, მანამდე მოლოტოვი ამაღ ცდილობდა საბჭოთა კავშირ-
თან ანალოგიური ხელშეკრულების დადებაზე მოსკოვში მყოფი
თურქეთის საგარეო საქმეთა მინისტრის დაყოლებას.

ინგლის-საფრანგეთის სარღლობის გადამწყვეტილებით
„მარტინ მერილენდის“ ტიპის ფრანგული ბომბდამშენები
ჩრდილო-აღმოსავლეთ სირიაში მდებარე ბაზუზიდან უნდა აფრ-
ენილიყვნენ და გროზნოსა და ბათუმისათვის მიყვებინათ
დარტყმები, ხოლო ჩრდილო ერასუმი, მისსულს აეროდრომი-
დან ბაქოზე გეზი უნდა აეღოთ ინგლისური ბომბდამშენების
„მარტინ ბლენჰეიმებს“ (მჭირე მსოფლიო ომის წინ სირია
და ერავი შესაბამისად საფრანგეთისა და ინგლისის სამაზდა-
ტო ქვეყნებს წარმოადგენდნენ).

დასახულ ობიექტებზე ღამის საპიერო თვდასხმისათვის
საჭირო იყო მათი აეროფოტოგრაფილება. 1940 წლის 30 მარტს
საქართველოში ავიაციის თეიმორანიავი აღოქმე 14 სუპერ-
ელქტრა“, სამგზავრო ფეიმორანიავის ამოსაცნობი ნიმუშ-
ებით, ერავში მდებარე სამხედრო აეროდრომიდან ბაქოს მი-
მართულებით აფრინდა. ინგლისელებმა ავილიც მობეზრებზე
ბაქოს გადაღება, მაგრამ როდესაც 5 აპრილს ბათუმის ნავ-
თორბაშისწინაღობის გადასაღებად გაემარინენ, საქმითა სა-
ზენიტო არტილერიას სრულ მზადყოფნაში დაუხვდათ და ინგ-
ლისელებმა სამიწზე ობიექტის მხოლოდ სამი მეთხმების გა-
დაღება მოასწერს. 1940 წლის 10 მაისს გერმანელების მხარე-
რეულმა შეტევამ საფრანგეთისა და ბელგია-ჰოლანდიის მი-
მართულებით წერტილი დაუსვა კავკასიაში სამხედრო შეტე-
ვის გამხორციელების მცდელობას.

1939-40 წლებში კავკასიაზე მჭირე ხნით შეიძინა საერთა-
შორისო პოლიტიკური მნიშვნელობა, ხოლო 1942 წლის გა-
ზაფხულ-ზაფხულში კავკასიის მიმართულებით გერმანელე-
ბის შეტევამ რეალურად დააყენა მოსკოვისაგან კავკასიის და-
მოუკიდებლობის საკითხი. 1943 წლის დასაწყისში, სტალინ-
გრაშიმ გერმანელების დამარცხების შემდეგ, კავკასიაში ნახე-
ვარი საკუთრი დეკარვა საერთაშორისო მნიშვნელობა.

ზურაბ ავალიშვილის წიგნი „საქართველოს დამოუკიდებ-
ლობა 1918-1921 წლების საერთაშორისო პოლიტიკაში“ სასწრა-
ფოდ ითარგმნა ინგლისურად, როგორც ექ მჭირე მსოფლიო
ომის დასაწყისისთვის კავკასიაზე მსოფლიო პოლიტიკური
მნიშვნელობა შეიძინა. ინგლისელებმა კარგად იცოდნენ ამ
წიგნის და მისი ავტორის ფაქი. მიუხედავად იმისა, რომ საქარ-
თველოში თითქმის ოცი წელიწადია, რაც საცენზურო შეზღუდ-
ვები მოხსნა, ზურაბ ავალიშვილის ეს წიგნი დღესაც ბობლი-
ოგანმყოფ იმეათობას წარმოადგენს. ყველაფერს რომ თავი
დაეხებით, ის მაინც ხომ უნდა გათვალისწინებულყო, რომ
1918-21 წლებში განვითარებული მოვლენები ერთგვარი კონს-
პექტი იქნებოდა იმ შესაძლო საფრთხეებისა, რომლებიც მომავ-
ლად დამოუკიდებლ საქართველოს ელოდა, ეს კარგად გამოჩ-
ნდა 2008 წლის ავგისტოში. სხვა რომელ წიგნში შეიძლებოდა
უკეთ ამოკითხვა საქართველოს უშუალო მუზობლების მისწრა-
ფებისა და მსოფლიოს პოლიტიკური ძალთა გადაწყვეტაში სა-
ქართველოს ავგილის შესახებ. მართალია, ისტორია აბსოლუ-
ტური სიზუსტით არასოდეს შეიძლება, მაგრამ წარსულის სა-
ფუძვლიანი და თანამედროვეობისთან შედარებით ანალიზი
პოლიტიკური წარმეტვის აუცილებელი პირობაა.

ენაა მხერლის ბალავარი

ფერნალში „ქეენი მწერლობა“ (20, 2009) დაიბეჭდა
რეპორტაჟი ტექნიკურ უნივერსიტეტში გამართული
სადისერტაციო საბჭოს სხდომიდან. გაავაკერვა ერთმა
პასაჟმა ამ რეპორტაჟიდან:

**„ბადრი ცხადამე: ...ასე მეგონია, ქართული რომ არ
ყოფილიყო ბატონი ოთარი, სულ გაავაკერა მწერლთან
გვექნებოდა საქმე...“**

**მურმან პაპაშვილი: ოთარ ჩხეიძე იმერელი რომ
ყოფილიყო, სხვა სტილი ექნებოდა?**

ბადრი ცხადამე: აუცილებლად!

მურმან პაპაშვილი: არა, არ ექნებოდა!

**ბადრი ცხადამე: ყოველ შემთხვევაში ის სტილი
უფრო ლარიზი, უფრო მწირი იქნებოდა.**

**მურმან პაპაშვილი: და თქვენი აზრით, ეს ქართული
სტილია?**

ბადრი ცხადამე: აუცილებლად!”

კარგია, რომ დიალოგი ექ შეწყდა, თორემ
შეიძლებოდა, დიდი მწერალიც და ქართული ენაც უფრო
უბეროტი დღემო ჩავარდნილიყვნენ...

მარტვილი ქუმმარიტება: სტილის სილარიზებს,
სიმწირებსაც და სიმდიდრესაც უპირველესად ნიჭი
განაპირობებს მწერლისა და არა ის, სად, რომელ კუთხეში
დაიბადა შემოქმედი...

ეს არ არის ის შემთხვევა, მუხრან მატყალიანი რომ
ამბობს, რუსთაველი რომ ქართული არ ყოფილიყო,
„ვეფხისტყაოსანს“ ვერ დანერდო; ქართველობა
მწერლის მსოფლმხედველობის თუ მწერლური
შესაძლებლობების გამოვლენის საფუძველი და არა მისი
ვიწროკუთხური წარმომავლობა... ილია რომ იმიერ
საქართველოში დაბადებულიყო, ილია არ იქნებოდა?..
იმერეთში თუ დაიბადებდა აკაკი, გვალაკტიონი, დავით
კლდიაშვილი, „ღარიბი და მწირი“ მათი სტილი?

სწორად მსჯელობს იმავე რეპორტაჟში ქალბატონი
მაია ჩხეიძე: „ოთარ ჩხეიძის სტილი არ არის ორნამენტი,
ეს არის მინაფორმა და ძალიან სერაოზული კვლევის
საგანი“.

ქართული ოთარ ჩხეიძის სტილისათვის ისეთივე
ორნამენტი, როგორიც ილიასათვის კახური, დავით
კლდიაშვილისათვის იმერული, ალექსანდრე ყაზბეგ-
ისათვის მთხერი თუ ვაჟა-ფშაველასათვის ფშარი; დიას;
ის ორნამენტი, რომელიც საინტერესო უფლების სტენს იმ
დაიდებულ ტიპარს, რომელიც ქართული ერთი აიგო!..
ენაა მწერლის ბალავარი“ (მიხედავ ვაგაბიშვილი) და არა
ამ ენის რომელიმე დიალექტი... თუ უბერული არ იქნება
ეს შესხვეწავა, ვიტყვი, როცა მწერლობაზე
ვსაუბრობთ, მეტი საფაგებუა საქირო...

გიორგი გოგოლაშვილი

თამუნა მარკოზაშვილი
(სტენოკარდია)

დევიზის შეცვლას ვაპირებ

— თქვენი აზრით, რა არის უკიდურესი გაჭირვებული მდგომარეობა?

— როცა გაჭირებული ხარ და სასონარკვეთილიც, «3 ხმისლე» უნდა იყო.

— სად ისურვებდი ცხოვრებას?

— მთავარი არაა სად, მთავარია, ვისთან ერთად.

— რა არის უმალესი ბედნიერება?

— ეიფორიული მდგომარეობა, კონკრეტული გრანდიოზული მიზეზი შეიძლება არც ჭირდებოდეს.

— თქვენი საყვარელი ლიტერატურული პერსონაჟები?

— ედუარდი და ჯეიკობი, ვითარცა მამაკაცი.

— თქვენი საყვარელი ისტორიული პერსონაჟები?

— პიტლერი.

— თქვენი საყვარელი მხატვარი?

— აივაზოვსკი, ვან გოგი ალბათ, დალი.

— თქვენი საყვარელი კომპოზიტორი?

— ბეთჰოვენი.

— რომელ თვისებებს აფასებთ ყველაზე მეტად მამაკაცში?

— აი სამედრობას, რომ ჩამოეყრნო-მიეყრდნო-დაეყრდნო, ინტელექტს.

— რომელ თვისებებს აფასებთ ყველაზე მეტად ქალში?

— ქალურობას, და გრძელი ფეხები თვისებაა, ნეტა? რა საინტერესოა.

— რომელი ადამიანური სათნოებაა თქვენთვის უფრო მომხიბლავი?

— კითხვა ვერ გავიგე.

— თქვენი საყვარელი საქმიანობა?

— ნოლა.

— თქვენთვის ნაცნობი რომელი ადამიანი გინდოდათ ყოფილიყავით?

— ესეთი არავის ვიცნობ.

— თქვენი ხასიათის მთავარი თვისება?

— ჩამოყალიბებლობა ალბათ.

— რას აფასებთ ყველაზე მეტად მეგობრებში?

— აი, ნაკლებად შემსუბუქებლობას.

— თქვენი მთავარი ნაკლი?

— იგივე, ჩამოყალიბებლობა და არაადეკვატურობა ყველაზე არასაჭირო და არამესაფერის მომენტში.

— თქვენი წარმოდგენა ბედნიერებაზე?

— წამოარის, და არა პროცესი.

— რა იქნებოდა თქვენთვის ყველაზე დიდი უბედურება?

— მემშინია ამ კითხვის.

— როგორი გინდოდათ ყოფილიყავით?

— რაღი, რადიკალურად სხვანაირი.

— თქვენი საყვარელი ფერი?

— ნითელი.

— ყვავილი, რომელიც ყველაზე მეტად გიყვართ?

— გვირილა, მინდვრის ყვავილები.

— თქვენი საყვარელი ფრინველი?

— ქათამი შეშენვარ-მობარმულ მდგომარეობაში.

— თქვენი საყვარელი მწერალი?

— არ ვიცი.

— თქვენი საყვარელი პოეტები?

— გრანელი.

— საყვარელი ლიტერატურული გმირი ქალები?

— არ მყავს ესეთი.

— საყვარელი გმირები რეალურ ცხოვრებაში?

— არც ესეთი.

— საყვარელი გმირი ქალი ისტორიაში?

— ისტორია... ნეტა რა ხდებოდა ისტორიაში... არ მახსოვს.

— საყვარელი სახელები?

— გუმინ მომწონს სახელი ნიცა... მშვენება სახელია უდავო.

— რას ვერ იტანთ ყველაზე მეტად?

— ლიფტის ლოდინს... და საერთოდ, ყველგან რაღაცას-ვიღაცას რატომ უნდა ველოდებოდე?

— ისტორიული პიროვნება, რომელმაც თქვენი ზიზლი დაიმსახურა?

— ისტორია არ მახსოვს.

— საომარი მოქმედება, თქვენი აზრით, ღირსი მტენაკული აღტაცებისა?

— კითხვა არ მესმის.

— რეფორმა, რომელსაც თქვენ განსაკუთრებით უმალეს შეფასებდა აძლევთ?

— ჩანების გათავისუფლება რეფორმა იყო? თუ იყო, ეც.

— ნიჭი, რომელსაც გინდათ ფლობდეთ?

— აზრები ცკითხულობდე.

— როგორი გინდოდათ რომ მომკვდარიყავით?

— რაღი, მინდოდა რა, არ მოვმკვდარვარ ვერ.

— თქვენი სულიერი მდგომარეობა ამჟამად?

— არასაჭირო აზრებს გაცვრილავდი სიამოვნებით.

— ქმედებანი, რომლებიც თქვენს შემწყნარებლობას იმსახურებენ?

— ქუჩაში ხეყენა-კოცნა.

— თქვენი დევიზი?

— შეშენტილი მორი, მაგრამ კრეტინული დევიზია და შეცვლას ვაპირებ.

— თუკი ოდესმე შეხვდებოდით ლმერთს, რას ისურვებდით, რომ მას თქვენთვის ეთქვა?

— ვისურვებდი ეთქვა, რომ ყუყუარვარ და მარტო არა ვარ.

ხურაბ კანდელაკი

უძრავი ქარი

ყველა ეჭვის თვლით უყურებდა ერთმანეთს, აღარაყის ენდობოდნენ, ბეზღობისათვის ემზადებოდნენ და ერთმანეთს უფლათვალბდნენ — ყველას ებნობოდა! გაპდრული პარიკებიც შეიძინეს, ისეთი, კინოში რომ ესტარა რობესპიერის და ახლა იმაზე ზტყვა ჩხუბი და დავიდიარაბა — ყველას რობესპიერობა უნდოდა, თუმცა არც დანტრონობაზე და სენ-ფოსტობაზე ამბობდნენ უარს, მარატივ გაჩნდა, დემუღრენიც და თქვენ წარმოიდგინეთ, ერთმა შოშტობაც კი დაიბრალო. ერთი სიტყვით მსურველები მრავალად იყვნენ და რომ დაეპტკიცებინათ, ვის უფრო შეეფერებოდა ეს თუ ის როლი, სიტყვით გამოდიოდნენ, მგზნებარე სიტყვით, მოხსენებებსაც აკეთებდნენ — ზოგი მჭერმეტყველი იყო, ზოგიც ენაბლუ, მაგრამ ერთმანეთს, მაინც არაფერს არ თომობდნენ, განათლებილი ციტატებაც იშველიებდნენ, — მე ხელათამაზივით ვესროლ ვეროვლ მონარქებს მეფის მოჭრილი თავი, ეოორ დაბტონი ზომანებდა ასეო! — რობესპიერის ციტირებითაც იწინებდნენ თავს, — არაფერც არ მისჯებდა, თუ სამშობლოს გადარჩენისთვის რამდენც იმე თავი გააორდებო! — ზოგი თვითონ თბზავდა, ზოგი კი, სიტყვასიტყვით იმორებდა სხვების წააზრებას, ყველას უნდოდა სიტყვით გამოსვლა და გამოდიოდნენ კიდც, — ასევე ბზირად, მოქალაქეების წაცვლად, — ბაოტრიოი! — ილი მიმართავდნენ ხალხს, ზოგი კი, სულაც, — ამხანაგებო! — ერის კი, საერთოდ საუკუნეც აერია, — ტყეს როცა სჭირად, ნაფოტები ცვიო! — ამ სიტყვებით სცავდა თანამაზრების განზრეგება, და როცა მიზნად, რომ მარაც ისე უერა თქვა, შეცდომის გამოსწორება სცავდა, მაგრამ უფრო ღრმად შეტოპა, — **Да, да, товарищи, лес рубят, щепки летят!** — ჰო, ჰო, ასე თქვა, იფიქრა, რუსულად უფრო შთამბეჭდავად დერს ეს სიტყვებით, არადა, ყველაზე მეტად მის მვენოდა რობესპიერის პარიკი, — რამ მათქმინდა, კიდამ სულ წავახვიე საქმეო! — მერღა იწინებდა თავის შეცდომას.

გილოტინა?... გილოტინა დალით დლე იქნდა ხორციელ სახეს **გილოტინელა, ჩემო გილოტინო!** ბონი კი, ექნებდნენ... ერთმანეთის ნაკვალევს ყნოსავდნენ, გავს იღებდნენ, კიბოებს აკრაჭუნებდნენ და ვერც ერთი მაგანი ვერ ზვებოდა, რომ ქარი ჩრდილო-დასავლეთიდან უბრადად... მსხვერპლმესახნოს ექნებდნენ, უნდა ეპოვიათ, დანამაყედ უნდა შეერაცხათ, თუ არადა, წყალში გადიოყებოდა ამვენი შრომა, აბა, ბოსტნის საფრთხიბოლა ვის სჭირებოდა?! და კვლავ უბერავდა ქარი ჩრდილო-დასავლეთიდან! **ამოვარდნა ქარი-ი-ი-ი...** სხვებისთვის უნდა დაესწროთ, — სხვა! სხვა! სხვა უნდა ყოფილიყო პარიკელი, ფიქრშიც კი არ გაუღლით, იფიქრე! მაგრამ ხანდახან, როცა ქარი კი არა, და არც წიაგი, მხოლოდ სიო, სუსტი სიო სამხრეთიდან მოცქირალიდებოდა, რცხებოდათ ერთმანეთისა, მორცხავდა ხრიდნენ თვალებს და ასე ამბობდნენ, — ნამეტანი ხომ არ მოვიდეს, რა დროს გილოტინა, თუნდაც

თანამედროვე, თუნდაც სულაც ფრანგული, ევლურები ხომ არა ვართ, ჩვენი კულტურა სულ სხვაა, ჩვენი ზუროთომოძვრება, ლიტერატურა, ხალხური პოეზია, სიმღერა, ცეკვა... არა, არა, ის ჩვენ არ გვეკავებოდა ღონიღ... ოღონდ, რა თქმა უნდა, დანამაყედ უნდა დაისაჯოს, სხვებმა რომ ევრაფერი გაზედნენ, მაგრამ არამც და არამც გილოტინირება! არავის არა ატეს, დემტროის ნაშობები სიციფტლის ტელეოფის უფლებო! — თუმცა, ვინ იყის, იქნენ სამხრეთის სუსტი სიო, სულაც არ იყო მიზნუ ამ მსუკელობისა და თავი და თავი, შიში იყო, იმის შიში, რომ ვათუ, ის მახებრალი დანა, სისუსთვის გამზადებული, შეეფოგში, არც ერთ მათგანს არ ასევედნოდა, ანდა სულაც, პირველი მსხვერპლმესახნო ის ყოფილიყო, ყველაზე ხმაველად ვინც გაეჭვროდა, — ბოსტნის საფრთხიბოლა რამი გვეჭვრებო! **დროვადრო სამხრეთის ქარიც ქრად...** — არა, არა, რატომ, ბოსტნის საფრთხიბოლასაც ხომ მოექცე სამრგებლობა! ჩვენ, სოფლის მეურნეობის აყვავება მოსტინდა უნდა დაეწყოთ, აყვავებული და ვაგეტირარებული სოფლის მეურნეობა კი, იმის საწინდარია, რომ... — და სწორედ იმ დროს, რომელსაც ბოსტნის საფრთხიბოლას სარგებლობაზე გაეცხარებული სუვაბასი მიმდინარებოდა, ვილაცამ ყური მოსწრა ინმათილის მიერ იმბეტსათვის დასმულ შეკითხვას და შეკითხვა, სხვებს დაუსვა, იმან კიდევ სხვას და გაერეულდა ელვისებურად, — დავით აღმაშენებელი ამბტებდო?! — და ვლენე მოეგვა ყველას, — განა, დავით აღმაშენებელი დანამაყეს დაიდრბოდა?! — ერთმანეთს ეკითხებოდნენ და პასუხი არც კი აიხტებოდნენ, პასუხი ხომ ისედაც ნათელი იყო, — არ დაიდრბოდა! — ამით ერთმანეთსაც აიხტებდნენ და თავისაც იმართლებდნენ, — რა დროს გულყვლილობა! — და თვით გულყვლიბებიც, გულყვლილობას ვერ ამტყვებდნენ, თავის დაქვეითი ეთანებუბოდნენ, და ისინიც კი, ვინც არც გულყვლილი იყო და არც მათ აზრებს იზიარებდა, იყვნენ ასეთებიც, ისინიც კი, პირში წყალს იგუბებდნენ, არც ჰმს ამბობდნენ, არც აკრას, რადგან ეტყობდნენ, ვათუ ხო ვერ გაეგვიბონ და ამ ეტყვის გამო, ვერ ამბობდნენ იმას, რასაც ფიქრობდნენ, ბავშვობიდან ხომ სულ იმის ჩასჩინებდნენ, რომ ქვეყნისთვის საჭიროა ძლიერი ხელი, ზოგჯერ სასტიკი, დაუნდობლაც — და დავით აღმაშენებელიც ხომ ძილოდ ამას აფსებდნენ, — იმას რომ უფრი ფილოდელი ხომ დაესვა, ისე დელი, იმ წარსულითაც ვერ ითამაყებდნოი... ნიკოსი-იდან დარუზხანამდე!... — აი, ვის ეყო ეტყის მიზნუ, ამის გამო მიზობდნენ, ვათუ ისე ვერ გაეგვიბონ!... **დავით აღმაშენებელი კი ოცლოდებოდა...**

— აბა, რა გვგონა, იგნატე, პა?! ასე! ასე!... უხაროდა იმნაფობა, — ეს რა კაცი ყოფილა-ა-ა, ეტყველებდ ბარნაბა-ა-ა, მარნაბა-ა-ა, ბარნაბა-ა-ა, — სხვენსარი მწყობრიად იყო იმნაფილი, — ე, ბიჭო, იგნატე, მომიბარე, მიიბარა მეორე ხმა, კაცი არა ხარ?! **ეს რა კაცი ყოფილა...**

— თქვენ იცით, რასა მისივით?! არ იცით!.. თორემ, რომ იცოდეთ, არა მისივით! განა იბოტო, რომ გულბოროტად სასტიკი ვარ, არამც და არამც, მე, თქვენზე მეტად მეცოდება გზას აცდენილი დანამაყეები, მაგრამ რა ტყნა, არ შემოძლია, უფლებად არა მატებს და იცით, რატომ არა მატებს უფლება?... არ იცით?! მაშინ პასუხი რომ გაგადვლილო, კიდევ ერთ შეკითხვას დაგისვამთ. თქვენ, როგორ ფიქრობთ, დავით აღმაშენებელი, სამშობლოს მოღალატეები დანდობო?! — გასმინ, დავით აღმაშენებელი, დავით აღმაშენებელი! — რამვეჯერემ გაიმეორა შიომ უკვე ჭიქებით სცამდნენ. მეგობარს, როგორც

დასასრული. იხ. „ჩვენი მწერლობა“, 20, 21.

ყოველთვის, მეორე ბოთლი ვისკივ აღმოაჩინდა. შიო, სულმოუთქმელად სვამდა თავის ნოსლს, მგეობარი კი, წრუპავდა და დროდდრო, მისი ნათქვამის უარსასყფდა, თავს აქეთ-იქით აქნევდა, მაგრამ შიო ამას ვერ ამჩნევდა, ანვი ქარივით დაპქირდა აღმა-დაღმა, წარმოსახვას მინდობილი დარსი ფიქრები — შერე, იგი რა კითხვა დაუსვა ვასუსულ დამაზნს?... — თქვე, ჩემს ადგლაზე როგორ მოქცეობდი? — და პასუხი რომ ვერ მიიღო, პატარა ზამქვედვითი დატუსკა ისინი, — თქვენგან ამას არ მოველოდი, ასეთი საქციელი არ გეკადრებათო! — თავჩაქინდრულები ტოვებდნენ დარბაზს, ხმა ვერ ამოიღეს, ვერ შეეპასუხნენ, თავის მართლებაც ვერ გაბედეს!.. თუქცა, ვერ გაბედეს კი არა, ვერ გაბედეთო ჩვენი... ჩვენი ხომ იქ ვიყავით, ჩვენც ხომ... მეც!.. შენც!.. — მგეობარი კი, ისევ ისე, აქეთ-იქით აქნევდა თავს, ქუქაში დარჩენილი ვისკი მონრუბა და ასეთი აღმა შენა გამოტანა, — შენი სამუდგო არ იქნება, შენთვის ქარი მკვდა ჩრდილო-დასავლეთიდან იქორულდება!.. შიომ არც ან სიტყვებს მიაქცია სურადლება, — პო, პო, ჩვენც იქ ვიყავით... მეც!.. შენც!.. ჩვენისთანები, ჩვენც ზუსტესიტყვიც!.. ყრუ-მუნჯეებით ვისხვდით და ერთადერთი იმით ვინაობლებდით თავს, რომ სხვებიც ტაშს არ ვეკადრებთ, ოღონდ იმისიც გვემზინოდა, ვინმე ამ დაგვიინახოს და ამბავი არ მოიტანოს, ხელგან ერთმანეთზე რომ არ ვუტყავებოდითო!.. ნუთო არ გახსოვს?! ნუთო მართლა არ გახსოვს?! — ცარიელ ქოქას ჩააცქერდა, თითქოს ქოქას ფეხებზე სურდა სიმართლის დადგენა, — იქნებ, შენი... — ქოქის ფეხებს მზერა მოაპირა და... ენას კბილები მაგზარად დაატარა — მგეობარი იქ არ იმყოფებოდა! არც ვისკის ბოთლი ჩანდა და არც თანმგზრდილი მგეობარი!.. ნუთო?!

— ნუთო? — და დარბობდნენ ნაზირ-ვეზირები, კრეებებს ანყოზდნენ, კოლექტორი წერილებს ანერინებდნენ, ხელმოწერებს აბროვებდნენ, — მაკარად, უშეკარესნად დასამოტენ, სარეველასავით ამოძირკვით, გილიტრისნად მაგათი ნაწალი, გილიტრისნაო! ჩვენს მოეიზიხოვთ, ჩვენი კოლექტივი მოიიზიხოვს! თხამ შექამა ვინჩა, წვეკრა და უღვამეს იპარასავ ქალი... და ქროდა ქარი ჩრდილო-დასავლეთიდან...

მერე, ბატონი ბესარიონიც მოპრძინდა და ასე პრძინა: — არა, არა, მე თანახმა ვარ ვარ, ეს რა ცირკი მოგინწყიათ, თუ ქორნილია, ქორნილი იყოს! გუნდით, არქიტელი, გუბერნატორითო! — ძალიან უფვარად სხვადასხვა ფილმებისა და სპექტაკლების პერსონაჟების მიზაქდა და თუკი შესაბამის გუნდაზე იყო, მწვენივრებაც ჰპაქედა, ამა თუ იმ ცნობილ მსახიობს, ოღონდ ყოველთვის, თუ კარგად არ დაუკირდებოდ, გექვენებოდა, რომ მის მიერ იმპორტირებული ტექსტი არ შეეფერებოდა ამ ვითარებას, რა ვითარებამიც ახლგნდა თავისი სპეკტაბლის დემონსტრირებას. ახა, რა კავშირი უნდა ჰქონდეს მაკარს, ან თუნდაც შალვა ლაბაშაძეს, რომელსაც შესაშური დამაჯერებლობით მიზაბა ბატონმა ბესარიონმა, ან გუნდათ ავქესანტი ცვატრელს, ან ვიტტორ დოლიტი — გილიტრისისთან? რა თქმა უნდა, არავითარი! და სწორედ აქ იყო დამარხული ძაღლის თავი — ბატონი ბესარიონი, სათქმელს პირდაპირ არასოდეს ამბობდა და მისი ზელქვემოების ამოცანა, ნათქვამის მიღმა არსებული დარღული აზრის ამოხსნა იყო. რატომ თქვა, რას გულისხმობდა, რა მიზანს ისახავდა? ყოველგვ აქედან გამომდინარე კი, ზუსტად უნდა განასზღვრათ თავიანთი ცემდგომი მოქმედება ოოი, აქ კი, შეცდომა უშეატებელ მომადე ითვლებოდა და თვით

უწინმძველო შეცდომის დამშვევიც მკაცრად ისჯებოდა. გასაგებია, რომ მკაცრად დასჯაში, ემფოტზე ასვლა არ იგულსმებოდა — ახლა ხომ სხვა დრო იყო ცოდივლად შერაცხული, ბატონი ბესარიონის ყურადღების მიღმა რჩებოდა და ეს იყო ის უშეატებელი სასჯელი, რომლისგანაც ვეკლას ექმნოდა. ერთი სიტყვით, იტყუდა ბატონი ბესარიონი რაღაცა და თუ არ გინდოდა, რომ მისი მზრუნველობის განრქმე დაწრეწრეფიყვი, უნდა ამოქვეცნო მისი ქარავნების ხარც მან ძალიან მწელი იყო ირობად ნათქვამის გაგებმა, ხან კი, ილიი, განსაკუთრებით მათთვის, ვისაც ვაგვლილ ჰქონდა ინტელექტუალური თერაპიის კურსი და ასე თუ ისე, ასოციაციური აზროვნების უნარი ჰქონდა. **პრინცესა ტურანდოტი.** მაკარს, არავითარი კავშირი არ ჰქონდა დალიტრისთან, მაგრამ ამ სიტყვებს, რომელიც ბატონმა ბესარიონმა წარმოთქვა, რომ უცილობელი კავშირი ჰქონებოდა ცხაზზე უცხადესი იყო — ბატონი ბესარიონი ხმე, ისე, უწინმძველ, არაფერს ამბობდა! — თუ ქორნილია, ქორნილი იყოსო! — პრძინა მან და ყველა მიხვდა, რომ გილიტრისი და მსხვერპლშესანისი ქორნილის გულსინძობა და არა ნამდვილ ქორნილს. ეს, ისეთივე შეშარბიტება იყო, როგორც, ორჯერ ორი რომ ოთხია, მაგრამ ზოგჯერთები, უფრო გამოცდილები, ამაზე არ გაზრდნენ, ასოციაციურ აზროვნებას, მცირეოდენი უფკრება ნაახმარეს და დასაცვენეს, რომ ქორნილზე უფრო მნიშვნელოვანი იყო ის, რაც ქორნილის შემდეგ ხდებოდა — გილიტრისა და მსხვერპლშესანირი, მარტოდ დარჩენილი ახალდაქორნილებლებივით ვენებადა უნდა ჩახუტებოდნენ ერთმანეთის! ასევე ოოლად ამოიცნეს, რომ გუნდში თანახმა რჩები იგულსმებოდა და არა, ფეხბურთელთა ან მომღერალთა გუნდი, მაგრამ ინტელექტუალური თერაპიის მოცდებებმა, არც ფეხბურთელები და მომღერლები დატრეყეს უყურადღებოდ და მარტოდ შედარების პრინციპით, ყოველგვარი ძალდატანების გარეშე, ამოიცნეს სიტყვა გუბერნატორის მნიშვნელობა, ამ კონტექსტში, რა კონტექსტშიც იმხარა ეს სიტყვა, ბატონმა ბესარიონმა — თუ მომღერალთა გუნდს სჭირდება ლოტბარი, ფეხბურთელებისას კი, მწკრთნელი, თანამოაზრეთა გუნდსაც ესაჭიროება ხელმძღვანელი, ამ შემთხვევაში გუბერნატორი! — ყველაფერი დღესათვ ნათელი იყო! დარჩენილი იყო შხოლდ ერთი სიტყვა, არქიტელი. — გუნდით, არქიტელი, გუბერნატორითო! — რას ნიშნავდა არქიტელი? აუ, უკვე რთული ამოცანა იყო გადასაჭრელი, რაც უნდა იყოს, მაინც ერთი სხვაობა გუბერნატორსა და არქიტელს შორის და ამან, ყველა ჩააფიქრა, თუქცა, გამოჩნდნენ სულსწრაფებიც და რადაცაა მოდაქვეყნულიყო, ყველა ძველი თუ ახალი ვენების კურთხევა, ეს სიტყვა პირდაპირ მნიშვნელობით გაიგეს და ქვეტექსტის ძებნა ზედმეტ ტვინისჭყლტვად ჩათვალეს, მაგრამ უპირავლესობამ გილიტრისის კურთხევა მკრეწლობად მიიჩნია და უშაღ უარყო ეს აზრი, — ბატონი ბესარიონი ასეთ რაქვეს არც კი გაიფიქრებდაო! — და თუ ეს, სიმართლეს შეეფერებოდა, მაშინ, რა გაგებით იმხარა ეს სიტყვა?.. ვვლდა შესაძლო ვარიანტი ვანიხილეს, გულდასაბით გადავიტოხეს სახელმძღვანელოები, არც გამოცანების კრებულად დატრეყეს უყურადღებოდ, საჯაროემოებიც გაიხიანეს, მაგრამ შედეგი, არა და არა, არ ჩანდა. დრო კი, მიდიდა! გილიტრისის მკუხეზობლა დაქვეყნული ტვინით მიმდინარეობდა და თუ, საზღვომ გახსნის ცერემონიაშივე, სულ მცირე, სამი დღით ადრე არ გაირკვეოდა სიტყვა არქიტელის ფარული მნიშვნელობა, ყველაფერი მართლა ცირკს დაქმს-

გავსებოდა და ბატონი ბესარიონის რისხვას ვერაინ ვერ გადაურჩებოდა ამის წარმოადგენაც კი ზარავდათ, რა მშვენიერია, თუ ბატონი ბესარიონი ხელს კრავდათ, უარს იტყუა და მათ მზრუნველობაზე? რა გახდა ეს არქიელი? საკუთარ უმწიბროსთან შეგუებულად გამოსავლს ეძებდნენ, გამოსავალი კი ერთი იყო, პატივზე უნდა ეთხოვიათ, თანაც ისე, რომ ბატონი ბესარიონი საიმი-ამოვლენად დარჩენილიყო და მათ გულწრფელობაში იტი-სოღენა ეტყვი არ შეპარვოდა. — დაეუოქოთ, ხელზე ვემთხვიოთ, მისი სადიდებელი სიმღერა დაევაგაუხოთ, მეფედ კურთხევა ვიხოვოთ! — ერთმანეთზე უკეთესი აზრები იყო, განსაკუთრებით, მეფედ კურთხევა, მაგრამ როცა დაფიქრდნენ, ნაადრევად მიიჩნიეს, საზოგადოება ვერ არ იყო მზად და შეიძლება პირფერობა ჩეთვალათ, ვერც ხელზე ემთხვეოდა ყველა, დიდი დრო დასჭირ-დებოდათ, ალბათ, ვერც სიმღერის შემოსაყვებდნენ ერისსულელად და ამიტომაც, დაჩოქება გადაწყვიტეს, დაჩოქება ადვილი იყო თანაც, მხოლოდ თვითონ კი არ დაეუოქებდნენ, მოედანზე ხალხს შეუკრებდნენ და ყველა დაეუოქებდა, ყველა სობხობა პატივითა, ერთხმად, გუნ-დური პრიციონით, თანამოსარეოთა დიდი გუნდით — თქვენა ხართ ჩვენი პატიონი, თუქვენად დავუღუპებთ, არ მივატყოთ, ნუ მოვაკლებთ მზრუნველობას, გუგუნენ-ბით, გემუდრებართ! — გუდით, არქიელი, გუბერნა-ტორით... მაგრამ სრულყოფილებას მაინც აკლდა რაღაც, და ეს რაღაც, ისევ და ისევ, არჩიელს უკავშირდებოდა — გუდითო, არქიელი... ზარენს შექარებდა, თუ ვერ შექარებდა, შეკაონებდნენ მაინც, იმ მოედანს შეავსებ-დნენ, ნახევარზე მეტი თვითონ იქნებოდნენ, საზოგადო-ებრივი ნესირიგის დამცველებიც არ იტყუდნენ უარს და რა თქმა უნდა, ფანტილითსასვებიც არ გაუგებდნენ ბელი-დან ასეთ შესაძლებლობას, ასე რომ, თანამოსარეების არსებობა ეტყს არ იწვევდა, გუბერნატორი ხომ იყო და იყო, აკლდათ მხოლოდ...

— სიცარიელე უნდა შევავსოთ! — და გაუნაიდათ გონება, — არქიელი მოვიყვანოთ, ნამდვილი არქიელი, ეს ბევრად შთამბეჭდავი იქნება, არქიელი სობხიც ჩვენი სახელით! — მაგრამ როგორ მოეცანათ არქიელი? ასეთ საქციელს არქიელი არ იკადრებდა, თხოვნასაც ვერ გაუბე-დავდნენ და თუ გაუბედავდნენ, კუდაიმოქმედებულს გამოაპარებდნენ, არადა, რა მშვენიერი აზრი იყო, დიდე-ბული — გუნდითო... არქიელიო!... არჩიელის თხოვნა ნამდვილად მოულოზბდა გულს ბატონ ბესარიონს და წყე-ნას დაეაწყებოდა ემ, ისევე არქიელი... რა გახდა ეს არქიელი... ან იქნებ, სწორედ ამას გულისხმობდა ბატონი ბესარიონი, შეიძლება აქ იყო დამარხული ძალღის თავი, ასე გაფაცვიცხვით რომ ეძებდნენ, შეიძლება ნამდვილად სურდა არქიელს მოყვანა?!. და თუ ასე იყო, რაღაც უნდა ელინათ მარტამ რა?!. არქიელს რომ ვერ მოყვანებდნენ, ეს ყველანათესის ნათელი იყო, ამასვე აღარც უფერიათ, სხვა გზა აირჩიეს, მათთვის ნაცნობი, გუნდას და გუბერნატორის შორის არსებული სიცარიელის ამოსასვებად ცულუტობა გადაწყვიტეს, ცულუტობა ხომ არავის ვაკურთხებოდა და თუნდაც ვიღაცებს ვაკურთხებოდა, მაინც ვერ ვაკიცხ-ავდნენ, იმითომ რომ მიზანი ჭკონდათ, მიზანი ამართ-ლებდა მათ ცულუტობას! — არჩისტები ხომ ვყავის, ჰოდა, არქიელის ნაცვლად, მოედანზე, რომელიმე არჩისტტი გამოყოფართ, არქიელივით ჩავაკვთა, ნვერც მივრეგებოთ და ტექსტიც დაეწერეთ, ეს უკეთესი იქნება, რასაც გვინდა იმას იტყვიოს! — და გახარებულები,

მსახიობის შერჩევას შეუდგნენ, გაცულუტებულები უმწიბროსა აღარ გრძობდნენ, შეგებობისას, ერთმანეთს ხელს ხელზე ურტყამდნენ, — მამ, არქიელი, არქიელიო! — და იცინოდნენ, თავიანთი გამტარობობა მოსწონდათ და რაღა თქმა უნდა, შესავფრისი მსახიობობა იძივნეს, ბევრი ხეწანა-მუდარა არ დასტყრებოდა, — მე მიმე არჩისტტი ვარ და ჩემი მოვალეობა სხვების განსახიერებია! — ასე უპასუხებდა და ესამოყენა, ასეთი ნდობა რომ გამოუცხადეს ყველაფერი დამაჯერებელი უნდა ყოფილიყო — ჩაცმულობა, მიზრა-მიზრა, ფესტები, ინტონაცია, ხალხს უნდა ენრმუნა მისი, არჩისტტი ამასზე არ დღეავდა, თავისი ოსტატობისა სჯეროდა, სამაგიეროდ, ისინი უღელავდნენ, დამკვეთები, მოუხედავად იმისა, რომ ძალიან მოსწონდათ თვითონი გვეგა, მაინც, დროდადრო მიმი ეძაღუტებოდათ, არა, ხალხი არ ადარდებდათ, ხალხი დაეჯერებდა, ხალხი დაიჩოქებდა, ამამო ეტყვი არ ეპარებოდათ, სხვა რამე აწიხებოდათ, — ვითო, ბატონმა ბესარიონმა არ დაეუოქოთ, ვითო ყველაფერს მიხედვით! — ამისი ენობრდათ, მაგრამ ისტობარის მაინც არ იტყვებდნენ, ერთმანეთის გამხრეგებას ცდილობდნენ, — თუ მიგვიხედეუა, იქნებ, ესამოვნებს კიდევ ჩვენი ცულუტობა, ზოლს და ზოლს ისიც ადამი-ანიითი და რომც არ ესამოვნეს და განგვერთხადეს, სას-ჯელსაც უნდა გავუძლიოთ მართალია, სასჯელს სას-ჯელია, მაგრამ ყველამ ხომ ვიცით, რომ ცულუტობის-თვის, ის არც ისე მკაცრიაო! — ამის იმედზე ჰქონდათ.

და შეუჩრდილად უბერავდა ქვენი ჩრდილი-დასაღუ-თიდან, კიდევ კარგი, წყნარი ეკიანის საწაპიროზე არ ცხობრობდნენ (ვეცხობრდები!), თორემ ნაღვავდა, მინარ-მინარავდა ყველაფერი, ნაწერებენმა ჩაპარავ-დათ (ჩავეპარავდა!) და მერე იტყუდნენ, მოვარდა ტაი-ფოთი, ან ცუნამი, ან ტარნადოლი და რომელიმე ქალის სახელს შეარქმევდნენ, ეთქათა აგნასას, მოვარდა აგნესა და მილენ-მოლენა, მაგრამ არ გადაიხად აგნესასაგან მკუდ-რად იკავდათ (გვიცევა!) კავასიონი, ვერასოდეს ვერ მიღენ-მოლენს! თითქმის, არქიელი, გუბერნატორით...

ყველაფერი თითქმის უნად იყო, არჩისტტი შესავფერი-სად შემოსეს და ნამდვილ არქიელს დაამთავსეს, სიტყვა შეასწავლეს და სუფლიორიც მოუწმადეს. სუფლიორი, არჩისტტმა მოითხოვა, — მასსობობას არ ვუღელური, მაგრამ მაინც, ზურგს გამომავრებს, იღვწინად საპასუხის-მგებლო მისისა მაქსისია, რომ მეშინია, რამე არ შემიშალოსო! — სიტყვის შემთხვევამაც, რომელმაც სუფლიორობა იცხრა, ზუსტად იგივე გაიმეორა და ამიტო-მაც, ასპორტებტიანი გარანტიობისთვის, სუფლიორის სუფლიორიც მომზადდა და ისიც, სხვებთან ერთად მოუთმენლად ელოდა გილოცვლის საზეიმო გახანის დღეს. მოუთმენლად ეი ელოდნენ, მაგრამ რაც უფრო ახლოვდე-ბოდა ეს დღე, მით უფრო მეტად ეწინააღმდეგებოდა, ვითო, ამ ასე მომდომებულს ცულუტობაზეც ვერ გვეკვილებოდა და ყვე-ლაფერი წყალში ჩავეყვაროს, ვითო, მოედანზე არც კი გამოვიდეს და იმნამსვე მივვატოვოს, რა ნამსაც ვაიგებს, რომ მისი ნათქვამის ვინაეც რომელიმე მნიშვნელობა ვერ ამოვიკითხოთ! მისი ისიც აძლავრებდა, რომ უპასუხენლ ხანს, ბატონ ბესარიონთან დაბალბეული პირები, ხშირად იმეორებდნენ მის ნათქვამს, — ასე ამპობს, დავიდალუ ამდენი ზრუნვითა და როგორც კი დავრწმუნდნენ, რომ ჩემი აღარ ენახით, სოფელში ნავალ, ჩემს მამა-პაპულე ქოხში ჩავიკეტებდა და მებუარებლის წერას მივრეგებებო! — ჩემი აღარ ენახათო ეს თუ სიამარულე იყო, მაინც ცულუტობა აზრს ციკავდა და ისევე ის, ერთადერთი გამოსავალი

რჩებოდა, უნდა ამოეცნოთ ის ოხერი სიტყვის მნიშვნელობა რაღა მანც და მანც, არქიელი? არა, არავითარი სახაში არ უნდა მიეცათ მემუარების წერისთვის, გემუარებუნი მოიცილდა, არსად არ გაიქცეოდა, და რომც ამოქვეშალოყ, ამითაც არ დაიქცეოდა ქვეყანა, ქვეყანას სხვა რამე დააქვედდა, მემუარებს ჯანდაბამაჟე და გქუქონა.. მთავარი სხვა იყო.. ის.. მომინაწი.. მსრუფელი.. — თუ ეერ გამიგებენო.. — ეებედენც და ვერ პოულენბენც?!

გაეებე და ვერ გიპოვე, მოხარა სადა ხარ?!
და მანც იპოვეს, ტყუილად ხომ არ ამბობენ, ცხოვრება მოულოდნელობითაა საესეო! მოულოდნელად ყველაფერი შეიცვალა, ცხრაკლიტურის გასაღებს მიაგნეს, შემტურევა აღარ დასჭირდათ და რაღა თქმა უნდა, არც ასე მშვენივრად მოფიქრებული ცულუტობა, გაოქვენეს ფარული არიო — გუნდიო, არქიელიო, გუბერნატორიო! — პრინციპა ტურანდოტიკა კალსვის გარეშე ვერ იარსდებს, თუ გამოცნა არსებობს, მასუხეც აუღლებილად იარსებებს! შიდა, გამოინდა კალაფი და უშველით, გადაარჩინათ, მართალია თავისდაუნებურად, მაგრამ მანც დაეცნათ, არც დაფიქრებულა ისე გამოიცნო გამოცანა, ლამირითიდან თავის დასაბნეე ძალს მიავნო, თვითონ არც კი იცოდა რა იყო, ისე მოაჩერა იმით, იმით კი, სხვა არაფერი უნდოდათ, სულ ვამა-ვამას ძახილით მიიღეს სასურერო, ოღონდ ვინც დაეხმარათ, ის დააყენდათ, მადლობაც არ უთქვამთ, მხოლოდ ერთ-ერთმა მათგანმა თქვა, ისე, სხვათა შორის, — ეს რა ყოფილა ჩვენი იმანულიო!

იმანულიო უკვირდა, — რამე გაავიწყდა, რა უხარიათ, რა ვამას ძახილი აუტყდათ, პირველად მოისმინეს ეს სიმღერა, თუ რა, ან იქნებ დაეხმარათ, იგანტყვავით რომ ვერ ვმღერი, მისი სმენა და ხმა რომ არა მაცქსო! — ვერ-აფერი ზედგებოდა, მხოლოდ გრძობდა, რომ მის სიმღერას, სიმღერას კი არა, ღიღის უჭირდა რაღაც კევირი ამ საერთო აღტყებისათან. — შემოვიდნენ ნითლები-ი-ი... — ნოუთ ამაე გახარათ?!. ეე, იგანტყვავით რომ შესდებოდა სიმღერა, ან იგნატე დახმარება და პირველი ხმა მიეცა, მაშინ ხომ ნამდვილად გაევიდებოდნენ! მაგრამ სცდებოდა, იგნატეს კი არა, სულაც ვანი სარაჯიშილი და სახდრო იმანული რომ ვაკოცხლებულევენ და იმათ ეცერათ, ან იმღერა მანც ვერაფერს მიახებოდებოთ — მემუარები ჯანდაბანის გზას, სიმღერამ კი არა, იმანულის მიერ გადასხ-ვაფერებულმა სიმღერის ტესტმა გაუყენა! აი, ამის გამო ითქვა, — ეს რა ყოფილა ჩვენი იმანულიო!

თავდაპირველად, მოულოდნელად ამღერებული იმანულისთვის, მთავარი სიმღერის დასანყისი იყო, — შემოვიდნენ ნითლები.. — ამაე აამღერა, — შემოვიდნენ ნითლები-ი-ი... — მერე კი, როცა რამდენჯერმე მანოხერო სიმღერა და იგნატეს აყოლიება სცვდა, ტექსტის აღარ მოეწონა — ატყდა დავიდარაბა.. დავიდარაბა ახლავ, თორემ მაშინ დავიდარაბა ვინ გაბედავდაო! — და სიმღერიდან სიტყვა დავიდარაბა მოავადო, — შემოვიდნენ ნითლები-ი, თან შემოუვათ ბარნაბა-ა-ა... — მერე, კიდევ უფრო გააუშვებოდა, — როცა შემოვიდნენ ნითლები-ი, ემუყვებოთ ბარნაბა-ა-ა, ეს რა კაცი ყოფილა-ა-ა... — არც ეგრევემე ეხატებოდა გულზე და რადგანც, ყველას პირზე არქიელი ეკერა, ასე ვართობა, — ეს რა კაცი ყოფილა-ა-ა, არქიელი ბარნაბა, ბარნაბა, ბარნაბა-ა-ა... — და სრულად მოულოდნელად, არც კი დაფიქრებულა, ისე მიაყოლა, — გაბრიელი ბარნაბა.. — აი, სწორედ ამან გამოიწვია, ცულუტობის იმედად დარჩენილების აღტყებება. — არქიელი ბარნაბა, გაბრიელი ბარნაბა.. — თურმე

ხანდახან, რა იოლი ყოფილა ურთულესი ამოცანის ამოსხნა, ფანტაზიისაგან, მცირე ზიძგიცე საკმარისია და ყველაფერი დალაგდება, — გაბრიელი, გაბრიელი! — რა თქმა უნდა, ახლა ბაგმეიც კი მიხედებოდა, რომ მიხედვით გაბრიელზე იყო ლაპარაკი, ანუ ის კაცზე, ვინც ქორწინდა სურს, გუნდის თანდასწრებით, გუბერნატორის ნება-სურვილით, გილოტიანასთან ენებიახად ჩახუტებულს, მიქელ-გაბრიელთან გაისტუმრებდა.

ბოსტონის საერთოებდა არავის არ სჭირდებოდა!
— **Дня кого Ларик, а дня кого Лаврентий Павлович!** — გვისმინ იგნატე, ლავრენტი პავლოვიჩო! — აღფროიანებებს ვერ მალავდა იორამი. — გული როგორ არ გაუსკდა ამის გამგონეს!.. ან, ვინ იცის, იქნებ გაუსკდა კიდევ, ბაზი და ფაფუ გული! — ახლა უკვე იცნობდა იორამი. — შენ როგორ ფიქრობ, იგნატე, გაუსკდებოდა, მითხარი, გაუსკდებოდა?! — პასუს ელოდა იორამი.

იგნატე კი, დუმდა. **იმით არაფერი არ იცოდნენ და ადრე, ცაცია იგნატესაც, ამა ქვეყნისა, არაფერი გაეცებოდა! ი, სოღა მო!**

გუბერნატორის ნება-სურვილით!
ავთანდილ შარაპერიძე კი, იყურებოდა ჩრდილოეთისკენ მიმავალი მატარებლის სარკმელში და ცრემლები დაბალკუთი ჩამოსდიოდა, ტიროდა და ღმრთის მადლობას სწირავდა, ცოცხლებში რომ აღარ ენერა, თორემ გამოინდებოდა გუბერნატორის ნება-სურვილის აღმსრულებელი ვინმე ლეგარ და სილას განანავდა მის მოკვეთილ თავს, მერე კი, რაოდენი ზნეობრივი ტანჯვა-ნამებაც უნდა გახებოდა ამ ვიღაც ლეგოსს, ან თუნდაც ნეტოსს, ბარნი კონზისების სულ ერთი იქნებოდა, მისი მოჭრილ თავი, მანც ვერაფერს იგრძნობდა **ცახე მთვარე ამოსულა, ნანინა ნანა-ა-ა...**

ნება-სურვილის აღსრულებას აღმსრულებელი სჭირდებოდა ი, ეს პრინციპმა კი, არც თუ ისე იოლი გადასანყებელი იყო. არა, მსრულებელი არ აკლდათ, არც ნითელი მოსახლისაშია და მსურელობის შოგნა გაუჭირდებოდათ, საფიქრალი სხვა უჭირდათ — დიდი სხვაობა იყო, ნება-სურვილის სავარაოდ აღსრულებასა და სპეციალურ ბუნეკრში, გახანენის სისრულეში მოყვანას შორის. ბუნეკრში, სპირტული გამოპრუფულები, ამას ადვილად ახერხებდნენ, ხელფეხაკოჭლის ცემენტის იტახტზე პირვეე ამზობდნენ და კეყანა, მიზნენი ნასრული ერთი ტყვია ყველაფერს წერტყის უსცამდა. აქ კი, საავიანო რიტუალი უნდა შეესრულებინათ, პატივით უნდა მოპკობოდნენ მსხვერპლშესანიის და რაც მთავარია, სპირტაც ვერ დალევდნენ, უხერხული იქნებოდა, მასურებლობისთვისაც ხომ უნდა ეცათ პატივი, აპა, რა შესახებდი იქნებოდა, ემუკრებისკენ ბარნაბის მიმავალი აღმსრულებელი, თანაც, რაც უნდა იყოს, მანც თანამედროვე ტექნიკასთან შეინდოთ სამქე, ყველა წერილმანი იყო გახათვისებისწინედით, თორემ მიქლბანა, რამელიმე დილაკატისის თითი არახსნოდა დაეჭირათ და მსხვერპლშესანიისთვის თავის მავიერად, ფეხები მოკვეთათ. აი, მაშინ კი, ყველაფერი მართლაც ცირკს დაემტავებოდა და ბოსტონის საერთოებებელა გაუხდებოდათ სანატრლო! ასე რომ, არც ესე იოლი იყო გილოტიანის ამუშავება, როგორც ეს ერთი მუხედვით ჩანდა, მაგრამ იმედს მანც არ კარგავდნენ, ოპტიმისტები უქსიმიტებს ამზებდნენ, — ნუ დარბობთ, ბოლოს და ბოლოს, კონსულტანტს გამოვიკეზავნიან, ჩაჯდებათ თვითმფრინავში და რაღაც ოთხიოდ საათში აქ იქნება, დაეცხმარება, ავიხსნის, გვასწავლის, არ ვიზარნაგებთ

მხატვარი აიკვალ ქალიძე

და ქართულ ნიჭიერებას წინ რა დაუდგება, ვილაც ოხერ სასწონსა და ლეგროს, როგორ არ ვაჯობებთ! — თუმცა, კონსულტანტის მონვევის იდეას მოწინააღმდეგეებიც ყავდა, — ნუთუ თავმოყვარეობა სულ დაეკარგეთ, ნუთუ სხვისი დახმარების გარეშე არაფრის გაკეთება არ შეგვიძლიაო?! — მათ თავიანთი გეგმა ჰქონდათ, — ცდა ჩავატაროთ, საზვიადო გახსნამდე ავამუშაოთ გილიოტინა, ენაბათ, შევხედოთ, ჩვენ თვითონ გავეკვით, არაფერიც არ მოხდება, თუ ათიოდ თვეს გავგაგორებთ, დანაშაულების მეტი რა გვეყავს, თანაც კონსერვის ჩავატარებთ, უკეთესთა შორის უკეთესს ავარჩევთ, იმას, ვისაც ნითელი მოსახსანი ვყვლაზე შეტად მოუხდებია!

ჩვენ კი, იმითი ალტყინებული სახეების დანაშაუზე, სიცილს ვერ ვიკავებდით, გვიხაროდა, ჩვენმა ჩანაფიქრმა მიზნას რომ მიალენია! მწელი წარმოსაადგენი არ იყო, რაც დაემართებოდათ, როცა აღმოაჩენდნენ, რომ დანა შუაგული იყო და ისინი, სხვის თამაშს თამაშობდნენ, წინასწარ შეიხზულ სპექტაკლში მონაწილეობდნენ და ვიღაცის მიერ დაწერილ როლებს ასახიზრებდნენ! აუჰ, რა სანახაგი იქნებოდა მათი დაღრეჭილი სიტყვები და ბატონი ბესარიონის გაცოფებული მხურა! მაგრამ თურმე, როგორც ჩვენ გვეგონა, ისე არ ყოფილა საქმე თურმე, ისინი კი არა, ჩვენ თვამაშობდით სხვის თამაშს! ეჰ, ეს რომ გვეცოდნოდა, აუცილებლად გაეთვალისწინებდით სტეფანეს რჩევას, მაგრამ უბედურებაც ის იყო, რომ არ ვიცოდით, ან საიდან უნდა გვეცოდნოდა, საფრანგეთიდან ამანათი თუ მოვიდოდა თანაც, იმ დროს, როცა ჩვენი წარმატებები ეტკებოდათ, დიან, იმ დროს მოუტანიათ ამანათი, ღამიანი შავი ყუთი, ცეცხლგამძლე და წყალგაუმტარი, ძვირფასი სამუხრუმო ექსპონატები რომ გადაეცათ, იმისი მსგავსი და პირდაპირ მთავარ ექიმთან შეუტანიათ. არა, როზინგთან არა, აბათა უკვე მიხვდებოდით, რომ როზინგის სავარძელი ბესარიონ ბორცვიშვილი იჯდა და რაღა თქმა უნდა, ესოდენ ძვირფასი საწუქრის მიღების პატივიც მას ერგო. ყუთის გახსნას, შხოლოდ რამდენიმე სანდო პირი ემსრებოდა. ყუთში სხვა ყუთი იდოო, ისეთივე ცეცხლგამძლე და წყალგაუმტარი. აი, იმ სხვა ყუთში, შავი ხავერდის ბალიშზე ეყვანა დანა-ნაჯახი, ისე საცირად ბრწყინავდა და ელვარებდა ფოლადი, რომ თვალს ვერ მოწვევდით!

ყოველთვის ეს ილენი შემატყობინა, არ ვიცი, როგორ მოახერხა ამის გაგება, შეიძლება რომელიმე ჯალღო-

ნისთასესს გამოსტყუა საიდუმლო, დარწმუნებული ვარ, ღიმილს არ დამიშურებდა, იქნებ იმედიც კი მიეცა და იმისთვისაც ეთქვა, «ნავეკო ტვიოა!» ან, ვინ იცის, იქნებ თვითონაც სანთო პირებს განეკუთვნებოდა, რაც არ უნდა ეთქვა, მაინც ექიმი იყო! თუმცა, ჩემთვის, ამას არავითარი მნიშვნელობა არ ჰქონდა, არც ჩამძივივარ, მიხვდები რომ სიმართლეს ამბობდა, რადგან თუ მოქმედების განვითარების ლოგიკას მივეყვებოდი, ასეც უნდა მომხდარიყო და რომ არა ჩვენი ეიფორია, ანუ, იმით უნახე, თავბრუდხდებოდა წარმატებისგან, თვითონაც უნდა მიემხმედა-რჩევით და განგვეტყობოდა ასეთი ფინალი!

ილენა, ნამდვილად იყო მადლობის ღირსი! მე კი, ბოლო დროს ვერადგებოდი, ხანდებან, თუ ვახერხებდი, ეგმაღებოდა კიდევ, ველარ ვიტანდი მის ზედმეტ აქტიურობას, თანაც ფეხინიზმად და სოციალ-დემოკრატიულ იდეებზე იყო შემოხლი! თავიდან, ამას ყურადღებას არ ვაქცევდი, მაგრამ, მერე და მერე, ძალიან მაღიზიანებდა მისი კლარა ცეტკინობა. ილენა, რა თქმა უნდა, ხვდებოდა ამას, მაგრამ ჭკვიანი ქალი იყო და ისე იქცეოდა, რომ ვითომ არავფერი იცოდა და ისეც ისე, ადრინდელივით, ჩემთან განსამარტობებლად, მცირეოდენ საბაბსაც კი იყენებდა. დამიზარტობებლად თუ არა, უმაღ, მისი აქტუენტული მწერის ტყვეობაში ვექვევოდი და მისი საამო სურნდელი გაბრუნებულს, აღარც ფეხინიზმი მაღიზიანებდა და აღარც კლარა ცეტკინი! ამერედაც, ხელი იმ დროს ჩამავლო, როცა შევინა, რომ უკვე აღარავფერი მემუქრებოდა და ჩემდა მოულოდნელად, ჩემი მოსათვინიერებელი იბარდა იმ განმოუყენებია, არც კი შემოუხედავს, ისე მითარა, — თქვენი რომ გგონიათ, ისე სულაც არ არის საქმე, წამოდი ჩემთან და ყველაფერს გეტყვიო! — დავუჯერე, და რომც არ დამეჯერებინა, მაინც გავყვებოდი, რადგან ილენას ცვაძცხე-ბული, გახურებული ხელი, უფრო ვენდის ამბმტყვული გამოლოცა, ვიდრე მისი მრავალჯის ნაცავად ატულსტებული მხურა. მართლაც, შევდგი თუ არა ფეხი მის თაბში, მაშინვე მითარა, — ნამდვილი დანა-ნაჯახი მიოცეს, ფოლადის, აღესლიო! — თან სასწრაფოდ იხდიდა, — მოდი ჩემთან, მიდი, თორემ ვინ იცის რა მიხდება! მონდციქვითალი, სიცილისაგან კინაღამ გავიფუდა, აუჰ, რა სანახაგი იქნებოდა, გასისხლანებული, მოჭრილი თავი რომ შერჩებოდა ხელში! ხომ გესმის?! როგორცღმისა მხატვარი ერობანების თავების! თქვენიც ამბობთ. თქვენცე!..

მეშინია... ხომ იცი, შენს მეტი არავინ მიყვარს, შენა ხარ ჩემი უკანასკნელი სიყვარული... მოდი... შალაბო იცეკვა!.. შალაბო... მოდი!.. რაღას უყურებ, მოდი მოდი!.. ვებირ!.. ვებირ, მონ შვერი!.. მონ შვერი!..

ზამზარასავით იყო, იცუმებოდა და შემდეგ ისეთი ძალით იღებოდა მისი მოქნილი სხეული, რომ...!!! ჩემი, კვნიდან პირდაპირ ტირილზე გადავიდა, — მეშინია, ძალიან მეშინია, შენ არ მოგკეციონ თავი, არ მომკლა, არ მესროლო, თორემ გილოტინებს ვერ აცდები!.. თუცაღი, ძვირფასო!.. იცოდე, მე შენს ტყვიას გადაფურჩები და შენს მოჭრილ თავს გულში ჩაიხუტებ?! — სადღა იყო კლარა ცეტკინი, ახლა, ორივე ერთდროულად იყო, მატყლადცა და მადამ დე რენაიც! — მითხარი, რომ ვიყვარვარ, მითხარი, გეხვეწები, მითხარი! — არ მიშვეებოდა, ნამოდგომის საშუალებას არ მძიღვებდა, ერთგული ფინისავით მეაღ-რეცხებოდა, კრუტუნებოდა, — ხომ არასოდეს მიმატყობ, ხომ არ მიმატყობე?! — არ მიშვეებდა, ერთად წოლის გახანგრძლივება სურდა, მაგრამ ამხურად არაფერი გამოიყოფოდა და ამან ისე გაბარბა, რომ სცივალ-დემოკრატიული ინტერნაციონალიზმიც კი გადავიწყა, — ასეთები ხართ, ქართველებო!.. შენი არაფერი შევარა!.. მატყურები ხართ, ტყუილად არ გეძახიან, აღმოსავლეთის იტალიელებს!.. მაისო!.. ახლა კი, ნაიდი... ნაიდი... „მატილდამ თავისი მიჯნური მის მიერ არჩეულ საფლავამდე მიაცილა, კუმბის მრავალი დღეღელი მისდგადა. არავინ არ იცოდდა, რომ მატყლად მარტომადხარეო იჯდა თავი და ჩამოფარებულ ეტლში, მუხლებზე იმ მაშაკაცის თავი ედო, რომელიც ასე ძლიერ უყვარდა.“... „ნუთუ შეცდომაა ეთლოიენის მოახლოვება, რომ ყველა მისი საკვება ნაშაღვს?!”

ქართველებისთვის სტამბოლი, თურქეთისთვის ისტამ-ბული, ბიზანტიელებისთვის კი — კონსტანტინეპოლი! „აია სოფია“, სულთან ახმედის ექვსმინარეთიანი მეჩეთი, აღმოსავლური ბაზარი, ზოსოფარის სრუტე და მასზე გადაჭიმული, ფოღადის ბაგირებზე დაკიდებული ორი ხიდი, სულთანაჲ სასახლების კომპლექსი „ტოპკაპი“ — ორ დღეში მეტის ნახვა შეუძლებელი იყო.

არ ვიცი, როგორ მოახერხა იღენამ ჩემი წაყვანა სტამბოლში, ანუ როგორც თვითონ ამბობდა ისტამბულში. ამის შესახებ დანამდვილებით ვერაფერი ვიტყვი, ვერაუდით კი, ისევ იმავე ვერაუდობდა, რასაც მაშინ, როცა იღენამ, ნამდვილი დანა-ნაყვახის ამავი შემატყობინა — ან ეს, ან ის, ან კიდევ, სულაც ის! მარჩილობა უშედეგო იყო, ისევე როგორც ჩემი წინააღ-მდეგობა! მართალია, ვცდილობდი წინ აღვსდარმოდი იღე-ნას სურვილს, კეუზნებოდი, რომ უფლება არ მქონდა, ასეთ დროს დამეტოვებინა აქაურობა, მაგრამ ცოცხა გამ-ბეული სჯობს, იმდენად დიდი იყო ჩემი სურვილი, საკუთარი თვალთი მენახა კონსტანტინეპოლი, რომ აღბათ, ამის გამო ვერ შექმელი, ან უფრო სწორად, არ გაუწუნე ვეროვანი წინააღმდეგობა და დავთანხმე მის მტკიცებას, რომ ორ დღეში არაფერი მნიშვნელოვანი არ მოხდებოდა და რომ ჩემს არყოფნასაც ვერავინ შეამ-ნეცდა. — ორი დღე ვყოფი ერთად და მეორე, როცა დავბ-რუნდებოდი, შენი ნებაა, როგორცა გასურს, ისე მოიქციე, ღვინა მესროლე, და გინდა აგიზგივნეულ კოვოში ისკუპე ღვინა ხომშიშაპვილითო!

— აუჰ! მართლა ასე თქვა?!. „ფლანდრია“ რომ ეხსენებოდა, კიდევ პო, მაგრამ სად იღენა და სად დავით ერისთავის „სამშობლო“?!. — მეგობრს გაგებულე ჰქონ-

და, რომ დავით ერისთავმა გადმოაქართულა სარდუს ჰიესა „ფლანდრია“ და მას „სამშობლო“ დაარქვა.

სასტუმრო „პოტელ როიალის“ ირგვლივ უამრავი რუსული მალაზია მდებარეობდა და სწორედ რუსების სი-რავლის გამო უწოდებდნენ ამ უბანს, რუსულ კვარტალს, თუცა სინამდვილეში „ლალელი“ ერქვა. — საგანგებოდ შენთვის შევარჩიე ეს უბანი, რომ თავი თავისუფლად იტანო! — მითხრა იღენამ. აღბათ, იმას გულისხმობდა, რომ რუსულის გარდა, სხვა უცხო ენა არ ვიცოდი, და მართლაც, იმ გაუთავებელ ყაყანში, რომელიც ღამითაც კი არ წყდებოდა, გამოჩნებულა ისმოდა, ჩემი უურისთვის ესოდენ ნაცნობ სიტყვები: *Суха, потаскыя, प्रतिштук.* ნიშნის და სხვადასხვა, სმენის დამატკობელი პროცესში მიმართვები. ეპ, ინგლისური რომ მცოდნოდა, ან ფრან-გული, ან თუნდინ ვერმანული, აღბათ აცვიდებოდა, ან მარ-მონიულ სახელთანაყვობას, მაგრამ არ ვიცოდი და ეს სულაც არ იყო იღენას ბრალი. დარწმუნებულად ვარ, მას მხოლოდ კეთილი სურვილი ამოძრავებდა და არც იმამი მოქალაქე ბრალი, რომ ნომერი, რომელიც მხოლოდ ერთი, არცთუ ისე ფართო საწოლი იდგა, ამკვარა არ შეესაბამებოდა სას-ტუმროს სახელწოდებას და იმ ოთხ ვარსკვლავს, რომელიც მის აბრაზე ბრწყინებდა. იმ ნომერს, ყველა სიკეთესთან ერთად, ისეთი პატივია აივანი ჰქონდა, ორი ადამიანი ვერ დაეტყოდა და ამ ვითომ აივანს კი, ისეთი დაბალი ვარ-ჯირი, რომ ერთი გაუფრთხილებელი მოძრაობა და სკუპს, შეიძლება პირდაპირ ქუჩაში გადასკუპებულყავი. პირვე-ლი საბთული რომ ყოფილიყო, რა უშავს, მაგრამ მეექვსე საბთულიდან გადასკუპებას რაც მოყვებოდა, აღბათ ძნელი წარმოადგენდა არ არის, სკუპს და არივე დღერს რომა, ან გუბდაი, ბეიში... ასე რომ, დიდი საბათობა არსებობდა, ერთი ნახტომით დამსრულებინა სიბოცხლე, ისტამბულის ძველ უბანში, რუსების მიერ ოკუპირებულ კვარტალში.

— აჰ კი, სდექ!.. მორჩა... გეყოფა... — უკვე ვეღარ მო-თმინა მეგობრმა! — ვის ატყუებ, ჩემო ძმაო! სოღარმს სტამბოლში რა უნდოდა, რა?!. ან ვინ გაუშვებდა, ვინ?!

და ისევე უბერავდა ქარი ჩრდილო-დასავლეთიდან იმანულისთვის კი, ეს ქარი, მთაწმინდიდან მონაბერი ნიაგი იყო!.. — „მთაწმინდიდან მთაწმინტი ნიაგი, შენ გიმდერის საყვარელო ბერია!“ — ოლონდ ვერ გაიხსენა, სიმღერა იყო ეს, თუ ლექსი... მთაწმინდიდან მთაწმინტი ნიაგი!..

7

კვლავ ამა და ან წლის, ამა და თვის, ამა და ამ რიცხვის შემგომო განვითარებული მოვლენები. აგრე-თვე, დრო-ვაშისაგან გაფეხმკრთალებული მოგონებ-ბი. (პარალელური მონატრება და ცნობილი ლიტერატუ-რული ხერხების გამოყენების ცდა)

აპოლოტსა და კეკიას საშუალ ნიაგი...
ნიაგი მცირე ქარია...
ესრეთი არ ყოვლად ქოლღა...
— ნიაგი არა, ნიახურია! — შეუღრინა იორამმა იმანულის, — გრიგალი... გრიგალი... მთაწმინდიდან მოვარდნილი გრიგალი... გრიგალი ქარიშხალი ტაფურის ქარბორბალი!
ნიავექარი კეთილი ქარია...

— პაერის გადაადგილებებს აღმნიშვნელი ყველა სიტყვიდან პოეტმა წიაგი აირჩია, იმიტომ რომ წიაგი ყველაზე უკარგად გამოხატავს მის ჩანაფიქრს — მშრომელ ხალხზე ზრუნვანი დაიღვლია დაიბნეოდა ჩვენს ძვირფას ლაიფსზე. პაერის სწორედ წიაგს უნდა უღვრდეს, ისეთიმა წიაგმა, პაპანაქებმა სიცხებში რომ მოცქერიალდება, ნახად რომ დაუბერავს, სასიამოვნოდ რომ გელაზინება და გვასურებულ შუბლს გიგრობებს!... — ჭიჭიკო მასწავლებელი გაკვეთილის დამთავრებამდე მეტი არაფერი უთქვამს, ვიბიდან თავისი დიდი ცხვირსაბოცი ამოიღო და წელა გაშალა, შემდეგ ასევე წელა დააკეცა, ისევე ვიბეში ჩაიღო და ისევ ამოიღო, კვლავ გაშალა და კვლავ დაკეცა. ბავშვები, ჯერ გასუსულები ისხდნენ, მერე ჩურჩული დაიწყეს, ჩურჩული ხმაშიაღლა ლაპარაკი გაბაზარდეს, ლაპარაკი ყვიროლში და ისეთი აურხაური ბტყავი, ქართულის კი არა, ბოტანიკის ვაკვეთილი გველოებოდა.

აურხაური ხალხიწინები.
— ჩვენი სვეტიანის ბოჭია — ასე გავაცნო იორამმა, იგნატესა და იმანუილს, ურნალისტი კორიაცა, რომელსაც გილოტიონის მშენებლობის დამთავრების აღსანიშნავად გამართული საზეიმო საღამო უნდა გაუმუქებინა. **თან არის და თან არ არის!** სვეტიანის ბიჭის საპატეისაცემოდ, იმანუილის თაბახი ან ვინ უწყის, იქნებ პალატაში, პატარა სუფრა გაიშალა. იმანუილი ვერაფრით ვერ ისვენებდა, თუ ვინ იყო სვეტიანე, — რადგან იორამმა თქვა, ჩვენი სვეტიანისტი, ჩვენი ყოფილა, და თუ სვეტიანე ჩვენი იყო, მაშინ, რაღა თქმა უნდა, მისი ბიჭიც ჩვენივე იქნება! — ბოლოს და ბოლოს, დაასკვნა იმანუილმა და სვეტიანის ბიჭის სადღეგრძელო ისე დაღლია, რომ ჭიჭიკში წვეთიც კი არ ჩატოვა. იორამმა კი, სვეტიანის გამჭირაობა, მოხერხებულობა, ჭკუა-კონება აღნიშნა და განსაკუთრებით მის აურხაურებს მესხს ქება-აღიგება.

იგნატე დუმდა.
ჭიჭიკო მასწავლებელიც დუმდა. მისი ცხვირსაბოცი ზომაზე დიდი იყო და ისე ქათქათა, დაბეჯითებით შეიძლება და თქმა, რომ დაწინაურებისამებრ (ცხვირის მისახოცად) არასოდეს იყენებდა.

და გადფენიან მას თვისა ქვეყნიდან...
— დედის თხოვნა რატომ არ შეისმინე?! — შემოსვლისთანავე შეეკითხა იორამი იმანუილს, — შიპა-სუხე, რატომ არ დაუთქოვე და მღვდელი რატომ არ მიუყვანე?!

იმანუილმა იორამს ისე შეხედა, თითქოს მის წინაშე საგვიფთვად ახალგაშობილ გივი იდგა.
— ო, სოლე მო! — იგნატემ რაღაც იაზრა.

იმანუილმა აქეთ-იქით მოიხიზნა და მზერა იმ ქუთხის მიპაჟრო, სადაც სადურგლო ხელსაწყობი ვეულებოდა.
— შიპასუბე! შიპასუბე! — არ ეშვებოდა იორამი და მონტყეპილი თავი ისეთთირად ააღაპლაბა, რომ იქედან არაკლებდა! სხივებმა იმანუილის თვალებში შეაღწინა და მისი მზუდგელობის არედან უშლად გაქრა მსხნელად ნავულები ჩაქურჩი, ხერხი და შალაბინი. განსიარაღებული იმანუილი მორჩილად იდგა იორამის წინ და ვერაფრით ვერ ახერხებდა მისკენ მიმართული სამხს ვოლტიანი ნათურის დამაბნეველები შეუქსიან თავის დასხნას. მორიდან კი, უცნაური იყო, მაგრამ მაინც, ისმოდა იღვ-გარემონის ხმა. **შალახო...** და სხვა გაზა არ ჰქონდა იმანუილს, ვასუხი უნდა გაეცა შეკითხვაზე.

— მაშინ არ შეიძლებაო... ხომ იცი, რა დრო იყო... მაშინ აკრძალული იყო!..

იმანუილის აკანკალებული ხმის გავონებისთანავე, იორამმა პატარა ბიჭით შევიჭრებო და გასაჩრებულმა შესძახა, — არის! ვყოფილვარ არტისტო, ნამდვილი არტისტები და თრემო არ ვიციოდი! — ხტოდა, ციბრთეტიანი ტრიონდება ვა დროულად ვაკვი, ეწერვია, ასაკეთა შედარებით არც დრეკლებია, ახლა კი ვაგამიბებოდა, — ხომ გრეს-აფერის მიხედვით, ხომ ვერაფერს მიხედვით, დედის სულს გაფიცვით, მითხარო, ხომ ვერაფერს მიხედვით, ხომ იფიქრეთ ძველი დრო დაბრუნებულაო! არა, თავადმე არა, თავიდან აღბათ გაიფიქრეთ, ვაგაგებულა ბებერი იორამიო! არ შეგებასუხით! ასე იფიქრეთ! ასე!.. მხოლოდ მერე, ჩემი ოსტატობა ხომ გამოვახდლებო. მერე დაექედით, იქნებ მართლა დაირღვა დროთა კავშირი, იქნებ ქემპირიტების უდავო მათემატიკური დროის პირმალი უტოლმა დატვირთვალი გაიფიქრეთ და უშლი დაიფიქრეთ, ასე! ასე! — მის აღტყვებას საზღვარი არ ჰქონდა, — ბატონო ჩემო, მინდა ახალი ამბავი გაუფიქრო, მისთვის აქტიორები არ გვახლენენ აქ, მაგრამ მაინც, ყოველ მათგანსა სახედარი შევად საფელომად... როლი მივუღვ, ბატონებო, როლი! ტრაგიკულ-კომიკურ-ისტორიკულ-იდილიკურ პიესაში!.. და მინდა გახარო, რომ თქვენც! — აქ მცოვრ ხნით შეგოყვანა და ჩვეულებრივი, მისთვის დამახასიათებელი პირქუში გამოშტეტვება დაბრუნდება, — ოოოო, არ შევდეთ და არ გაბედოთ ჩემზე თქმა, ბერიკაცს ბავშვობა ორჯერა აქვს გამოვლილიო! — იორამს თითის დაქვევც ენებებოდა.

დედის თხოვნა რატომ არ შეისმინე?!
იორამმა, იგნატესა და იმანუილს, შუაზე გადაჭრილი ცალახაზიანი რეველები გადასცა, რომელთა თავფურცელზე ეწერა: | დურგლის როლი და II დურგლის როლი. | დურგლის როლი იმანუილს ერკო, II დურგლისა იგნატეს, მხოლო კონსულტანტის განსახიერების პატივი თორამს ხვდა. (საქვეტალის ნარმატების ერთ-ერთი წინწინდარი როლების სწორი განწინადებააო, ამტიკივებოდა და დღესაც ამტიკივებენ გამოჩენილი და არაგამოჩენილი რეისორები).

ტრაგიკულ-კომიკურ-ისტორიკულ-იდილიკური...
კარგ მსახიობს ყველაფერს გახარობლება შეუძლია!..
— ძმებო, მეც თქვენთანა ვარ! — შესძახა შიპომ და ფანჯრის რაფიდან ისუკა...

რუსთაველის თეატრში ნანახი პირველი სპექტაკლი...
ძმებო, მეც თქვენთანა ვარ!.. ლევიან ხიშივალილი მოიხიბლა... რამ მოხიბლა, უნებრემა დაღატაბა თუ თავგანწინრვაში?.. წელა ისხნებოდა ფარცა... დიდი, შიპომ, ოქროსოვრად აელვარებული დატალღული ხავერდი... უცნაურმა სიგრილმე დაუბრუნა სცენიდან და შიო ვეცხვითელა ურჩხულის პირდაფიქრებლ ხახამი ვადაქვითა, ეს ქარი უფრო ნახია!

ისტორიკულ-იდილიკური...
| დურგალი: ჩამოვა? |
| დურგალი: ასე მთავრდება ეს ნუთისოფელი...
| დურგალი: არ ჩამოვა? |
| დურგალი: არა გრიალით, არამედ სლუკუნით!..
შეასთუბალიან იორამმა ჯოხის ცეცხელი უახლოვდება დურგლებს. რეისორის ინტეგრირეცატივი, კონსულტანტი უხინათლოა.

| დურგალი: თუ არ ჩამოვა თავს ვიღა მოპკვეთს?!
კონსულტანტო: შენ!
| დურგალი: რას ბრძანებთ ბატონო!.. მე მხოლოდ და მხოლოდ დურგალი ვარ!..

კონსულტანტი: მერე რა... და შენ გგონია რომ ჯალათი არა ხარ?!. [აქამდე, სიძაფრის შესასაზღვრებლად, ჯალათი, გუბერნატორის ნება-სურვილის აღმსრულებლად მოისუენიებდნენ, იორამმა კი, შთაბეჭდილების მოსახდენად, მას თავისი ნამდვილი სახელი უწოდა. იმადურულად, ქვეტექსტით იგულისხმება დურგლების ისტორიული ცოდვა — რომ არა დურგლები, არც სახარბოებუა, არც გილიოტინა და არც სხვა მსავალი საშინელები არ იარსებებდა, რომ არაფერი ვთქვათ...]

რეპეტიცია კარვად მიმდინარეობდა. იორამის მტავსად, იგნატესა და იმანუილსაც აღმოაჩნდათ მსახიობური მონაცემები.

დურგალი: სადაური ჯალათი ვარ მე, ბატონო!
 კონსულტანტი: ნუ გეშინია, სიკვდილი მხოლოდ შემეცნების ფუნქციაა — მათი შემეცნებისა ვინც დანაჯარვს განიცდის. [ეს ხაზი იორამმა ფოლენრისაგან მიითვისა, მიუხედავად იმისა, რომ მის შემოქმედებამ ნამდვირადვე არა შექნა. საინტერესოა, ვინ გაუსწია დახმარება? — შიომ, სოფრომმა თუ ავტორმა?]

დურგალი: შენ მაინც უთხარი რაზე!
 დურგალი: ასე მთავრდება ეს ნუთისფელი...
 კონსულტანტი: თვალგემი თუ არ შეხედვ, უკეთესია... მთელი მისი მიზანტელი ცხოვრება თვალგემიდან იღვრება.

დურგალი: ხუმრობთ, არა?!
 კონსულტანტი: შემინებასაც ვერ ასწრებს... მანამდე ენითა, მერე, იმ ნაშში, არა!

დურგალი: თავი დამანებეთ, გესმით?!
 კონსულტანტი: შენთან რომ მოიყვანდ, ის ცოცხალი აღარ იქნება, ოღონდ არ ეცოდნება, რომ მკვდარია!

დურგალი: სულ დაგანგრე ამ ოხერს!
 კონსულტანტი: დაავიანე, რაღაც ააშენე, ვეღარ დაანგრე!

დურგალი: მართლა ვერ დაგანგრე?
 დურგალი: მითელი ღაბე ზოვადეა, შვიი ავაზა ელანდებოდა... [რატომ ამბობს ამას იგნატე, გაუ-რკვევლია, ისე კი, ადრეულ შუა საუკუნეებში, ავაზას სიმბოლურად ქრისტეს უკავშირებდნენ.]

კონსულტანტი: შენ გგონია უცოდველი ხარ?
 დურგალი: ვაჟია ეგ ჩემი ცოდვით სავსე...
 რეპეტიცია კვლავ კარვად მიმდინარეობდა.

დურგალი: ეგს ოხერი, რა იქნებოდა დაგეოქა, კინი! [სიტყვა "კინის" მნიშვნელობა ბუნდოვანია. შესაძლოა ნანარბოები იყოს ბაღიდან. არსებობს სხვა ვერსიებიც, მაგრამ ამ შემთხვევაში ბაღი უფრო შესაფერისია.]

კონსულტანტი: პო, მო, რატომ არ დაიძიქ, როცა მოპაჟვადი დედა გეხევენებოდა, მღვდელი რატომ არ მიუყვანე?!

დურგალი: მაშინ არ შეიძლებოდა!
 დურგალი: პირის ნუ იბრუნებ და ნულარ ნალელობ...
 დურგალი: მოკვლავ!

კონსულტანტი: სიკვდილი რაღაა, შენი ან თუნდაც ჩემი... ჩაიძლებოდა, სხვა არაფერი... შენ ხომ ყოველდღე უყურებთ თუ როგორ ფიჭოკვენ ფეხებს... თანაც ხომ შეიძლება, ხვალ მიწა იძრეს, შეიძლება მიდსიც შეგვეყაროს, შეიძლება კაცი, ქუჩაში ვიღაცის გაპაროლიდი ტყეითაც მოკვდეს, შეიძლება შიმშილითაც... შენ კი, გასამრჯელოს მიიღებ!

დურგალი: დედის თხოვნა რატომ არ შეასრულე და მღვდელი რატომ არ მიუყვანე?..

მაა მამს ეხვეოდა... ერთმანეთს ეშვიდობებოდნენ... მღვდელი კი ბუტბუტებდა თავისთვის, მამაო დედო, რომელი ხარ ცვაა შინა, და აუღელვებლად ელოდა თავის რიგს... და აი, გასროლა...

კონსულტანტი: ეა, ჩემო კარგებო, რომ გენახეთ რა ვიყავი ახალგაზრდობაში, რა კობტა ზოტი, ყველა კობტას მეძახდა, სარკესებით პრილა ჩემებს ვატარებდი, მეშუკეცობს... საყილზე რომებებსაც სულ კრალი ვაპირებდი! ჩემი საქმის ნამდვილი ბეთიოვენი ვიყავი! დიხე, ბატონებო, უდიადეს ბეთიოვენი ესმოდა უდიადესი მეტერე სიმფონია [იორამმა დარბოროვით აღმართა ხელები და სახეზე, ისეთი ნეტარი ღმილი მოუფინა, რომ თუ სასწაული მოხდებოდა და მისი მოტეველი თავი ჭაღარადა მისი დამსვენებოდა, ნამდვილი ჰერბერტ ფონ კარაიანი იქნებოდა!.. ან სულაც ის!..]

— თმა ამ შეტამა ვენახა... ნევრსა და უღვაშს იპარსავს ქალი... — რეპეტიციის დამთავრების შემდეგ, ამ გამოცანის გამოცნობა შესთავაზა კონსულტანტმა (იორამმა) დურგლებს (იგნატესა და იმანუილს).

ნიჭი სიყვარულისა და ნიჭი დაუნდობლობის.
 ხანგრძლივი ფიქრის შემდეგ, დურგლებმა აღიარეს თავიანთი უძლეველობა. იორამის პასუხი კი, ასეთი იყო, — მელა ბურქის ძირას საფლავს უთხრის თავის დიდებულს! — საიდან სადაო?! — ვაუკერდა მხოლოდ იმანუილს. მართლაც, საიდან შედაა [ვისაც აინტერესებს თეთრონი მარჩიოლს]. თხამ სეჭამა ვენახა... ნევრსა და უღვაშს იპარსავს ქალი ანუ მელა ბურქის ძირას საფლავს უთხრის თავის დიდებულს!

ტრავიკულ-კომიკურ-ისტორიკულ-იდიოკური...
 სადაც უნდა გაიხედო — კედელი აღმართულია, საითაც უნდა გაიხედო — ლულა მოგჩერებას!

როსონის მუსიკა და თეთროვში გამოსყობილი კლაუდა კარნილან... გვიდო ანსელმის აუნდენელი ოცენება... როსონის მუსიკა და თეთროვიაში გოგონა... თეთროვიაში გოგონა და სიკვდილისჯალითა საკანში გამომწყველები ბიჭი...
 გოგონა: მე მესმოდა მისი ხმა, მისი ფიქრები დაუბოლოებლად აღწევდნენ ჩემამდე... ო, როგორ ეწინადა... ღმერთო, როგორ ეწინადა!

ბიჭი: მე, პამლეტი ვუნდა მეთამამა... მე, ვოცნებობდი პამლეტზე... დანია საყრბოლეა... არა, არა, დანია არა! ჩემი ქვეყანა საყრბოლიე!... არ მეგონა, სიკვდილი თუ მომისყვადნენ!... ერთი საათია გათენებამდე! ერთი საათი ისინი ჩქარა მოვლენს!.. მე ვგრძობნ... ვგრძობნ!
 გოგონა: თეთრო ვემი კი მიპაობდა ლეინისფერი ზღვის ტალღებს... ათასი ნაირფერი ნათურისი გაბრდღვა-ლებული თეთრო ვემი...

ბიჭი: იცო, ხეს მიწყვეტილი ფოთოლი, ისე ლამაზად, ფარფაც-ფარფაცით ეტეება დედამინაზე, ისეთი სიმსუბუქით ლეუბულობს გარდაუვლას, რომ ტკივლის არ გრძობნ... ტკივლის არ იგრძობნო! ფოთოლივით... ფარფაც-ფარფაცით... ღმერთო ჩემო!.. არ მინდა!.. არ მინდა! ვესმით, არ მინდა! მიშეკეთე, მიშეკეთე!.. მამა, მიშეკეთე! სადა ხარ, მამა! მამა!

და მაღალია ბოშორ რომამის შარღ აზნაური — „3x, 2x, 5xე pas...“
 და დაუბერა ქარმა უეცრად, აზურითდნენ ტალღები და გემი, თეთრო ვემი, თეთროფრანია ხომალი, ჩაიძირა ამტრეულ, აჩაფებულ ტალღებში...
 — როდის იყო, რაღა ვეცნი ვინმეს ინდობდნენო და ყოფილა კი, თუნდ ერთი შემთხვევაც, ვინმე რომ დაენდოთი! —

შოპი ახლაც იცივე გაიფიქრა, რაც მამინ, როცა გიამ თითქმის მოსკოვინა და ტყვიით შენერეულ კეფასთან მიიტანა მის ხელი.

გის პამეტი უნდა ეთამაშა...
ყველა ყველაფერი იცოდა და მინც, არავინ არაფერი არ იცოდა!

ტრაგიკულ-კომიკურ-ისტორიკულ-იდილიკური... მეგობარი ხმას არ იღებდა. გრძნობდა, რომ შოი ჩიხში შედიოდა და თუ ასე განაგრძობდა, თავისივე ახალრთულ-ჩახლართულიდან თავის დაღწევა ძალიან გაუჭირდებოდა. — მინც ნურავის განესჯით, განსჯა ადვილიაო! — ეს ურჩია მხოლოდ. — არცა მსურს განსჯაო! — უპასუხა შოპი, — ან კი, როგორ უნდა განსჯავო, როცა... — და დადუმდა... წვეთი წვეთს ემატება... ცოდაც ცოდავს... და გაიყვანეს სტეფანე ქალბატონო... ცოდავების ქვეყანაში... ნება, ვინც ვის უთბარა, სოფროშია მას, თუ შირიტი, მან სოფროში... სოფროში... სოფროში... სადაც მოიგონა ეს სახელი... რაღა მინცდამინც სოფროში... **Сопром...**

მეგობარი, სოფროშის ყოველ ხსენებაზე, უფრო და უფრო რწმუნდებოდა თავის ვარაუდის სისწორეში, რომ ით არაფერი მისცემდებოდა, შოი, თავისივე მოთხოვნილი სოფროშის ბედს გაიზარებდა, და თუ ეს მართლა ასე მოხდებოდა, თვითონაც გაჭირდებოდა, აღარ იარსებებდა თანმეზრდილი მეგობარი.

შოი ხვდებოდა, რისიც ეწინააღმდეგებოდა მეგობარს, როდის იყო ქვეყნიშინი ინდოვინი... ამიტომაც ის, დანდებობას შეეცადა, — დაწყნობდა, ნუ უღელავ, ხომ იცი, უღებგებს არაფერს ვიტყვი, აბა, სად გილოტინა და სად ის ამბავი... მნათნაც კი არ ვაკონკრეტებ არაფერს და თუ ვინმეს რამე შემიტყვინებ, ეგ უკვე ჩემი ბრალი აღარ იქნება! — თავი დაამოხდა და რა თქმა უნდა, მეგობარიც დაამშვიდა. — ისე კი, ნაწილობადაც ასე, ველოდების ქვეყანაში ცოდავის მართლაც ვერსად გაექცევი!

— შო, მო, გეთანხმები აბა, რაა ასეა... ცოდავობის ქვეყანაში... — როგორც წყალნაღებული ხაგის, ისე ჩაურღაუჭა მეგობარი ამ სიტყვებს, — უფრო მეტსაც ვეტყვი, ვერაფერი... ცოდავის ვერაფერი გაექცევაა გემის, ვერაფერი... ვერაფერი!

მეგობარი დამშვიდებული წავიდა. ნასვლისას, ჩვეულებისამებრ, ვიბიდან ვისკი ამოავლინა და მაგიდაზე დადგა, ამჯერად „გლენფიდისი“. ბოთლს ჭიქა იყო ჩამოქმული — შობრგავალბული სამკუთხა, მიმე, სქელი ძირით, მხოლოდ ვისკის დასალევი. — ამ ჭიქით დალეულს, ხელ სხვა გემო აქვსო! — უთხრა მეგობარმა. — ამხელა ბოთლს, ვიბიშო ისე როგორც მაღაგს, რომ ვერაფერი გამჩრეო! — გაუქვირდა შოპს.

მიმე, ვისკის ჭიქით დალეულ სასმელს, მართლაც სულ სხვა გემო ჰქონდა. — ვერაფერი! — ხაზსამით თქვა მეგობარმა. — ვერაფერი! — ვისკიმ ტყინი გაუთბო... მოკლე, თითქმის ტრანტი შეზრდილი მსხვილი სიკერი... ვინიერ მხრებში ჩარგული თავი... ბუღეში ღრმად ჩამუჭარი თვალები... კანჭივით მიმე მურა... ვერაფერი!... **ამ წარმავალ და გარყვნილსა ნუთისოფელსა...** ვერაფერი... პირველად იმ კაცისადან გათავ ეს სიტყვებს... არავითარი სოფროში... კამეჩისსურინაშია კაცმა ასე იმართლა თავი, სხვიტრანტან განსხვავებით ცოდა აოიარა! იმ სხვებს, მამა აბრაშის ბატკნებად მოქონდათ თავი... იმან კი, აღიარა და თავიც იმართლა. — ვერაფერი! — არც არავინ გაუბჭურუნებია... ნუთუ მამინაც... იმ საბედისწერო დღესაც, ტყვიით დაცხროლული, სულთმობრძავი, იმ თავის მკვლელებზე ასე

ფიქრობდა — ვერაფერი!... და ვინ იცის, იქნებ მკვლელებიც, დაქირავებული, დავალებული შესრულების ამის გამო დათანხმდა და სანამ ჩაზნაშს თითს გამოკრავდა — ვერაფერი! თავს ამით იწვევებოდა... თუ არავინბს გილოტინა, ჯალათნაც უნდა იარსებოს... **იქრის ვარაჯით დაჭრილსა ცოდავინობას...** უნივერსალური ფორმულა... ივან კარამაზოვაც კი შემუშავებოდა!

მეორე ჭიქა უფრო ესამოფინა... მეგობარმა იცოდა როდის უნდა მოეტანა ვისკი... ვერაფერი, არც ყველაფერი ნებადართულია... კალათში მოჭრილი თავი ვარდებოდა... გოვენის თავი... დედა უკითხავდა... მამინ არ უტყრობა, ძლივს შეიკავა თავი, ცრემლებს უკან აბრუნებდა, რტყენოდა, უნდადა ტირილი, ძალიან უნდოდა, მაგრამ ღვინა ახსენდებოდა... სოფლიდან ჩამოსულმა, სამი წელი უფროსმა ბიამშვილმა დასცინა... ღვინა გადაიჭრებ... ყინულზე დაცურებული, აფარითხალბებული ღვინა... მძელი ხმით ტირილი... ვერა და ვერ დაიფანარს... — მაღლი, ბაღლი რა მოგდის ბაღლი! — იცინოდა ბიამშვილი, — აუჰ, ეს რა ზღუქუნი ცოდავია! — მერე, ისიც მის დაწყნობებს შეეცადა, — მე, საქონლის დაკვლაც მინახავს და მისი გატყვებაც, მაგრამ მუნსავით არ მიზალავია, აი სოფელში რომ ჩამოხვალ, ყველაფერს განახვებ და მერე, ნიგმას ნაკითხულზე თავის დღეში აღარ იტრენია... — ეს ხომ სიმაწრელე არ არის, ეს ამბავი მოვინებია, მწერლის მოვინებია! — ამშვიდებდა დედა და გულში იბუტებდა...

მწერლის მოვინებია... ზავხელში, როცა სოფელი ჩავიდინე, ბიამშვილმა პირთვის შესრულებას მოინდობა, მაგრამ დღემდე არ დაუშვა, სხვა შემთხვევით გაჯუტდებოდა, იმჯერად კი, გულს სურვილი უსიტყვოდ დამეზრჩია... **დედის თხოვნა რატომ უნდა შესარულე...** კამეჩის მურა... კამეჩისმურაინი... მორგვეთით კისრე... ყველა ერთხანების ემგავსებოდა... ტრბივებზე ერთხანების გვერდით იდგენე მორგვეთისანებში... გილოტინა ასეთი გილოტინისთვის მუშასამო იქნებოდა... გოვენი სხვა იყო... გოვენი მოჭრილი თავი... მაღლიდან ჩამოვარდნილი ბუტესილი ნავჯი და კალათა, ნწელით მოწნული კალათა, ზაზარნი რომ ენახა, ისეთი... დიდი კალათა, მოჭრილი თავებით სასეს... გოვენის შემდეგ თოღელი სორელი... კლავ ნავჯი... თავი კალათბურთის კალათში ვარდებოდა... ზუსტად ნატყორცნი ბური სრიალით ეშვებოდა კალათში... თავიც სრიალით... ერთადერთი თავი... გილოტინა ჩაებებდა მესსირებებში, მისი შოი თმ სდევდა, უფრო მეტად კი, ჯალათის ხელით მოწნული ნავჯი ამინებდა... მანვ აიღო ხელი ნავჯი, ერთ ნამს კისრეს დახაზნრა, დასცა და ერთის დაკვეთია, თავი ტანმა მოაზნრა... ტანს მოშორებული თავი... მეღე დიბიტრი თავდადებელი... თხელი, გამჭვირვალე ქალაღელი დავა-რული ილუსტრაცია... ნავჯიმომარჯულებული ჯალათი... თავნაჭრილი, აფართხალბებული ქათამი აქეთ-იქით ტბოდა, სანამ დამკვლელი ფეხს არ დაატყნდა და სისხლს არ გამოადგენდა... ვერ უფერებდა ქათმის დაკვლას... ქათმის ადგილზე ადამიანი ნარმოდებია... მოჭრილი თავი და აფართხალბებული სხეული... დახვერვა სულ სხვა იყო... დაფედავები, ცერეზონია... კრაზანა, ამაყად თავნებული ქვეშობდა... ყველაფერი ნამში შთავრდებოდა!... აი, სისხლით გაღვინებული ფაცარზე მიკრული სხეული კი, ევონა რომ დიდხანს ტანგებოდა... ძალიან დიდხანს... გილოტინა... სიკვდილი ამრეთ უკვივით... თავიდათავი, ქვეყნობისკონი შიამა... ძღველე კონცხს, ის შიმი უნდა გამოვლენილიყო!... მსხვერპლი და ჯალათი... ჯალათი და მსხვერ-

26679

საქართველოს ეროვნული ბიბლიოთეკა

პლი... მარია დატუნაეტა და სანსონი... დანტონი და სანსონი... რობესპიერი და სანსონი... კონვეიერი... სანსონთან მოხვედრის პატივი ყველას არ ეკუთვნოდა... სულ ერთი უფოი მადრი ვალაოთს... უმაღლესი ხარისხი... არც ვეღუენს... არც ფოლენს... უტონი ვალათებიც არსებობდნენ... მოკვეთილი თავები... მამად და რენალი და მატლად... იქ მუდამ უშენბა იქნება, ან და მარჯის უკუნი უკუნისამდე... ცოდვილების ქვეყანა... არავითარი დიდფაფები... არავითარი ცერეფონილი... მასუხისტები... ამაუფეღებელი საბარგო მამქანები... "ტეტუს" ტყევა კეფამი... ცოდვილების ქვეყანა თუ ცოდვილების სამყარო?, კანიბალები და ცივილიზებული სამყარო... მომაკვდინებელი ინექცია და სიკვდილის ხილვის მოტრფილენი... დემოკრატიის ოაზისი... აუქციონზე გაყიდული დავალები, საკუთარ სისხლის ჩაბრწყვლილი... აურხაური საღვინეთში ანდ ვისის ტყის ზეაბარი...

ვისკი უფოი და უფოი ეკემრილეობდა, ნელ-ნელა საუბრავდა, კარგად ერგებოდა ხელს სამკუხბა ჭიქი, თბობდა ვისკი და ძარღვებში სისხლი... ყველაფერი ნებადართულია... ნებადართული...

— დოქტორსკი რასისტი იყო! — ეუბნებოდა ივანდა, — ებრალეუბისა და განსაკუთრებით კი, პოლიციების მოძულეო! — ივანდას. ი-ჯანდას. მალღა, სავსე თიფოები... ფეხები კისრამდე... წმინდა სისხლის ფაშატი... ოდნავ ჭორღობანი, ქერათიანი და თვალები... მოღვილევი ზღვა... სლაფობი და არა ყირჯიზული, მაგრამ მინც მამად შოშბს მსგავსი... სადღეღობებში სავსე თიფოები... სადღეღობებში... სადღეღობებში... კონსპირაციული ბინა, თუმცა ყველამ ყველაფერი ცოდვა... გაბოლილი, სიგარეტის ნაწმურები სავსე... კამათი, გაუთავებელი კამათი, რა გვა უნდა აყრიათ, რა უნდა ეკეთებინათ... დაძლეული მინთი გამიწველი სიხარული... გეგმები... გეგმები... იქ მუდამ პირველად... ივანდა, ერთადერთი სავარძელი იჯდა და სხვებივით, გაუთავებლად ეწობდა... — ჩვენთან ყველა ეროვნული ძალა ერთიან ფორტში გაერთიანდა, თქვენც თუ ასე მოიტყვევით, კარგი იქნებაო! — არ წყნდებოდა ამ თემადე საუბარში... მისასამეღებელი სიტყვა უნდა ეთქვა კონფერენციაზე, ამისთვის იყო ჩამოსული... ივანდას, რა თქმა უნდა, უთვავთვალეუბნენ... რებო ივავკაცა, — ჩემი მანქანი წავიყვანათ... — გაერთ რომ გამოიღვინენ, მხოლოდ მაშინ შეამჩნიეს ივანდას სილამაზე... ბიჭო, ეს რა ლამაზი ქალი ყოფილაო! — აღტაცება ვერ დამაბო რებოი და რომ არა, ივანდას დროული რეაქცია, ალბათ უფოი განავრცობდა თავის აზრს... მე, ქალი არა... მე, კლარა ციტკინი... მე, როზა ლუქსემბურგი... მე, ქალი არა! — მოულოდნელად ქართულად ეთქვა ივანდას.

ილღა-ივანდა...?
— საქართველო, ქართულმა სიმღერებმა შემეყვარა და ქართული გუნდავლა ამ სიმღერების სიყვარულმა დაბამყვინა, ყველაფერი მესმის, მხოლოდ ლაპარაკი მიჭირს... ამერკად უკვე რუსულად უთხრათ ივანდად და სანამ რეზო მანქანის კარს გახსნიდა, რატობდაც, მხოლოდ შიის გასავანება თქვა, — ჩემს ქმარს ბოლშეღავი შექცია და ის თანაბან მიყვარსო!
მეორედ, ნოემბერში შეხვდა... ნოემბერი... გამთლიანებული ეროვნული მოძრაობა... არნახული ერთობლია... ალტკინება... მოშიმილეები... სიტყვები... მონოდებები... აღექვანდრე ბატონიშვილის და ქაქუცა ჩილოყამეილის

სურათებში... გაბრწყინებული სახეები... აღდგენილი ღირსება... იმედო... იმედო... ივანდა აღურთოვანებული იყო, — ახ ეს არის ერთობლიაო! — შებთბვეთი შეხვდა, მამინაც რეზოსთან ერთად იყო, ერთმა ნაცვინობა შეტკბოდა, — მავისთვის არა მცალია, ბიჭებო, დაეხმარეთ, მიტონებს ამასხველი ვიდრე კასება უმოკეთ და მერე, აეროპორტში მისახველიო! — მათ თანბნობა არც კი დაელოდა და ივანდა თავის პრიბლიმინად გადმოელოცოდა... — ამ კასებას ჩემი ლატეკი მეგობრები შეეციათ გადააგზავნიან და რაც აქ ხდება, მთელი ცერეზა ნახავსო! — აუხსნათ ივანდას... ოპერატორს დიდი დრო დასჭირდა კასეტის გასამზადებლად. ისინი მანქანაში ისხდნენ და ელოდნენ. რეზოს, როგორც ყოველთვის, ახლაც ზიზღავდა ლამაზ ქალის სიახლოვე და მისი უსრულეების მისაპურებად ათასგვარ ამბებს ყველობდა, თანაც, დროდადრო კომპლიმენტითაც ამკობდა. ივანდა იცინოდა და მხარხმინად იყურებოდა საკრები, თუმცა არც თავის კლარა ცეტკინობას იგნებდა და ყოველი კომპლიმენტის შემდეგ საურთი პოლიტიკურ თემაზე გადაყავდა. მიუ უხასოსად უსმენდა საუბარს და აეროპორტში ნასვლა მინცეღამინც არ სიზღავდა, მიუხედავად ყველაფრისა, სუკი ისევ არსებობდა და შეიძლება საქმე ისე არ დამთავრებულყო, როგორც ეს ივანდას ნარმოდუნდა. ოპერატორი ივანდასედა, ივანდა ღელავდა და ნამდვირად საათზე იყურებოდა, თვითმფრინავის გაფრენამდე უფოი და უფოი ცოტა დრო ჩრებოდა. ბოლოს, როგორც აქნა მიიღეს კასეტა, ივანდად შეუბთ ამისთვისედა, ოპერატორს მადლობა გადაუხადა და რეზოს რუსულ-ქართულად უბრძანა, — აბა, რეზო, ნუ დაეცა, აეროპორტი, ჩქარა! — ბრძანებთ თუ უბრძანა, მაგრამ ძველი და საკმაოდ მელანბული მანქანით, ეს არც ისე იოლი შესარბლებელი იყო, თანაც, იმის მიშით, ვინმე არ ავეღვენფნოს, ჯერ სხვა მინარბლებელი წავიდნენ, რამდენჯერმე მიუხე-მოუხვიეს და მხოლოდ მერე დაადგინენ აეროპორტისკენ მიმავალ გზას, ერთი სიტყვით, აეროპორტს რომ მიაღწიეს, რევისტაციაცა კარგა ზნის დამთავრებული იყო და მზავრები უკვე თვითმფრინავში ისხდნენ, — ჰა და ჰა, აფრინდებო, — უთხრათ შორიანდა... — თვითმფრინავში უნდა ავიდეთო! — მოკლედ მოჭრა ივანდად, შიის ხელი ჩაალო და გასახელეს რომ ივანდა, პირდაპირ იმ მილიციელს მიყვანა. — სასწრაფო მისალა ტელეფონიანდა, აუცილებლად უნდა გავჯავზანთო ამ საღამოს, მფრინავება იციან და გველოდებენიანო! — სხაბასუპით მიაყარა მილიციელს და სანამ ის ახრზე მოვიდა, ისინი უკვე ასადრე ბოლიევი იყვნენ და თვითმფრინავისკენ მიზობდნენ, აქომბიბებულები ავარდნენ ტრაპზე. ივანდად, თვითმფრინავის კარში ჩამდგარი სტოუარდებსა გვერდზე განცა, თვითმფრინავში ჯერ შიო შეშუშა, მერე თვითონაც შევიდა და დაბნული სტოუარდებს კასებტ შეაჩერა, — ეს კასებტ ცნობათა ბიუროში უნდა დატკოვო! — ისეთინარად უღობრ, თითქოს მისი დენხნის ნაცვინობა და უფოი მეტაც, თანაპოზრე ყოფილეოს რუსმა სტოუარდებსამ, უფრ განაცხადა და არც მფრინავებს დაუხაბა. ასევე მოიტყნენ სხვა სტოუარდებსებიც, — ისინიც რუსები იყვნენ. — მამბრ არ ჩავალოთ! — ასე თქვა, რომ ამკარა იყო, ნათქვამის შესრულებას ამირებდა. თვითმფრინავი ჯერ დონეცკში უნდა დაფრინილეყო, — მიყვებთი დონეცკადელი! — კი არ უთხრა, უბრძანა შიოს. ამ ვითარებაში უკვე უკან დახვევა არ შეიძლებოდა და შიომ, თანბმობის წინადად თავი დაუქცია, თუმცა ჯიბეში მხოლოდ ორი მანეთი ეღო და საერთოდაც, რითი დამთავრდებოდა

ეს ამბავი, კაცმა არ იცოდა, მაგრამ ბედად, კაბინიდან ერთ-ერთმა მფრინავმა გამოიხიდა, იცნა და მისკენ გაემართა, რაღაცა უფროსა და მფრინავების კაბინაში გაუჩინარდა. უსასველად გაიჭიმა ნაშები, თვითმფრინავში, საქმის ესაზრკვედა, აეროპორტის თანამშრომლები ამოვიდნენ. მდგომარეობა აშკარად იძაბებოდა, და სწორედ მაშინ, როცა რაციით მილიციის გამოძიების აპირებდნენ, კაბინიდან სახეგაბადრული ივანდა გამოვიდა და ორი ნახუნული თითით ანიშნა შიოს, ყველაფერი რიგზეაო. — გულ ბაი! — გამომწვევად უთხრა სტუარტდისებს; აეროპორტის თანამშრომლებს სათითაოდ ჩამოართვა ხელი და ნარინარი დაეშვა ტრამზე... ქალმწივთი ნიკე!..

აეროდრომზე, როგორც ყოველთვის ქარი ქროდა...

— ასე ვუთხარი, თუ ამ კასეტას არ ნაიღებთ, ჩემს მეგობრებს შეეცაყობინებ და ისინი ქვეყანას შეგიყვარა, ყველას გაავებინებენ, რომ თქვენ ლატვიელები კი არა, ინტერგრაციონლები ხართ! მხოლოდ ამის შემდეგ გამომართვის კასეტაო!..

ქარი აფრიალებდა ივანდას თოთრ ლაბადას!

— ვიგა!.. ვიტტორია!.. — მთელი ხმით ყვიროდა ივანდა და ხტუნვა-ხანტუნით მოდიოდა, მერე, უცერად მჭერდა, ოდნავ წინ ნასულ შიოს ხელი ჩაავლო, თავისკენ შემობარუნდა და აკოცა.

იცლებოდა სამკუთხა ბოთლი და გონებზე ფისკის ორფენით იჩისლებოდა... იჩისლებოდა და კიდევ უფრო იხილართობდა ჩახლართული...

თეთრი ქარი...

აკოცა ივანდამ და იგრძნო შიომ მისი დაფუკი ხელების სახალხლო, გულზე მიიკრა, ქალის ჭუბუბებიდან წამოსულმა ვენებამ თავბრულ დაახებდა და რომ არ ნაქეულებოყო, უფრო მაგარად მიიხიჭა, ივანდას ტურებით კი ეძებდნენ მის ტურებს, რიზლი ტურები, დაწყობილი ტურები... ქარი კი უბერავდა, უბერავდა...

ქალის სურნელოვანი თმა ნახად ეღამებებოდა სახეზე და იდგნენ ასე ჩახუტებულები, დრო აღარ არსებობდა, აღარ არსებობდა არც კლარა ცეტკინი და არც როზა ლუშუმბურგა...

და სამწუხაროდ, არსად არ იყო ლიდი ხაოიანი... და არც ვახაფხულის ღამის სურნელი... და არც ნამრუდისფერი ცა...

და არც ებერთებლა კვიარასობები... და აფრიალებდა თეთრი ქარი თეთრაფრადქეცულ ლაბადას!

და რაგვანაც არ არსებობდა ლოდი ხაოიანი, სხვა გზა არ ჰქონდა, ისევ და ისევ, ქალს უნდა მინდობოდნენ... და დაუბრუნა ქარმა საქმარი მიმართულებით, დაუბრუნა და გამოცდილი ლოცმანივით, ყოველგვარი ფაფრიაკის გარეშე შეუყვანა ნაეი ნავასუდელში.

წინა საკვარძელზე მოკლათბული ივანდა მთელი გზა, რეზოს ცნობისადაიღის დაკმაყოფილებს ცდლობდა და ამას საკმაოდ კარგად ახერხებდა, ოუმორიც გამოამტვლავს და მსახიობური უნარიც — პირდაყვინძლი მილიციელო, გაფხორლი სტუარტდესა, აეროპორტის დაბნეული მუშაკები, თათიდან შეუვალი, შემდგომ კი დამთმობი პილოტები, ისეთიროდ დაუხატა, ისე აუწერა ყველა სხვა წერილმან-იც, რომ თუკი რეზო მონდომებდა, თავს თავისუფლად გასალეხდა იმ ამბების მონაწილედ.

შიოს კი, აღარაფერი აღარ ახსოვდა, აღარაფერი, გარდა თეთრად აფრიალებული აფრადქეცული ლაბადისა და სახეზე ნახად მოლაშუნე სურნელოვანი თმისა. ივანდა

გარინდებული, იმ საამო სურნელით გაბრუებული, მის ტანსაცმელს ვერ კიდევ რომ შემორჩენოდა, თავს ეგრე უყრიდა აქეთ-იქით მიმოვანტული, ნაკუნ-ნაკუნად დამდიფირებს და ეს, სულაც არ ანუხებდა — ფირი მისა და დააბრუნებდა და გაქრებოდა ყველაფერი, ის ხანაში სურნელიც აორთქლებებოდა, ქარსა და წყალს გაჰყვებოდა. მანქანა კი მიგრავოდა, ახლა უკვე არსად არ ექტრებოდა, ივანდა ხმა ესმოდა, რეზოსია, ოლინდ გაგველიდავანაშერი ვერ გამოჰქონდა, მხოლოდ არაფრის გამომახტეული, გაურკვეველი ბგერები აღწევდნენ მის სმენამდე, თითქოს ხმოვები და თანხმოვები ერთმანეთს ექიმპელობდნენ, ძიძგილაობდნენ და ვერაფერი ვერ ახერხებდნენ სიტყვამი თავიანთი კუთვნილი ადგილის დაკავებას. ამ ქოშისა და ძიძგილაობამი განვლეს აეროპორტის ტრასა, უკვე ქალაქში იყვნენ, ავლაბარში... ავლა-ბარი... აივლი ბარს... და როცა ბუბარის ზიდვი უკან მოიტკუნეს, მხოლოდ მაშინ შენეციტეს შეტრიალა უაზრო ქანა და ერთ ხაზზე ვალდავდნენ, მერე გადაადგილ-გადმოადგილდნენ და სიტყვებად იქცნენ, სიტყვებიც მიდგნენ-მოდგნენ, წინადადებებში გაერთიანდნენ და უნდოდა თუ არ უნდოდა ეს შიოს, შეადნენ მის ცნობიერებაში... ხომ გუებებნობდი, რეზო, ნამდვილი კლარა ცეტკინი ვარო! — ნათლად აღუქნა ივანდა ნათქვამი.

სასტუმროსთან, როდესაც გამოსამწყვდობებლად ერთმანეთს ხელი გაუნოდეს, მცირე ხნით შეუვიდნენ. — ამოხარის! — ეკითხებოდნენ ივანდას თვალში. შიომ, შიოს წინადად თავი გააქნა და ლოყაზე აკოცა.

ქარის სურნელით იყო ივანდა გავცენილი.

მერე, თავის საქციელზე დიდახას ნანობდა და ეს უთხრა კიდევ ივანდას, როდესაც ბედმა, ისინი კვლავ შეახვედრა ერთმანეთს, ოლინდ სულ სხვა ვითარებაში... თუქვერა... შეახვედრა კი?..

ივანდა — სოფრომი...

ივანდა — ???

— მე, ქმარი მყავს და ის ძალიან მიყვარს! — ნუთუ, ეს იყო მიზეზი?... მამაკაცული სოლიდარობა!.. თუქ!.. დიას, ყოველთვის გამოყენებლი ბილეთები დაგვთმევს თან, რომ აღიბის დამტკიცება შეეძლებოდა, ვინცოთაა მკველიობისათვის დაგაპატრონებდნენ სადმე...

მარისაც ჰყავდა ქმარი, ოლინდ ცე არის, რომ არასოდეს უთქვამს, ძალიან მიყვარსო, არც არ მიყვარსო — უბრალოდ არ ახსენებდა მარის! მარო!..

იყო და არა იყო რას... ჩიტს ფრთები იმიტომ აქვს, რომ უნდა იფრინოს... ბელურაც ჩიტაა, ბელურასაც აქვს ფრენის სურვილი... — სადმე შორს ნავივით, ცხრა მთას იქით გადავიყარვით, როგორც ზღაპარში... ზღაპარ იყო, ზღაპარ იყო, ჩიტ ხეზე... — იციანდა, ლაღობდა ანცო ბავშვივით, ანცო ქარივით... სვეტიცხოვლის თხლის ამბიანიებული მფელი... მარის ხელებში... თითქოს... თოვლი თითქოს... ჰაინსტის თითქოს... — მხოლოდ შენ ვრთხ, რაც რომ ჩემთვის, მოუცილა მხოლოდან დივრის... — ლილუნდა მარო... ხელი ხელს ეხებოდა... თითქოს თითქოს ეცერებოდნენ... ბელურაც ჩიტაა, ჩიტა კი ცაში უნდა ნავარდობდეს... მინდვრის ყვავილების თაოვლი... საქართველოს უკანასკნელი დედოფალი სვეტიცხოვლის ტაძარში ვაისივებებს... გალავანზე აბრე მარი, — შენც აბიბი, აბიბი! — ეხებნებოდა, წინ და უკან დაბრუნდა, ფრთებივით მღვდა ხელებს, — ახლა გავიწვინებდი, გავიწვინებდი! — წელზე ხელები შემოაჭული და ფრთხილად ჩამოსვა მველივით შემქობილი, განაბული, მომლოდინე... ქალი მომლოდინე... ნამები,

მხოლოდ ნამებები, მოლოდინის ნამებები... მერე, სიცილი აუტყდა მარის, — ოქროს კბილებით გამოტყინილი პირით! — სიცილი უაზრო, არაფერსმიმქმელი... — პირველ კურსს მივყავარებოდი ვიყავი... არა, არა! შენ ვინც გავიხი, იმას არ ვეკულისხმობ, ის არაა!.. ჩემი თანაკურსული შემოიყვარდა და იგი რატომ? — თვალღებში მოციქვნივ ეშმაკები, მზერა გამომწვევი, — მალღებდა ჩამობტომიანი შემწველა და მერე ხელი აღარ გამოიშვა, კვლავთან მიმდევადი და მაკრე, სიცილ ვავებრაზდი და მერე კი, მისი მკვლავებიდან თავი რომ ვერ დავისხენი, კოცნას კოცნით ვუკასხებო! — და კვლავ სიცილი, — დღისითაც და ღამითაც მასზე ვფიქრობდი, სანამ დედამისს ვნახავდი... ოქროს კბილებით გამოტყინილი პირი ჰქონდა!.. იმ დღეს დამთავრდა ჩემი სიყვარული, იმას კი მგონი დღესაც ვუყვარვარო! — და ისევ სიცილი, ისევ ღალაბა, ისევ, — სადმე შორს, ცხრა მთის გადაღმა!.. — უკან არბო ბრუნდებივდენ, მოულოდნელად, — არა! არა! ახლა არა!.. სახლები როგორ უნდა დავბრუნდყო!.. — ხეუნა, შედარა... მცხეთის სასტუმრო... სასტუმროსთან შეჩერებულა... სასტუმროსთან მოკიდებულა სიგარეტო... ყველაფერს მიხედა, დაანყნარა, — არა, არც კი ვამიფიქრებო!.. — და მხარზე ხელი მოხვია... სასწრაფოდ მოიშორა მისი ხელი, — რატომ?!, რატომ?!

— სიბრაზისგან გაფთვრებული, ოთახში მთხოვევით შემოღებულად გზაბანულ ბელურასავით ცხაბეხებდა, — რატომ არ ვაგიფიქრებო?!. — ცაში ნავარს მონატრებული ბელურა... — ეს რა მიყავ, ძილი რატომ დამაკარგვინო! — უშინებულად, მოზუხულა... — აღარასოდეს დაგე-ლაპარაკებო! — გაბუზულად, გაბუჭულად, და შერიგებ-ბა... კვლავ ანაცხა, კვლავ თამბინ, — არავითარი ზღაპარი... არავითარი ცხრა მთა... ჩვენ ნავალი კონსტანტინეს ქალაქში... კონსტანტინეპოლში... სტამბოლში... ისტამბულში... — თინებურებით პოტლერო-რიალიში!.. მე და შენ შენ და მე!.. მოგა თეთრი ვემი... ჩვენი ვემი... თეთრაფრიანი ხომალდი და ნავიყვანი შორს... შორს... ღვინისფერ ზღაპოში... მე და შენი. შენ და მე!..

თავდებდა ვისკი სამკუთხა ბოთლში და სულ უფრო და უფრო ვფლობოდა იმ სამყაროში, წარმოსახვას რომ უწრდებენ.

ჰო, მარი არ ღაპარაკობდა ქმარზე, სამაგიეროდ, ანას ახსენებდა ხშირად!.. ანა!.. ანა!..

რატომ მესმის ზღვის ხმა ასე გამულმდებით?!. რატომ?!. — იტანჯებოდა ანა.

ზღვა... ზღვა... თეთრი ქალაქი და მწვანე პალმა... გრიფონების შადრევანი და თეთრი თვარნი...

“პოტლეროალი”, მეექვსე სართული, მოცუცქნული აივანი... დაბალი, ძალიან დაბალი მოაჯირი... სტამბოლის ძველი უბანი “ლაელი”... რუსულად მოლაპარაკე თურქები... რუსები... რუსული მალაზიები... ოქრო, იფი ოქრო, ბეჭეფული, ტყავი, სხვადასხვა ხარახურა... მიედევლებო... ვებრთელა ჩანეთიანი, ოქროს კბილებიანი, ფაშფაბა რუსი დედაკაცები... გამყიდველები... პუტანკუ... ჯიშინი პუტანკები... რუსების მიერ ოკუპირებული უბანი... — მიადინესო სანადელსა — იციონდა ივანდა... — მესამე რომში... — ისევ იციონდა... გაუთავებელი გნიახა... ნაცნობი სიტყვები: *Сыка, потаскыа, проститутка, Фриад*... მესამე რომში...

ივდა მოცუცქნული აივანზე და თუმცა ეს უბანი საკმაო მანძილით იყო დამორებული სანაპიროს, ამ გაუთავებელ გნიახში, მაინც ესმოდა ზღვის ხმა. ზღვის ხმამ გააღვიძა, ამ ხმამ და კიდევ... ანა დავისხმარა, კი არ დავისხმარა,

გამოცხადა, სიხმარი ეკონა და თურმე სიხმარი არ ყოფილა. — გეხევენები, გემუდარებო, მიშველენ, ნამიყვანები აქედან, ნამიყვანები დღესაც, ახლაც, თორმე მოყვანები მოყვანებო! — თმავაჩილს, უცნაური, ძალიან გრძელი, რუხი ხალათი ეცვა... — გეხევენები, გემუდარებო! — ჯერ ხმა ჩაესმა და ამ ხმამ დაზოხებუნა ლოგინივად სრულად შიშველი, დანახიტი მერეღა დაინახა, მაგრამ გადაადგა თუ არა მისვენ ნაბიჯი, მაშინვე გაუჩინარდა, იფიქრა, იქნებ აივანზე გავიფიქრო, აივის კი ცვა, ღამის ფანდ ჩამოვლიჯა, კარი გამოაღდა და კინაღამ თავით გადაეფეა დაბლა. ანა არსად არ იყო. — ღმერთო ჩემო, ანამ ხომ არ იცის, რომ ამ აივანს ასეთი დაბალი მოაჯირი აქვსო! — დაბლა ჩაიხებდა და დაწყნარდა, ვინმე რომ გადაეფარდნო, ალბათ დროებით მაინც შენვებოდა ეს ყურისმალბეღრიანცილი, — დღე და ღამე არეული აქვთ ამ მოხელმძღვანელებო! — ეს გაიფიქრა და ამ დროს... ჰო, ამ დროს ისევ ჩაესმა ზღვის ხმა. მოცუცქნულ, დაბალმოაჯირიან აივანზე მოაღინა მის სტამბოლ ზღვის წყნარა... სიახლად. უფრე სამი დღე იყო, რაც აქ იმყოფებოდა... კონსტანტინეს ქალაქში, კონსტანტინეპოლში, ისტამბულში, სტამბოლში, ცხოვრობდა “პოტლეროალი” და ამ ხნის განმავლობაში, რუსულ-თურქული გნიახისა და მდარე, ხმარინი მუსიკის ნახვის ვარდა არაფერი ვაუცნია. ახლა კი, ივდა აივანზე დედამობლა და ყურს უფებდა ზღვის წყნარ შრიალს, თუმცა მშვენიერად ეციოდა, რომ აბობოქრებული ოკეანის ტალღების ზატა-ზუთუცი კი ვერ გადაფარავდა ამ უსაჩუქო ხმასურ. ზღვა... წყნარი, ბროლივით გამჭვირვადი, ფხვდაუკარებელი თოვლივით სუფთა... მთელი სახლი სტაფილით იყო გამოტყინილი — მაღივარი, კარადა, მაგიდაზეც ეწყო, შემოსასვლელშიც ეყარა... უკრდლებს სტაფილი უყვარებო! — მეტი არაფერი თქვა ანამ, არც ერთ შეიხებავთ არ უნახება, ივდა ჰაინიროსთან და ერთსა და იმავე კლევიში უაზრად უკუკუნებდა თითს, — დო!.. დო!.. დო!.. თეთრი ქალაქი და მწვანე პალმა... ანას გამულმდებით ესმოდა ზღვის ხმა... იმ მოცუცქნულ აივანზე კი, კვლავ ყურთანამდები ხაზური გამეფდა. კიდევ ერთხელ ჩაიხებდა დაბლა და ხმის ქრულტვლამ დაუარა, გადასენდა, რომ სულ რაღაც წამის წინ კინაღამ თავით გადაეფეა დაბლა, ერთი წამიპოვდა და გაფრინდებოდა, კი არ გაფრინდებოდა, ჩაფრინდებოდა, მალღებდა დაბლა, დაინარცებოდა, ტვირს დაანთვებდა, კონსტანტინეპოლის მინას გააკოხებინებდა სისხლში აზულივით მისი ტვინი, თუმცა ვერაფერს იგრძნობდა, ტკივილს ვერ იგრძნობდა... ფოთოლივით, ფარფარებ-ფარფარებო... ჰაერში გაუსქვებოდა გული, ჰაერში განუტვებდა სულს... სულს განუტვებდა და ალბათ დაინერებდა ნეკროლოგი, და იქნებ სულაც უბედური შემთხვევების ქრონიკაში აღნიშნავდნენ, — სხვათა მიზანზე დაასრულა სიცოცხლე ტრავაგული მისთვისების გამო, ღვინია და თრიაქით შორაღმა, მის შემოქმედებელ ერთმანეთში იყო არეული წარმოსახვა და რეალობა, და აბ... — დო!.. დო!.. დო!.. ერთი და იგივე ბგერა... ერთი და იგივე ინტერვალი... დო!.. დო!.. დო!.. — რატომ მომტყუე, რატომ? ხომ დაფიციე! ხომ მითხარი, არ გამოიმყვანდებივმე შენს თავსო! ფიცი რატომ ვატყებ?!. რატომ?... — საყვედურობდა ანა, — მეგონა ზღვაზე ნამიყვანი... ისევ ვნახავდი მწვანე პალმას... — დაიჩიო ანამ, ხულები ზეადმართა და ზეცისკაზე მიპაყრო მზერა, — გეხევენები, გემუდარები, ნამიყვანე აქედან, ნამიყვანე!.. კამკამა ზღვა და მწვანე პალმა... სხვა არაფერი... არა, აღარასოდეს

იქნება ზღვა ასეთი კამკამა, აღარასოდეს... ცოდვი-
ლების ქვეყანაში... და გაქრა სადღანდაც შემოპარული
სომხოსტრასილი, მარტო დაბოტე, იმ ყურთანამდებ
განას შვატოვა ხელში, დედაშობილა, გათიშული... —
ნამიყვანე აქედან, თორემ მოგკვებიან, მოგკვდებილი... —
ემუდარებოდან ანა, ზონზროხა დედაკაცების ხელიდან
დასხლტომის ლამობდა... დო... დო... დო... — კურდღლები
კომბოსტოსადაც ქამენ, მარტო აბოტე, სტაფილი უფრო
უყვართო... — კურდღლები... კურდღლები... ეს პატარა
კურდღელი... სუჟა... სუჟა... იმ ზონზროხა დედაკაცებმა
ზენარში გაახვიეს, თავსა და ფეხებში ჩაავლეს ხელი და
სადღაც გააქანეს... შუადამისს გააღვიძა ანამ, თეთრი
პერანგი ეცვა, მთვარით გაცისკროვნებული უძმერთოდ
ლამაზი იყო, — გესმის?... თუთუ არაფერი გესმის?... ნუთუ
არ გესმის ზღვის ხმა?! — თითის წვერებზე დაღვდა და
ხელები გამალა, — მიფერინადე, მიფერინადე და ზღვა
მელანდებოდა, არა, კი არ მელანდებოდა, ზღვაში მიფერი-
ნადო... ზღვაში გაფერინა... ზღვაში... — და არხვედა ხელ-
ებს მოშაკვადე გედვიით, არხვედა და იფურებოდა შორს...
შორს... ზონზროხა დედაკაცებმა, ზენარში გახვედრი
სანოლზე დააგდეს, ლოგინზე ჩამოხსდნენ და თვინათი
სქელი გაგებით კედელთან მიკუჭეს... მერე, უჭრად
შენყვიბა ხელების რხევა, — ჩქარა გაიქცეო! დიამალე!
თავს უშველო! — აცხვაცხებულე, კარადის გვერდით
ჩაიკუცე, — მენც მოიღ, მოიღ, დიამალი! — ძლივს დაა-
ჯერა, რომ აქ სამშორებდა არ ელოდა, რომ ყველაფერი
ცუდი სიმბრის ბრალი იყო, ნამოყვანე და გულზე მიიხუტა,
თავზე ხელს უსყამდა, პატარა მამვიტით ფეფრებოდა,
ანწყარებდა, და როგორც იქნა დაამწყვია, შეაერნა,
ზღურნის იქით აღარ გაუშვა, გამოვლდა მისი სულიდან ის
ავი მზანება, აფურად მოხარება, შეძლო, მაგრამ სხვა
დროსაც შეძლებდა?! ეტყობა ანაც იფივეს ფიფრებში,
ამტოზაც მიაქროს მუდართი საცე თვლები, — გხვედნე-
ბე, გემუდარებე, არ ნამოყვანე რე, არ ჩამკეტო, არ გამო-
მანყვიდეო! — პირობა მისცა, დაიფიცა. — ვინ უნდა
გიშველოსო? — იცინოდნენ დედაკაცები, — იმან, ვინც აქ
მოიყვანა, იმან უნდა გიშველოსო?! — და უფრო გულია-
ნად იცინოდნენ... ფიცი გატეხა... თხოვნა ვერ შეუსრულა...
— კარგი, კარგი, გული ნუ გაგებწვილი, გეყოლა, გაიგე,
ახლა ჩვენ უნდა დაგვემორჩილო, ახლა ჩვენს ხელში ხარო!
— ზონზროხა დედაკაციები პირდაპირ ქვაბიდან ხერგდნენ
წენიანს, გემრიელად, მადიანდა... — ჰო, ჰო, კურდღლებს
სტაფილი უყვართ! სტაფილი... ექიმმა ურჩია სადმე
სწავლიყო, — ასე აჯობებს, პირველი დღებიც ყველაზე
მიმიბ, თქვენითვისაც და იმისთვისაც, მერე კი, ყველა ყვე-
ლაფერს ეჩვევაო! — დაუფერა და ახლა, იფდა ამ მოცუც-
უნულ აივანზე, მაგრამ აქაც, შორს, ძალიან შორს, აქაც
აღწევდა ათას უბნეი ხმა, — მიშველ, მიშველ, ნამოყვანე
აქედან, თორემ მოგკვებიან, მოგკვებილი! — ჰო, ექიმის
რჩევას დაუფერა, ან იქნება... ან იქნენ ის რჩევა მის სურ-
ვილს დაემთხვა?! კურდღელი მომცრო ტუტუმშორავი
მღრღნელი ცხოველია, გრძელყოფა და ფეხმარდი...

— გხვედნენ, ნამოყვანე აქედან, მიშველ, გადამარ-
ჩინე?! ნამოყვანე თორემ მოგკვებილი! — ელვე ემუდარ-
ბოდა ანა. ზონზროხა დედაკაციები კი ხარხარებდნენ... დო...
დო... დო... ერთმა სილა ვაანა, — შე დამპლო, გაქცევს
აბირდები?! — მერე, მერევე ჩასცოვა თავისი ტორი
ცხვირ-პირში, — შენი გულსთვის სამახსურთან მოგვებს-
ნიდნენ, კი რაა, ვერ უკან დაგაბრუნო, მერე ნახე რასაც
გიაბამო! — ურტყამდნენ და იცინოდნენ. ანა კი იფდა,
უმწო, გაძვალტყავებული, თმაგაჩილილი და თავის
დასაცვადე ხმას ვერ იღებდა, მხოლოდ, დრო და დრო, იმ
უცნაური, გრძელი რუხი ხალათის კალთებით იმწენდა
ცრემლებს. დო... დო... არა, არა, უნდა უშველოს,
უნდა დაიხსნას იმით ხელიდან, რაც უნდა მოხდეს,
აუცილებლად, ახლავე, ამ ნუთით, თორემ მერე გვიან იქნე-
ბა, გვიანა უნდა უშველოს, უნდა!... მაგრამ, როგორ?!
როგორ?! სანამ ის დაბლა ჩავა, ის ზონზროხა დედაკაციები
ანას გააქრობენ, შეიძლება მისხრონ კიდევ! ჩქარა!...
ჩქარა!... ერთი გზა არსებობდა მხოლოდ, ერთი გზა და შედ-
გა მარცხენა ფეხი მოაფერებ, მარჯვენა კი უნდაე მოხარა,
საჭირო იყო მხოლოდ ერთი ბიძგი და...

მთვარე... მთვარე, ზაფრანისფრად მოღაღღებე
მთვარე...

გულზე ბრაუნინგმიბეჭდილი თარამ ემზებრი დაუდგა
თვალნი და სახეარეული, ტყისკაციები გაბურძმეული
ლუკაია ლაბახავს ხმა ჩაესმა: „რად მოშაკვლი ძალი
პატობისქვა“?

დო... დო... დო...
იფდა იმ მოცუცუნედი, დაბალმოაფერიან აივანზე და
უკვე აღარაფერი აღარ არსებობდა, აღარაფერი, ვარდა
ზაფრანისფრად მოღაღღებე მთვარისა... მთვარე ამო-
სულიყო სულთან ახმუდის ექვსმინარეთიან ემეზურს
გადელმა, ზაფრანისფერი, მოღაღღავე... ნეტა, უმეტრი
მქონდაც გადასაცვირო!... — ინარტა და თათამ შეიქდა.

მხოლოდ ერთი სურვილი ამოძრავებდა, რაც შეძლებდა
სწრაფად ჩაეცვა, ჩასულიყო დაბლა, იმ მოყვანე ბრბოში
ათქვეფლიყო და გათვლებისთანავე, პირველვე თვითმფ-
რინავით გაბაფრენილიყო თბილისში, მაგრამ შევალეო თუ
არა თვლი მინარე ივანდა, მაინცმე გაასენდა, რომ იმ
დღეს თბილისისკენ თვითმფრინავი არ მოფრინავდა და
უშალ, ამის გახსენებისთანავე, თითქოს რაღაც მამიმე
ტრევისიდან განთავისუფლდო, შევებით ამოსულთქა —
არჩევით აღარ არსებობდა, ეს დღეც ივანდას ეკუთვნოდა,
ხვალ კი... — ხვალმე იკითხოს ხელისათა! — გაიფერა,
გვერდით მიუწეა, ხელი ნელქვემ შეუქურდა და როგორც
სირაქვლემ ქვიშიში, თავი ივანდას სურნელოვან, ფაფუქ
ტუტუმში ჩარგო.

ივანდა??? თუ...
ყველა ყველაფერს ეჩვევა და ევაუება...
ღმერთო, ვინ ნახა დედოფალი მეკრდგადელი...

რობი. 30. 9.

„დიდხანს, დიდხანს გაცხცქეროდა ვაკონის ფანჯერი-
დან: მატარებლის გასწვრივ მოდიოდა ჩქარი, ჩქარი
ნაბიჯით ელენე. სტროფა, მოდიოდა, სახეზე ჩამოშლილ
თმებს უწენავდა ქარი და გაზბის მუქზე ისეთი
გაფითრებული მოსანდა, როგორც ანგელოსი სიკვ-
დილდომოსილი და ასევე დარჩება ჩემს სივნიში ელენე
როსნარ.“

სტამბოლი. 30 სექტემბერი.

ქარი ქრის!.. ქარი ქრის!.. ქარი ქრის!..
ყველაფერი მიხვითით უნდა იყოს ასხმული... და ქროდა
ქარი, ავი, მიმისმიგველი ქარი, შაფუტშიც კი სუსხი-
თნი, ძვალ-ბიძგი ახიანდა... ანა და მარი... ცოდვით
დამსიმბეული სული... თხოვნა... თხოვნა... შეუსრულებული
თხოვნა... კურდღელი მომცრო ტუტუმშორავი მღრღნელი
ცხოველია!..

მერე კი, ყველა ყველაფერს ეჩვევა და ევაუება...

— დაერჩით აქ! — მეზვენებოდა ილენა, — ნუ ნავალით, იცოდე, თუ დაბრუნდები, თავის მოკვებას ვერ გადაურჩები, ისე შეგოცვლიან იმ თქვენს ბუტყფორიას, ალესილი ფოლადის დაბა-ნავაებით, რომ აზრზეც ვერ მიხვები!

რა თქმა უნდა, მას შემდეგ, რაც ნამდვილი დაბა-ნავაები მიიღეს, მოელენების ამგვარი განვითარება საცხებით შესაძლებელი იყო და ილენას შემფოთება სულაც არ იყო უსაფუძვლო. ი, ეს მატარაკეცა ფრანგები! ნეტა ვინ სთხოვდათ, ვინ ეხვეწებოდათ?! იმ ნახაზებისა არ იყოს, სულაც აის უფლება არავის არ ჰქონდა, მაინც ყველაფერი იყო მოსალოდნელი და ასეთ დროს, განა მქონდა უფლება სტამბოლში დაერჩინილიყავი და ილენასთან შენებოვრა, ამ ოხერი სასტუმროს მოცემული ნომრის ფართო საწოლია? რა პასუხი უნდა გამეცა მეგობრებისთვის?!

ბერი მეზვენა ილენა, რა არ ილენა, რომში გასვლაც შემომთავაზა, ამსტერდამშიც, პარიზშიც, მაგრამ ვერ-აფერის გახდა, ჩემი გადაწყვეტილება ურყევი იყო! ბოლოს სიზმარი მომივლინა, — ცუდი სიზმარი ენახე, ძალიან ცუდი! შავ კარეტაში ვიჯექი და მუხლებზე შენი მოკვითილი თავი იდგო — სანყალი ილენა, მისი ფანტაზია ამაზე შორს ვერ წავიდა, ეტყობა, მე ყოფილენ სორელად, თავისი თავი კი, მატლად და მოლადა წარმოიფხვრა, ის ხომ მატლადს როლზე ოცენებოდა და ცველაზე მეტად ის ეიზობდი ხიბლავდა, მატლადსა ყოფილენის მოჭრილი თავი რომ უდგეს მუხლებზე. ისე კი, ასაკიდან გამოვინარე, მაინც დერწნალი უფრო შეეფერებოდა, თუმცა ბოლომდე თუ ვიტყვით სიბართლეს, არც ერთი იყო მისი როლი და არც მეორე. აბა, სად მატლადი, და თუნდაც, მაინც დერწნალი და სად სოციალ-დემოკრატიული იდეებზე და ფემინიზმზე შემსლილი ილენა? არადა, მის ასეთი საბეცვლილია ჩემი ბრალი იყო. ეს მე ვლასარაკობდი განუწყვეტლად "ნითელ-სა და შავზე" და ფანჯროლისასაცებთან ერთად, როზინების კაბინეტისკენ მიმავლმა, მევე წარმოვიფხვინე თავი რომანის-სიბრძნისად და რაც მთავარიც, ეს უფთხარი ილენას.

ამის შემდეგ დაიწყო მისი გაორება: რომანტიკული ბუნების, მგრძნობიარე, სიყვარულისთვის თავადგებული ქალებიც ხიბლავდა და ვერც ფემინიზმზე ამბობდა უარს, თუმცა, ბოლოს და ბოლოს, ეტყობა მაინც ჩემი ხათირით, ქალთა ემანსიპაციის პრობლემებზე და სოციალურ უსამართლობაზე ფიქრს შეშევა, და თუ ახლა, ილენა ზედ-მეტ მგრძნობიარობას იჩენდა და ეს ისევე მაღიზნებდა, როგორც ადრე მისი კლარა ცეტკინი, ეს უკვე ილენას ბრალი არ იყო და ამის გამო, მისი დადგანაშაულებების არავითარი უფლება არ მქონდა — ჩემს დათვისლს მევე ვიმიჯიდი არადა, კლარა ცეტკინად რომ დარჩენილიყო, ამ თუნდაც როზა ლუქსემბურგად, ამაღენს არ იწუნებოდა, პირიქით, მე გამამხნევებდა, გვერდში დამიხვედებოდა, საკმარის საქმეებისკენ მომიწოდებდა და მე, მის წარმოსახვაში, კლასთა ბრძოლის თეორიის უცოდინარ ყოფილენ სოშელის ნაცვლად, პროლეტარიატის დიდ ბელადებს რომ თავი დავანებოთ, კარლ ლიბკნეხტი მაინც ვიქნებოდი.

ღამის ნათურის მქრალი შუქზე ისეთი გაფითრებული მოსჩანდა ილენა, როგორც ანგელისი სიკვდილშემოსილი და რომ არა ჩემი უადგილო გულისჩაყვება, ალბათ ასევე დარჩებოდა ჩემს ხსოვნაში. არ ვიცი, ყუთილენ შეეცოდა თუ არა, შეურაცხყოფილი, დამცირებული მაინც დერწნალი, მაგრამ გაფითრებული ილენა, რომელიც ამგერ-ად, საყვარელი ადამიანის სიკვდილი დაასჯის გარდუ-

ვალბაში დარწმუნებულ მაინც დერწნალად გარდასახვის ცდავლობა, ნამდვილად შემეცოდა და მის დამწმენდებს შეეცადა.

— ნუ ლევა, სპექტაკლს ჩენა ვეგამთ და ფინალის შევცლის უფლებას არავის ვივცემთ! — უფთხარი მის, რისა დაეკრებაც მინდოდა, რითაც მიმის დათრგუნესა ცვდილობდი და თავს ვიხნებებდი. ვფიქრე, რომ ეს არსუ-მენტტი მასზეც დადებითი ზეგავლენას მოახდენდა და სტამბოლში ჩვენი ერთად ყოფნის უკანასკნელი ღამე არ ჩავგებინადებოდა, მაგრამ პირიქით მოხდა.

— ნეტარ არიან მორწმუნენი ნუთუ მართლა გგონიათ, რომ სპექტაკლს თქვენა დავამთ? იმ გაქვს იმის იმედი რომ კოცონში ისეკუბე და ტამს დაიმსახურებ? ორთაქვლის ციხის ფურღმულები დაგახლიან ეკვამტი ტყვისა და ზრც იმის იმედი გენებოდა, რომ სამი დღის მერდე მეც მოეკვნიან მაინც და რეკნლიეთ! К черту все это, дорогой Софром-чик! ბლეყთა ყველაფერი! საფრანგეთიდან მოსული ნან-ახები, ინსტრუქციაც, ფოლადის დაბა-ნავაებით! Her dogei Sofromchik, komanduy paradam drugoi! პატარა ბავშვებითი გაჯაცურალი ზესარიონი ბორცვიშულმა თქვენ თიეთონ შეუწერილ ხელი! Младенцы несутся! ყვე-ლაფერი იქ შემუშავებული გვემით ხდება იქ! იქ! იქ! — სულმოუთქმელად მომავარა ილენამ. მოულოდნელობის-აგან ენა ჩამივარდა, რას ველოდი და რა მივიღე, რის მატლად და რის მაინც დერწნალი, არც ერთი მათი, აქ ალარ იმყოფებოდა, მაგრამ ვინ დაიკავა მათი ადგილი, ენა ვხვდებოდი. ვინ იყო ილენა? ან ზესარიონ ბორცვიშული ვის გეგმას ახორცილებდა? ან ჩვენ თიეთონ ვის დაქრლზე ცეკვავდით?! საკითხავიც ან ეს არის... ინურებოდა სტამბოლში ჩვენი ერთად ყოფნის უკანასკნელი ღამე.

სტამბოლ... ისტამბული... კონსტანტინეპოლ...

და აღსრულდა ილენას ნათქვამი. ორთაქვლის ციხის ფურღმულები, შუალამისას მოყო-ვანეს სიკვდილის განაჩენი სისრულში.

სოფრომის საქმეში ექიმ-ფსიქიატრის დასკვნა აღმოჩნდა. განსახჯელის ფსიქიკური მდგომარეობის მკვეთრი გაუარესების გამო, საჭიროა კომპლექსური ექსპერტიზის ჩატარება. სასამართლოს ვთხოვთ გაითავალისწინოს ეს გარემოება და განაჩენის გამოტანამდე დაინიშნოს სასამარ-თლო-სამედიცინო ექსპერტიზა.

სასამართლომ არ გაითვალისწინა ეს თხოვნა. იდეოლოგიური მოსაზრებებით, მეგობარი კატეგორიულად მოითხოვდა ამ ტექსტის ამოღებას. და კიდევ ერთი ტექსტის ამოღებას ითხოვდა, ამ შემთხვევაში იდეოლოგიურ მოსაზრებას ფინანსურიც ემატებოდა. ის იმ ადგილს გულისხმობდა, სადაც ჯალათის ტურტიან ფეხებზე იყო საუბარი. ამ ტექსტის არსებობა საიდანაც გაავრთი სასულე-აღსრულების დებარტამენტის მუშაკებს და სასამართლოში მიიღეს აპირებდნენ, პატივისცა და ღირსების შელახვისათვის, ჩვენ ტურტიანაფხეზებიან ხალხს სამსახურში არ ვტლებოდათო. მეგობარი მომბოდა, რომ პრეცედენს ნააგებდა და მომიჩივას სასარგებლოდ თანხის გადახდა მას მოუხდებოდა.

"ხოლო არიან ქარნი კეთილნი და არიან ბოროტები აღვსილი, და არიან კიდევ ქარნი უძრავნი და უსარგებ-ლონი, შემოდგომის ხმელ ფოთლებს შორის ამაო რომ ხმარობენ."

ჯემალ აჯიმაშვილის სახელი იმთავითვე სიხარულთან, მოულოდნელ სამუქართან იყო დაკავშირებული და, ცხადია, ასეა ახლაც.

ეს არის მართლაც სახელი, რომელმაც თავისი მითოლოგია შექმნა ქართულ თარგმანში. მას აქვს გამოკვეთილი სტილი, განუმოკრებელი მანერა, ტიფარი, რომელიც სხვაში არ აგერევა. მის სონეტებს სოსავით დაჰყვება ბიბლიური ტონალობები, მაგრამ ყველაფერი მინც თავისია – ტკივილიც, სევდაც, ნაღველიც.

ჯემალ აჯიმაშვილის ყველა სტრიქონს დიდოსტატის ხელი ატყვია, სიტყვები და ფრაზები ოქრომჭდილად რეზერვებითა და სიფაქიზით არის ჩამოყნული. აქ ჩანს პეტრის ხასიათი – ერთგულება და მასუხისმგებლობა. ის ერთგულია სიტყვისა და გრძნობის მასუხისმგებლობას მკითხველის წინაშე. ამიტომ მისი სიტყვები სიცოცხლით სუნთქავენ და ესმარებთან ერთმანეთს ამაღლებული განცდის შექმნაში. დიდებულია ეს პარამონია, შუსიკის ქროლეა, სევდის კრემენლო.

ალსანიშნავია კიდევ ერთი რამ – სონეტებში იგრძნობა ვასაოცარი თავისუფლება და გამოხატვის ისეთი სიზუსტე, როგორმაც ვერ შეიძენ, ვერ ისინავლი, ვერ გაიმეორებ.

ამიტომ ნულარ გადავდებთ და აქვე ვთქვათ: ჯემალ აჯიმაშვილმა პოეზიაშიც მოჭრა თავისი მონეტა.

ჯემალ აჯიმაშვილი

სონეტები

***

აღმა ასული, სადაისოდ დაღმა დაეცეში, კვლავ მეცნაურა სინანული დაცლილი კათხის და გულში ჩამწედა შეგონება უსადავესი – სანყისი სასარულს უბრუნდება, სასარული სანყისი.

ბრუნავდა წყალი შესართავში თუ სათავებში, მესმოდა ჩქაში სხვა ცხოვრების – სხვა წლის და სხვა დღის, სოფლის საძოვრებს მსადგომიდან წიფს კამეჩი და გლეხის ბიჭი ქალამანში უყრდა სადღესი...

ენით სათქმელი სულთმობრძაგმა წარვთქვი ბაკითდა და ზეცის კითხვამ სასჯელივით ჩამომაკითხა: „თითქოს გაკრთობდა სოფლის წუნი, სოფლის სიგონჯე,

მინც ვერაფრით დაგაშორათ დრომ და მანძილმა და დღემდე დარჩა აუხსნელად შენს ლესიკონზე სილბო, სიქველე, სიყვარული და თავგანწირვა...”

***

ამაოება ამაოთა, – ქუხდა კოპელეთ, – ნგრევის მორბედად ცხადდებოდა ფაში შენების, ფერხი უტედა მეფერხულეს, ხელი – მოხელეს და სანთლის ხრწილვა ნაავგადა ბინდის ბენეფის.

და კლდე, რომელიც მოარღვიეთ, ბურღით მოყელეთ, ისევ ხდებოდა მომლოდინე ცისკრის მშვენების, მრეგლის სიმრავლე საღვებოდა სიმარტხილეთ, მზის დაბნელება – სიხარული აღმაფრენების.

ხალს აბეზრება გვერტის ფრთონვა, ფრთონვა ოფოფის, ვით გაცხადება უცნაური ავადმყოფობის; ჰგავდა ცხოვრება ცოდვა-მადლის მუღმივ ცილობას,

შუქს ასხივებდა სასოება სამლოცველოთა, ეშმა უფრთხოდა ანგელოსის ხელგაღლილობის და ღმერთის ნაგრამს ამჯერადღე ღმერთი შეელოდა...

***

ნოემბრის ფოთლებს – მტერეში გათხრილს, მტერეში ვაგლეხილს, აქანებს ქარი ქუჩა-ქუჩა და ანიავრებს და ჭკნობის ფინი – უმძაფრესი, უსაძაგლესი გადაშქარალ დღეებს დაეინყების გზებზე მიაწერვეს.

დაბინდულ ცაზე გაივლებს ღრუბლის ნახლერი, ბედიც, ანგალი, რა თქმა უნდა, ისევ იანგლებს, გაკრთება სევდა მოვგონების ძველ სასახლეში და დალილობა დაეტყობა ფრთებს და იალქნებს.

ჩამოვა ქირხლი უთენია და ჩამომასწრებს და მარტობა ააცრემლებს დაცლილ მონასტრებს; ასე ნელდება ნასამზრალზე სოფლის გნაისი

და მზე, რომელიც ეთხოვება ნათლის საბადოს, გზას მიიკვალავს დაეინყების ლეთარგაიში და მშვიდი ძილი ეუფლება მთელ სააბატოს...

***

სათავე დის და სათავესთან შესართავიც დის, ქარი ნიავე გაჯერდება და იზეფირებს, სიყვარის დღეები სიბერეში სადმე დამიცდის და ვისკონტრე ჩაადვირებს ფრანკო ფიფირებს.

თავი ბოლოსთვის გაირჯება, ბოლო – თავისთვის, ტალღის ნაძალი დააჩნდება დაშლილ ჯეზირებს, გზას წინაპრისას გაიხსენებს გზა ატავისტის და ზეცის ნათელს დედამინა დაიზეპირებს.

გაკრთება დღე და გაბრწყინდება შუქში ტოპაზი და დაბადება გაივლებს წვეწვ ხრწანადობაში; მზე კი ჩადის და უშვებოდა ცრემლებს აბზირებს,

ცის დიადმა ჩამოქრება ოქროს თავთავად, მაგრამ ვიღაცა აკონიწებს დაშლილ კავშირებს და კვანძებს ნასკეპის დაფანტულს

შესაბლანდავად...

•••

ჩამოიცივალა ღრუბლებიდან ცისკრის სასმუხრი, ელვის ნათელი გადამიტვრა მზის მინანქართან და ქარი – გულზელდა კრეფილი და უსაქმური – დაბარბაცდა და შემოდგომის დარბი განქარდა.

წყალს გადმოჰქონდა შორი ხმები, ხმები გაღმური, ძველ ქარვასლასთან მომდგარიყო გუნდი ქარგალთა, მზეს შესცინოდა მეოცნებე ვინმე მახმური და ცის თავანზე უჩვეულო სიტყვებს ქარგავდა.

ისევ მღეროდა გუთნისდედა და მის გუთნებთან უფლის დიდება უკვდავებს ისაკუთრებდა; ხსოვნის ნიაღბი ფუთფუთებდა ფიქრის ფათალო,

ის კი იგდა და სიმორემი – უცხო ტატნობთან – ჩრდილს სიკვდილისას აცილებდა სასულთათაოდ და დაშრალ სულებს საკუთარი სუნთქვით ათბობდა...

•••

წყალი მასმიე მოწყურებულს, ხეში მახემსე და ვიდრე ცაზე გრძელდებოდა დასთა დასობა, – დღემ ბოლო ჯერი მოილია ცის პარამალებზე და, როგორც წესი, ამჯერად ციკს ყველა აჯობა.

მზე ხუცდებოდა – შემოდგომის მოჭარბებ მზე, – მაგრამ რღვევამ და სიპარტახემ ისე დაოცოდა, – ცის დასაკემსად გამოიღო ოქროს საკემსე და ჩრდილში დასვა ბოროტება და აეკაცობა.

სიხვი დაბადა სიბნელისთან სიაშიანაგემ, – ისევ ზიხარ და ყოველივეს მორჭმით განაგებ! მაგრამ, დიადო, შენსავ საქმეს როცა უტკებები, –

საწყალ პეპელას ცისკრის შუკი რად აოცნებებს, რითი ხსნის შენი ნინათქმები და უკუთქმები ამ მუდმიე სრულქმნას, გარდასახებებს და საოცრებებს...

•••

მხრებს ათბუნებდა ნაზამთრალზე სითბო ხალენთა, კვლავ გადმოჰქონდათ ბარათები ოქროს ნისკარტებს და ცის კამარას სათნოებით აკამკამებდა საჯაზაფხულოდ თავდახსნილი მარტის სისხარტე.

ვიდრე დარების სიორჭოფე ავდარს გალევდა, ანეკოსები – ბედისნერის სხვა შერისხვამდე – შუამდგომლობდნენ გაზაფხულის კეთილ ქარებთან და გამომკლებულ კიდურებზე კვირტებს ისხამდნენ.

ღამე კი ნუნხდა, – რა თქმა უნდა, სატკენს იტკენდა, თუ აღმაფრენა ამჯერადაც ფრთებს აღიდგენდა; მტვერს იკიდებდა სააღლუმოდ გზა ნაფორცხალი,

ქარონის ნავი ქანაობდა ბნელ აქარონთან, მაგრამ ვადალმა ძველებურად ჩქეფდა ორწყალი და გამინდგრებულ ნაპირებზე მსვემსი გალობდა...

•••

ის მიდიოდა განმორბეულ თანატოლებთან, ყრულ ჩავსოდა ბავშვის სუნთქვა – სუნთქვა სითთა, კვდებოდა კაცი, მწუხარების მინდვრებს ტოვებდა და ღეთის ქალებში სიმღერებით გააბდიოდა.

სათქმელს და საოხს ცისქვეშეთში რა გამოლევდა, ავობდა ვილაც, – დადიოდა და დაჩიოდა, მზე კი, რომელიც მოირების სურვილს მონებდა, ცის დასალიერს შერჩენოდა ცრემლის ჭოოტად, –

სადაც ქარები დღემდე ქრიან და საჩრდილობელ კარებს შლიან და განწირულის დახსნას ცდილობენ; ამასობაში სასიკვდავმა უკვე გაცურა

წყალი, რომელსაც დაიწყებდა ერქვა სახელად, ცის სიმალიდან გადმოგვზედა ბატონკაცურად და ვველაფერი გაგვიცხადა ბელმესახებად...

•••

ბევრი ზამთარი მოილიეს, სითბოც მოლიეს, – მოდიოდნენ და მიდიოდნენ მეფეთ-მეფური, ხელთ გაჩქებდა წარმავლობა – მეკვლე ბებერი – დრო-ჟამით სრბოლას, დაიწყებდა და ისტორიებს.

ოქროს და ქარვას განამქრევდნენ საქარბორიედ, და გთავაზობდა შემოდგომა – სხვა მტაცებელი – მზეს აღხევებულს სააღდგომო აღტაცებებით და გოლეულში გაჯერებულ შხამს და მორიელს.

ასე ჩუმიად და შემპარავად – ბედმა დაგცადა და ნეტონვეთობით გადაგვარა და გადაგცალა; დაცარიელდა ეზო-კარი, ყველა ნავიდა,

ხვატს ზაფხულისას შემოდგომის სუსხი აგრნილებს, – მოცოცავს ჩრდილი საუკუნო ნიგნსაცვიდან და მდუმარება იფინება ძვირფას გრავნილებს...

**კვამლის შარვატი
მარადიულ საკვამურებთან**

თელავი მირზაშვილი

უცხო ფიქრებმა შორელი მთები შენისლეს, ცა ღრუბლებს შორის გაიხარჯა ნაკუნ-ნაკუნ და ქარის შუადლე შემოდგომის ქარში გაუჭნა, გუთნისა ესმა გუთნისდედას, ნინბის – მენიზბეს.

ცის დაძახილზე ვარსკვლავებმა კრძალვით შენიშნეს: – უნდა მინახევლმა სანახავი ისევ ნახოს და

ფუნჯით და კალმით გაეხიტყვოს ძველ შენაქოსთან
ნისლებს და ქარებს, მთვარის მძივებს და სამშენისებს, -

რომ ყველაფერი - ოდინდელი ნების თანახმად -
თანდათანობით გადაფაროს მწვანე ბალახში;
დარჩება ტილო - წარმავლობას კვალს რომ ურევდა, -

საყდრის კარგზე ღვთისმოსავის თეთრი ოლარი,
კვამლის ფარფატი მარადიულ საკუთურებთან,
ქალების სუნთქვა, წელი სიო და პასტორალი...

24.10.2006

კვლავ ზორგავს სისხლი - მოთუბთუბე, დაუღუღარი,
რომ მოყმეს ფიზულს - უთრიაოის და უნარგილოს -
ჩაუღუღაბოს სიყვმიდანვე რწმენის დუღაბი
და რკინის გულში შორკინალის ენი ჩარკინოს.

და სული ბებრის - ჩაბჭუტული ძველი ბუხარი -
ათას ურწმუნოს გაენდობა, ათას სარკინოზს,
რომ ზღვართან მიმდგარს დააფინყოს ბრძოლის მუღამი
და მარტენალი თავისივე რქებით დარქინოს.

ვეღარ გაავლებს ღამის მეხრე მიყნას გასავლებს
და ვეღარც ხარი იბუღრავებს და იახავრებს;
ასე მთავრდება სევდიანი ჩვენი ზმანება,

ხელმოცარული მეოცნებე რაღას ინატრის? -
ქუხილის შემდეგ საუკუნო გაყინვარება
და უიმედო მოლოდინი შზის და სინათლის...

უფლის სანთელი აფამიანის სულია.
იგავნი
ვიდრე მუცელი გამოგახანავი, გამოგარჩიე.
იერუსიმა

ვინა სიქვა სულის მოხუცება, სულის ბებრობა,
თუმც წარმავლობას - ქვეყნის დრტივინას, ქვეყნის
ღრიანცელს -
მიხვევება ხორცის სიახვორცე, ხორცის სიანცე
და - მტერისგან ქწინილი - ხელშეორედ მტერში იფლობა.

შენ გქონდა სიოს სიმსუბუქე, პედალის პეპლობა,
როს შენი სუნთქვა, სული ჩემო, დრო-ჟემო მთანდე
და სანთლად აგვკა მუცლაღულების მისტურიამდე
ეს უჩვეულო სიუცხოვე და უებრობა.

დღეს კი დამძიმდი, მაგრამ მშვიდად, - რაში გვარგა
წარსულზე ფიქრი, სინანული და ნოსტალგია;
გაღს გინყლავს დარდი - დასაღიშნი და მოსაბუში,

მე კი ხმას განვდენ ქვესკელიდან ცის სამისნომდი:
კვლავ ჩამოფინე სიმსუბუქე დედის სამში,
ისე ჩამსახე, ჩახახვამდე როგორც მიცნობდი...

ძვირფას საკაბეს იმევენებდა, ძვირფას საკეარტეს, -
რა მალე გაცვდა სიყვარული და გადაგვარდა -
მანიც ხსნად უჩნდი, სიუცხოველი, - ჯანი გაგვარდეს, -
შენს გრძნულ ბგერებს ანღერებდა ოქრის აკვანიათ.

მაგრამ პეკ დამნად სიხარულზეც, სიხეზეც, აკვანზეც,
და გზა, რომელსაც საოცნებო სურვილს აბმარდა,
ბნელში ჩახლართეს, გაუცვლი კვანძით გავკანძეს
და ტაძრის კართან აღუშართეს უძლეე აღმართად.

და დარჩა ასე - მწირი აზრით, მწირი გონებით, -
ამაო ზრუნვით, აღტკინებით და გაბრძოლებით;
რატომ ეკმევა საკუთრებულებს კვამლი გაკველის,

ან სად ნახვალ და პაექრობას ვისთან გამართავ,
როცა ბნელს ერთვის ჩაწყვეტილი ხმა კათაქველის
და უცხო ჩრდილი დაფარავტებს ბინდის სამანთან...

ისევე გრძელდება წარმოდგენა - და სამაქტიან
ამ სპექტაკლებით არსებობა გაუისამკვეცე,
მაგრამ გზის ბოლოს მელოდება ძველი სამხეცე
და ეკლესიას სადაცაა გუმბათის ახდია.

ყრმობა - ნაცნობი რეკვიზიტი - ჩრდილი ავღია,
და გამქრთალეულ ციფერბლატზე დროს რომ დავხედე,
მეცნო ბუნების თვალთმაქცობა და სითავხედე, -
თუმც სოფლის გაღმა მწვანე კორდი და მსწრაღდია.

ახლა სად ნახვალ, მოგზაურო, გვარქვი, საიდან -
ოდინდელ ტკივილს სადაურო სად გადავიძა!
ისევე ცხადდება აფიშებზე ძველი ოპერა,

ფარდის აქეთ კი, ჩიქორთულად - სულ სხვა ენაზე -
კვლავ დაჭრიტინებს უზრუნველი ჭიჭიწიბოხელა
და ზღაპრებს ჰყვება გულუნრყელი ჭიანჭველაზე...

ქარი ბურთაობს საბურთალოს პირქუშ მასივთან,
ვინ რას დაგიდევს, - ოღონდ ენა ატარტალოს და, -
ცხვარი მგლად იქცა, ანგელითვი გატარტაროზხა
და გაზაფხული ნაადრევად შემოგვაცვიდა.

როკაპს გაეხმო ტაბაკონთან გუნდი მაცილთა,
ნოემბრის ქარებს გაერია ხმა ავგაროზთა,
როშეა დიდ სიბრძნედ გადაიქცა, სიბრძნე გარომდა
და დედაბერმა გველემში ცახთან დანინდა.

მზე კი მინც კრთის - შეღამების სუსხით ნათობი -
და ვიდაც გალობს მარადიულ ელდორადოში;
ცისკენ მიიწვს მეოცნებე ცისფერყანწელი, -

ხრჩოლავს პატრუქი გაუქმებულ საბატრუქეში,
ჯერაც ტოკავენ სიმორეუმი თუთრან ანძები
და მჭუტავ კერას ეფიცება ობლის ნუგეში...

ფუჯის ფერდობზე ლოკუინა მიცოცავს ერთი -
მალა, სულ მალა, მწვერვალებამდე...

ძველი იაპონური ჰაიკუ

თამაზ ჩხენკელს

კი, მართალია, ყველაფერი წარსულს მინებდა,
მაგრამ კირთება გაგისხენებთ ძველი კირთებით,
ქარი რომ ქროდა ბავშვობაში ფანჯრის მინებთან,
ისევ ის ქარი მოზრუნდება, - ამას ვპირდებით.

ჩაცხრა ვნება და ჩაინვალა, ჩქამიც მინელდა,
მაგრამ სურვილი ისევ შეგძრავთ, - რად ირინდებით? -
და რასაც ასე გულმოდგინედ გაძებნივინებდათ,
კვლავ გაძებნივინებთ ისეთივე ლაბირინთებით.

თავგზას აგირვეთ სიყვარული, როგორც გირვედათ,
იმავ წყალს ნახეთ მივიწყებულ ნაბოგირვეთთან;
როგორ ცხადდება სიბერეში სიყმრის სინაზე,

ის გაზაფხულიც რანაირი მუქით ელვარებს, -
ვიგონებ იგავს მლოცნებე ლოკუინაზე
და ნაბიჯ-ნაბიჯ მიუფუცებთ სიბრძნის მწვერვალებს...

ფოთლებს და ქარებს ნამირად დაირ უდგებათ,
თითქოს თვალს ახელს სიყვარული - ფარსი ახალი
და დრო-ვამს მიჯნავს წელთაღრიცხვის გზაგასაყარი
და გული ეწვით მაყურებლებს და ეთუთქებათ.

ბნელში სახნისი მიგდებულა უქმად, ურგებად,
გუთანს კი, გუთანს რალა დარჩა სხვა გასახარი
და ნამებს გზანის სიბოროდან უცხო მაყარი
სიკვდელ-სიციცხლის გულუბრყვილო დემიურგებად, -

რომ კვლავ დაიწყოს სადინარში ტალღის მიზიდვა
დრომ და მდინარემ - წარმავლობის ამ რეკვიზიტმა;
უხმად მუშაკობს კულისებში ხმა ზედროული,

და - როგორც მაცნე სულ სხვა ფარსის და მასკარადის, -
სცენასთან მოდის გაზაფხული - ძველი კლოუნი
და ზამთრის თვალწინ უსირცხვილოდ მალყს გადადის...

მაცნემ, ცხადია, საცნაური ყველას აცნობა,
ცის ჩქერალებში აისარკა ვერცხლის ქვერქვი,
ისევ დასრულდა ოთხშაბათის დიდი ბაზრობა,
ისევ დაეანდა საეანესთან ბინდი ხენუმ.

მარტკელს დაეტყო სინაღავით და უბანრობა,
სადარის კარებთან გახმინადა ქარის ერესი,
ო, რა ტპილია მთავარიანში შენთან ნაწლობა
და რა სიმმავე ცნაურდება ამ სიქველემში!

ნათდება სივრცე უხილავი, სივრცე უკვალი, -
კვალს მისდევს კვალი - ჯადოსნური და სანუკვარი;
ღამის თავს უბნოს შესართავმა და დაისართოს,

სულმა ითნიოს უფცარი ყინვის გაღლობა
და ზმანებიდან ზმანებაში გადაზარდოს
ამ უცხო წამის სიტკბოება და ნეტარყოფა...

ისევ ივცება ბაჯალლოთი ცისკრის ბარძიში, -
მოსანგავარი მოწვეია ზღვარს და სანიერი, -
კვლავ საძებარზე გამოსულან მზე და არნივი
და მერამდენედ ეძიებენ ერთხელ ნაძიებს.

ღღის უძრობას კუმტად დასცქერს ცა გულარძნილი,
შენც უსამველო დაზამორბა ვერც გაცივებს,
მაგრამ ხელახლა შეარიგებს დრო და აწილილი
ზამთარ-ზაფხულის გამუდმებულ სევრეგაციებს;

ღმერთიც ასეა - გამუდმებით ზრდის და აკინენებს
მთებსა თუ ველებს, ზღვათა წილს თუ ცადაქნილებს;
წლებს ისაკუთრებს წელთაღრიცხვა - წელში საბრილი,

ღამის სიბნელე ენივთება ღღის სიანქარეს,
მაგრამ ხელახლა ემიჯნება წყალს მინაყრილი
და ცის ქანქარაც სიფუმში ისევ ქანქარებს...

ისევ რენავდა სასნაულებს ცის სარენავი, -
მადლი ვერ სძლია ცოდვა-მრალის სიტუტუცემ და, -
ემშის კარავთან გამლილიყო მწუნრის ზენარი
და ღმერთსაც გული საგულეში მიღავად უქემდა.

დაქროდა ქარი - უტიფარი და გარენარი -
და ყოველ ფოთილს დათქმულ დროზე ადგილს უჩენდა,
ფუნდუკის კართან ქანაობდა მოვრალი მეძავი
და უცხო ჩრდილი მომდგარიყო სოფლის ქუჩებთან.

ჭერეტდა დრო-ვამი წარმავლობის დუხჭირ რელიეფს -
შობის და კედლობის კლოუნადებს და მისტიკრიებს;
მინიც ბადებდა სინათლეში ნათის მობბელი, -

ცა დაგვეცქეროდ ზეციური სამლოცველოდან,
ნუთს აცოლებდა დამწუხრული ნუთისოფლი
და მარიამი მაშრიფიდან მოვკვებს ელოდა...

გაკვირს ავსულის სიავსულე, გველის სიგველე? -
ბრძენს გამაორჩევს შესაცნობის დროზე შეცნობა:
გინდ ნაიკენესე სნეულოვითი, გინდ ნაიხველე, -
ტირიფს არ დათობს ტირიფობა, ძენნას - ძენნობა.

გამოცხვი, კვერო ობლისაო, კვერო, იკვერე,
შესაცნობა გაქვს ბუერი ნაკლი, ბერვიც გეცნობა,

მაგრამ მაინც ცვლის სიაცხადს კაცთა სიქველედ
და მწუხრის ზენარს – სილავეარედ და უზენრობა.

ან რაში გინდა დიდი გარჯა და სიარული, –
გაქვს ამოცანა უაღრესად ტრივიალური;
მაგრამ პირიც რომ ამოგიცოს, მგელიც ჩაგჩარო,

მაინც როლს შევთხოვს გამუდმებით ჟინი არტიტის,
აბაღ მსხვერპლს ელის თოვლიანი კლიმატჯარო
და საცთურს გზავნის მეოცნებე ლეოპარდისთვის...

***
ხორცი მოთუმა მზარეულმა, ხაზვი მოკეპა,
წლებმა კვლავ სძლიეს უდარობას და იამინდეს,
მთვარემ მზე შობა, ნარსაგებლად მოჰყავს მოგება
და მარცვლის კონა დაუბრუნდა დაცლილ სამინდეს.

ჩაცხრა ღამე და ჩაიჭრიცა ნისლის ტოვებად,
მე კი ამ სანთლებს ხელმწიფრედ ვილა ამინთებს,
ან გაზაფხული მერამდენედ შეეტიოქება
გადამქრალ იმედს, ხსოვნის ტაძრებს და პირამიდებს?

თითქოს მზეც აღდგა, მუგზაზღამაც კვლავ იმუგზუნა, –
მაინც ყველა სულას აგვირგვინებს ბოლო უკუსვლა;
ვისთან რას ბჭობდნენ მოზარენი, საით უფლიათ,

ქარებს შეპყმუის შემოდგომა – ძველი ქოფაკი,
დოქოს ბაგეს ჭყრეტს ჭამნაგირი ბაგემდუმორიად
და დამნდარ დრო-ყამს აჭაშნიკებს ცის სარკოფაგიც...

***
ქვებზე დამსკდარს და დახუთებულს, ქვებზე დასრესილს
მაინც გაგენდე სამიჯნუროდ და გაგენაზე,
წაღველს ვანებდი საჭაშნიკოდ ლეინის კასრებში
მე – ჭამნაგირზე მეოცნებე ფატმან ფერაძე.

ვით ვარდი ფურცელ-განაცვენი, ფურცელ-ნაცრეცი,
ვისმენდე ქარს და – ყოველ ჩქამზე, ყოველ ბგერაზე –
მუსიკანავა სული – მუევალი და უმკაცრესი,
რომ ასე უღვთოდ ჩაგველიტე და ჩაგერაზე.

ქარი კი ისევ დათარეშოს, – რა თავხედიას! –
და დროც აგრძელებს მარტოობის გზებზე ხეტიალს;
ღია განიცდის დაღამებას დიასახლისი

და – ზამთრის ჭირხლით შემცივებულს და
განაოცებს –
მიჰყვება ხნულებს ნასამზრალზე ძველი სახნისი
და მწუხრის ჩრდილი დასთამაშებს დაღლილ ნაოჭებს...

***
ისევ იღვიძებს ბედისწერა, – ნამი ნეტარი
მზით ავისკროვნებს წარმოსახვის პირქუშ რელიეფს

და ერთკერძ ქმნიან ქმედებანი შესაქმებთანი
ჩინელს თუ ჩილელს, ნიგერიელს თუ იბერიელს.

არყოფნის ჩრდილი მიჩაქიანებს დრო – სახედარი,
კვლავ გამოიბობს შთავიგება ლექსის გენიებს,
ბეთლემის კართან ჩამოხვდარა თეთრი ქედანი
და ფრთებით ისხლექტს ღამის ლანდებს და იგერიებს.

და ვებედაე ტაძარს – ვრცელზე უფრცესს, ემარზე საკმარისს,
ვით სასოს ყველა შერისხელის და ნახავეარის;
არსო უფხოვ და უარსებოვ, ისევ იარსე, –

მალე დაღლილი წარმოსახვა ყალზე შედგება
და დაინყება უძრავობის მერიდიანზე
აზრის მორიგი აჯანყება და აფეთქება...

***
აბა, რა გითხრათ – ფსიქოზია, მართლა ფსიქოზი,
ბრინჯის ქვებთან დაცუხცუხებს გიფო ტასია,
დაძაბა ქალმა მთელი ნიჭი და დაწაზნა
და პანაშვიდზე გამოცხადდა ნიუდ ტრიკოშო.

მოზიდეს ბლომა ფხაღლეუი, თევზე ნიგოზი,
ჭირისუფლის წინ მოზარეთა მთელი დასია,
სოლო გამოსვლა, რა თქმა უნდა, გურანდასია, –
ასკენის ნომრევეან – დაცენტრილი ერეტკოსი.

ბოლო პარტიას ნაიტირებს მთერალი ვასია,
ზიმზიმებს სუფრა – ტოლუმბაში გარღვევაზეა!
რა გაეაგრძელო, აღაპია მართლაც მეფური,

ბოლო არ უჩანს თვალთმაქცობის სიმამაძაღლეს,
იქ კი ურუმრად ნამომდგარა მიცვალებული
და საფლავისკენ ეზიდება თავის სასახლეს...

***
ისევ ათბუნებს დათუნიას სითბო სადათვის,
სერზე დაბნის და დანახადობს თეთრი ბოცვერი
და თვალა – ყოვლის მითავალთვალე და შემლოცველი –
გარდამოდის და გამოლმიდან გაღმა გადაღის.

მთებზე მთვარე კრთის – სავე მთვარე,
მთვარე მკათათვის,
ვით ჯიხვი ჯიქნადაბერილი, – როგორ მონველი?! –
და ყამი – ყამთა დამსახდვრელი და შემმოქველი –
კვლავ ეშაზდება სახეალი ცვალებათათვის.

ნამს სწყდება წამი, იცვითება ბოლო უწყისი,
უსასრულოა მოლოდინი და გაუქმისი;
ბნელში ჩანთქმულა გაღავანი ლიბოჩამპალი,

ქრება იმედი მეოცნებე კურაპალატის,
მაგრამ მაინც კრთის სასახლეში ძველი ღამპარი
და დედოფალი ელოდება ერთვულ პალადინს...

***

ხე ცნობადისა ქაოსიდან ძლივს ამოზარდა და ვიდრე ზღვიდან მარგალიტებს ამოიტანდა, – სანთლად დაჰქონდა მღვიმეებში სიტყვა ტიტანთა და ლექსის ტრფიალი უჩვეულო მაღლით მოსავდა.

დრო შეიცვალა: გაიზარდა წრე კალმოსანთა, ლექსის წყურვილი დასადგურდა ჩვენს ბეთაღლთან და სიტყვა ისე მისავათდა, ისე მითავდა, – ძლივს წალახსახდა სათათბიროდ საწყალ მგოსანთან.

დრო კი კვლავ მიდის, მიდის ლექსიც, კალთებს მიარბევს და ბიბლიური აღტკინება სძრავთ პატრიარქებს; გალობენ ტაძრად, განხმულია ცა სხვიოსანი,

ბრწყინავს დარაბა – დარაბებში უდარაბესი, როგორც ყოველთვის, ხეობებში ჰეგავის შროშანი და სატრაპეზოდ გველოდება მგოსნის ტრაპეზი...

***

მზის მიწურვისას ეგვეოსთან იფდა ფილიონი, ცხრტიოდა ზღვა და მუზღეურებს – ტკბილი და ნავსი მზით იზიდავდნენ ჯადოსნური სანაპირონი და ანგელოსი ნანაობდა ზურმუჭის ნაეში.

სადაფის მთებზე იღვრებოდა უცხო მირონი და მგელს, რომელიც სატრაპეზოდ ფარებსი დაგვი, ცხოვრობან სამომდ განაწყობდა ცა – საფირონი და ტყისპირ თიკნებს აძოვებდა პატარა ბავშვი.

მახსოვს სხვა ბილვაც, – აქერონი, კუშტი ქარონი, ქარონის იქით – წყარონი და სხვა სამყარონი; ქარი, რომელიც ლეგენდებში დღემდე ხორხოცებს,

ოდესმე ამ ზღვას სხვანაირი ჯადოთი ჰკრავდა, გაუძლო სულმა გამუდმებულ მეტამორფოზებს, – უცვლელად დარჩა მეტაფორა მგელთა და კრავთა...

***

გზას დაადგება ფაზისიდან ნავი არგოსი, – რატომ დაგთმე და ადგილიდან რატომ დავბარი, – თელს დაგამტერებს უღამზოდან მამა მარკოზი და სასიკვდილოდ დაგეშობა ყველა სახსარი.

მოგძახის ქარი – მთვრალი ქარი, ქარი ზარხოში, ბღელს ჩაჰყოლია ქვეშეთისკენ შვინი სავზალი, მოდგას, რომელსაც გამეტყუბით გმობს ეგზარქოსი, დამლილია და დაფანტული, ვით სვინაქსარი.

გული კი ტოკავს, – მოჩვარულა ფშუტე დოლივით და თვალთმაქცობა დაბიჯებს სხვა ფსევდონიმი; სისხლის ტორხს ითხოვს მოსისხარი – ბოღმით ნათრობი,

ფილაც მოცლილი განვიზიბა წიგნება ალიგებს, ვარდის უკან კი ხელგამწლი დგავს ფილანტროპი და ხალხს სთავაზობს სიყვარულის იგავ-არაკებს...

***

ჩამოჰკრეს ზარი ჩამომზრალი ზალახბუღახის, ვარდი ეკალმა ვადასძალა, იფელი ქატიომ და სევდით ვახედა ხეობრამა ცხენს და უნავის და კეთროვანმა ჩაიარა წმინდა ათონთან.

მოყმეს უფხვის და უფოლადოს, ოშში უვარგისს ხმა მოყმის – დამცინავი ხმა ქალბატონთა, ნყფებოდა ჩქამი ღამეული ტყის და ბუნავის და სადღაც, უცნო სიმორემი ბაღებს ათოვდა.

ბაღებთან იდგა ციხე-კოშკი – კუშტი, მაღლივი და ივე გმირი – მოწყენილი და გადაღლილი; წინ კი ისმოდა გაფრენილი მერნის თქარუნი,

ხელდაკვალთული დედაბერი ძროხებს წველიდა, ფრთებს ისწორებდა წარმოდგენა თვატრალური და ბუფონადა იღვრებოდა სოფლის სცენიდან...

***

ჩვენო სესილი, ცუფრუმელა ჩვენო სესილი, კუშტად რომ გასცქერ ნიგნის თაროს, როგორ იქნება: ნიგნის გარემე მწელიაო აზრის მიგნება, – ასე მჭყვრობდა აზიაში ერთი ვეზირი.

და ღივის თესლი – შემეცნების ხედ განთესილი, – ბრძნულ შგონებებს დაახავებს ძვირფას ნიგნებად, ხან ჰეგზამტრის სტრიქონებით დაიციკლება, ხან იდლაგოზე ჩაგაფიტებს სერვანტესივით.

ნიგნებს ეტყვი და, – სანთლებივით – ცხვირნი ავიწიებს ბჰაგავანტიტებს, ვიტანჯულებს, სუპტუვინტებს; ყოფნაც ნიგნია: ნასაყდრალთან კეირტი ფოფინებს,

ზამრის ქარი კი, – ოცენებო, თქვენ რომ მისტირით, – ცას და მნათობებს – მარადიულ ბიბლიოფილებს – ფოთლებს აკითხებს გულმოდგინე ბუკინისტივით...

***

სიზმრების ნიაღ – ზღვაოსანმა ზღვა გადმოცურა, – ისევ დასჩემდა უძილობა ძვირფას ანთიმოზს, – თვლებს სანაპირო, არემარე ფიქრით მოცულა და მთების თავზე წუხანდელი ნისლი მანდილობს.

ემარა, რაც სულმა იმარტივლა, იმარტივსულა, – მოდის მოყმე და მოიმღერის, მოავთანდილობს, მწყემსი სტვირს უკრავს, მსმენელები სმენად მოსულან და დარბაზობა გაუმართავთ ლოპს და ანტილოპს.

იქ კი, სოფელში – სოფლელები ჭუჭუმტყენიან ქალებს ტკვერენ და მარეკები ნადირს დვეწინა; ხნულში დადის და დალულუნებს ძველი სახნისი,

ბრმა მიკითხანი მიკვდომია ცას მოკიავებს, ჯოხს დაბჯენია კუდიანი დიასახლისი და ამირანი ღრუბლებისკენ მერნებს მიაფრენს...

***

კვლავ სინანულით შეაჯერა ცრემლის თსი და
 დღლიადრიან – საგანგებო ჩამორცხვით –
 ჩამოატარა მლოცველებში ყველა სიველი
 და ურწმუნოთა დანახვისსა შვერია ყასლად, –

ეს – მოშულართა ლეგიონი მოდგა ღაზიდან...
 და უკაცრიელ სიორცხვებში ჩამორცხვით –
 ბნელ იერარქებს გაეროდა პეტრე იბერი
 და მორღვეული კიბეები ცისკენ აზიდა.

რომ დაინახა – მანათური სანთლებს ანთებდა,
 კვლავ ჩაიმუხლა საიდუმლო ფოლიანტებთან –
 და ჩასცქეროდა – კიდურების ავცაცახებით

შავმემოსილი მოლანდება იდგა ხატებთან
 და სახატესთან – ხელნაწილი ნარღენის სახელით –
 პირსისბილიანი ანგელოსი დაფარფატებდა...

***

მამოკე-მალრიბის შესართავი, ანუ „ბერთვისი“ –
 ჯამშიდის ლანდო, ალექსანდრემ ლიქნით გააბა
 და გტყორცნა ფრაზა – სარფიანი და სახერხისი –
 ჩვენი ერთობის აბი ბარო, – რამ გვაგაბა?!

ნარსულს შერით დღევანდელი, დღეისი – მერმისი
 და როცა რომთან ისპაპანმა ქუში გააბა, –
 მზაკერულად წარდგა კეისართან ვილაჯ დერეში
 და სისხლის ენით ამტყვევლდა მთელი ქაბაბ.

ნაზავს და ნაჯვარს ეყვობიან მეტი პატივით, –
 მყინვარებს რომი უძღვევო ხალიფატივით;
 მისრეთის კართან მოდრეკილა მრველი ზეპური,

ჯავშნით და ჩაქნით, ძველო სფინქსო, რად იმოსები?
 მიჯნებს შორადვეს მინოტავროს გავემუხლი
 და ტაძრის კედლებს ასკდებიან სარკინოზები...

***

ვერ შეგლევი, ვინაიდან შენი შელევა
 ისევ შემძრავს და შემალონებს, ჩემო მარია,
 დრო და მანძილი ერთმანეთთან უბრადა არიან
 და შე – მათ შორის გამომწყვედელს – თავგზა მერევა.

აქვს, როგორც ჩანს, წარმოსახვა შემეშველებს:
 ახლოს რომ მოჩანს სიმორიდან, ახლოს ძალიან, –
 შენი ხედია, მშვენიერო შვეიცარიავ, –
 შენი მთები და საოცნებო შენი ყენევა.

ცას გაენდობი სასოებით თვალაპყრობილი
 და სარკმლებს შორის გაიფლებს ზევისის პროფილი;
 და იკვებება ბერსპექტივა – ბავშვის აკვანი,

გუთნებს ამოწმებს გუთნისდგა სახნისიანებს,
 პაერს აბრუებს ალტკინება ლედასმავარი
 და შენს სამოსთან ანტიკური გვიდ სრიალებს...

***

იქ, სადაც სანყის ემიჯნება ქვეყნის სასრული,
 ჩანდა მალღობი უსახელო, ხოლო მალღობთან
 იდგა საყდარი მორყეული და ხანდაზმული
 და საყდრის ახლოს შემოდგომის ქარი სახლობდა.

მაგრამ უცნაოდ გადაიმხვრა ბროლის სასმური
 და გვესმა წყველა საწყევართა, გლოვა საგლოვთა,
 განქარდა ხილვა უჩვეულო და ფანტაზმური
 და საყდრის ქვოს დეკემბერი მოუბზლოვდა.

რალა შემეძლო, – განვიძარცვე, ხაული დაეკარგე
 და დამშთა სოფლის ცოდვა-ბრალი და სიაცკარგე
 დრო კი, ცხადია, წარმავლობას მაინც ასწრებდა, –

ქარებს და წვიმებს მიუყვებოდა ჩუმი ქვითინით,
 იდგა მთოვარე განზილებულ ზორიასტრებთან
 და ცრემლებს ღვრიდა სვედიანი სერაფიტით...

***

გასაკაფავებს გაკაფავენ, სათლელს გათლიან,
 რომ ცა, – რომელსაც იმედებით უნდა ალევს, –
 კვლავ გაგინათოს გულმონყაულ შენმა ნათლიამ
 და კიდევ ერთხელ ნავაბესოსი შენი სახემსე.

ისევ მოირღვა კარვის კალთა, შენ კი მაღლიან
 ნემსით თუ კემსით – დასაკემსი ფრთხილად დაკემსე,
 რომ ცისკრის მეგზურს დაემგზავრო დილაადრიან
 და ლოცვით წარადგე სიყვარულის იალღებზე.

მაგრამ რად ქრება იაგუნდი, კრთება ტოპაზი
 ზეცის და მიწის გამუდმებულ ამ განდობაში;
 გაუსახურდა ცისარტყელა, მზეც გადაგვარდა,

ცა კი კვლავ წყალობს უმონყალოდ უარყოფილებს,
 კვლავ ლოცულობენ მლოცველები ოქროს აკვანთან
 და იმ აკვანში ხელნაწილი ბავშვი ფოუნენს...

იერუსალიმი
 თებერვალი-მარტი, 2008 წ.

ხუან მირო
 დიდი ცეცხლოვანი მინა

მანუელ ვისინტი

„მნერალს გულწრფელობა და წერის მოთხოვნილება უნდა ამოკრავებდეს“

მანუელ ვისინტი 1936 წელს, ვალენსიის ერთ-ერთ სოფელში დაიბადა. სამართალისა და ფილოსოფიის იგი ვალენსიის უნივერსიტეტში დაეუფლა, მოგვიანებით კი მადრიდში გადასახლდა ჟურნალისტიკის შესასწავლად.

იმხანად ვისინტი თანამშრომლობს ჟურნალებთან *Hermano labo* და *Triunfo*, მისი პირველი პოლიტიკური ესეები კი ქვეყნდება ყოველდღიურ გამოცემაში „მადრიდი“. მწერლის ბიოგრაფიაში განსაკუთრებული ადგილი უკავია გაზეთ *El País*-თან თანამშრომლობას. სწორედ მის ჟურნალებზე გამოქვეყნებულმა სტატიებმა მოუტანა ავტორს პოპულარობა. პირველი წარმატება „საპარლამენტო ქრონიკებს“ ხვდა წილად, 1979 წელს კი გამოდის პორტრეტების ციკლი, რომელიც იმ პერიოდის ცნობილ ადამიანთა ჟურნალისტურ ჩანახატებს წარმოადგენს და მოგვიანებით ცალკე წიგნად იბეჭდება. ამას მოსდევს „ქალაქური ქრონიკები“ — ჟურნალისტური მოთხრობებისა და ლიტერატურული გამონაკონის ერთგვარი ნახატი. *El País*-შივე აქვეყნებს მწერალი მოგზაურბოძაო ქრონიკებს სახელწოდებით „მოკონგინა კვალდავლად“.

მანუელ ვისინტის ჟურნალისტური მოღვაწეობა არაერთი პრემიითა აღინიშნა: 1979 წელს სტატიისთვის — „ნუ შეგეხმობი მოკონგის თქვენი ბინძური ხელეძიო“ — გონსალეს რუასის სახელობის პრემიას დღებულობს, 1993 წელს ჯილდოვდება როგორც საუკეთესო ჟურნალისტი, ევროპის ჟურნალისტთა ასოციაცია კი იმავე წელს ფრანსისკო სერესევის სახელობის პრემიას ანიჭებს.

მანუელ ვისინტის შემოქმედება სხვადასხვა სფეროს მოიცავს: რომანს, დრამატურციას, მითხრობებს, სამოგზაურო ნიგუნებს, გასტრონომიულ რეცეპტებს, საავტოო სტატიებსა და ინტერვიუებს.

მწერლის თხოუმტზე მეტი რომანი არაერთხელ აღინიშნა სხვადასხვა პრემიით. მათ შორის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია 1966 წელს მიღებული *Premio Alfaguara* რომანისთვის „ადგილია და ფორთოხალი“. მოთხრობების კრებული „ბლადაკანეზი“ 1987 წელს *Premio Nadal* -ით დაჯილდოვდა (ამ პრემიის ფინალისტი იგი ერთხელ უკვე იყო 1979 წელს).

ნაყოფიერი გამოდგა მწერლის თანამშრომლობა კინორეჟისორ ხოსე ვარსია სანჩესსა და ზიგას ლუნასთან — ეკრანზე გამოდის მისი რომანების მიხედვით შექმნილი კინოფილმები „პალეაროსას ტრამვაი“ და „ხულის ხმაური“, რომლისთვისაც მწერალი 1999 წელს კიდევ ერთხელ იღებს *Premio Alfaguara*-ს.

დღეს მანუელ ვისინტი განაგრძობს თანამშრომლობას *El País*-თან. ჟურნალისტურ საქმიანობასთან ერთად მწერალი ხელეწიფებს გალერეაშიც მუშაობს. ხელოვნების სამყარო მისთვის განსაკუთრებული ინტერესის საგანია. სწორედ ამ თემაზე ეძღვნება რომანი „მატონის კუყვარბული“, სადაც მოქმედება ფრანსისკო, ხელოვნების მულაკვიონერია, ვაჭარებისა და მუზეუმის ქურდების სამყაროს ვითარდება, იმ სამყაროში, სადაც ყველაფერი მშვენიერების ძალით იმართება.

— თქვენი შემოქმედება მოიცავს რომანს, დრამატურციას, მითხრობებს, ბიოგრაფიებს, საავტოო სტატიებს, სამოგზაურო ნიგუნებს, ინტერვიუებსა და კრიტიკას. თქვენთვის ყველა მათგანი თანაბრად მნიშვნელოვანია თუ მიგაჩნიათ, რომ რომელიმე თანაში მეტი შექმელით?

— ვერ გეტყვით. თავი მწერლად მიმაჩნია და რომანს ვწერ თუ საავტოო სტატიას, ჩემი დამოკიდებულება ტექსტის მიმართ ყოველთვის უცვლელია. შეიძლება ერთი თემა უფრო მეტ თავისუფლებას მანიჭებდეს, ვიდრე მეორე, მაგრამ ეს თემაზე კი არ არის დამოკიდებული, არამედ მწერალზე. საბოლოო სიტყვას მკითხველი ამბობს.

— იმის თქმა გსურთ, რომ უპირატესობას აცრევთ ფანრს არ ანიჭებთ?

— ძალიან მომზონს მოკლე სტატიების წერა, განსაკუთრებით, როცა მასში რაღაც ამბავი ვითარდება. ამ დროს ისეთი განცდა მეუფლება, თითქოს ყველაფერი, რაც ეს ფურცელზე უნდა მოსკვე, შეგიძლია რომ მოცდათ ფურცელზე დაბოლო, თქვენ წარმოიფინეთ, ერთ გვერდზეც კი. თანაც, როცა შეიძლება სათქმელს ერთ გვერდში წწიხა, სიტყვები განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენენ და უკვე მოუზიის სახელებში იჭრები. ერთდროულად პოეზიისა და პროზის შექმნა მთლიანად გვესივლება მწერლურ მისწრაფებებს.

— თქვენ, ალბათ, *El País*-ის სვეტებს გულისხმობთ, რაც, ფაქტობრივად, მოკლე მოთხრობებია.

— დიას, ახე. ხანდახან, როცა საინტერესო თემას გადაყწყდები, სვეტები, რომ გამოსახების სწორედ ეს ფორმაა ჩემთვის ყველაზე შესაფერისი.

— მიუხედავად ასეთი მრავალფეროვნებისა, თქვენი ნიგუნები უმრავლესობა საერთო ნიშნით ხასიათდება, რაც ართულებს მათ კლასიფიკაციას. ინოვაციის შემოტანას წინასწარ გეგმავთ?

— არა. მე მეორეა, რომ ნებისმიერი ავტორი, რომელიც წინასწარ გეგმავს რაიმე სახის სიხლის შემოტანას, იმთავითვე მარცხისთვისაა განწირული. ამგვარი მიდგომა არასწორია. მწერალს გულწრფელობა და წერის მოთხოვნილება უნდა ამოძრავებდეს, ყველაფერი დანარჩენი შეეძლოდა მიმართა. ყველაზე დიდი შეცდომაა კი ისაა, როცა მთელი ძალით ცდილობ გაათანამებოციებს.

— ყოველ შემთხვევაში, რომანები „ანარქისტი ოლგანდრის გვირგვინით“ და „ბლადაკანეზი“ ერთგვარი დამანარკველი, ექსპერიმენტული სულითაა აღ-

საცემ, მაშინ, როცა „მალეგროსის ტრამვაიში“ კლასიკური ფორმების ერთგული რჩებით.

— დიახ, ასეა, მაგრამ წერის დროს წინასწარ დადგენილ ინოვაციურ ამოცანას კი არ მიპყვენი, არამედ ყურის უფედვ იმას, რასაც იმ მომენტში გრძნობ, ყველაფერ სხვა ფეროების მსგავსად, ლიტერატურაში არადაფერი უკვე განახლებულია.

— გვიანხმებით. რაც შეეხება ხელოვნებას, თქვენ საუბრობდით „ერთი დღის ავანგარდული მოვლენების შესახებ“. როგორ ფიქრობთ, ჯერ კიდევ შესაძლებელია თუ არა რაიმე ახლის და, ამავდროულად, ღირებულის შექმნა?

— დიახ, რადგან ეს მარადიული დაბრუნებაა. ლიტერატურა ზღვას ჰგავს, ხელოვნება ის პროცესია, რომლის დროსაც ფორმები საკუთარ თავს ეტოვებიან. ეს ჰგავს ცეცხლს, წყალს — თბი მარადიულ ელემენტს. ისინი ერთდროულად უცვლელნი არიან და ცვალებადნიც. ფორმას ცეცხლისა და წყლისა, საკუთარი თავის ერთგული და ამავდროულად ფორმის განსხვავებული. ფორმის შეცვლა შეუძლებელია.

— თქვენი შემოქმედება, ერთი მხრივ, თქვენივე გამოცდილებით, სოციალური და პოლიტიკური ცხოვრებით საზრდოვან, მეორე მხრივ კი — ფანტაზიით, გრძნობით თუ არა მსგავსებებს ან კავშირს რომელიმე თაობას ან თეორიულ მიმდინარეობასთან?

— არა, ცნობიერად არა, არასოდეს ვყოფილვარ რომელიმე სკოლის, ჯგუფის ან კავების წევრი. მაგრამ, რომ მწერლის სამუშაო სრულ განმარტებას და სიღრმეების კიდ მიღწევას სწრაფვას მოითხოვს. ფანტაზიის სფერო საერთოდ არ მიინტერესებს. მე ყოველთვის რეალობას ვეყრდნობი, იმას, რასაც ხედავ და შევიგრძნობ. შემდეგ ცოტაოდენ ნარმოსახვასაც ვამატებ, რაც განსხვავდება ფანტაზიისგან. ნარმოსახვა ყოველთვის რეალობიდან ამოდის. ფანტაზია კი ლოგიკის მოკლებული გონებრივი თამაშია, სადაც ყველაფერი ნებადართულია. ჩემთვის ეს შეუფერებლად პრიმიტიული ხერხია, მითუმეტეს მაშინ, როცა უჩინოების ილეთებს კარგად ვფლობ. ნარმოსახვის სათავე ყოველთვის რეალობაა და გონების სიფხიზლეს მოითხოვს. იგი ტვინის მუშაობის ნაყოფია, რომელიც ნედლეულად მოზღვავებულ გრძნობებს იყენებს.

— თქვენს რომანში — „სიკვდილი მოგარძო ჭიჭებით სვამს“ — მიცვალებულები მადრიდის ქუჩებში დაისერნენ. განა ეს ფანტაზიის სფეროს ეკუთვნის თუ რეალურს?

— დიახ, მაგრამ ეს მინიცი არ არის ფანტაზია. ალბათ, უფრო სწორი იქნება, თუ ვიტყვი, ფანტაზიკაა. საქმე ისაა, რომ ამ რომანს თუ ვითხრობას საფუძვლად რეალური ფაქტები უდევს და ენაბა ადამიანს, რომელიც ჩემს გვირდით გარდაიცვალა. დახარჩუნე, რაც შემდეგ რომანში ხდება, მხოლოდ რეალური ფაქტების გადამუშავებაა და სხვა არაფერი.

— შეჩვენება, რომ თქვენი პროზის გარკვეული ნაწილი და ეს რომანიც რაღაცით რაიმონ კენოს ჰგავს, თუ ასეთი მსჯელობა უაზრობად მიგაჩნიათ?

— ძნელი სათქმელია, ალბათ, ვეკლავფერი რაღაც ასოციაციის ბაძებს. მარკესზე საუბრისას ჩვენ მაგორ რეალობას ვახსენებთ, თუმცა ჯერ კიდევ „ოდისეაში“ ვხვდებით მერნაიფ პერსონაჟებს. ამიტომ ასეთი მსჯელობა მართლაც უაზრობად მერყენება.

ლიტერატურა და ჟურნალისტიკა

— რას იტყვით თქვენი ჟურნალისტიკის ლიტერატურულ ხასიათზე? უშმაკრად თქვენ ეს მისწავლელად გონსაღეს-რეაგის მიიჩნევს, თქვენ კი მისი სახელობის პრემიის მფლობელი გახდით. ხშირად კითხულობთ ამ ორი სტატიის, ან თუნდაც ფოქსას და უნებნიო მიონკების მწერლები?

— აბა, როგორ გითხრათ. ამ ბოლო დროს ABC-ში რუანოს და ფოქსას სტატიები ნაუკითხვ. ეს ის მწერლებია, რომლებიც — იდეოლოგიურ სიმინფესთან ერთად — სრულყოფილად ფლობდნენ სტატიის წერის ტექნიკას. თუმცა ამ ბოლო ხანს მერყენება, რომ მათი ტექნიკა სრულიად დაცვალა მისტრიისგან. მე, მაგალითად, როგორც სტატიის მოსტატები, ყოველთვის ხულიო კანბა და ჟოზეპ პლა უფრო მიმწონდნენ. ნელს მათი დაბადების ასა წლის-თავს აღენიშნავთ. თანაც, ჩემი აზრით, ორივე მათგანი უფრო ცოცხალია, ვიდრე რუანი და ფოქსა.

— თქვენს ნაწარმოებთა დიდი ნაწილი თავდაპირველად პრესის ფურცლებზე გამოჩნდა. როგორ ფიქრობთ, არა შემთხვევად შეგიძლია ვიხსაროთ ტერმინი „ჟურნალისტიკა“?

— ამ ტერმინის გამოყენება მართებული იქნება, თუკი მისით განსწავლავთ ყველაფერს, რაც პრესის ფურცლებზე ხდება. მაგრამ არ დაგავიწყდეთ, რომ „უზერ-სემლო ესანბიცი“ პირველად პრესაში გამოქვეყნდა. გახუთებინდ გაეცინათ ვალენ-ინკლანი და 98-იანთა თაობის უმრავლესობაც, დოსტოევსკი, დიკენსი და მთელი ჰემინგუე. არავითარი მნიშვნელობა არ აქვს, რა ქალაქზე იწერება ტექსტი, ისევე, როგორც გადაღების დროს ვერაინ ამწნეს სტატიებს.

— მაგრამ პრესაში დაბეჭდილი ნაწარმოები, ნებით თუ უნებლით, ყოველდღიური და კონკრეტურის ამსახველი ხდება, მაშინ, როცა ლიტერატურა არ შემოიფარგლება კონკრეტული დროით. ერთ-ერთ სტატიამ თქვენ საკუთარ თავს ჟურნალისტიკა უწოდეთ.

— მე მართლაც ვნერძი რეპორტაჟების და პარლამენტის ქრონიკებს და ჩემს წიგნსაც ასევე ადვარქვ. მასში თავმოყრილია ჩემი საპარლამენტო ლიტერატურული მასალები. გამოგატყდებით, სულაც არ შეზღუდვება ახალი ამბების წერა რეპორტაჟის ან ქრონიკის სახით. მათ მხოლოდ იმითვის იყენებ, რომ ლიტერატურა შექმნა. ჩემი სტატიები იმიტომბა ასე ახლოს თანამედროვეობასთან, რომ მათი ყოველკერიული გამოქვეყნება მინევს. თუმცა ვერ ვიტყვ, რომ ეს ერთადერთი ფაქტორია. ეს ის მტვერ-გვირდით, რომელიც ატმოსფეროში რჩება ამა თუ იმ სოციალური მოვლენის აორთქლების შემდეგ.

— შარშან დაბეჭდა თქვენი ორი სვეტი სახელწოდებით „ჟურნალისტიკა“. პირველ სვეტში საუბრობთ ჟურნალისტიკის უარყოფით მხარეებზე და ამატიკიცობთ, რომ ხშირად ჟურნალისტიკა კარგად ვერ ერკვევიან საკითხში და ამიტომ მათი რეპორტაჟები მოკლებულია ლოგიკას. მეორე სვეტში თქვენ იმ პროფესიონალებს იყავთ, რომლებსაც არასოდეს ერკავთ თარიღები, ფაქტებს ერთმანეთს უპირისპირებენ, არასოდეს ეძებენ სკანდალს, არ ცდილობენ მთავრობის გადადევნებას.

ბას, არამედ მხოლოდ მართალი და მკაცრი ინფორმაციის მონოდებას ისახავენ მიზნად, მიუხედავად იმისა, რას იტყვიან სხვები». თქვენ მართლა გჯერათ, რომ ასეთი უზრუნველყოფა არსებობს?

— ეს იგივეა, დეონოლოგიური კანონის არსებობა დაეფერო. ვფიქრობ, არსებობენ ასეთი უზრუნველბები, მაგრამ ამგვარი უზრუნველბები — არა, მხოლოდ ცალკეული პიროვნებანი ახერხებენ ამის გაკეთებას.

— ანუ ფიქრობთ, რომ ასეთი უზრუნველბები არსებობენ, მაგრამ მედია-საშუალებანი — არა.

— ზოგიერთ მედია-საშუალებას აქვს ამის სურვილი, მაგრამ მათთვის ეს ბევრად რთული მისაღწევაა, ვიდრე ცალკეული ინდივიდისათვის, რადგან მედიის მუშაობა უამრავ ფაქტორზეა დამოკიდებული. მიუხედავად ამისა, ზოგიერთ მათგანს ახერხებენ იდეალთან მიახლოებას.

სიაშორენის დასაცხაპა

— არაერთხელ გამოვიხატავთ ზიზი დღევანდელი საზოგადოების უსახურობის და, შესაბამისად, ულილამო მედიის მიმართ. როგორ ფიქრობთ, შესაძლებელია თუ არა დღევანდელ რეალობაში ევლასკის, მონტარტის, პლატონის მიმართ ისეთივე ნურვილი და ინტერესი არსებობდეს, როგორც არასლუსის, ალვარეს კასკოს, უბოხის და სიპრია სისკალის მიმართ?

— იმ ეპოქებში, რომლებმაც შევს მოვარტა, პლატონი და ველასკესი, საზოგადოება ისევე იყო ჩაძირული ჭუჭყსა და სიტლანქებში, როგორც ახლა. მონტარტი, მოვარტა და ევლასკესი დღეს პრაქტიკულად პლატონურ კატეგორიებზე გადაიქცნენ და ამიტომ უფრო იოლია ჩაეჭოდ მათ, როგორც ვანმენდელ საშუალებას. მაგრამ ცხოვრება კარგიც არის და ცუდიც. მასში ბუნებასაც შეხვდებით და თქონს მარცვლებსაც. ასე რომ, ცხოვრების იდეალბეს ადამიანი საკუთარი უნიმდღურობის ხარისხის შესაბამისად ირჩევს.

— მიგჩანიათ, რომ არჩევანის გაკეთება აუცილებელია?

— როგორც ამბობენ, მდინარის დინების შეცვლა თუ გინდა, მდინარეში უნდა შეხვიდე და დასველდე. ევლასკისთვის ეს ცხოვრება ბრძოლაა, ვილაც კი ნაპირზე რჩება და იქიდან აკვირებს კომენტარებს, რა სწორია და რა — არა. ნაპირზე დარჩენა, ჭკუნის დარჩენა და იმის აღწევა, ვინ დაიხრბო, ვინ გადარჩა, რამდენი გაიხრნა და ა.შ. — ძალიან მოსახერხებელი პოზიციაა. თუმცა, უნდა ვილაიროთ, რომ ესეც რეალობაში მონაწილეობის ისეთივე ფორმაა, როგორც ყველა დანარჩენი.

— სიორად გითქვამთ, რომ ადამიანებმა კულტურის ირგვლივ საცერკო წარმოდგენა გამართეს: რადიონიტრევიუბში სამზარეულოს ქვაბების რეკლამებს რთავენ, აწყობენ ნაირ-ნაირ მრგვლდ მაგიდებს, ნივნების პრეზენტაციებს კანაპებთან, სატელევიზიო დებატებსა და ათსგვარ სოციალურ ღონისძიებებს. თქვენი ამოცანა ამ ფონზე «სისუფთავის» შენარჩუნებაა?

— «სისუფთავე» დღეს იგივეა, რაც უცხოპლანეტელობა. არანაირი სურვილი არ მაქვს, სპილოს ძეღის კომპი

გამოვიკეტო ან ვინმეს უცოდველ ადამიანად მოვაჩენო თაი. ცვდილობ ჩემთვის მისალები ხალხი შემოვიკრებო ირგვლივ, ისეთი, როგორც მე ვარ, ან როგორც ვაღუც საკუთარი თაი მიმანია — პატროსანი, ჭკუიანი და დღევასხინილი ადამიანები. ამის შემდეგ შეგიძლია დადგინო ცხოვრების სპექტაკლს და მაქსიმალურად შეცვლო ის, რაც არ მოგწონს, საკუთარ შესაძლებლობათა შესაბამისად. შესაძლებლობანი კი, რაღა დაგვიძლია და, ძალიან მშინია.

— რამდენიმე კვირის წინათ თქვენი საუკეთესო მოთხრობების კრებული გამოქვეყნდა.

— დღევანდელ დღეს იძულებული ხარ წარმოების ნაწილი გახდე. ცალკე მდგომი მწერალი, როგორც ასეთი, უბრალოდ, აღარ არსებობს. თუ ვერ გაყიდი, ვერც გამოქვეყნებ, და თუ ვერ გამოქვეყნებ, გაქრები, როგორც მწერალი, აღარ იარსებებ. ბაზრის კანონები თავისთავს ითხოვს და შენც ისლა დაგჩრენია, ამ წარმოების ნაწილი გახდე.

— თქვენი ერთ-ერთი ძირითადი პრინციპი ის არის, რომ ჭემარტიება გრძნობა მეშვეობით შეიცნობა. გრძნობადის დასაცავად თქვენ წერთ: «ნებისმიერი ფიქრი უნაყოფია. ჭემარტიება სიტყვადა მუსიკაში, ცხვირის ფუქსა და ცის კამარზე უნდა ეძებო, რადგანაც სწორედ აქ სახლობს.» შეგიძლიათ უფრო დანერგვების შეცნისთანა და ადგილი უკვაია აზროვნებას თქვენს პედაგოგურ იდეოლოგიაში?

— მე ფილოსოფიური არ გახლავართ. ჩემი აზრით, სული ის არამატერიალური წერტილია, სადაც ზუთივე შეგრძნება ერთად იერის თავს. შეიცილო, ნიშნავს ვადაამუშავო ვინმეზადი გამოცდილება და ამ გზით აღიქვა რეალობა — ხუთი შეგრძნებით, რომელიც ამ ყველაფერს მთავრის წინ. რეალობის ან საკუთარი თავის ორგანიზება შეიძლება გონებრივი გადამამუშავების შედეგია. ასე წარმოიშობება შეცნობის პრაქტიკა.

— ანუ აზროვნებაც შეიძლება იყოს სიაშორენის წყარო?

— რა თქმა უნდა. ადამიანს ამოძრავებს სიაშორენა, მხოლოდ და მხოლოდ სიაშორენა. მაგრამ, როცა ამის ამბობენ, რატომღაც ყოველთვის მდაბალ, ანუ ფიზიკურ სიაშორენებას გულისხმობენ. ცხადია, ყოველთვის ასე არ არის, ზოგიერთ ადამიანს ბახის მოსმენა მეტ სიაშორენებს ანიჭებს, ვიდრე პარეა, ზოგს კი ქურდობა უფრო მოსწონს, ვინმე ბახის მუსიკა.

— შეგელი მიჩნევდა, ხელოვნების მშენებლის ბუნების მშენებებზე მაღლა დასა, რადგან მის სულ ქმნილი. თქვენთვის არ არსებობს ზღვარი ბუნებასა და ხელოვნებას შორის, ხომ ასეა?

— შეგელი იდეალისტია. ჩემთვის ადამიანის სულიც, ქალაქებიც და ჩიკაგოს ლაბორატორიებზეც ბუნების ნაწილია და კარგად არ მესმის, რა განსხვავებაა მათ შორის. პეიზაჟს მუზეუმში და პეიზაჟს ბუნებაში ხომ ერთად და იგივე ადამიანი უშვროს. უფრო მეტიც, ნაბატო ყველაზე კარგი მამონ გამოცეა, თუ შეუძლებელი გამოცეახათ ადამიანი, რომელიც ამ პეიზაჟით ტკბება, რადგან, ბოლოს და ბოლოს, ყველა გრძნობა ადამიანში იერის თავს, იმ ხუთი გრძნობის გადაცემის ნერვული, რომლისთვისაც ის სულიერითაა, ბუნებისგან იღებს ემოციას თუ ხელოვნებისგან.

— ამ სიაშორენების ამოსაქმელად წერის დროს საკუთარ თავზე ძალდატანება ხომ არ გჭირდებათ?

საქართველოს
სამხრეთ-აღმოსავლეთი
რეგიონების

საქართველოს
სამხრეთ-აღმოსავლეთი
რეგიონების

იანე ჯანაშია

სერიული „განადგურებული არისტოკრატია“

— მართალი ვითარათ, საიმოვნებაც არ უნდა გახდეს თვითმხანი. პედონისტური თვალსაზრისით, ტანჯვაც კი მას აღებია, თუკი მას საიმოვნება მოაქვს. აუკლებელი არ არის, საიმოვნება ტკობასთან იყოს დაკავშირებული. არსებობს მანობისტური საიმოვნებანი, არსებობს ხალხი, ვინც საიმოვნებას ტანჯვისად იღებს. წერა ერთგვარი შესვლია ამ მანობისტურ საიმოვნებაში.

— ერთგან ამბობთ: „მე წერის განსაკუთრებული მანერა მაქვს: მუხანძრის მსგავსად, მთელი წნეებით რომ ხსნის წყლის მიწებს, მეც, ატანილი სახინელი მშობით, რომ ჩემს წინ კიდევ ასეულობით ცარიელი მტკრია, თვეში ორანი ფურცლის შევსებას ვინებო.“ ოდესმე გიცდიათ მუშაობის ამ მეთოდის შეცვლა? ხომ არ გიფიქრიათ, დაგენრათ უფრო დიდი მასშტაბის ნაწარმოები, ან ისეთი, რომლის შექმნასაც განსაკუთრებული ძალისხმევა დასჭირდებოდა?

— ალბათ ამას ვეღარსადღეს შევძლებ. მე უკვე გამოიმუშავედი, როგორც იტყვიან, „საკუთარი სტილი“ — რეალურადასთან ურთიერთობის ჩემუელი ფორმა. ძალიან გამხიზარდებოდა, რომ მქონდეს ის სიმშვედ და მოთმინება, რაც წინის მონესრიგებას სჭირდება. ჩემს ნაწარმოებებს გადავებედიდი, ერთ თავს მეორეს მივამატებდი, უფრო სექტანინისა და ხორცსაცებს გაეხდოდი. მაგრამ არა, არ შემიძლია. ალბათ ვეღარც შევძლებ... არ ვიცო... შეიძლება ასეც მოხდეს, მაგრამ ნაკლებ საერთაოა...

— ოდესმე გიცდიათ ამის გაკეთება?

— გონებაში კი, ისე არა.

— თქვენი ციტირების მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ, კარგად დამუშავებული ლიტერატურა მოგონორ.

— დიას, საიმოვნებით გადავებედიდი ვეღარსადღეს ხელმეორედ. საქმე ისაა, რომ მე პროფესიონალიზმისა და სიზუსტისკენ ვარ მიდრეკილი, ამიტომაც, დრო რომ მქონდეს, ვეღვა გვერდს საგულდაგულად ვეღარსორებდი და ამით საბოლოოდ მოვკლავდი. ჩემთვის ერთადერთი ხსნა ჩქარი წერია. თანაც მვერია, რომ ჩქარი წერის დროს შემოქმედებითი ენერჯის ის ჩაძირული ნაწილი ამოდის ზედაპირზე, რომელსაც მავტური ფეფტის მიხედნა ძალეუა. სირქარის გამო მუნს რაღაც ნაწილს ვეღარ განაგებ და სიღრმეებიდან შეიძლება რამე მოულოდნელი, ჯადისნური, ძალიან შემოქმედებითი კი ამოტივტივდეს. ამავე დროს, მწანა, რომ ბოლოვებენ მთავარია მიზანში მოარტება. უამრავი მავალითი არსებობს, რომ პატარა მითხრობებსკენ შედგარი მცირე რომანიც შეიძლება ნამდვილ შედგენად იქცეს.

— თუმცა, არა მგონია, ასეთი რომანი ბვერი იყოს. — მე მგონია, პირიქით. ამოსუცა და ზღვა“ შაბათ-კვირას დაიწერა ფურნალისათვის. ჩემს შემხიხევაშიც ასეა. სირქარში დანერილი სტატები თუ მოთხრობები ვეღვა-ზე უკეთესი გამოვიდა. მათ სახელდახედოდ, ერთი ადგილი შეიძლება მცირემდე მისვლის შუალედში წერდით და თან სულ მშინოდა, ვერ მოვასწარებ-მეთქი. მაქვს ნაწარმოები, რომლებსაც დიდ დროს ეუთობა, კარგად ვერაფ, მაგრამ საბოლოოდ ხელმოწერი გამოიმდის. ვეღვა ცალკეულ შემხიხევაში სხვადასხვა მიდგომაა საჭირო.

ესპანურიდან თარგმნა ქატიო ჯიონიპილია

რაიმონ კენო (1903-1976) — ფრანგი პოეტი და ნოველისტი. 1920-იან წლებში სოფრნალისტებს შეუერთდა. ცნობილი იყო საბელური და ეპოზური ექსპერიმენტებით, ხშირად მინარტყდა მათერ სტენებს და უარყოფდა ლიტერატურის ტრადიციულ ფორმებს.

ფრანსისკო უმბრალი (1935-2007) — ცნობილი ესპანელი ფურნალისტი, რომანისტი, პოეტი და ესეისტი.

ესპან რინალეს რუანო (1950-1965) — ესპანელი ფურნალისტი და მწერალი. მუშაობდა ლირიკული პოეზიის, რომანის, დრამატურგიის, მოთხრობითი პროზის ფარგლებში. განსაკუთრებით ცნობილია მისი ფურნალისტური მოღვაწეობა.

ავსტრიად და ფოქსა გარბო (1903-1959) — ესპანელი მწერალი, ფურნალისტი და დიპლომატი.

უენხანი მონტეს დომინგესი (1900-1982) — ესპანელი მწერალი და პოლიტიკოსი.

ABC — ყოველდღიური ესპანური გაზეთი, დაარსდა 1903 წელს მადრიდში. დღეს ის უმსხრეველი და ერთ-ერთი ვეღვაზე ძველი საზოგადოებრივი გამოცემაა. ABC კონსტრუქტორულ პოლიტიკურ შევადლებებს ამბოვანებს და მთარს უფუნს ესპანეთის მონარქიას.

„უხერხული ესპანეთი“ — ესპანელი ფილოსოფიის ოსე ორტეგა ი ვასკეტის (1883—1955) ესეების სერია, რომელიც 1917 წელს დაიბეჭდა ფურნალ El Sol-ში.

ხელო კამბა ანდრეუ (1882-1962) — ესპანელი მწერალი და ფურნალისტი. ცამეტწლიანი არგენტინაში გაეტე ზაურა და ანარქისტულ ლიტერატურულ მოღვაწეობაში ჩაება. რედაქტორებას უკეთებდა პროკლამაციებსა და პამფლეტებს, რის გამოც სხვა ანარქისტებთან ერთად გამოკვეს არგენტინიდან. 1906 წელს ABC-სთან დაინო თანამშრომლობა, რაც სიცოცხლის ბოლომდე გაგრძელდა.

ყოზეუ ჰლა ი კასადეველი (1897-1981) — კატალონელი მწერალი და ფურნალისტი. მუშაობდა საფრანგეთში, სპანიაში, ინგლისში, გერმანიაში, რუსეთში. გამოქვეყნებული აქვს პოლიტიკური და კულტურული ქრონიკები კატალონური ენაზე. თუმცა პოპულური ენაზე შესრულებული მისი ნაწარმოებები ომის შედგომს აკრძალა.

არასული, ალგარეს-კასკოსი, მუხილი, სიპრია სისკარი — თანამედროვე ესპანელი პოლიტიკოსები.

ჩვენი ზუსტა

მატივეციმლო რედაქცია!

კარგა ხანია აღარ შეგხმინებვიართ, სამეურნეო საქმეები ისე დამანტა თავზე, კითხვისთვისაც ვეღარ ვიცდოდი, არამეტე მართალი შემეგდინა. ახლა ცოტაც ამოუსუნებდე და თქვენი ფურნალის ბოლოდროინდელ ნომრებსაც სასუფეღიანიად ჩავეუკეცო.

ძალიან მხიარია, რომ ნომრის ჩაუგდებლად გირაგდება ჩვენი ნიქორი პოეტისა და კრიტიკოსის ნატა ვინადას მებრ ორგანიზებული ლიტერატურული ანექტა, რომელიც მარსელ პრესტის სახელითა ცნობილი მსოფლიოში და თავისებურ ფსიქოლოგიური ტესტებაცა. ვისურვებდა, რომ უფრო მეტად გააზრდინებ ამ ანექტის მონაწილეობა შორის უდროული თათბის ნაწარმოადგენლობით, რაც ქალბატონ ნატას ჩემზე არანაკლებ მიუხიხედა და ალბათ კიდევ ზოგანაც საამისოდ.

რამდენადაც მახსოვს, გამოშენილ ქართულ ბიოგრაფიის ორნა მუნარგისაც აქვს შედგენილი თავის დროულ ლიტერატურულ ანექტა, რომელიც ვეღვაზეც მასუხი ვასკეც აკაკი ნერთელმა და მამია გურულიმა.

ქვეშ თქვენი გაკვეთებებითა ორნა მუნარგისა მებრ შედგენილი კითხვები და მარსელ პრესტის ანექტის კვერდით თუ ანექტაც შეუძლებელია.

თამარ ჩიბაძე კვლავებული

ვალენტინა ხახალია

ალიარების დიდი გზა — ნიკო ფიროსმანი

ეს იყო გასული საუკუნის დამდევს... 1912 წელი ქართული კულტურის ისტორიაში დიდი მოვლენით აღინიშნა. ეს მოვლენა იყო ნიკო ფიროსმანაშვილის, როგორც ხელოვნის აღმოჩენა, ნიკალასი, რომელიც ასე ორგანულად ერწყმოდა ძველი თბილისის საოცრად კოლორიტულ ბოქმებს.

ყოველივე ეს სრულიად უბრალოდ მოხდა: ძმებს ილია და კირილე ზდანევიჩებს (დედით გამყრელიძეებს) ქართული ხალხური ხელოვნების ნიმუშებით დაინტერესებული ფრანგი მეგობარი, მხატვარი მიმუღლე დანტიუ ეწვია პეტერბურგში.

ახალგაზრდა სტუმარ-მასპინძელთა ყურადღება ჯერ სამიკიტრო „ვარიაციის“ ექსტერიორმა, მისმა აბრამ მიიქცია, ხოლო შემდეგ ინტერიორმა. საოცარი სამყარო იყო გამუფებული — უშუალოდ, საინტერესო, ხალხური ხელოვნების დარად ზღაბრული...

ავტორი მოიკითხებ...

ვინ ამტკიცებ ნიკალად? მოიხსენია იგი, ვინ კიდევ „გრაფად“ — ასე შეურქმევიათ კინტოებს იმ ფეტრის ქუდის გამო, რომელსაც დღენიდანაც ატარებდა მხატვარი.

— სად ცხოვრობს?

— არავინ იცის, ისეთი ღარიბია საცხოვრებელი ოთახიც არა აქვს, მოხეტიალე კაცია, აიღებს საღებავებით სავეე ყუთს და დადის...

— რას დადის, სად დადის, ვერაინ გეტყვით... ეძებეთ, ნიკალა ძალიან უბედურია, მარტოხელა და ღარიბი.

— ეძებეთ ნიკალა, — იყო პასუხი...

...მიავივს კვალს...

თეთრ კედელთან იდგა მხატვარი, დახეულ პიჯაკში, ფეტრის ქუდით, მალაი, მწვიდი, ამაყი, გულში ჩამარხული „მალული სედეტი“, — ასე იგონებდა მასთან პირველ შეხვედრას ილია ზდანევიჩი.

იცით, რომ თქვენ დიდი ოსტატი ხართ და თქვენი სურათები ხელოვნების ძვირფასი ნიმუშებია? — უთხრა მას ლე დანტიუმ.

ილია ზდანევიჩმა იქვე დასძინა: ნიკო, თქვენი სურათები ქართული ფერწერა ისევ ჩადგება ქართული ხელოვნების ისტორიულ კალაპოტში. თქვენ ავციხილეთ თვალი მშვენიერ საქართველოზე, სამშობლოსადმი უდიდესი სიყვარულით ემჩიევა ყველა თქვენი სურათს და ამისათვის დიდება და პატივი თქვენ!

ემა ნიკალას... არასოდეს დამავიწყდებო თქვენთან შეხვედრას...

ასე დაიწყო... ასე დაიწყო სათავე ნიკო ფიროსმანაშვილის ალიარების დიდ გზას...

პაპლო პიკასო
ნიკო ფიროსმანი, 1972 წელი

აღვივება ინტერესს. მწერლები სულ უფრო და უფრო ეცნობოდნენ, ღრმად სწავდებოდნენ თვითმყოფელ მხატვრის შემოქმედებას — მის სურათებში „ბუნების პირველქმნილი სახე ნაჩოვგედებიაო“ აცხადებდნენ ისინი (ვახტანგ ბერიძე, „ნიკო ფიროსმანაშვილი“).

1916 წელს ფიროსმანაშვილის თაყვანისმცემლებს ქართული სახვითი ხელოვნების დიდი მოამბავე, გერმანიიდან ახლადრამოსული დიმიტრი შვეარდნაძე შეემატა. არც მას დააკლდა ეგრეთწოდებული „აკადემიკოსების“, ანუ ფიროსმანაშვილის მონინალამდევთა რისხვა, მაგრამ ყინული უკვე ლღვებოდა...

დაიწყო სურათების შეგროვება, მასალების მოძიება, გამოყვანა მოწყობა თბილისში, მოსკოვში, პეტერბურგში...

ასე დაიწყო... ასე დაიწყო, ალიარების დიდი გზა, რომლის მხოლოდ სათავეს მოესწრო ნიკო ფიროსმანი.

ამ დროიდან ნიკომ ერთხანს კიდევ იცოცხლა და, მართალია, ე.წ. „ფიროსმანისტა“ რიცხვი თანდათან იზრდებოდა, ზდანევიჩები მის ნამუშევართა კოლექციის აგროვებდნენ, მაგრამ სამუშაოდ, ნიკალას პირად ცხოვრებაში ამან ვერა შეცვალა რა. ისტყვა თავად ფიროსმანს დავუთმოთ, აი, თურემ რა უთქვამს მას ღადო გუღიაშვილისათვის, როდესაც მან 1916 წელს მხატვართა საზოგადოების დედალებით მიაკვლია ფიროსმანაშვილის ადგილსამყოფელს დიდებში, პატარა სახლის კიბის ქვეშ — „მიულო ჩემ ცხოვრება ჯვარცმა, ვიტანჯები ყველა მედღუნის, კინტისა და ნაძირალას თვინებობისაგან. მე ისინი დაუნდობლად მტანჯავენ, მყვლეფენ, სურათში ნატებს პურსა და ერთ ჯამ კერძს მაძლევენ... მე ბევრ თქვენგანსაც ვიცნობ, მათ ვეზიხლები, დამცირიან...“

უცნაური კია, მე ხომ მათთვის ცუდი არაფერი გამიკეთებია. მე ისეთივე მხატვარი ვარ, როგორც ისინი არიან, მე ჩემებურად ვხატავ, მაგრამ უკუღმართმა ბრძმა აქ ჩამომავდოდ, ამ ვადასაქარგავში, ძუნწ ადამიანთა სამყაროში. შემომხედეთ, ჩემ კონკრეტ უყურებთ? ასეთად ვით გამხადვს... მე კი ყოველთვის ვოცნებობდი თქვენს შორის, მხატვართა შორის ცხოვრებაზე, მინდოდა მულაპარაკა ხელოვნებაზე, ფერწერა და პოეზიაზე".

კითხვაზე — რატომ წერთ თამარ მეფის, რუსთაველის, სააკაძის პორტრეტებსო — უპასუხნია:

— „მე პატრიოტი ვარ, ვიცნობ ჩემი ტანჯული ქვეყნის ისტორიას, ვიცნობ რუსთაველის პოემას, ვიცნობ და მიყვარს აკაკი წერეთელი, ილია ჭავჭავაძე, ვაკაფშაველა. მე მათ ჩემებურად ვხატავ, დაე, სხვებმა გაიციონონ ჩემს ნამუშევრებზე... მე ჩემი გზით მივდივარ...“

დაიას, თავისი გზით, მხოლოდ საკუთარი გზით მიდიოდა ხელოვნებაში ნიკო ფიროსმანი, რომელიც კითხვაზე — რატომ ხატავთ ასეთ კონტრასტულ სურათებს, როგორ იცისა: „უშვილო მილიონერი და ღარიბი ქალი ბავშვებით“, „თეთრი ძროხა“, „შავი ხარი“, „არწივი და კურდღელი“ — ასე ჩამოაყალიბა თავისი მონამოს:

— „ცხოვრება კონტრასტისა: მიდიარნი — ღარიბი, შავი — თეთრი, ცხოვრებაში ყველაფერს ორი მხარე აქვს: კეთილი და ბოროტი, აი, თეთრი ძროხა არის სინაზის, სიმშვიდის, სიყვარულის სიმბოლო, თეთრი ფერი სიყვარულის ფერია. შავი ხარი მტეხობს, ღრიალებს — ომი, არწივი დიდია და დაუნდობელი, პატარა, სუსტსა და უბედურ კურდღელს სძიძვებს, ასწავი — მეფის სიმბოლოა, კურდღელი კი... — ეს მე და თქვენ ვართ...“

„უშვილო მილიონერი“ — მიდიარია, ბედნიერი, სხვისი უბედურებისათვის ყურ. ის პატარია — მიჯამაგირები და დედოფრი მომუშავეები ჰყავს, ბავშვებიანი ღარიბები, ფეხმძივლები, მშვირები არიან. ისინი მებრალბიან...“

შორივ კითხვაზე — რატომ ხატავდა მუშაპასასა და მუსკოზე, ასეთ არამყარ მასალებზე, ნიკოს შემდეგი განმარტება მოუცია — „მე ვარგად ვიცი, რომ თქვენ იქ, მაღლა ვაჭეთ შესანამიწავი ტილოები, ტუბიანი საღებავები და კარგი ფუნჯები — ეს მასალები ჩემთვის მთუწმდებლია, მე იაფიან მასაღას ვიღებ, თითონ ვაკეთებ საღებავსაც და ფუნჯსაც!“

ვერა და ვერ იფიწებდა ღლიო გუდიაშვილი ნიკალასთან გამბრძობის ნუთებს, აკი იფიწებდა კიდევ მრავალგზის — უკან მიფიწებდა; — ნიკო იღვდა და გამბრძობებელი, ნამიანი თვლებით მაცილებდა. მისი აწიებული სახე ყოველთვის მიდგას თვალწინ. ახლაც მასისფრ მისი ხმა, დაშვილებული და წნარო, გამოფიტული ფიჯურა და სახე ისეთი უბედური, რომ თვალეებზე მადგება ცრემლი...“

და ბოლოს, ვერა და ვერ დაეწინაყა გამომწვიდობებისას ნათქვამი მისი სიტყვები: „მე მიმარტობ, არ ნახიდე, მეგობრო, შენთან ერთად, ყველასთან, ხელოვნების ადამიანებთან მინდა ყოფნაო“.

დაიას, მათთან ეწადა ყოფნა ყარაჩოხელების, კინტოების, მოქიეფ დადრიმანების სამყაროში ეწლად მავალ მარტოსულს...“

მოუსწრო, მოესწრო „ნიკალა“ ხელოვნების ადამიანებთან შეხვედრასაც, მიიღო მან ქართული მხატვართა მიწვევა პირველ შეკრებაზე, 1916 წ. მივიდა კიდევ, როგორც ამას შემდეგ იფიწებდა გამოჩენილი ქართველი რეჟისორი მიხეილ

ჭიაურელი, მივიდა და დაჯდა თავისი სწორნაკეთებანი სახით, დიდი შავი თვალებით, რომლებიც სიკუთხსა და სიმშვიტეს ასხივებდნენ. მისი შავი წვერი და თმა, ფერმკრალი სახე ქართულ ფრესკებს აგორებდათ თურმე.

მივიდა, მაგრამ ვინ იცის, იქნებ ჯობდა, არ მისულყო... ერთ-ერთმა ორატორმა ზობტამ მო შეასხა და ქართულ მინაზე დაბადებულ არაჩვეულებრივ მხატვრად აღიარა, მორიგე მინასთან ვაასწორდა...“

ნიკალას სახეზე ძარღვიც არ შემყრთალა, ესდა უთქვამს მხოლოდ სხდომის დასასრულზე: „აი, რა გვიწადა ძმებო, ქალაქის შუაგულში, ისე, რომ ყველა ჩვენთავანისათვის აბლოს იცოს, საჭიროა ავაწიოთ ხის დიდი სახლი, სადაც შეგვექმლებოდა შეკრება. ვივითო დიდი მავიდა, დიდი სამოჯარი, დაველიოთ ხოლმე ჩაი, ვილაპარაკოთ ფერწერასა და ხელოვნებაზე...“

ეს იყო ფიროსმანის პირველი და უკანასკნელი გამორჩევა მხატვართა შეკრებაზე...“

ამავე 1916 წელს კირილე ზანდევნიწა თავისი მომბლებების ბინაში მოაწყო ნიკო ფიროსმანაშვილის ნამუშევართა ერთდღიანი გამოფენა. დაშთვლიერებელი ბევრი მივიდა, მაგრამ ნიკალას არც ამჯერად გაუღიმა ბეჭმა. ღელის რისხვად დაცხრენენ ზანდევნიწა, ბევრიც „მხანახევთა მოტყუებად“ აღიქვა ეს გამოფენა, ნაწილმა კი იმდენად დასაყვილოდ მიიჩნია, რომ თავი შეურაცხყოფილადაც ჩათვალა, რომ მიწინეს.

ყოველგვრ ამან იმ ზომამდე აღმამოთებელი ხასითი მიიღო, რომ მოსკოთიძე იძულებული გახდა, დაენერა და გამოეჭყეყეხებინა ნერილი „ნიკო ფიროსმანაშვილი და მისი ნახატები“, სადაც წერდა:

— „ახლა ფიროსმანაშვილი მასად ჩანს, ვინ უნჯის, ცოცხალია იგი თუ მკვდარი, ამს ვეღარ ვუწერილი, მხოლოდ უნდა ვეცადოთ, თუ სადმე კიდევ არის მისი ნამუშევრები დარჩენილი, მევერბით და მუხუეში ექიწიოთ. თეთიგამორკვევისათვის ყველა ამგვარ ხალხურ შემოქმედებას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს...“

ასე ძნელად მიიკვლევდა ნიკალას ეგრესქმედევა გზას იმ დიდებული ტადრისაკენ, რომელსაც მისი სულიერი კულტურის საგანძური ჰქვია.

ამ დროისათვის ფიროსმანი ცოცხალი იყო, მაგრამ ისე გაეტეხა წელში ავადმყოფობას, უსახლკარობას, მოუსაფრობას, რომ უკვე აღარაფრის თავი არ ჰქონდა. ფიხეურად დაუძლეურებულ სულის სიმტკიცე და სიაყვე შერჩენდა მხოლოდ.

1918 წლის საზაფხულზე ნიკალა გარდაიცვალა. არაფერი იცის მისი საფლავი. როგორ არ ეცადა, რა არ იფიწა, მარტამ მანძილზე უწრნალისტმა წელი კობიაშვილმა, ნიკალამ ვერა და ვერ მიიღეს მის საფლავს.

ნავადა ისე, რომ ოცნება ოცნებად დარჩა... ვერა და ვერ ვიღრსა ხელოვნების ადამიანებთან ყოფნა. ვერ ვიღრსა და მასაშურებულ მოფერებას, როგორც თავად ამბობდა „ნატები შური და ერთი ჯამი კერძი-ლა“ ემტებებდა მისთვის.

სამაგეფოთ ერთი ასად მივზლი ამქვეყნიდან ნახელის შემდეგ...“

30-ნანი წლებიდან მისი აღიარების გზა მხოლოდ ნაწილ ნარბარია... მარიალია, 40-იან წლებში II მსოფლიო ომმა, ფამიშთან სამკვედრო-სასაციოცხლო ბრძოლებმა თავისი

კვლი დაამწინა ფიროსმანის ხელოვნებით საყოველთაო დანერგვებს, მაგრამ 50-იანი წლებიდან მებ-ნალებად ყველაფერი წყობობში ჩადება და ვასული საუკუნის მერვე ნახევარი ფიროსმანის ხელოვნების ტროფების წლებად მოგვევლინა.

აქ მატარა მოგონება ფიროსმანთან დაკავშირებით: ვასული, XX საუკუნის 60-იანი წლები. ვერ კიდევ ის ხანა, როდესაც სამჭოთა კავშირი ცივილიზებულ ევროპას დამყავებულ ბურჟუაზიულ სამყაროდ მოიხსენიებს, ხოლო ევროპა სსრკ-ს გარე სამყაროსავე, ე.წ. „არქინის ფარდით“ იზოლირებულიად აღიქვამს და ასეც უწოდებს.

ჩვენი ოჯახი საქართველოში იმხანად ერთ-ერთი ის გამონაკლისია, რომელიც დიპლომატიურ სარბიელზეა გასული და, თუ 50-იან წლებში მუდღეუ — გივი მელაძე თოხი წელიწადი ბელგიაში (პრიუსელში) სსრკ-ს საელჩოში მოღვაწეობდა, წმ-იანი წლებისათვის ის იუნესკოს წარმომადგენლობით დიპლომატიური რანგით პირველი მდივანი ხოლო მე, მედიის მსახური, ერთ-ერთი იმთავარი, ვინც სათავად დაუღო ტელევიზიის საქართველოში და ვიყავი მისი მხატვრულ გადაცემებზე პასუხისმგებელი, საფარაგეტოში ერთხანს საკონსულოს ის მუშაკი ვარ, რომელიც ვერაფრით ვერ შევეცდებო სულიერებისთვის არაფრის მოძიებ მასპორტებსა და ვიხებზე მუშაობას და შესაბამისად ვაქტივებ იმ დროისათვის ზომასზე მეტად თამამ განცხადებას — სსრკ-ს წარმომადგენლის იუნესკოში, დიპლომატიური რანგით სავაგნოდ და სრულყოფილად ელჩს იუნესკოში, ფრადე გან-ნავლულსა და განათლებულ, შესაბამისად შუხანურ პიროვნებას ანატოლი გიორგის-ძე კულაევსკოს ვუვინები, რომ არ ფილოლოგი და მაქვს დიდი სურვილი პარიზიდან ჩემს ქვეყანას დაუბრუნებ ფრანგული მის ქვემარტად ვარ, კვალივიკური სტეკილისტად. თან მოუხდებოდა იმისა, რომ ვიყოფი მას შესანიშნავად ეყოდინებოდა სტეკამსახ-ნურების დახასიათებით ვინც და რაც ვიყავი, რა ინტერესებით ვცხოვრობდი, დავამატე ხაზგასმით, რომ სადაც კი მის-ნავლია — მოწვევდ — ზუგდიდის საშუალო, საწიშუმო სკოლაში (ასე ერქვა მაშინ ჩვენი სკოლა), სტუდენტად — თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, თუ ასპირანტად — საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიაში — ყველა სასწავლე-ბელი დამნიშავებოდა წარჩინებით და აქ მით უფრო არ შევირცხვებ თავს. არ შევლახავ ჩემი ქვეყნის სახელს-მუთქი. ა. ბუ. კულაევსკოვი ერთხანს გაჩერდა, დაფიქრდა, ხმა არ ამოუღია, მტყუბა არ მოუღოდა ასეთ თამამ განცხადებას და ის იყო გავიფიქრე, გამოცქერი ველი მუდღეუს, ნამდვილად ვჯარი დაუსვით მის დიპლომატიურ კარიერა-მუთქი, რომ იცოდა: «ჩუ ძოხ Валентина Ильинична, Вы пользуетесь стопроцентным доверием, идите, устраивайтесь, успеха Вам!». გავგონდი, არ მოველიდი ასე სწრაფად ასეთ პასუხს, წესიერად მადლობის თქმაც ვერ მოეზარებო... ის დამე თითრად გათენდა იმაზე ფიქრით, თუ რისი მომჭანი იქნებო-და ეს ნაბიჯი ჩემი ოჯახისათვის; ი. სტალინის და ლ. ბერიას ზოების ვაში რომ ყოფილიყო 24 საათში დავგატყუებინებდნენ იუპრობას, თან ვიგონებდნენ, როგორ უნდა გაგატაცოს სიბრძონამ, მაგრამ, საბედნიეროდ, ყველაფერი კარგად დამთავრდა. ერთად-ერთი საელიოიან ა. ლისენკოს მწარე სიტყვები წარმოთქმული ჭკუნის მასწავლებლის მეცარი ტრინით ამ ნახევარი საუკუნის გავლის შემდეგ, 87 წლის მოხ-უჯს ახლაც უსიამოვნო მოგონებად შემომბრია (დღევანდელი

ახალგაზრდობისათვის გაუგებარე კია, ალბათ ამ სიტყვების სუსხი. ეტყობა პარიზში ის იყო დიპლომატების მუდღეუსა საქცილზე პასუხისმგებელი, ანუ როგორც მაშინ ვუთხრობო: „შინაური თვალე“. მან ასე შემომიტყა: «ЭТО правда Вы и здесь решили устроить в ВУЗ» Да-მეთქი. პასუხად ვასი-მა: «Зачем вам пондобилась еще Сорбонна. Вы у себя кончили Университет, да и аспирантуру в Академии Наук Грузии-ი და ხაზგასმით წარმოთქვა ფრანზა - Видимо Вы не подумали о том, что малейшая провокация и мы все из-за Вас должны отвечать». ი. მუდღეუსაც, გვერონებოდა მასთან მუთიანხებლად გამეკეთებინოს, ერთორჯად გამეკე-და „ანატოლი გიორგის-ძეს მოსკოვს მუთიანხებლად არ უნდა მოეცა თანხმობა“. სანუზაროდ, ის მართალი აღმოჩნდა. სულ მალე გავიგე, რომ მისთვის ამის გამო მოსკოვიდან უსაყვედურითა, რაც ვე ზომიზე მეტად გავნი-ცადე, მწარეა, როცა მენს გამო სხვას საყვედურობენ. მაგრამ რას ვიხამდი, ნაბიჯი უკვე გადადგმული იყო...

ამდენი რა განსებით, ვასაბრების თარიღე ვაჩრკე. კვლავ უძილო დამე, გაუთავებელი ფიქრი იმაზე, რას მკითხვენ, ვაი თუ შევრცხვებ და ატყდეს ჭორობა — აი, დაადგა ფეხი ქართულმა ქალმა პარიზის მინას და უძალ სორ-ბონა მოუნდა, მაგრამ ვერ აღმოჩნდა მისთვის მზად და დამარცხდა... არავითგ ზის მომავლად დედისთვის ერთად-ერთი, მაგრამ მწარე დანყველა, როცა 1939 წელს ზუგდიდი-დან თბილისს გამომისტუმრა სასწავლებლად — „თუ თავის პატირინად ვერ ივარდებ და სახლის გატეხვა ვინერია, უძალ თავი გატეხოდეღეს, გათივლისწინე, რა მწარეა დედისთვის ამ სიტყვების წარმოთქმა და შესაბამისად მოეციც, ეს „ელოცე“ მუადან გახსოვდეს და ვაფრთხილებდესო...“

და მინც გათენდა თუ არა დილა გზას დავადექი ლაიონური კონკრეტოსაკენ, გადავსერე მოწინას პარკი შოპენის მიწვერებით და სორბონის უნივერსიტეტს დანიშ-ნულ დროს მივადექი, მაგრამ ნაცვლად საპარადო შესასჯ-ლელის ეკლავად შევედი, სადაც შესასვლელად ბელმარ-ჯვნიც ედუსია იდგა. ნაბიჯი ოდნავ შევადენი და ღმერთს შევედრე — აუფლო, გვედრები, მომიზღი, რასაც ვისახ-ნურებდე? — მეთქი. ერთი სამჯერ კრინტის დაუძერულად შევედრე უფალს და გზა გაავარძილე... ისე დავამთავრე სორბონა — ერთხელაც ვერ გავდებ იმ ეკლესიაში შესვლა, არვის გადავლი სურათი არ გამოქვეყნებინა კომენტარით — აი, ბოლშევიკები (ასე გვესახდნენ ფრანგები საბჭოთა კავშირის მოქალაქეებს) თოთხით ქვეყანაში ვერ ბედავენ, თორე სხვადას ედუსიას გვერდს ვერ უღლიანო... დიდგ დრო და დანიშნულ დროს, დანიშნულ აუდიტორიაში გამოვეცხადე.

პროფესორმა ჩემი ანექტა რომ აიღო, დააკვირდა, მერე მე შემომბრიადა, მერე ისევე ანექტას დახედა და ასეთი დილოგი გაიმართა: — რას ნიშნავს ეს სიტყვა „ფეოროფინ“?

მე შემძლო მოკლედ მეპასუხა, ერთხელბას-მეთქი, მაგრამ მერნია მელაპარაკა მეტ ხანს იმაზე, რაზეც შემძელო პასუხის გაცემა (არ დამპრახბით, გამოცდა-გამოცდა)...

— იმას, რასაც ნიშნავს, როდესაც ინგლისელი ბრძანებს, რომ ის ინგლისელია, ხოლო ფრანგი, რომ ის ფრანგია.

თითქის შემომწყრაო, რიხიანად შემომიტყა:

— ქალბატონო, თუ ინგლისელი ამბობს, რომ ინგლისელია, ა, რამოდენია ინგლისი, ეს დიდი ბრტყაღი, ხოლო, რაც შეეხება საფრანგეთს თქვენ კარგად იცით, რომ საფრანგეთის გარეშე არ არსებობს აღიარება არც მეცნიერებმა, არც ლიტერატურასა და არც ხელოვნებამ.

მწიფადაა მიუღწევ:

— ასევე არსებობს უძველესი კულტურის ქვეყანა და მისი საქართველო პეკია, ხოლო მკვიდრი — ქართველები.

— სად მდებარეობს?

— შავ ზღვასთან.

— თურქეთში?

— არა კავკასიაში.

— „კოკაზ“, „კოკაზ“, „კოკაზ“ (Caucas) სამეგრეო გაიმეორა და დაამატა — დამწერლობა თუ გაქეთ?

— დიახ, მსოფლიოში

არსებული 14 დამწერლობიდან ჩვენი ანბანი უნიკალურია. მას იმდენი გრაფიკული ნიშანი-ასო გააჩნია, რამდენიც ბგერა და პირიქით, იმდენი ბგერა, რამდენიც ასო. ძნელი წარმოსაადგენი არ არის, განვითარების რა გზა უნდა ვაჩვენოთ დამწერლობაში, ასე რომ დაიხვეწოს. ფრანგებს ხომ სამი ასო ჭირდებათ, რომ ერთი ბგერა „ჩ“ გამოთქვან და ეს ხომ არაა გამოწვეული.

— დიახ, დიახო, დაფიქრებულად მიხასუბა.

მეც ვისარგებლებ

შემთხვევით და შორიდებულად შევთავაზე ის, რაზეც არაერთგზის მიფიქრია — ჩაეტარებინათ ფრანგული ენის, ხალხთა შორის კულტურული დიალოგის ამ ერთ-ერთი ულამაზესი ენის რეფორმა (როგორც საქართველოში ჩაატარა XIX საუკუნის 60-იან წლებში), რომ უტყვილებსთვის და თავად ფრანგებისთვის გაეადვილებინათ ამ ენის დაუფლება, მაგრამ დალონებულმა მიხასუბა — „ეს დიდ ხარჯებთანაა დაკავშირებული და ამდენად ახლა შეუძლებელია“. და ვაგაგრძელა:

— საფრანგეთი თუ იციან თქვენს ქვეყანაში?

— რასაკვირველია, ჯერ კიდევ XII საუკუნეში ქართველი მეფის მზარდადამ 200 ფრანკიც იპრობდა მუსლიმანთა ნინადადვ დიდგორის ველზე; ეს ბრძოლა ქართველთა დიდი გამარჯვებით დამთავრდა. ევროპის ქვეყნებიდან პირველი საფრანგეთი დაეხმარა საქართველოს. დღემდე ასხვოს და აფასებს ამას ჩემი ქვეყანა. რაც შეეხება მწიფა-ნემი ჩაუღულ ჩემს მშობლიურ ქალაქს, მის ეთნოგრაფიულ მუზეუმში ნაპოლენ ბონაპარტის მემორიალურ ნივთებს შორის, თქვენ წაახვედბით მის ნიღაბსაც, რომელიც რამდენიმედ აღარსებობს მსოფლიოში.

— ანაუც გააკვირვა და უკვე ცოტა ირონიულად მკითხა.

— დიხ ადინმულა რუკაზე?

— ისიც, მას პეკია უგადიფი, მდებარეობს დასავლეთ საქართველოში, ძველ სოფელიში, საიდანაც მეფე აიტტს

არგონაეტებმა ოქროს საწმისი მოსტაცეს მეფეას დახმარებით.

თელოტი გაუფართოვდა, ლამის სკამიდან გადმოვარდა, არ იფიქროთ ვაჭარებდე, (არ მჩვევია), ოქროს საწმისში, კოლხეთში, აიტტმა ნათელი მოაჭინა ყველაფერს.

— როგორ აიტტის შთამომავლები დღესაც რეალურად არსებობენ, — და ერთხანს კარგი საშუალება ექსპონირების მათოვლო. მამ ჩემს წინამძე XX საუკუნის მეფეა ბრძანდებბითო ხმა არ ამოძლია.

ფრანგული ლიტერატურიდან ისეთი არა უკითხავს, ვერ მეხსახუბა... ძალიან წამადან, რომ ფილოლოგი ვიყავი.

ასე მოვეწყვე სორობონის უნივერსიტეტში, სადაც ხელდდან არ გამიშვია შემთხვევა — წარმომოჭინა ჩემი ქვეყანა, მისი ბუნება თუ კულტურა.

ფიროსმანის ნახატთან

ველებს სატრაბახოს რა გამოვდივს?) თან ასპარეზიც კარგი გვაქვს — იუნესკო, სადაც ლამის ყველა ქვეყნის ინტელიგენცია წარმოდგენილი და სორობონის უნივერსიტეტი, სადაც ასევე მსოფლიოს ყველა უთხუ-კუნ-ჭულიდან არიან თავმოყრილი, მახსოვს, ერთხელაც ამაყად მოუბარს საქართველოს მრავალსაუკუნოვან კულტურაზე (კერძოდ, „ვეფხისტყაოსანზე“, ვადარებდი დანტეს და რუსთაველს იმის ხაზგასმით, თუ რა ძნელად იკვლევინ აღიარების გზას პატარა ერის წარმომადგენლებში), ერთხელაც პროფესორმა გამპროტიემ მოურიდებლად მიიხარა — „რა საოცრება (სიტყვა — „ფორმიდაბლ“ — იხმარა) ხარო, როგორ აენთებთი ქ-ნო მეუბაც, ეს საოცრად განწინასწორებელი პიროვნება, როცა საქმე თქვენს ქვეყანას ან მის კულტურას ეხება“.

იუნესკოში მუდმივად იმართება მეტ-ნაკლებად, მაგრამ საინტერესო შეხვედრები, საღამოები, კონფერენციები, სადაც ჩვენ სისტემატურად ვკონვივერ.

ერთხელაც ასეთ შეხვედრაზე ბატონი ფან ა. ეკეში გამაც-ნეს. აღმოჩნდა, რომ მას, ხელოვნების კრიტიკოს საერთაშორისო ასოციაციის წევრს, ერთხანად რუსეთში საფრანგეთის საელჩოში კულტურის განუდე უშუალო. უმაღ-ვეკითხე თბილისში ხომ არ იყო წამყოფი, ფიროსმანის ხელოვნების ხომ არ გაცნობია ხელოვნების მუზეუმში, მაგრამ

უარყოფითი პასუხი მივიღე. საუბარი შედგა. თემა, ჩვენმა პროფესიამ განსაზღვრა — ფრანგი იმპრესიონისტები. მაგრამ მან სიტყვას მოყოლა და დიდი სამაიჟია და აღფრთვანებით განრული ფერნანდის ხალხური ოსტატი, (ფრანგები თუ ძვირან პროფესიულ განათლებას მოკლებულ მხატვრებს) ანრი რუსო ახსნა. ანრი რუსო, რომელსაც მივლი ჩვენი პარიზში ცხოვრების მანძილზე იმპრესიონისტთა მუზეუმში ცალკე დიდი დარბაზი ჰქონდა დამოძილი (შემდეგ მომხილეს ცენტრში არ ფიცი რა პატივი მიაცეს).

ანრი რუსოს ხელოვნებასთან ყოველი შეხვედრა მე ფიროსმანის მაგონებდა, მიუხედავად საოცრად განსხვავებული კოლორიტისა (ალბათ, ამიტომაც, ვერსაოფეს ვუვლიდი ვერადს). ასე მოხდა მის ხსენებაზეც და მე, ჩემდა უუნებრად, საუბარი საკმაოდ მინორული ტონით, დიდი და პატარა ერების გამოჩენა, ქუშიშარტე ხელოვნათა აღიარების განსხვავებულ ხედრზე შევაჩერე, სხვათაშორის ამ თემაზე ხშირად მინედა საუბარი, როცა სიტყვა საქართველოს კულტურის კორიდგებს შევხებოდა. ხაზი გავესუსე პატარა ერების წარმომადგენელთა აღიარების რთული და წინააღმდეგობებით აღსავსე გზას. თან დაესძინე, რომ ის — ხელოვნების კრიტიკოსი გაკვირებით ფერც გატაცებით და სიყვარულით ისაუბრებდა ნიკო ფიროსმანზე, ერთხელ მაინც რომ ჰქონოდა ნაწილი მისი, ნ. ფიროსმანის ხალხური შემოქმედების დარად მიმზიდველი, უშუალო, ქუშიშარტად ზღაპრული სამყარო.

ის ერთხანს შეჩერდა, დანაკვირდა და მოკრძალებით მიზოვა — „თუ ძალიან არ დაიღლებით, მომიყვით, რაც კი იცი ფიროსმანზე“.

მეც ვერცდ არა დამეკლო რა ნიკალასთვის, დანყებული, მისი როგორც ხელოვანის პირველი აღმოჩენებიდან — ფრანგი მიმულ ლე დანტოუდან, დედათ ქართველები — ძმები ილია და კირილე ზნანევიჩებიდან დაქორწინებული ჩვენი დროის მწერლებით, მხატვრებითა და ხელოვნებათმცოდნეებით — დ. კაკაბაძე, მ. თოძი, დ. შევარდნაძე, გ. ხაზიაშვილი, გ. ტახტაძე, გ. ლეონიძე, ლ. გუდიაშვილი, მ. დუღუჩავა, შ. ამირანაშვილი, გ. ჯიბლაძე, ა. მირცხულავა და სხვები და სხვები. ხაზი გავესუსე, რომ მათ შორის ისეთმა ინტელექტუალმა, როგორც დედათ კაკაბაძე იყო, ჯერ კიდევ ჩვენი საუკუნის 20-იან წლებში განაცხადა, რომ ფიროსმანის შემოქმედება „უადრესად ეროვნულია და ამავე დროს საერთო, საკაცობრიო“ [დედათ კაკაბაძე, „ხელოვნება და ხელოვნება“, პარიზი, 1926], თან, რაიკი ასე დაინტერესდა ფიროსმანით, იქვე ისე დაეჯივითებით, ისე თვითდაჯერებით დაგვიჩინა, რომ ის უზრუნველყოფილი იქნებოდა საქართველოს ხელოვნების მუზეუმის დირექტორის, აკადემიკოს შ. ამირანაშვილის ინფორმაციითა და ფიროსმანის ნამუშევართა ფოტორეპროდუქციებით, რომ ცოტა შევცნობდი, შემეშინდა, მეტრეც, დამეცხბლა კიდეც, როგორც კი მომავინდა, რომ ჩვენი საბავსო მსგავს მახალს საზღვარზე არ ატარებდა. ამის წინავე გამოცდილება უკვე მომხდა, ჩემი სადისერტაციო პარამში „ვაკა-ფხაველას ესთეტიკა“ ლეოვის აერაპორტის საბავსო მუშინრა 1948 წლის 1 აგვისტოს.

ამ დროს ასე გართულვებს ანრი რუსოთა და ფიროსმანით ჩემი მთელედე შემოგვიერთდა, გაიცელები ჩემი ხანგრძლივი საუბრით ვან ა. კემათან [მან იცოდა მე საერთო არ მიყვარდა დიდხანს, გამაშლე საუბარი დილაობსტებთან, იმ ოფიციალური ტონის გამო, რაც მათთან

საუბარს ახლავს ხოლმე, რომ არაფერი ვთქვამი იმაზე, რომ ხშირად მათი ენა ერთს მეტყველებს, ხოლო სახე მეორეს]. ჩემმა მთელედე, საუბრის თემა და ჩემი მიზნარევი დაპირება რომ გაეუზიარე, გახარებულმა — „ხელოვნებაზე თქვენს სამსახურში მივუღეო“, დავკვირდა. მე კიდევ ქართულად ვამომილაპარაკა „შენ რამ შეგავინა, დილაობსტიური ფოსტა მარტო ჩვენი წერლებების ხომ არ არსებობს“. დაპირებაც სულ მაღლ შეასრულა. ოპერატორულად დაუკავშირდა აკადემიკოს შ. ამირანაშვილს, რომელიც მისთვის ჩვეული გულისხმიერებით მოეკიდა საქმეს და სულ მაღლ ფან ა. კემას ხელთ ჰქონდა აკადემიკოს შ. ამირანაშვილის ამომწურავი ინფორმაცია და ფიროსმანის ნამუშევართა გამოყენის კატალოგი. ფიროსმანის ფოტოურებით. ყველაფერი ეს დავიკო საფუძვლად ფან ა. კემას მიერ ოუნესკოს „კურირებისთვის“ მომზადებულ მასალას. დაიხ, მან „კურირების“ მრავალეროვან და მრავალრიცხოვან მეთხვლულ გააცნო ნიკო ფიროსმანის და წერილი დაამთავრა სიტყვებით: „«Bien après sa mort, ce peintre "maudit" connaît un succès qu'il ne cherchait point et auquel il ne s'attendait pas. Il y a deux ans, on a célébré à Tiflis le centenaire de sa naissance et organisé au Musée de Tiflis une grande exposition rétrospective de ses œuvres. Dans l'introduction du catalogue, publié à cette occasion, l'académicien Amiranachvili, directeur du Musée de Tiflis, écrit : "Dans l'histoire du nouvel art géorgien d'avant la Révolution, l'œuvre de N. Pirosmachvili est une page intéressante, dont la juste compréhension et la vraie appréciation appartiennent à notre critique d'art soviétique.“ — „...მისი (ნ. ფიროსმანის, ე.ხ.) გარდაცვალებიდან ქარვა წინს შემდეგ, ეს „პერსონალიზმი“ მხატვარი სარგებლობს იმ წარბაძებით, რომელიც მას არც უძებნია და რომელიც არც ელოდა, — წერს ფან ა. კემა. ორი წელია, რაც თბილისში აღინიშნა მისი დაბადების 100 წლისთავი და თბილისის მუზეუმში მოწვეულ მისი ნამუშევრების დიდი რეტროსპექტული გამოფენა. ამ მოვლენასთან დაკავშირებით გამოქვეყნებული კატალოგის წინათქმობა შალვა ამირანაშვილი წერს: „რეკოლუციამდელი ახალი ქართული ხელოვნების ისტორიაში ნიკო ფიროსმანაშვილის ნამუშევრები ერთი საინტერესო ფურცელია, რომლის სწორი აღქმა და ქუშიშარტე მუშავება ეკუთვნის ჩვენს საბავსო მხატვრულ კრიტიკას“.

ფან ა. კემაშ აკადემიკოს ამირანაშვილის ყურადღებას, მის უზრუნველყოფას, ინფორმაციით, კატალოგით, რეპროდუქციებით პატივი მიაკობატონ შალვამ ამ სიტყვების ციტრებით და რეზოლუცი დაამთავრა ასე: „— par son humanité et par son talent, Niko Pirosmachvili appartient à l'art du monde entier“ — „ნიკო ფიროსმანაშვილი თავისი ჰუმანრობითა და ტალანტით მთელი მსოფლიო ხელოვნების კუთვნილებაა“ (უნესკოს „კურირი“, 1962, 10).

მე ეს ფრანგულენოვანი ოუნესკოს „კურირი“, მიუხედავად იმისა, რომ იმ წლებში (გასულ საუკუნის 50-60-იანი წლები) საზღვარზე სასტიკად იყო აკრძალული და კანონი ისჯებოდა ფურნალ-ვახუთების გატანა, უფროსებთან შეთანხმების საფუძველზე (ეს შეთანხმება ასეთი იყო: „Попросят, отдайте, но не говорите, что я плаваю“). მაინც ნამოვლედ, იმიტომ, რომ ხელოვნების მუშეუმისათვის ვადამეცა, მაგრამ საქმე სხვაგვარად

დატრიალდა. იმხანად უცხო ენათა ინსტიტუტის რექტორმა ბატონმა **ელადიმერ მაჭავარიანმა** — „ნამიკოთხოვ“, მითოვა. უარი ვერ შეეცადრე, გაიხოვე. ის დღე იყო და ის დღე. იმ დღიდან მე იმ ფურნალის დაბრუნების ვერც ბატონ ულადიმერისგან, ვერც მისი ერთადერთი ქალიშვილისგან ვერ ვეწირსე, ეტყობა დაეკარგათ (რამაც საქმე გაშირულა, მაგრამ, საბედნიეროდ, ამას ნინია თბილისს პარიზიდან ჩამოსული ბიძინა ჩოლოყაშვილი დამპირდა სადრანგეთში ფურნალის მოძიებას და ქეროასლის გადმოგზავნას. და რა გგონიათ, უტყუარი გენების პატრონის სულ მალე მომხანოდა ფურნალის ქსეროსლი (მინდოდა ნერილის მთლიანად თარგმნა, მაგრამ არცთუ დარწმუნებულმა რომ ბატონი ბიძინა შეძლებდა ამ თხოვნის შესრულებას, მივაკითხე მშობლიურ ეროვნულ ბიბლიოთეკას. იქ ქალბატონებმა ვინა ქვათამემ, ეთერ იმნაიშვილმა „კურირების“ რუსულენოვანი ვარიანტი მოძიეს (რისთვისაც მადლობას ვუხდით მათ). ასე რომ ორიგინალის თარგმნის აუცილებლობა მოიხსნა. ნერილის გაცნობის ყველა მსურველს შეუძლია ნაკითხის ის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში. მე აქ მხოლოდ ფინალი შემოგვათავაზეთ, სადაც ვინ აკვამა ფიროსმანი მსოფლიო ხელოვნების კთვინილებადა აღიარა.

ძნელი წარმოსადგენი არ არის სიხარულის, კმაყოფილების, მეტიც, სიამაყის რა გრძნობას აზიარა ვინ. ა. კვემის აქ წერილმა ჩვენი ოჯახი, ყველაფერი ეს ხომ იუნესკოში ერთი შეხვედრის შედეგი იყო, მაგრამ მთავარი ეს არ არის. მთავარი ის იყო, რასაც ამ ავტორიტეტის შეფასებამ ჩაუყარა საფუძველი — კერძოდ ეს იყო 1969 წლის გამოყენებულ ლუვრის დეკორატიული ხელოვნების მუზეუმის მარსანის გაღწერაში. ეს იყო კიდევ ერთი ტრიუმფი ნიკალას აღიარების ნინაძემდგომებით აღსაყვებლად და გზაზე...

...დაბა, 1969 წლის გაზაფხულზე ფეხი აიღვეს ნ. ფიროსმანის ორთაქალის ტურფებმა, მოქვიფე დარდმინადებმა, ყარაზხელეებმა, თავადებმა, კინტოებმა, თმაბურძევილმა მეზობლებმა და ლუვრის სამშობლოს გააცნეს ძველი თბილისის ბოჰემი...

...ფეხი აიღვა „აქტრისა მარგარიტამაც“ და პარიზამდე მარტისა ალალ-მართალი ნიკალას უიღბლო სიყვარულის ამავეი.

მათ მხარი აუბო ბრძენისთავლება ჰირუტყვისსამყარომ და ყველამ, ყველამ ერთად შეარბანა ნიკალა პარიზის დიდებულ ტაძარში. დონეს არ იკითხათ? 1969 წლის 6 მარტს გამოყენება გაიხსნა სადრანგეთის საგარეო საქმეთა მინისტრის მიმუღ დებრეს, სადრანგეთის კულტურის მინისტრის, გამორჩენილი მწერლის ანდრე მალროს, ხოლო

საქართველოს მხრიდან მხატვართა კავშირის თავმჯდომარის ზურაბ ლუვაყას დონეზე.

ექსპოზიციის მხანველთ თავად აკადემიკოსი შალვა ამირანაშვილი და მხატვარი გიორგი მაჭავარიანი აცნობდნენ და მოხდა, შეიძლება ითქვას, არცთუ მოულოდნელი, მაგრამ საოცარი რამ, ექსპოზიციას, მის ერთ-ერთ გამორჩეულ ექსპონატს, რომელსაც ფიროსმანმა „აქტრისა მარგარიტა“ დაარქვა, თავად მარგარიტა და სვერის გამოეცხადა ორი მანდილოსნის თანხლებით... და იდგა თურმე ის ერთხანს მდუმარე მისი ფიგურული კომპოზიციის წინ. შემდეგ ბატონ შალვასთვის მოუხსენებია, რომ მას მარგარიტა შეეია, ნამყოფია თბილისში. თან საჭირო ჩაუთვლია ეთქვა ეს ფრაზაც — „არ იფიქროთ, თითქოს ფიროსმანი მარგარიტას ქარადმუტულად ეტყუოდა, მას მარგარიტა რინდულად უყვარდაო“.

ვერაფერს მოგახსენებთ, ვერც მის და ვერც ამ მოვლენის დამხანარეთა ემოციებზე, შემშლია მხოლოდ პროფესორ ჯუან-შერ ამირანაშვილის კეთილი ნებით, აკადემიკოსი შალვა ამირანაშვილის ოჯახამდე მოღწეული ამ ფაქტის დამადასტურებელი დოკუმენტური ფოტოები შემოგთავაზოთ. ეს ფოტოები ბატონ ჯ. ამირანაშვილის ინფორმაციით მარგარიტა და სვერის მეგობარს, პროფესიონალ ფოტოგრაფ ელენ ადნაუსს გადაუღია უთუოდ სათანადო ნებართვით (სხვაგვარად ლუვრში ფოტოპარატი ერთი კადრის დაფიქსირებაც გააშროციბულია. ფოტო და კინო აპარატურას გარდემობშივე გვატოვებინებდნენ).

ფიროსმანის გამოყენებულ ლუვრში, კვალიფიკიორ მკვლევართა, პროფესიონალთა შეფასებებმა თავისი სიტყვა თქვა ნიკალას საყოველთაო აღიარების საქმეში. მართლაც ვინ არ ნახა, ვინ არ თქვა სიტყვა მის სადღეობლად? პარიზს სამხრეთ სადრანგეთიდან ჩამოვიდა გამორჩენილი ფრანგი მხატვრის, ფიროსმანის თავყანისმცემლის, ფერნან ლეეს მუუღვე — ნადეჟდა ლეიე. იქვე იყვნენ ემიგრანტი ქართველი მხატვრები — ვერა ფაღავა, ფელიქს ვარლამიშვილი, ჟურნალისტი კალისტრატი სალა და სხვ. აქტიურობდნენ ელზა ტრიოლე და ლუი არაგონი, რომელმაც გამოყენების გახსნის ნინა დღეს (1969 წ. 5 მარტს) გამოაქვეყნა ნერილი ფიროსმანზე და გამოყენების ტრიუმფალური წარმატება უსურვა.

თუ გამოჩენილმა მწერალმა, იმხანად სადრანგეთის კულტურის მინისტრმა ანდრე მალრომ უმადლესი შეფასება მისცა ფიროსმანის ხელოვნებას და მას აფიქროს მსოფლიო ხელოვნების საგანძურში მიუჩინა, ბევრმა ის იტალიური რენესანსის ფუძემდებელს, ვიტროს შეადარა. იმ დღეებში სადრანგეთის პრესამ არაერთხელ მოიხსენია

მარგარიტები

ფიროსმანი, როგორც «ქეშმარიტი გენიოსი მხატვარი», ხოლო XX საუკუნის ლეგენდამ ბაბლო პიკასონომ ზომ მისი ნარმოსახეთი შექმნილი ნიკალს პორტრეტოც შემოგვთავაზა, რომლის ფოტოასსლსაც გთავაზობთ ბატონ ალ. ჩხვიდის ხელმოწერით.

დაიბ, დაიწ ნარმობატბ ხედა ნიკალს ლუერში. როგორც ვახტანგ ბერიძე წერს: „50-იანი წლების დასასრულიდან ფიროსმანი კვლავ საკვირველი ძალით „აუღერდა“. მისი სახელი და პოპულარობა საკვირველი სისწრაფით იზრდებოდა არა მარტო საქართველოში, არამედ მთელ სამბოთია კავშირში და მის ფარგლებს გარეთაც...

...თუმცა პროფესიული მომზადება არ გაუღლია ნ. ფიროსმანი მაინც მხატვარი პროფესიონალი იყო... მისი ცხოვრების აზრს მუდამ შეადგენდა მხოლოდ მხატვრობა, რომელიც გაბატონებით უყვარდა და რომელსაც მოქმედვა მთელი თავისი სასიცოცხლო ძალით“ და „...ფიროსმანმა საკუთარი სამყარო შექმნა, ამიტომაც, რომ თუცა მძიმე, გაჭირვებით სავსე ცხოვრება ექონდა, შთაბრძნავლობის თვალში იგი მაინც დარჩა, როგორც განსაზღვრება მხატვრისა, რომელმაც დასახული მიზანს მიაღწია“...

ვერ ნარმოიღვენი, როგორ გამახარა აკადემიკოს ვახტანგ ბერიძის ამ სტრეიტინებმა; დაიბ, ჩვენი თაობა მოსწონრო ნ. ფიროსმანაშვილის აღიარებას პროფესიონალ მხატვარად ისეთი ავტორიტეტისაგან, როგორც ბატონი ვახტანგ ბერიძე იყო, თუმცადა ვერც იმას გამოეცქვიეთ ვერსად და ვერც იმას უარყოფდი, რომ მის მიხედვებდას სტრეიტედა აზის ის დამლა, რაც ასე საერთოდა და ასე გამორჩევის ყველა თვითნასწავლა, პროფესიულ განათლებას მოკლებული მხატვრის შემოქმედებას პროფესიონალ ხელოვანთა მხატვრობისაგან და ამ პროფესიულ განათლებას მოკლებულ მხატვართა შორის, რომელთაც თითქმის იმდენი სახელი აქვთ, რამდენიც ქვეყანაა; ერთ-ერთი გამორჩეული, ღირსეული ადგილი მაღალ კვარცხლბეკზე დაფნის გვირგვინით ნიკალს, ძველი თბილისის ბოჰემას უჭირავს.

90 წელი უკვე გავიდა მისი გარდაცვალებიდან. ქართველი ვერ, რომელმაც არც იცის სადაა მისი საფლავი, ახლა ინტერესით ადევნებს თვალს ყველაფერს, რაც კი მის სახელს უკავშირდება:

ახლა თბილისში ერთ ქუჩას რომ ნიკო ფიროსმანის სახელი ექვია, მორეც ქუჩაზე მისი ძველი ფაგს, მესამეზე მისი მეგობრება გარინდებელი; ხელფეხების მუზეუმები რომ მის ნამუშევრებს ცალკე დარბაზს აუჭს გამოყოფილი, მის მშობლიურ მირზაანში მემორიალური მუზეუმი ფუნქციონირებს და მოხუხდავად რესპუბლიკაში არსებული რთული ვითარებისა, სიღნაღიც გაიხანს თანამედროვე ტექნიკით აღჭურვილი ნიკო ფიროსმანის მუზეუმი;

თუ თბარ ფირალიმეილის და ერასტ კუხნიცოვის ნამუშევრებს დიდა ხანია იცნობს ქართველი და რუსი მკითხველი, ახლა პრეტყანის და ლუარსაშირეთის აკადემიის წევრმა გასტონ ბუაჩიძემ ფრანგ მკითხველს დანერგობით გააცნო ნიკო ფიროსმანი წიგნებით — „არმის განავარდება“ და „ყველემები მარგარიტასთვის“. ახლახან გამოვიდა აკადემიკოს გ. ბერიძის ფირად საყურადღებო ორენოვანი ნამუშეო — „ნიკო ფიროსმანაშვილი“.

ქართველი მკითხველი ახამედ მოთმინებით ელოდება სახელმწიფო პრემიის ლაურეატის ან განსვენებული

მხატვრის, თენგიზ მირზაშვილის (ჩუფჩუკიას) ათეული წლიობით ნაღვან „ფიროსმანისაშ“ ორტომულს, რომელიც გამოსაცემად მოამზადა სრულმა პროფესორმა ირინე აბესაძემ. მის განუვლი რთული და სერიოზული სამუშაოსთვის მადლიერების დიდ გრძობას იმსახურებს. დასახელებული ორტომეულიმ მეც ვაძლეე ჩემ თავს უფლებას მკითხველს ვაგუხიარო ეს მოგონება. მართალია მის მოკრძალებულია, მაგრამ დინერბული ვინაადა ნიკო ფიროსმანის ნამუშევართა გამოფენამ ლუერის სახელგანთქმული დეკორატიული ხელოვნების მუზეუმის მარსანის გაღვევამი ნამდვილად თქვა თავისი ხმაბალაი სიტყვა ფიროსმანის საყოველთაო აღიარების რთულსა და ნინაღმდეგობებით აღსავსე გზაზე.

2008 წ. ოქტომბრის თვეში გერმანიის საელწომ ქარესალში შემოგვთავაზა გამოფენა — „ნიკო ფიროსმანი და თანამედროვე მხატვრობა“, მრავალწლოვანი ჯინტერესი და მრავალმეტყველება ამ გამოფენამ ერთხელ კიდევ ნარმოაჩინა ფიროსმანი, როგორც გენიალური მხატვარი.

უთოოდ ბეგისმეტყველებს სრულიად საქართველოს განხე „რაკოს“ ინფორმაცია, რომ თურქეთში გამოდის ქართულენოვანი ჟურნალი სახელწოდებით „ფიროსმანი“ (მთავარი რედაქტორი — მწერალი, მთარგმნელი, ჟურნალისტიც დაპრეთინ ჩილოღლუ-ბეკვა-ფარნა ჩიღაშვილი, გამომცემელი — შეროლ თაბანი), რომ ფლორენციაში შექმნა და 1997 წელს ჩამორტანეს საქართველოში ეგვა მიტბერების (პრასტოს) ქმნილება „ფიროსმანი ჯიხეზე“, რომ ფიროსმანს მიუძღვნა ანსამბლმა „ივირიათ“ ჯემალ ბალაშვილის ხელმწიფანებით შექმნილი მიუზიკლი, რომ იქმნება ფიროსმანზე კინოფილმები, სატელევიზიო გადაცემები.

დაიბ, ფიროსმანი დღეს არა მარტო საყოველთაოდ აღიარებული მხატვარია, არამედ თავადაა სხვადასხვა დარგში მოღვაწე ხელოვანთა შთაგონების წყარო.

დაიბ, იმკის, იმკის და იმკის ნიკალმა ამ სახელსა და დიდებას, რაც სიცოცხლეში დააკლდა... თან ელოდება მორეც „უთააეებს“, რომ სახელი და დიდება შემატოს თავის სამშობლოში.

შენიშვნები:

1. უთოოდ ამიტომ შეხვდა ალბათ, ნიკალა 1905 წლის რევოლუციის აღტაცებით — ახლა აღარ იკითხვენ — „ეს ვინ არა, აქ არა არა“ — დადიოდა თურქმა და მიტბერებს ესწრებდა, „მოფრჩით განსაცდელს“, ამბობდაო — იგონებდა ნიკოს ბიძაშვილი. მას დაუბატავს კიდევ მიტბეცი ნაძალადვე.

2. ბუნებრივია მეც მისთვის გრიგოლ რომაძეც არ დამისახელებლბა და ვერც ვუსხენებდი, ვინაიდან, იმზანად (XX ს. 60-იანი წლები) არც ჩემთვის, არც საქართველოს ფართო საზოგადოებისთვის (ხელოვნათმცოდნეთა ჩათვლით) არ იყო ცნობილი, რომ ფიროსმანის ხელოვნების პირველ აღიარებელთა შორის ფიგურირებდა გრიგოლ რომაძეც.

პირადად ჩემთვის, რომელმაც ტელეკრანით ნახე-ვარსაშორებდე შევენიერე ქართული კულტურის პოპულარიზაცია, მხოლოდ ახლა, ფიროსმანის ვარდაცვალებიდან 90 წლის შემდეგ გახდა ცნობილი, რომ 2008 წლის დამღებს ისტორიკოსმა გიორგი სარაჯიშვილმა გაზეთ „პაბტარიწში“, რომელსაც ხელს აწერს რედაქტორი გიორგი ლომინე, მიაკვლია ინფორმაცია, რომ გრიგოლ რომაძეც ერთ-ერთი იმთავანია, ვინც პირველმა აღიარა ნიკალს ხელოვნება.

ქართული კაცობრივი აქცენტი მალე, მაღალი მაგნიტუდის ითვით არ დაშვალაო. ქირისა და მოვალისხილთ, მაგრამ ეს რეალობა რომ არ დაშვალა და დღეს ყველასთვის (პროფესიონალ ხელმძღვანელთაგანაც) თუ საზოგადოებისათვის) ცნობილი ხდება, გიორგი სარაჯიშვილის დამსახურებაა, რაც ყველას პატივისცემისა და მადლიერების გრძნობით აღაგებებს მისდამი.

3. სამწუხაროდ, იმხანად საქართველოს კულტურის მინისტრი ოთარ თაყაიშვილი, რომელიც აქტიურად მონაწილეობდა გამოფენის მოწყობაში, ის დღეებში დაეკავებულა აღმოჩნდა და გამოფენის გახსნას ვერ დაესწრო.

4. ამერიკის შეერთებული შტატებისა და იუგოსლავიის ყოფილ ქვეყნებში მათ „პრომიტივისტიზმად“, შვეიცარიაში — „საკვირო ფერწერის“, გერმანიაში — „უმრალაო, ალალი

ბულის“, საფრანგეთში — „ფანრული ფერწერის ხალხურ ოსტატებად“ მოიხსენიებენ.

5. ძვირფასო მეგობრებო, იმედია შევძლებამ არ ჩამოთვლით ფრანგული სიტყვა მოგზაურობის ამ ვარიანტს — „ეუააჟი“, სამწუხაროდ საქართველოში დამკვიდრდა ის იხი, როგორც ინერება ფრანგულად — „ეუააჟი“ და არა ისე როგორც გამოიქვამს ვუააჟ, რაც უფრო იმან განაპირობა, რომ ქართველები ვერც ისე, როგორც გამოუთქვამთ და გამოუთქვამთ ისე, როგორც ეწერა. ვფიქრობ, რაც გამომიქვამთ ეს სიტყვა, ის უნდა დაგწეროთ ისე, როგორც გამოიქვამს, „ეუააჟი“ და არა ისე როგორც ინერება „ეუააჟი“, არც და ვაქვეს დიდებულ სიტყვა „მოგზაურობა“, რომელიც „ეუააჟს“ არაფრით ჩამოუვარდება და ეხმარათ ის.

გამოსწავრაბა

ნინო ვახანია

„დადომ ჩვენი, რომელი ხარ ცათა შინა...“

დათა ფირცხალაპას კომატური დეპიუტი

აქქარებული, ნერვული ტემპი ცხოვრებისა. არ გვცვალა ფიქრისთვის, დემრთისთვის. მოთხოვნილება, სულის წყურვილი —საკუთარი გზის მოძებნა. უფუგეშობა —ბრბოში არ გამოვიჩრქვეთ, ჩვენ ყველას გვაგართ და ყველა —ჩვენ. ცხოვრებიდან გაქცევის გზა —ღვინის ზოთლი. რა შორსაა სანატრილი სიმშვიდე —ნელინადის მეხუთე დრო საყოველთაო ფორიაქში დაკარგული ადამიანი. მძაფრი განცდა სულის ტკივილისა.

ასეთი ფიქრები აღმიძრა „ჩვენი მწერლობის“ მე-18 ნომერში დაბეჭდილმა დათა ფირცხალაპას ლექსებმა.

ერთფეროვანი და მოსაბეზრებელი გამხდარა ყოფა, ტექნიკის უახლესმა მიღწევებმა ყველა და ყველაფერი ერთმანეთს დაახლოვა და დაამსგავსა. სადღაა რომანტიკული აღმოაფრება სიცხებების მოულოდლოებით გამოწვეული. შორეულის, სანატრილის, ციხეფრის ნაცვლად განაცარსფრებული გარემო. ადამიანებს ინდივიდუალობა დასუკარგავთ (თუ ჩვენ ვერ ვხედავთ, ვერ აღვიქვამთ მას). შინიდან გაუსვლელად ათასწილი გადამცემით შეიძლება გაცნობაც, შეყვარებაც, შეშურებაც... და საბოლოოდ ყველაფრის დავიწყებაც, ვითომ არც არაფერი ყოფილა.

ცხოვრების ხაზრისის ძიება და ვერსემცობა მარადიული თანამდევია პოეტებისა. მაინც რად წარმოვიდგებო ხოლმე ცხოვრება „ფუჭად და ამაოდ“? ჩვენს არსებობას ხშირ ეკარგება და მარადიულ ძიებას აშექვნირობს, წარმავალი, შეთვარი ცხოვრების განართიების უფრო შორს, საკუთარი თავში, დაფარულ შრეებსა და გაუვალ ლაბირინთებში მივყავართ.

და მაინც როგორი სიმშვიდი
გუუბი გამობრულ კიდურებს სიმარტოვისგან,

...

ახლა, ისეთი ცარიელი ხარ
რომ იაფინა მშვიტად მტრედებაც
უვალოდ მიატოვებს...

რა გტკივთ, პოეტებო, როცა ასეთ სულის შემქმერელ სტიქიონებს ნერთ? რა არის, სად არის სული? — ვერსაცნობელ, ვერსახლველ, ვერსეხმარწვე. "გინახავთ სული, ჯერეთ უმანყო?...“ სათუთი, ნახი, ბროლივით კრილა და ბროლივით იოლად მსხრეველია პოეტის სული. სხვისთვის უბრალო, უშინშენილო, შეუნიშნავი წვრილმანი მისთვის ღრმა და განზოგადებული მნიშვნელობისა და სტკივა, სტკივა დაჭრილი სული.

საიდან იცის ამ ლექსების ახალგაზრდა ავტორმა, რომ ცხოვრება სასჯელია, ერთი დიდი ქაოსი? მასში ადამიანები სიამოვნებით ქელავენ ერთმანეთს, სიყვარულის ნაცვლად შური, მტრობა, ბოროტება გამეფებულია. თუ თავისუფლების შეგრძნება გინდა, სხვებს უნდა დაემთხვეო, მთელ გარემოსაყვარის გამოყუ, გამოცალკეედე, საკუთარი თავში ჩაიკეტო და ასე შეერწყა ნამდვილ ცოცრებას.

საიდან მოდის ან სად მიდის სილამაზე? — კითხულობდა დიდი პოეტი. მართლაც, ნეტა საიდან მოდის, ან სად მიდის ნიჭი, სიყვარული, სხვა ადამიანური სათნოებანი? "სად მიდინ ადამიანები, როცა ტბა იყინება?" არაფერი არ ქრება, არაფერი არ იკარგება. ვილაცის დიდი, კეთილი, ყოვლისმომცველი მზერა გვიგზავს და გვძველის "ჩასუნთქვიდან ჩასუნთქვამდე" რომ არ დავიხრბოთ.

სულის სიმბეს ათრთოლებს ლექსი „აადრს მიღმა“. უპატრონი, მათხოვარი ბავშვი მსოფლიოს წებებისმერ კუთხეში, ყველა დროსა და ეპოქაში საზოგადოების დამლა,

შავი ლაქა, სულის ძირილობა. ომში მყოფი ან ახალნაშობი ქვეყნებისთვის ჩვეულებრივ ამბად ქცეულა ბავშვების მათხორბობა. ვაი, რომ არც მწიფდობიანობის დროს აკლია ქურტებს, იცის ირის, რა მიზნით მიტოვებული, უპატრონო ბავშვები... რამდენი თქმულა და დაწერილა, კიდევ ითქმება. ყველა ვრცელ და ჭკვიანურ მსჯელობას გადაფარავს და დაწინაურებს პოეტის ერთი ლექსი, ერთი მოთხრობა, ზოგჯერ ერთი სტრიქონი (გალაკტიონის "ბავშვები კაფეში", პაოლო იაშვილის "ფერადი ბუმბუტები"...)...

მკითხველზე დიდ ემოციურ გავლენას ახდენს დათა ფირცხალავას სტრიქონები: მათი ტირილი — "მათი რასუსო-დია უფრო მშვიდია, ვიდრე რომელიმე სხვა". გრძობას და გონებას გიჟობიაქებს და გამასხორდებდა: "მათი ხელწერა — დედის ჩამოხეულ კალთებზე დატოვებული მტერიანი ანაბუქები". ტკივილიან საფიქრალთა ერთად ლექსს საოცარი სიმშვიდე მოაქვს ჩვენამდე. და თუ ავტორთან ერთად ჩვენც გვაფიქრებს ბები "სახლიდან გასული ბავშვების, რომლებიც უმბინდების არაეინ მოიკიბა", სულს გვიცვლის იმის განცდა და შეგრძნება, რომ პოეტის თვალს არაფერი გამოეპარება, რომ გარეგნული ბრწყინვალება და ზოლი-პიპილეები იერ გადასწონის შინაგან სითბოსა და ნაღველს.

ლექსების ამ ციკლს თითქოს კრავს და ამთლიანებს "ჩურჩულიანი საკითხავი".

ამ ათასწარ მავთულიან გარემოში თითქმის გადაგვაყენება, რომ მინის გარდა არსებობს ცაც. ლოცვებიც დაეყავით მოდერად და არამოდერად. შვილებისთვის წერილობით საზრუნავზე გადაგვეხულებმა ყოველდღიურობიდან გაავაყენებ "დედების ლოცვა". მაგრამ არის ამქვეყნად პოეტი, ვინც ყველა ცოდვასა და დაბნაშულის სიყვარულად გვიტოვებს და ჩვენთვის ლოცულობს: "დედაო ჩვენი, რომელი ხარ ცვათა შინა... დიფთერია დედებზე წიწკნი", არის პოეტი, რომელიც ლოცულობს ჩვენი გაქნილი თუ გაუჩვენელი (განახლებული) შვილებისთვის. ლოცულობს იგი ელექტროგაყვანილობებისა და კინერენტისთვისაც, რათა ჩვენ ვიგრძნოთ კომპოტულად თავი და, ღმერთო ჩემო, უძილოთათვის. აბა, ისინი როგორ გამოჩნებოდა, როგორ დაავინჯებოდა — თვალდებავფართოებულნი და სწეულნი, პო, სწეული სამყაროს სიყვარულით. ვგაგვას, ამ ცოდვილ შინაზე თვით უნახესი სულის პოეტებზე ვერაფერს ცვლიან. სევდიანია და უნუგუმო რეალობა, როცა ჩვენს ზრდასთან ერთად დაატარებულ ქვეშ ვერცხლით ვაგრძობთ, რომ უფრო კარგად დავუმზინოთ და მთელი ძალით ვესწროლოთ ერთმანეთს, "რამეთუ ერთმანეთისთვის გაცილებით, გაცილებით მეტი გვემტებება..." ეს ის ცვდა, ის ნაღველია, რომელიც დაგვაფიქრებს, მაგრამ არ გვთრუნავს, გვაძმობებს, მაგრამ ფრთებს არ გვაკვევს, განახლებს, მაგრამ სიძულვილით კი არ, სიყვარულს გვიკვებებს გულში.

დათა ფირცხალავა ის ავტორია, რომელსაც განათლება ხელს არ უშლის, პქონდეს საკუთარი ხმა, იყოს ორიგინალური, ემოციურად გამომხატვის სათქმელი.

ორი წელია ვწერო, — აღნიშნავს მოკლე წინათქამში. იგულსიმბება, რომ მანამდე მთელი ოცი წელი სწორედ ამისთვის ემზადებოდა. დაკვირებისა და აღქმის საოცარი უნარი, გადმოცემის თავისებურება, სინრფული და სილალე დემოტრანტ ავტორის ნამდვილ პოეტად წარმოაჩენს.

ამიერიდან მკითხველი სიამოვნებით დალოცდება დათა ფირცხალავას ახალ პოეტურ თუ პროზაულ ნაწარმოებებს.

თორნიკე ჭუმბურიძე

მკაცრად და კურიოზულიც

გამოსვლაზე ზურაბ ლავრალაშვილის სტატიისა

ბატონი ზურაბი წინათქამში გვერთხილებს, ჩემი "მცირე ესეი" შეიძლება მკრეხელური მოგეჩვენებოდეს.

მე კურიოზულიც მეჩვენება.

კურიოზულია მისი დასაწყისი: "კლასიკად შერაცხულ "ჯაყოს ხიზნებს" ცუდი სამსახური გაუწია მუხლიანსტურმა აქტუალბობამ." თურმე როგორი ცუდი სამსახური გაუწევია: "დღეს ეს წინე უდავო შედევრად არის აღიარებული".

კურიოზულია დასასრულიც: ავტორი რომანზე (თავისი აზრით, ვრცელ მოთხრობაზე), რის შესახებაც მისი გამოხსილება 85 წლის შემდეგ მსჯელობს, აცხადებს, "დაბადებიდანვე შეწყვიტა სიცოცხლე" —.

კურიოზულია შინაგანი წინააღმდეგობა: გაუგებარი რჩება, რაღამე გამოიხატებოდა მიხეილ ჯავახიშვილის "უდიდესი მწერლური ოსტატობა", თუკი ის "კონცეფციურადაც სუსტი იყო", არც "პერსონაჟების ფსიქოლოგიური ასახვა ემარჯვებოდა" და XIX საუკუნის რუსული ლიტერატურის გავლენაც "ვერა და ვერ მოიშორა".

კურიოზულია თუნდაც მხოლოდ მაგდანასა ("არსენა მარაბდელი") და რუსიკოს ("გივი შაღდური") სახეების შემქმნელზე ამის თქმა: "ის ყოველთვის და ყველგან გვიჩვენებს ინსტინქტის მძლავრობით დათრგუნულ მდდრს, თავისივე ვნების სიმძიმით რომ ისრისებ"...

კურიოზულია ისიც, ავტორი ოპონენტებისგან "არგუმენტრეულ შენიშვნებსა თუ მტიკაცებულებებს" რომ მოითხოვს, მაშინ, როდესაც მის ესეში ერთი მოსახრებაც კი არის ჯერონიმად დასაბუთებული (ვერც იქნება, ამისათვის ბატონ ზურაბს "ჯაყოს ხიზნებს" გულდასმით გადაკითხვა მაინც დასჭირდებოდა. ეს რომ ენა, აუცილებლად დაასომბებოდა, თიმურაზ ხევისაძე იმპონენტები რომ არ არის).

მაინც შევეცდები ამ მოთხოვნის შესრულებას. შევეცდები ძირითადად იმისათვის, თავად ავტორს დავუმტკიცო, კლასიკების მისებური ნაკითხვა სასარგებლო რომ არ არის, თორემ მიხეილ ჯავახიშვილის სახელს ზურაბ ლავრალაშვილისა და იპოლოტ ვართავას ლაზნდა (ცრუ ფაქტები, ისიც ურიგოდ შერჩეული) რომ ვერაფერს დააკლებს, ცხადია.

* არც დასრულებული, არც სრულყოფილი ("ჩვენი მწერლობა", 2009, №16)

***

ესენიო მსჯელობა ერთ მოსაზრებაზე აგებული, თითქოსდა "ჯაყოს ხიზნები" ორ, მარგოსა და თეიმურაზის, ნაწილიადა "გათიშული", მეტიც, ის "უთოდ ჩაფიქრებული იყო როგორც მარგოს თავგადასავალი" და შერედა "მესართა" მის თეიმურაზის სხვა.

ამ პასუხით მიხელო ჯავახიშვილის სიტყვები ეწინააღმდეგება: "ნიკა ავიაშვილის გადმოცემით, მწერალს უთქვამს: "ჯაყოს ხიზნები" საბჭოთა სინამდვილემ დამანერინაო" (გიორგი გოლოლაშვილი, "მე მიხელო ჯავახიშვილისა შერეა"; "ჩვენი მწერლობა", 2009, 5). საუკეთესო, მიხელო ჯავახიშვილის კომუნისტური რეალობის მთავარ პრობლემად ის მოსჩვენებოდა, "თუ როგორ იცვლის ინსტიტუტის გავლენით ქალი პარტიზორის და რა ცუდ დღეში ვარდება ამის გამო". ამასთან, ცალკე სოფელური ხაზი მარგოსი არ არსებობს, თეიმურაზთან შეხვედრამდე, მისი ცხოვრება ერთი წინადადებითაა გადმოცემული ("სანამ მარგო გასათხოვარი იყო, ისიც თეიმურაზივით ფუფუსებდა, პქელობა და ქვეყნის გაბედნიერებას ჰლამობდა"). მისი განცდებით ორიოდ ცხვენში თუა აღწერილი, იქაც ფიქრებით ქმარს დასტრიალებს.

ნაწარმოების უდიდესი ნაწილი კი თეიმურაზის შესაბამე მოვლენებშია, "ჯაყოს ხიზნები" მისი ამბავია, მისი ტრავმული, მარგოს პედი კი იმდენად არის საინტერესო, რამდენადაც ამ ამბავს უკავშირდება. გორიდან ნაშინდარში თეიმურაზის დაბრუნებამდე, ჯაყოსა და მარგოს თანაცხოვრება საერთოდ არ არის ნაჩვენები, ხოლო მათ ქორნილია და შემდგომში მარგოს დამოწმებულ მდგომარეობას მხოლოდ ხევისთავის თვალით ვუყურებთ. ფინალში, მარგო კი არ უღის ჯაყოსგან გათავისუფლებას, თეიმურაზი ელოდება ნაცოლარის დაბრუნებას.

არ იცვლება განსხვავებული პრობლემატკაც. თეიმურაზი იმავე მიზეზს ჰკარავს ცოლს, რითაც იქამდე ნაშინდარის მამულსა თუ საგარეულო ნივთებს და საუბარი "დამიანხარი ყოფის ტრაგიზმის ინსტიტუტურ საწყისებამდე დავიანაზე" უადვილია, მიოუშტვტს, რომ ეს საკითხი ნაწარმოებშიც სხვაგვარად არის განმარტებული. ნახუცარი ამბობს: "მარგო მოსტყუდა... ჯაყო პრეკლად მშველელ რაინდად მოველინა. ძლიერი კაციაო. შემინახავსო". დროსთან შეუცუბულ, "მოუცლელ" თუ "ხანზობარზე მოფიქრალ" ხევისთავს არ შეუძლია, დიაცავს, მოუფერხობლავს მარგოს, ამტკობაც ეველინა მას "მფარველად იმავე დროისგან აღზეებული ჯაყო (ჯავახიშვილი ნაცოლქმრეთის უკანასკნელი სახეობი, სადც მარგო თავის ხედვრში თეიმურაზს ადანაშაულებს), სქესობრივი პოტენციალი კი მხოლოდ და მხოლოდ საუბრებაა, რითაც ის (ჯაყო) სანადვლს აღწევს (როგორც ტყის მთიანეთისას თვალწინაა, ამ მამულის მისაკუთრებისას იარაღის ფლარუნი). უკეთესად რომ განვმარ-

ტოთ, ჯაყოს სქესობრივი პოტენციალი არის პასუხი არა კითხვაზე "რატომ?", არამედ კითხვაზე "როგორ?".

ბატონმა ზურაბმა კი "ჯაყოს ხიზნების" მთავარ დილემად მარგოს საქციელი მიიჩნია და მის კონცეფციად ამ საქციელის ახსნა წარმოსადა. არადა, როგორც მწერლის ზემოთ მოყვანილი სიტყვები (დავამატოთ: "ჯაყოს 1924 წლის სექტემბერ-ოქტომბერში ვნრდო-ვნერდი და ვგრძობოდი, რომ ჩემს გულს ცხველი ეგებოდა, ანალოგიური იმ დროის სისხლში მქონდა ამოვლებული, "ჯაყო" გმრნავა ჩემი სული-სა"; "უბის წიგნაკი", გვ. 81), ისე თვით ნაწარმოებში გაბნეული პირდაპირი თუ წართაული მიმნიშვნები ("რევალიცამ მოგვა ჯაყოსა"; "ასე იფიქრა და ისაზრა წიგნის მატლმსა და ქაჩალმა თავგმა, სანამ თავისივე თათებით გამოჩრტიკილი კატა თავს არ წაადგა"; "თეიმურაზი ისე ვასცტეროდა დასავლეთის, თითქო თავის სააკაკო საბედოს და სიცოცხლის ნატვრას იქიანდ მოელოდა") გვიდასტურებს, რომ ამ კონცეფციის არსი სწორედ პუბლიცისტურ აქტუალურობაში უნდა ვეძებოთ. მწერლის სულაც არ სურს დავკარმწუნოს, რომ "ზნელი ძალა ისევე იოლად იმორჩილებს ავამიანს, როგორც ჯაყომ მანანს დაიმორჩილა", ის თავის თანამედროვეობას აღვიწეროს, სადაც ასე მოხდა. არც განათლებული ავამიანი მიაჩნია მანაც და მანაც თეიმურაზივით უსუსურად იმდროინდელ ქართულ ინტელიგენციას სახავს უნაყოფად, ჯაყოს ხიზნად ქვეულად, ღირსებაშეგინებულად და, ცოტად არ იყოს, უზერხულია, როცა თეიმურაზ ხევისთავს "ქართულ სინამდვილეს ხელოვნურად გაცოცხლებულ თავად მიშინს" და "უთესიბო ტკივისა" უსოდებს ესეის ავტორს. როგორც ჩანს, მას ჰკონია, რომ მიხელო ჯავახიშვილზე უკეთესად იცნობს 20-იანი წლების ქართულ სინამდვილეს.

მიხელო ჯავახიშვილი

ნაწარმოების სავარაუდო ფინალზე ბატონი ზურაბის დასკვნები კი თავისუფლად შეგვიძლია ასევე კურიოზებს მივაკუთვნოთ.

გაუგებარია, რატომ ნიშნავს მარგოსგან პარტიზორად ნიციას არჩევა იმას, რომ მიხელო ჯავახიშვილს "ძლიერ ავამიანად მხოლოდ დაბოლო ფენიდან გამოსული პიროვნება მიაჩნია" (რით არ არის ძლიერი თუნდაც ივანე ნახუცარი?), ამ ასეც რომ იყოს, რატომ იქნებოდა ეს მანაც და მანაც ურუსული ლიტერატურის ექო. რა გამოდის, ილია ჭავჭავაძის მოთხრობებზე საუბრისასაც ტოლსტოის "სლავიანოვილერ-ნაროდნიკული (ხალხისწერი)-თ.ტ.) მონაწილის შედევრებში" შემოქმედება უნდა გავისენიო? ბატონ ზურაბს აინყვება, რომ ნიციას მხოლოდ "ხალხის წრიდან გამოსული გაუმზარავი და ძლიერი პიროვნება" კი არა, "მცოდნე ადამიანიცაა", თეიმურაზის ნაწილულოკისაც ის "გალმა სკოლაში" ზრდებო.

"უბის წიგნაკის" ჩანაწერებში ეს იდეა კიდევ უფრო განმტკიცებულია: "არაშეიძლება ნიციას წიგნი უჭირავს". არსადა მიმნიშვნული ნიციას "დად სქესობრივი პოტენციალზე". რაც მთავარია, ის არც "ჯაყოს სახით მოველნილი ბნელი ძალის" და

მორიგედა გვევლინება სადმე. რომინი მისგან ჯაყოსთვის ქონების ჩამორთმევა დიდად არაფერს ცვლის, თეიმურაზს არაფერი შეემატება, მარგო ისევ დამონებულია, ნამოურავალიც იმედით გაპოტუნებს მომიჯნალებს. ეს სცენა რეჟისორის გაღებულ ხარკად უნდა მივიჩნიოთ, რის გარეშეც ნანარმოები დღის სინათლეს ვერ იხილავდა. "უბის წიგნაკის" ჩანაწერებში კი ის ანკვედავც ჯაყოს საცვარელ მარგოს უახლოვდება ("მარგოს ნინია შეუცვარდა. მუდამ იწევა მარგოსა და ჯაყოს შორის.მარგოც მას აძლევდა თავის ტანსადოსით არ შეძლდა და თვალზე ხუჭავდა. სამი ჰყავდა: ჯაყო, ნინია, თეიმურაზი") ან ჯაყოსგანვე გამოდებულს ("ჯაყომ მარგო გამოაყოფა, რადგან უარი უთხრა, რუსეთში არ გაგვევებო, მხოლოდ ამის შემდეგ დავახლოვდა მარგოს ნინიას.მეიბრალა და სიბრალული სიყვარულად ეცვა"), ან კიდევ თეიმურაზთან ერთად აპარცხებს ნამოურავალს ("ნინია და თეიმურაზი რომ შორიდგდნენ, ჯაყო გაგავლეს").

ნინიას და თეიმურაზის ერთიანობის იდეა ყველაზე საყურადღებოა ამ ვარიანტთან. მის შესახებ ჩანაწერი 1924 წლით არის დთარღებული და, საფორტებელია, რომ მან ორი წლის შემდეგ გამოხსულ "თეთრ საყელოში" პოვა ასახვა. საერთოდვე, ეს რომანი და „ჯაყოს ხიზნები“ ერთგვარ პათოლოგიად წარმოგვიდგება (მათ განსაკუთრებულ მნიშვნელობას მწერალიც უსვამს ხაზს — ბატონი გიორგი გოგოლაშვილის იმავე სტატიიდან: "მე ყველაფერის დათმობა, მაგრამ "ჯაყოს" და "თეთრ საყელოს" მეორეი გამამტკბინებებს").თუკი ერთგან ინტელიგენციის საფალოში მდგომარეობას ვხედავთ,მეორეად მასავით რეალობას მოწყვეტილი, "დროდაკარგული",პარანორული გამორის მოძლიადნე გლუხკაცობაა აღწერილი ("მოვა დრო და მე ჩემს სათქმელს ვიტყვი.მოვა ის დრო! მოვა!" თეიმურაზი, და "მავოს მავოს! იგრავინებს!" — ზევსურები) და ხსნის ზნაც არის ნაჩვენები ("თეთრი საყელოს" დასაწყისი:"საქართველოს სპილენძი აღარა აქვს" — ვთქვი და გადავწყვიტე: "უნდა ვიპოვნო" — აფილი ვისახვედრია, რა "სპილენძს" ეძებს მწერალი); მთავარი გმირი ლეიკენტი ელიზბარაი მაშინ აღწევს ბედნიერებას,როცა ჭეშმარიტ ქართულად გარდაისახება, "ქართლოსამდე მივა" და გვერდით გლუხის ქალს, მათუთას ამოიყენებს. უმოლოდ ამის შემდეგ ირგებს ის უბი-

აღმოჩნდა ბარნისის ლევის დეადი

აუქციონის სახლმა „ბონემი“ გასაყიდად გამოიტანა რობერტ ბერნისის მიერ შექმნილი ცნობილი მოტივანდორი სურფული სიმღერის („გარდასულ დღეთა ბედნიერების სადღერდებო“) დეადი. ბელანური 50,000 ფუნტ სტერლინგადა შეფასებული. ბერნისმა ის 1788 წელს დაიწა. ეს სიმღერა ინგლისურენოვან ქვეყნებში ძალზედ პოპულარულია: მას ტრადიციულად ახალი წლის წინ მღერიან. გაზეთ „ტელეგრაფის“ ცნობით ავტორიანი უჩვეულო პირობით იყიდება: მყიდველმა ლუტი პოეტის მუხუშუმს უნდა გადაეცეს. მუხუშუმში ბელანური მფლობელის გვარის წითიებით გამოიფინება. აუქციონი 2009 წლის აგვისტოში გაიმართება. მოტლანდიის ეროვნული ონლი და ორგანიზაცია, რომელიც რეგიონის ბუნებრივ და კულტურულ მემკვიდრეობას იცავს, 2009 წელს მლიონი ფუნტის შვეროვებას გეგმავენ ბერნის ახალი მუხუშუმისთვის მის სამშობლო ერობა.

რად "თეთრ საყელოში", ამის შემდეგდა ჩამოდის ქალაქ-საზბროლოველად მტკივე რწმენით იმისა, რომ ვერ "გაანთლებენ". ინტელიგენციის ფსევებთან დაბურუნებაში, მისი და გლუხკაცობის (თეიმურაზის და ნინიას, ელიზბარას და მათუთას) ერთიანობაში ხედავს მიხვილ ჯავახიშვილი ჯაყოსგან თუ "ნათელი ემ-მასგან" ხსნას და არა ნინიასგან ვითომდა შექმნილ "ნიცმუხარის ზეკაცის ხიზლით შემოსილ ერთგვარ ნარონიკულ ხატში".

დასასრულ, ესეიგი გამოთქმული მცდარი მოსაზრების, თითქოსდა მწერალი თვითონვე გრძნობდა "ჯაყოს ხიზნების" ნყეფიტლობას და ამიტომ აპირებდა მის დასრულებას, და ზოგადადამ რომანის საგარაუდო ფინალზე ნამოჭრილი პოლემიკის (გიორგი გოგოლაშვილი, როსტომ ჩხეიძე) საპასუხოდ მუსუს დადგინორა: "ჯაყოს ხიზნები" არ ყოფილა ერთადერთი ნანარმოები, რის გაგრძელებას ან ჩასწორებასაც მიხვილ ჯავახიშვილი აპირებდა. "უბის წიგნაკი" ახალი ფაქტები თუ იდეები მწერლის თითქმის ყველა ნანარომისთვის გვხვდება,მაგალითად, "წიგნაკის" უკანასკნელ ნაწილში (10,1935 წ.): "თეთრი საყელოს" ("საყელო", "ჯურბას ავად არის არა წენდა.მყალი.ბალახებიმ.შელოცვა."; "საყელო". "ცუცკია პურის ფულს კაბებზე ბარჯავს. თუ მე დავხარჯე, იბუტება. მათხოვრად გადამაქცია"; და სხვ.); "გივი მადურის" ("შადური". იმ საღდათებს შევბედა შეე კლდეზე რომ გადაარჩინა"; "შადური". ზის ნაკაცარებში, რუსეთის თეატრის პირდაპირ და მათ ბედზე მსუყელობს"; და სხვ.); "არსენა მარაბდეღისა" ("არს". გაროზგვას უპირედნენ"; "არს". ლურჯე ყველას დაბაღ სალამს აძლევს, მევე კი ხეიხინებს"; და სხვ.) და "კვაჭი კვაჭანტირაძისათვის" ("კვაჭის ვინმესთან ჩუბუი მოვივდა.ერთმანეთს ვაღბი მოსამართები მისცეს. მის მაგიერ ტტიამ იპოვნე ის კაცი და სცემა შეურაცხყოფისთვის ქართველებსა"; "კვაჭი არმოყბა დაუნყო ნივირ ფრეილინას. საინტერესო მომენტი ფოტოგრაფით გადაიღო და მანტაისტობდა,სანამ ქალი არ გააკოტრა."; და სხვ.).

ეს მხოლოდ მიხვილ ჯავახიშვილის ჭეშმარიტ ხელოვანიეულ სწრაფვავზე მეტყველებს, თავისი თუნდაც სრულყოფილი ქმნილებების კიდევ უფრო დახვეწის, გამრავალფეროვნებისკენ ლტოლვაზე და არა რომელიმე მათგანის დაუსრულებლობას თუ ნაკლებობაზე.

სამშაბათს, 3 ნოემბერს
ფურნალ „ჩვენი მწერლობის“
ღარბაზში გაიმართება

ანექლოტის საღაო

თეიმურაზის
გია მურულაია

დასაწყისი 14 საათზე
ჩუბინაშვილის 41

ნინო დეკანოძე

ლაბორანტი ანუ მარადიული კვლავდაბრუნება

გელა ჩორგლაშვილის „სინანულის გადასახედი“

ავტორმა გელა ჩორგლაშვილმა მოინადინა მისი წიგნის „სინანულის გადასახედი“ წარდგინება უფროსად „ჩვენი მწერლობის“ ლიტერატურულ დარბაზში 26 მაისს გამართულიყო. მიუხედავად თარიღის გამორჩეულობისა, ჩვეულებრივად, საზოგადოება მრავალმხრივად შეიკრიბა, ტრადიციულადვე, ღონისძიება კრისტომ ჩხეიძემ წარმართა.

„პატრონ გელას ყველა იცნობს, როგორც პოლიტიკოსს, იურისტს, უბუღიესიტს. სხვადასხვა დროს გამოქვეყნებულ მის ნაშრომებს ადრე თუ გვიან თავი უნდა მოუყარა, ყდამი მოქცეულიყო. ეს ნაწინი პირუთვნელი წარმოსახავს გარკვეულ ეპოქას. არც ერთი სიტყვა არ არის კონტრეტურად ნაკარნახევი და მთავარი ის არის. ნაკარნახევა მხოლოდ დროის მომენტით და შესაბამისად დოკუმენტაციად, რაც ნაშრომს სანდოობას სძენს. ეოსაც დაანტიტრესებს ჩვენი ქვეყნის ბაზირაფია, მეტად მღელავარ და ქაბატურ ხანაში, ეს წიგნი გამოადგება ერთ-ერთ გზამკვლევადა, რადგანვე ავტორი ყუთლოვის ცილობობა, შედარებული ნაბიჯებზე, მიანიჩა, რომ არავის არა აქვს უფლება შეცვალოს პირველწყარო დროის გადასახედი და კვლავდებ და მკითხველს სიმართლედ შეასაღოს.

ბატონი გელა უპირველესად საკუთარი თავის მიმართ არის მკაცრი და არა სხვათა მსაკვლი. შესაბამისად საზოგადოების, მეცნიერების წინაშე მართალი და ეს მისი ღირსება გახლავთ.

დღეს 26 მაისა. იყო თავის დროზე უდიდესი მოვლენა ეს თარიღი. დამოუკიდებლობის დეკარევის შემდეგ, კრი 26 მაისით ითქვამდა სულს. შემდგომ 9 აპრილს მიენიჭა დამოუკიდებლობის დღედ გამოცხადება, ასეც უნდა დარჩენილიყო ჩვენი უახლეს ისტორიაში, მაგრამ ზეიად განასახურდას აღარ დასცადდა. მოგვიანებით, ახალმა დროებმა და ახალმა პრეზიდენტმა 26 მაისი ერთადერთი მიზნით აღადგინა, დაეფარა ზეიად გამოსახურდობს დუბანლო, ვითომ კი პატარს მიაგებდა ძველ დროს. უკუბატონად შემბრუნებდა ყველაფერს... თითქმის 9 აპრილი არც ყოფილიყო. შემდგომში ედუარდ შევარდნიამ გახდა იძულებული ეღიარებინა ზეიად განასახურდას ლეანლი, როგორც რეჟიმისდროის მომწყობობა. თავისთავად მან განსაზღვრა დამოუკიდებლობა. 26 მაისი მინც დატოვა, შემდგომ თავადაც მონანაღენი ბრძანდებოთ მი მთელენსა, რუმე ბატონი ზეიად დეკარტალა მოაშინაღნუ, თითქმის მოგვარდა და გადამყდა ამით ყველაფერი. მაგრამ ინერციით ისევ 26 მაისი შემორჩა. იხილება, მერმისს 9 აპრილი აღდგება. სამართლიანობა ამას მოითხოვს.

26 მაისი არის ზეიად გამასახურდას პრეზიდენტად არჩევის დღე. ეს წიგნი სწორედ მას ეძღვნება. გელა ჩორგლაშვილი მიმართავს მას, როგორც თავის მანანველებს. ავტორმა აუცილებლად მიიჩნია, საკუთარი წიგნი ზეიად გამასახურდას ხელნაწერთი გაგნისა და ბოლო ფურცლის ჭრილობა დღეს კომპაქტდის-

კი, სადაც ჩანებულია ხმა პირველი პრეზიდენტისა. იგი ღვეს კითხულებს. ასე რომ, ეს ორიგინალური წიგნი, უკვე დროის გადასახედობს, სანდოდ წარმოგვიჩენს წვენი ცხოვრების ურთულეს და უახლოეს წარსულს და, შესაბამისად, გამოადგება როგორც ისტორიკოსს მკვლევარებს, ასევე უფროსდისტანტებს...“

მან იქვე დასძინა: ხშირად ვარო მონშენი, რომ გამოკლებებს ფორმალურად ანერია ხორმე რედაქტორთა გვარგემა. საბედნიეროდ არიან რედაქტორები, მართლაც რომ მონანაღენობენ წიგნის სრულყოფაში. ვახტანგ ბახტაძე და მათა გოგოლაძე სწორედ ის პიროვნებები არიან, რომლებიც შევეშვიდნენ ბატონ გელას, წიგნი ამ სახისა რომ ყოფილიყო. ამიტომაცაა საგულისხმო მოყვდინით მათ.

მაია გოგოლაძემ, უფრო მოკრძალებს გამო, საკუთარი მთაბეჭდილებათა გამოხატვა თანარედაქტორს ვახტანგ ბახტაძეს მინადლო:

„გელა ჩორგლაშვილის წიგნი „სინანულის გადასახედი“ თავმოყრილია მეტად საინტერესო ანალიტიკური ხასიათის წერილები, არარიგინარული სტილის ინტერვიუები და უმნიშვნელოვანესი პოლიტიკური და სამართლებრივი დოკუმენტები (ზეიგური მთავანი პირველად ქვეყნდება), ყველა ეს მასალა წიგნის მიხედვით - 1991 წლიდან 2009 წლამდე არის დღევანდელი. გელა ჩორგლაშვილი თავის ანალიტიკური ხასიათის წერილებსა და ინტერვიუებში არაერთგზის აღნიშნავს „ახალი მსოფლიო წესრიგის“ - „ევრო-ამერიკული იმპერიალიზმის“ შესეკურთა მიერ გახმორცილებულ როგორც საქართველოსათვის, ასევე მთელი კავკასიის რეგიონისათვის „ერთობულ-სინანი მსოფლიოს“ მტაცებლურ მიდრეკილებებს და მათი დამპყვების უსულგული ბუნებას. ჩიხში შესულ სისტემას უკიდურესი დემოკრატიზირება გამოასახურდას მიზნით არაბადაღმობრივ, მშვიდობიან, საკუთარ რეცეპტს სთავაზობს:

„დაიწყოს მოლაპარაკებები ავტორიტეტულ ევროპულ ინსტიტუტებთან „სახელმწიფო და სამართლის საერთაშორისო ექსპერტთა კოლეგიის“ შექმნისად და კავშირებით“. იგი დასძენს: „საქართველოში არა მხოლოდ კანონიერი ხელისუფლება დამინც, არამედ სახელმწიფო „საქართველოს რესპუბლიკის“ ლეგიტიმაცია მოახდინებს... რეალურ აღტურნატივას სახელმწიფო „საქართველოს რესპუბლიკის“ კონსტიტუციური სივრცე და სახელმწიფო ინსტიტუტების წარმოადგენენ. საერთაშორისო უსულგუტთა კოლეგიის შექმნას სისტემური ცვლილებების არაბადაღმობრივ, მშვიდობიან, სამართლებრივ მექანიზმად გვესახება, რაც საქართველოს რესპუბლიკის ხალხისა და ქართულ სახელმწიფოს კონსტიტუციურ, ქუშმართლად დემოკრატიულ წესწყობილებამი დამხრუბის თუცილებლობით არის ნაკარნახევი“.

გელა ჩორგლაშვილი როგორც საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის რიგითი ჯარისკაცი (ამ სიტყვებს იგი დიდი სიამაყით წარმოსთქვამს) უდიდესი პატარს მიაგებს ქართული რანინდული სულის ყოველ გამოვლენას. ამას 2000 წელს, მისი ინიციატივით, თანამოაზრეთა ჯგუფობამ ერთად და მისივე რედაქტორობით გამოცემული აღმანახი „ეროვნული ღირსებისათვის“ მოწმობს.

გელა ერთ-ერთი მთავანი იყო, ვინც ოპოზიციონი ედგა რა ხელისუფლების 1991 წლის დეკემბერ-1992 წლის იანვრის მოვლენების შემდეგ მისივედ შევადას შექმნილი სიტუაცია... იგი დღესაც მთელი სიკაცური უპატარებლად უწოდებს მამინდელ საკუთარ პოზიციას... ამას მალევე მოყვა, ამჟვე დღე უკვე საჯაროდ თქმული და პრესამი გამოქვეყნებული სინანული იმის გამო, რომ ბოლომდე ვერ ჩანებდა, ვერ მიყვავა

საქართველოს რესპუბლიკის პრეზიდენტის ზვიად გამსახურდიას პოლიტიკის სიღრმისეულ ნიღაზსებებს „ვერო-ამე-რაიკულ იმპერიალიზმთან“ დაპირისპირების იყიმეში.

გელა ჩორგოლაშვილის დევიზი ყოველთვის იყო ილიასეული „საქართველო უპირველეს ყოვლისა“, ხოლო მოქმედების პრინციპია: „ქართველმა ერმა უნდა დაიპროვოს რეალური ძალაუფლება“, რაც ნიშნავს საქართველოს სახელმწიფოებრივი სამართალმემკვიდრეობითობის აუცილებელ გარკვევას და ამასთანავე სამართალმემკვიდრეობითობის პრინციპის უარყოფის და ძალაუფლების დანაშაულებრივი, უკანონო გზით მიტაცების პრაქტიკის აღკვეთას, ჭეშმარიტად სამართლებრივი სახელმწიფოს აღმშენებლობის უფლების დაბრუნებას და ამისთვის სამართლებრივი საფუძვლების მოწოდებას.

იმედს გამოვთქვამ, რომ ამ წინგის ქართველი მკითხვე-დი დიდი ინტერესით წაიკითხავს“.

ძალიან საგულისხმო მოსაზრებები გააცნო აუდიტორიას ფილოსოფოსმა ნანა სულიაშვილმა:

„წინგის „სინანულის გადასახედი“ უდიდეს ღირსებას მიაღწევს იმ შემთხვევაში, როდესაც მისი მთავარი თემატიკაა: მასში გადმოცემულია ერის უახლესი ტრავმატიკული ისტორია და მეორე, განხილვის დანერგება კატეგორიულად მოითხოვს ერის აღდგომისათვის. ამიტომ წინგში დასმულია მრავალი პრობლემატიკური საკითხი, რომელიც ახალ ვითარებაში თავიდან გააზრებას მოითხოვს.

ეროვნული მოძრაობა ბატონი ზვიად გამსახურდიას მი-ერ დაიწყო ქართული სახელმწიფოს აღდგენის მიზანდას-ხულით.

მეორე ამ შესაძლებლობის აღსრულებისათვის აუცი-ლებელია ეპოქის საზოგადოებრივი სიტუაციის განმარტება.

საბჭოთა პრეტრუსული იდეოლოგია იყო იმ დროს მონო-ლითური და მისი დაძლევა იყო პრაქტიკულად შეუძლებელი. ეროვნულმა აზროვნებამ მოწინააღმდეგე ვერც პოსტსაბ-ჭოთა პერიოდში მოასწრა და ვერც მოასწრებდა. საქაოად რთულია სახელმწიფოს თავიდან აგების თეორიული პრინ-ციპების შექმნა. მისი მსოფლმხედველობრივი ფუნდამენტი საჭიროებს სიღრმისეულ თეოლოგიურ-ფილოსოფიურ და სამართლებრივ-პოლიტოლოგიურ შესწავლას.

სადღე აზროვნების ერთიანი ხაზი დაიარღვევა და თავის მეთოდოლოგიურ პრინციპებთან ვერ შეთანხმდებდა – იქ სა-ხელმწიფოც ვერ შედგებდა.

ქართული სახელმწიფოს აღდგენა მოითხოვს აკადემი-ურ ფუძემდებელი განათლებას, მეტ-ნაკლებად ეს ყველა სახელმწიფოს პრობლემაა. წინააღმდეგ შემთხვევაში კონ-ფლიქტების აცილება უადრესად რთულია.

ამრიგად, დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ საქარ-თველოს უახლეს ისტორიაში მომხდარი შემხარავი ტრავე-დის საფუძველი იყო „ქართული სინამდვილეში საზოგადო-ებრივი მოუწინააღმდეგობა“ და მისი დაქარვებულია შეცე-ლის, აწელების აუცილებლობა, რაც მსოფლიო გამოცდილე-ებით, ყველა ქვეყნის დიდი ადამიანების მიერ ეჭვს ქვეშ არის დაყენებული ან კატეგორიულად უარყოფილი.

ეროვნული მოძრაობა გარეგნულად დამარცხდა, მაგ-რამ მან თავისი შინაგანი ურყევე პრინციპებით: ეროვნული მტკიცე პოზიციის დაფიქსირებით, ავტორიტარულ-მიუ-როკრატულმა სისტემასთან კრიტიკული წინააღმდეგობით, ყოველგვარ სიყალბესთან მორალურ-პოლიტიკურ შეუტე-ებლობით, – აღასრულა საღმრთო ვალდებულება. ამ მარა-

დიული საზოგადოებრივი გაუკვალა და გაუნათა გზა მომავალში ახალი ქართული სახელმწიფოს აშენების შესაძლებლობას.

გელა ჩორგოლაშვილის ცხოვრება თავიდანვე მოქცე-ვა საქართველოს უტრავიკულეს ცხოვრების ცენტრში, მაგ-რამ მან შეინარჩუნა სულიერი სისრულისაკენ სწრაფვა და ეროვნული აქტიუობა.

წინგი დანერვილია ერის მიერ გადატანილი უდიდესი განსაცდელის ღრმად გააზრებისა და აღდგომისათვის.

სინანულში თვითონ ღრმა ლტოინისათვის მყოფ ავ-ტორის მიაჩნია, რომ ერმა სინანულის გზით უნდა აირჩიოს სისხის გზა, ჭეშმარიტებასა და სამართალში განმტკიცება.

ბატონი გელა ჩორგოლაშვილის სრულყოფისაკენ სწრა-ფვა მის მიერ სინანულის საიდუმლოს აღსრულებიდან ჩანს. მისი სინანულით გამსჭვალვის ხარისხი თვისებრივად სრულიად განსხვავდება ხსენა ფორმალურ და მხრულ სიტყვიერი მონანიებისაგან.

იგი ჭეშმარიტად თავისუფალი პიროვნებაა, ვინაიდან არ ეკუთვნის და არ ემორჩილება არავითარ კონფორმის-ტულ დაჯგუფებას.

ბატონი ზვიად გამსახურდია აღიარა თავის მანსაველე-ლად, გელა ჩორგოლაშვილი არის ერის მსახური, ქართული სიღრმისეული თავისილი პიროვნება, დაუბრკოლებლად მდგომი სრულყოფილების გზაზე. ერის დიდ მანსაველე-ბელთა მცნებელი და შაძიებელი“.

წინგის ნაკვალავი:

„სინანულის გადასახედი“ არ არის ჩვეულებრივი გამოკ-ვლევა. წინგი ხანგრძლივად აწყობილი, ეს სერობები გარკვე-ულ დროს დაიწყო. უშუალო რეაქტივობა ადამიანის იმ ნიშნის მომდარ საქმეებზე, და ცხადია, ესეც განსაკუთრებულ ინტე-რესს სთქვს ნაშრომში. მოგსვენებთ, ქვეყნის კაცი რასაც იტყ-ვის იმ სერვისზე რომელიც არის და ყოველთვის და ყოველშე-თხვევაში. კიდევ ერთი რამ რაც გელას წინგს გასაღებს ნიშელ ხაზად. მას უნდა გამოასწოროს მთავარი შეკვლევა, რაც 91-92 წლებში იქნა დაშვებული და არს გამოც ჩვენი ისტორია ემსგავ-სება, როგორც ნიქში იტყვია, მარადიულ კვლავდაბრუნებას. მთავარი, ჩემი აზრით, რაც ამ წინგში წერია წინადა პოლიტი-კური მიდგომაა. ნაბიჯი, რომელიც მაშინ გადაიდგა იყო სწო-რი. უპირველესად ის, რომ ჩატარდა რეფერენდუმი 1991 წლის 31 მარტს. რასაკვირველია, როგორც გელა ჩორგოლაშვილი აღნიშნავს, მაშინდელ პარლამენტს შეეძლო თითონ გამოე-ცხადებინა დამოუკიდებლობა სრულიად კანონიერად. იმი-ტომ, რომ არჩეული იყო უმრავლესობით ხალხის მიერ.

ეს არ გააკეთა მისმა მეთაურმა. მან კვლავ მიმართა ხალხს: „ვიხიდათ თუ არა დამოუკიდებლობა და შედეგად ცნო-ბოლია. წინგში საუბარია ნაბიჯის მოშოვებაზე გამოცხადებულ გარდამავალ პერიოდზე, საბჭოთა კავშირიდან გასვლის პირო-ბების თაობაზე, თუ არადა დაიქველდა ქვეყანა. დღის წესრიგ-ში იდგა ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობის დაცვა: საქარ-ველო არის უმთავრესი და არა ის, ვინ რას იტყვის საზღვარგა-რეთ. მთავარია შევინარჩუნოთ ერთიანობა, მთლიანობა. იტყ-ვა თუ არა ასე ხელისუფლება? ცხადია, იტყვია. ის მკაცრი სამხრეთი რუსეთის ავტონომიური ოლქისადმი, მაგრამ საზღვარ-ეოდ მოლაპარაკება აუზნაზეთთან და მიადევს ისეთ პირო-ბებს, რომლის მსგავსაც შეუძლებ ვეღარავინ ვეღარ მიიწმენს. არადა როგორ ამკრობდნენ ნაბიჯს ოპოზიციონერები... სი-ნამდვილეში ეს იყო ერთადერთი ხსნა, რომ არ ხალხს – რომ-ლისთვისაც საქართველო არის სამშობლო – აფხაზებს და ქარ-

თელეებს ურთიერთობა გაერკვიათ... რა მნიშვნელობა აქვს ვინ წინ მოვიდა და ვინ უკან, ისტორიული არეულებები პოლიტიკაში არ მოქმედებს. უმთავრესი ქვეყანა მსოფლიოში ამერიკის შეერთებული შტატები სულაც ორასი წლისაა, იმის რომ გინდა დემოკრატია 500 წლის წინაა, რაც იყო, არ ესმის... ამიერიდან სრულიად სწორად, მივიდა ხელისუფლება კომპრომისზე აფხაზეთან. მაგრამ ვერ წავიდა ოსი ხალხის წარმომადგენლებთან ანალოგიურად. იმიტომ, რომ მათ არაფერი აინტერესებდათ, გარდა რუსების მითითებისა... მეტი არაფერი იცინა, სხვათა შორის, ბატონი გელა ხელმძღვანელობდა იმ კონსიას, რომელიც სამხრეთ ოსეთის ოლქს ესებოდა და მიაღწია ყველაფერს, რისი მიღწევაც შეიძლებოდა.

დაინტერესებული მკითხველი ნიგნში გაეცნობა ყველა დოკუმენტაციას ამ საკითხთან მიმართებით.

ერთ-ერთ ნერილში კარგადაა ნათქვამი, რომ სამართალი სხვაა და კანონი - სხვა. თუ სამართალი არ არის, კანონი გინდა დაიცივი და გინდა არა. შეიძლება იყოს კანონი, მაგრამ უსამართლო. მთელი პროცესები, რომლებიც წარიმართა საქართველოში, სამსუხაროდ, უსამართლო კანონს ემყარება.

მიმხსენებელმა გულითადაი ხაზგასმულობით ისაუბრა ჩორგოლაშვილის პიროვნულ ღირსებაზე. როგორ თანდათანობით იზრდება ის, გამოცდილებასთან ერთად, როგორ ემატება შეწყნარებლობა. და დასინჯა, როდესაც საქმე ეხება პოლიტიკურ გადაწყვეტილებას, დიდი სიფრთხილეა საჭირო, რადგან ლაპარაკია სამშობლოზე, ათასების ბედზე. ადამიანებო, იყავით ფრთხილად! როდესაც ასეთ გადაწყვეტილებას იღებთ, რომ დაფიქრებულიყო ვინმე თავის დროზე, ამდენი ლტოლვილი საკუთარ ქვეყანაში არ გვეყოლებოდა... ეს ყველაფერი ამ ნიგნში ნერია უადრესი სიმართლი და თანმიმდევრულობით. ავტორის რეაქციები მჭკვიანი და ქვეყნის ბედზე დაფიქრებული ადამიანის რეაქციებია და ფიქრობ, ყველას გაზიადებგა, ვინც შეიგონება.

„სინანულის გადასახდელს“ შინაგარსობრივ სრულყოფასთან ერთად აღინიშნა გამოცემის ხარისხიც, როგორც ნიშნულ კულტურისა. შესაბამისად, სიტყვა დაეთმო გამოცემელს **მამუკა ხანთაძეს**: მან საზოგადოებას მოკლედ გააცნო ისტორია „ნიგნის სახელისწილს“, რომელიც 1993 წელსაა დაარსებული და ორიენტირებულია არაინ ძირითადად დოკუმენტური პროზისკენ.

„სინანულის გადასახდე“ ჩვეული გულისხმირებით, შესაბამისად გაზეთულებით მწერალმა **მაცა ჯობაძემ** შეაფასა:

„მოვსალმებთ ძვირფასო მეგობრებო, არ ვაპირებდი თქვენ წინაშე გამოსვლას იმ მიზეზის გამო, რომ თიდან ბოლომდე ვერ მოვასწარი ნიგნის ნაკითხვა. ამას კომპრომაზული მნიშვნელობა ჰქონდა და მოვასვენებთ, რატომაც. მიუხედავად იმისა, რომ ნიგნში შეტანილ მრავალ ნერილს ვიცნობ, კითხვის პროცესში მთავარი ის ქრონოლოგიური სიზუსტე, რომლის მიხედვითაც მკითხველს საშუალება ეძლევა 1991

წლიდან მოკიდებული, ვიდრე 2009 წლამდე თვალი დაადევნოს ერთი კაცის, პოლიტიკაში აქტიურად ჩართული ერთი კაცის ხედვას, ადრეული ასაკიდან მოყოლებული მივლ მის გონიერ, ინტელექტუალურ, ემოციურ, ფსიქოლოგიურსა თუ სულიერ მდგომარეობას. დამეთანხმებით, ძალიან საინტერესო მომენტია. მით უფრო, როცა ეს პიროვნება ისეთი მრავალმხრივი და რაც მთავარია, კეთილშობილი ადამიანი გახლავთ — როგორც გელა ხელმძღვანელობდა. ეს კი უმთავრესი გარანტია იმისა, რომ მკითხველი არ მოტყუდდება და მის თვალსაწიერზე, ამ კონკრეტულ შემთხვევაში, მთელი ერთი სულიერნი და ფიზიკური, ზნობრივი და პოლიტიკური პერიპეტეხები იქნება გადაშლილი თითქმის მთელი სამი ათეული წლის განმავლობაში.

„პირველი, რაც ქართულ პოლიტიკურ სინამდვილეში საკუთარ თავს დაკომპრომირდა, იყო სიტყვა. იგი საკუთარ იტყობოდა იქცა, არსს გამოცლილ ნეგატივად, საკუთარის უარყოფად. ასეთი სიტყვით გამოხატული სინამდვილე, სადგენად და მოკლენებით ყალბი სახელების და დეფინიციების სივრცეში არაქვეთილსინდისიერი პოლიტიკური თამაშების დეკორაციებად იქცენენ“...

შემთხვევითი არ გახლავთ, რომ ნიგნის „სინანულის გადასახდელს“ რედაქტორები (ვახტანგ ბახტაძე და მია ვაგოლაძე) ამ სიტყვებით იწყებენ წინათქმას, რაც კადე ერთხელ მთითოებს ნიგნის სახელობაზე და იმ ზნობრივ პასუხისმგებლობაზე, რითაც ცხოვრობს და მოვლენიანობს გელა ჩორგოლაშვილი.

გამოცემელმა მამუკა ხანთაძემ სამართლიანად უწოდა „სინანულის გადასახდელს“ დოკუმენტური პროზა და აღნიშნა ამ ფანისი პოპულარობა ევროპაში. ეს მართლაც ასეა. მასხენდება სტატისტიკა, თავის დროზე წერილისათვის რომ დამჭირდა და მოვიტო. პროცენტული თანაფარდობით, სხვა ქანრებთან შედარებით, აღმოჩნდა, რომ მთელ მსოფლიოში დოკუმენტური პროზა ვაცილებით უფრო დიდი ტირაჟებით გამოდის.

იქნებ უადრესად სუბიექტურია ჩემი მოსაზრება, მაგრამ მე მაინც ვფიქრობ, რომ ამის მიზეზი ის ტოტალური ტყუილი და სიცრუეა, რამაც მთელი მსოფლიოა ჩაძირული. თვით ისეთი კეთილშობილური ტყუილიც კი, როგორცაა მანტრული შემქმნელება, თავისი წარმოსახული რეალობითა და ესთეტიკით, უკვე ნაღველ აინტერესებთ ადამიანებს. შემშარობება და საწერილანობა იმდენად დამატრულია საწყალონი, რომ წსწორედ მათ მიმართ განმდა დიდი მთხოვნილება და ნისტრლიცა... მე არაერთხელ მიგრძენია გელა ჩორგოლაშვილის მხაფერი რეაქცია ისეთი ტრივიალური ფორმულირებებისადმი, როგორც გახლავთ ჩვეუმი ლამის აქსიომად ქვეული მოსაზრება, რომ „პოლიტიკა ზინძური საქმეა“...

რა თქმა უნდა, ბინძურია, როცა მასში ბინძური ადამიანები მონაწილეობენ, საწმენდაობს, ეს მოსაზრება უადრესად აქტიუალურია დღეს... მაგრამ როცა პოლიტიკაში გელა

გელა ჩორგოლაშვილი

ჩორგოლაშვილის მსგავსი პიროვნებები მოღვაწეობენ, მაშინ ჩნდება იმედი, რომ ჯერ კიდევ ყველაფერი წინ არის. მომხიბვლელი ის ფაქტი, რომ წინააღმდეგობა აწერია: ვუძღვენი ჩემს მასწავლებელს ზეიდა გამსახურდიას.

გარდა ამისა, თქვენ ყველანი ის ადამიანები ბრძანდებით, რომელთაც კარგად გასახვით, რამდენი მითი შეიქმნა ზეიდა გამსახურდიას მოღვაწეობაზე. ამ მითების მოხვედრითაგან გამოირჩეოდა ე.წ. „კეთილშობილთა კასტა“, რომლებიც „წუხდნენ“: რა უნდოდა პოლიტიკაში, მიუხედავად თავისი მცდელობებისთვის, თავისი ანთროპოსოფიისათვის...

ამ წიგნით არაჩვეულებრივად გამოჩნდა ისიც, რომ სამყაროში ძალიან დიდი დეფიციტია პიროვნებები, განსაკუთრებით პოლიტიკაში. წარმოჩნდა და დოკუმენტურად დადასტურდა ისიც, რომ ზეიდა გამსახურდიას დიდი პიროვნება და მორწმუნებელი პოლიტიკოსი იყო. ამ ფაქტის ნოსტალგია მომავალში უფრო და უფრო გამძაფრდება.

ბევრი კარგი რამის თქმა შეიძლება წიგნის ავტორზე, გელა ჩორგოლაშვილზე, რომელმაც წიგნის განმავლობაში ისე იცხოვრა და ისე გაიზარდა სულიერად, რომ უფალმა იგი ბევრ ნიჭთან ერთად სინანულის ნიჭითაც დააჯილდოვა და გამოარჩია.

წიგნის ერთი წვეტიც საკმარისია, რომ მისი გემო გაიგო. ასე ვართ ადამიანებიც, თითოეული ჩვენგანი, ჩვენი ოჯახები, ჩვენი სოფლები და ქალაქები, ჩვენი ქვეყანა, ჩვენი ფიქრები და წიგნები ჩვენი სამშობლოს ბედსა და ბეწვს განაპირობებს.

გელა ჩორგოლაშვილის წიგნი „სინანულის ვადასახედი“, სწორედ ამ ბედისწერის, მისი წარსულის, აწმყოსა და მომავლის მატარებელია.

***

„ჩვენი შწერლობის“ დარბაზში ტრადიციული შეხვედრები ყოველთვის ერთი და იმავე სიზუსტით იწევა. დასასრული კი დროის იმყოფარგვლით ვერ რეგლამენტირდება. იმ დღესაც დიდი იყო ინტერესი უახლესი წარსულის ცოცხლად, აქტიურად ჩამოჩენისა.

მატყვარი **ნუზარ მგალობლიშვილი** თუ მწერალი **რენე კაპანიძე**, აფხაზეთის ტყივლად გზებით რომ დაატყვებენ და ჭირისუფლობას დრო ვერ უიოლებთ, მაღლიერებას და აღვრთოვანებას გამოხატავდნენ „სინანულის ვადასახედის“ ავტორისადმი; საქართველოს უზენაესი საბჭოს წევრი **ლადი ცოფურაშვილი** თუ ეროვნული მოძრაობის წარმომადგენელი ექიმი **მანანა კვეციტაძე**... მათმა მოგონებებმა თბილი, დიმილიანი და სვედიანი განწყობა მომხიბდა დარბაზს (ვიტორებს უფლებას და ერთ-ერთი მოგონებით რეპორტაჟს დავასრულებ).

წიგნის ავტორმა გელა ჩორგოლაშვილმა მადლობა გადაუხადა დარბაზს, მასხმინელს როსტომ ჩხეიძეს უანგარიშო კეთილშობილურნიშობისათვის; იმ წველისათვის, კულტურისა და ლიტერატურის სამსახურში პროფესიონალიზმთან ერთად, წინააღმდეგობა ორიენტაციას რომ ერთგულდებ.

როცა ერთგულნი მთავრობა ჩიხში მოაქცევს და საბოლოოდ გაიწირა (და ეს ყველასთვის ცხადი გახდა) უზენაესი საბჭოს ბოლო სხდომაზე, ზუგდიდში, პრეზიდენტისათვის უთხოვავთ:

- ახლა რა ვქნათ, ბატონო ზეიდა?
- ნადით სახლებში, გენაცვალები და იყავით ქართველები!

ლიტერატურული სიხსენი

მაია ჯალიაშვილი

შეხვედრა იოსებ ბროდსკისთან

„მკითხველსაც პოეტად აქცევს“ — ასე შეაფასა ნობელიანტმა პოეტმა დერეკ უოლქოთმა იოსებ ბროდსკის პოემა მისადმი მიძღვნილ ლექსში „ტბალური ეკლავები“. მკითხველს პოეტად გადაქცევა მისტერიაა, რომელიც მხოლოდ რჩეულებს ძალუძთ.

ვინ არის ბროდსკი ან ასეთი რა ძალა აქვს მის პოეზიას? ამ კითხვებზე ზედმინეფით გაგვიმთხრობს პასუხს გაია ჯოხაძის მიერ დაწერილი წიგნი ბროდსკიზე სახელწოდებით „მშვენიერი ეპოქის დასასრული“ (2008).

ეს არ არის ამ პოეტთან პირველი შეხვედრა, აქამდეც არსებობდა მისი პოეზიის თარგმანები (მათუ დაწვლია, ვაზუმტი კოტეტიშვილი), მაგრამ ეს იყო მხოლოდ ფრაგმენტულად, ახლანდელი მკითხველი მთელი მისი ისრავისთი გაიცნობს მას, სრულყოფილად გაიზრება ჩვენი საუკუნის ამ უდიდესი პოეტის შემოქმედებას, ამის საშუალებას კი მას მისცემს ეს ახალი წიგნი, რომელშიც თავმოყრილია თარგმანები არა მხოლოდ მისი პოეზიისა, არამედ მისი სუბეხისა, ინტერვიუებისა, ლექციებისა. ყოველივე ამას კი წინ ერთგვის შესანიშნავი წინასიტყვაობა და გამოკვლევა, რომელ-

შიც წარმოჩენილია ბროდსკის პიროვნება, ცხოვრება და შემოქმედება, მისი ყოფა საბჭოეთისა და შემდეგ უცხოეთში.

თუ იოსებ ბროდსკი მკითხველს პოეტად გარდაქმნის, გაია ჯოხაძის ეს წიგნი მკითხველს ბროდსკის მოყვარულად აქცევს, და არა იმიტომ, რომ ავტორი მისი ბრძანა თავისი მცემელია, არამედ იმიტომ, რომ ამ წიგნით მკითხველის წინაშე წარმოდგება მრავალმხრივი საინტერესო პიროვნება და უჩვეულო პოეტი.

ბროდსკი ერთ ესეიში „აჩრდილის თავყვანისცემა“ წერს: „ადამიანი ხომ ისაა, რასაც კითხულობს!... კრიტიკოსები, განსაკუთრებით კი იმ მწერალთა ბიოგრაფები, რომელთაც დამახასიათებელი სტილი აქვთ, ხშირად, თუნდაც არცნობიერად, საგნის აღწერის მათეულ საშუალებებს იყენებენ. უხეზად რომ ვთქვათ, გვეცვლის ის, რაც გვიყვარს“. ასე შეიძლება თვითონ ბროდსკი მისმა სათავყვანებელმა ოდენმა, გაია ჯოხაძემ კი — ბროდსკიმ, რადგან, ასე განსაჯეთ, ამ წიგნისთვის დაწერილი წინასიტყვაობა საოცრად ნააგებს პოეტის ხელწერას. თუნდაც ამგვარი დასაწყისი: „ამ სამყაროსთვის პოეტის არსებობა ზედმეტი იყოფუნება“.

აი, კიდევ რამდენიმე მოსწრებელი შენიშვნა გია ჯოხაძის წინასიტყვიდან: „პოეზიის გარეშე ეკლესიებიც ეს ცარილდება... პოეზიის გარეშე ანშიყო არ არსებობს... ბროდსკიმ აღადგინა ბროდისა „პოეტის“ მიკრძალული ხიბლი... ბროდსკის სიტყვაქმავადობით ღმერთსაც ეს ენაერება, რადგან იცის, რომ ღმერთთან დამარცხების გამოცდილებას ვერაფერი შეედრება...“

წინასიტყვიანობაში საინტერესოაღ არის მოთხრობილი ამბავი გია ჯოხაძის ბროდსკისთან „შეხვედრისა“. მაგრამ ერთია შენი აღწერებიანება ვინმეზე პოეზიით და მეორე — სურვილი, სხვათაც იგრძნონ ეს სიხარული, თუმცა რა უნდა ქნა მამინ, როცა ის შენი „აღმოჩენილი“ პოეტი არაკითრულნივინა? უბრალო და მარტივი პასუხია: უნდა თარგმნო. ეს კი არა სურვილზე, გაცნაკუთრებულ ნიჭზეა დამოკიდებულია. თვითონაც პოეტი უნდა იყო, სხვისი სულის სიმების რხევა რომ შეამწირო.

გია ჯოხაძე თვითონაც პოეტია, თარგმანის ხელოვნებაშიც განაფული, ამის დასტურია მის მიერ თარგმნილი ელიოტის, უიტმენის, სენდბერგის, ოდენის, პაუნდის, უოლთონის, მიმორისკას, ვასტლის, კორტასარის, რილეს, პუეტის, ახ-მატავის, ცვეტაევის, მანდელშტამის, ახმაელუნისა... პოეტური თხზულებანი. შთაბეჭდიელი სიდა და მთა შორის ბროდსკის სახელი ბუნებრივად ჩართვის.

მიუხედავად იმისა, რომ, გია ჯოხაძის აზრით, „ბროდსკის შემოქმედებასთან შეხება შერკინებას ჰგავს, რომლის ბედი იმ-თავიერი გადაწყვეტია: გამარჯვება პოეტს რჩება“, მან მაინც შეძლდა და, ამ შემთხვევაში ის ბედნიერი გამოხალისია, როდესაც ორივე მხარე გამარჯვებულად დარჩა. ბროდსკის, შეიძლება ითქვას, გაუმართლა, რადგან ასეთი მთარგმნელი შეხვედა, თავმდაბალი, მაგრამ საკუთარ ძალეებით დარწმუნებული, ბროდსკისთან მშობლიური ენის სტრქიას მიხდობილი. გია ჯოხაძემ ამ თარგმანებით ბროდსკის თითქოს ქართულ ენაზე დააწერა ნაღველები, ყოველ შემთხვევაში, მე ასეთი განცდა გამიჩნდა და მთარგმნელი ამგვარად თუნდაც „ნახევარი ნაბიჯით მოუახლოდა მის „შეტავიზიკურ პორიხონტებს“.

საინტერესოა გია ჯოხაძის დაკვირვებანი ბროდსკის პოეტურ ენაზე: „მან გაიხედა პუეტის მიღმა“, „ბროდსკის პოეტური სიტყვაქმავადობა ყველაწიერი კანონსა და ტრადიციას“, „აღატუხა სტრქიონ ისე, რომ კეთილმზრ-ვანება დაეკარგა, ერთმნიშვნელოვანი აზრის გამოტანა შეუძლებელი ყოფილიყო“, „ბროდსკიმ ლექსის ერთ ნაბიჯი შეგარების შესაძლებლობა გააქარნაყო“ და სხვ.

გია ჯოხაძემ, თავიდანვე სუბტიკურად განწყობილმა თხზულების ერთი ენიდან მეორეზე წარმატებით გარდასახვის შესაძლებლობისადმი, გადამწყობტა ქართული ენით ბროდსკის პოეზიის „ანეკდა“ და ნებისმიერ ფასად გამარჯვება, რადგანაც „გამარჯვებულებს არ ასამატებენ“. ამ მიზანს ამარტრება რწმენა, რომ ყოველი ახალი ნაკითხვა და-წერლის ამრავალფეროვნებს, ამიტომაც არ დაეწიდა ზუსტ თარგმანს, „ახალს რომ არ ჰმადებს“, და გადამწყობტა ერთ-გვარი თანადატრობა, ეს კი გამოიხატა ამგვარი მხილველ-ნიერული მსჯელობით: „ჩვენ არ ვიცით, როგორ დანერდა „რომაულ ელვებიტს“ ბროდსკი ქართულად, მაგრამ ქარ-თულმა ენამ იცის, როგორ უნდა ითქვას მისი რომელიმე

გიორგი ჯოხაძე

სტრქიო ქართულად, მთარგმნელი უნდა იმპო-ყვეს ენას — დაწარტება თვით ენა იხამს“.

ამგვარი მიზნებას ენაზე ბროდსკისეულია, რომელიც ენას „აღმერთება“, წერლიმ „აქრ-დილის თავყვინებებს“ ის სათავარი გმობტებით საუბრობს ენის მეტაფიზიკურ ფერმეწზე. მან გაიზარა ოდენის ფრთიანი გამოთქმვა: „დრო ენას აღმერთება“ და თვითონ უფრო გააღრმავა: „თუ დრო, რომელიც ღმერთის სინონიშია, უფრო მეტიც — ღმერთის გულისგმობტა, ენას აღმერთებს, მამინ საიდან მომდინარეობს ენა? ძღვენი ზომ უფრო მიკრე, ვიდრე მომძღვენი? თუ ასეა, ენა ხომ არ არის დროის საცვი? სწორედ ამიტომ ხომ არ აღმერთებს დრო ენას?“ ამ ღრმავარებას კითხვებზე პასუხი ამავდ ექვია.

ზემოთ ნათქვამს დაუტყურნდეთ. გია ჯოხაძის „შერკი-ნებმა“ ბროდსკისთან ნაციყო გამოილო. ეს თარგმანები ძაღდაღმრედად იკითხება, ქართულ ენა ღდაღ და თა-კისუფლად მიედინება და მას არ ბორკავს სათარგმნი ტექ-სტის მოწყვეტებითი სისუსტით გამოწვეული ხელოვნურ ფორმათა უტყურნე. ასე რომ, მკითხველი დატკნება ბროდსკის ლექსების აზრის სიღრმითა და მრავალმნიშვნე-ლოვნებით გამოთქმის უტყურნეობითა და სიღამაზით.

თვითონ ბროდსკის სჯერდა: „ლექსს იმიტომ წერენ, რომ ენა კარნახობს“, მთავარია, ამ მართლად და უმრავლდ მოკარ-ნახეს კარგი გაგებრი. ასე რომ, კარნახობდა გია ჯოხაძე-საც, როცა ამ თარგმანებს წერდა. ამასთან დაკვირვებით სა-გულისხმობა ერთი რამ. ამ ნერწამ არის ბროდსკის საუბარნი რეს-ლაე მიღობთან სხვადასხვა თემზე. უტყუოდ პოეტებსზე საუბ-რისას მიღობთ თავის დარტყვებას ამგვარად გამოხატავს: „რო-ცა უტყო ენაზე ვკითხვობდ ლექსებს, თითქოს მათგან მისის კედლით ვიყო გამოწვეული, ამიტომ ზოგ მათგანს პოლოწრედ კეთიხულბო, რათა მათ ემოციურად მიუახლოვდე“.

ამგვარმა გულწრფელობამ მომბიბობა, რადგან მეც მსგავ-სი განცდა მეუფელება ზოღმე. აი, გია ჯოხაძემ თათხი თარგმან-ებით ეს „მისის კედელი“ კი არ დაამსგვრია, ფაქტობრივად მისა-სა და ხედვასა და სმენას დაწმენდის შესაძლებლობა მისცა.

რუსულ ენაზე ნაკითხული ბროდსკი ალბათ სხვაა, მთავ-არია, რომ ქართულ ენაზეც გვაკვირებს სიდიადესა და გა-მორჩეულობაში. და ჩვენ აღარ გვიჭირს გავიზიაროთ მისი პოეზიით აღტაცება არა მხოლოდ მთარგმნელისა, არამედ მსოფლიოში აღიარებული პოეტებისა: დიკენსი, უოლკონისა, შექსპირისა, ჩესლავ მილოშისა, ოტტავიო პასისა, ბელა ახმადულენასი და სხვა.

წინში თავმოყრილია ბროდსკის ყველა მნიშვნელოვანი ლექსის თარგმანი, ესენია: „ოდისსიტ ტელეპოქსადმი“, „ქო-რის ნიელი შემოღობობა“, „ერთთვეტების კონცხის იავანა, 1975“, „რომაული ელვებიტ“, „ახალი სტანსები ავგუსტასად-მი“, „ვეციკური სტროფები“, „ანა ახმატოვასადმი“, „იავანა-ნა“, „ოკი სონეტი მარიამ სტროარტისადმი“ და სხვა.

მათ შორისაა, ადგილ ელვება ვჟონ დონისადმი“, რომელ-მაც ჩემზე ნარწმული შთაბეჭდილება დატვა. ელქსიმა საო-ცარი ექსპრესიობათა გადმოცემა, ერთი მხებეებით, ექსპრ-ესიოსგან თავისუფალი, მშვიდი და უმზარეო მსგავსე, რო-ცა მიიღეს საფიქრო თვლემს. ლექსში უამრავი შეხედამანისა თუ წერილმანის ჩაძინება აღწერილი, მაგრამ ეს მონოტო-ნური ჩამონათვალი მკითხველს კი არ ღლის, არამედ რაღაც

ხმარის მოლოდინით მუშტავს, მართლაც, ამ საყოველთაო მდუმარებისა და გაიმეების წყნადად ბზარავს ვიღაცის ხმა: „კანდიერება მაპატიე, მაგრამ, უფალო, მე მაინც შენი შესაფერი მგონია ის ხმა“. მანამდე კი:

ანგელოზს სძინავს. ამ სოფელზე არავინ ზრუნავს,
მათდა სასირცხვოდ, წმინდანებსაც

მიპყვრიათ რული...
მიპყვრიათ რული...

ჯოჯოხეთსაც და სამოთხესაც იხილათ მდუმარს.
ამ დროს ქუჩისკენ აღარავის მიუწევს ვულე.
ჩათვლია უფაღს და შორია იქიდან მინა.
ყურებმა — სმენა, ხოლო თვალმა დაკარგა ჩინი.
დასაძინებლად თვით სატანაც ნამქერზე მინვა
და მასთან ერთად სივცესაც ჩაუქრა ჟინი.

ასე რომ, ბროდსკი ქართულადაც სულისშემწერელია და დამაფიქრებელი, რაც უპირველესად გია ჯოჯოხის დამსახურებაა. იგი ერთგულად მიჰყვია მშობლიური ენის „კარნახს“ და ნაშრომის ნაყოფიც მოიძიო.

როგორც აღვნიშნეთ, წიგნში წარმოადგენილია ბროდსკის ცხოვრების გზაც. ავტორი ძალიან სხარტად, ნოვლებივით დანერგულ თავებში წარმოგიდგენს პოეტის ბიოგრაფიის დეტალებს, ოჯახურ წრეს, სწავლა-განათლებლას, მეგობრებს, სიყვარულს, ლალატს, პოეტურ ვარემოს, ყოველგვარ იმას, რამაც განაპირობა პოეტის პროზონებად ჩამოყალიბება. განსაკუთრებით შთამბეჭდავი ანა ახმატოვისთან შეხვედრებია. საგულისხმოა, რომ თხრობაში ჩართულია ყველა იმ ადამიანის ფოტო, რომელიც კი ნახსენებია. ეს თვალსაც აღვივებს წყალს და მკითხველის ცნობისმოყვარეობასაც აკმაყოფილებს, ჩვენ ზომ ყოველთვის გვიანტიერებს შემოქმედის რეალური პოზიტივობის. ამგვარი ცნობისმოყვარეობის საინტერესო დასაბუთებაა შემოთავაზებული ბროდსკის უკვე არაერთხელ ნახსენებ ესეიმი აარდლის თაყვანისცემა¹.

მკითხველი თანაბრად მიადევნებს თვალს პოეტის მატერიალურსა და სულიერ ცხოვრებას, მის „მუქთაზორად“ გა-

მოცხადებას, გადასახლებას, დევნას, მურაჩცხოფას, სამშობლოდან გასახლებას, უცხოეთში თვითდამკვიდრებას, აღიარებას, ნობელის პრემიის ლურჯატობას. ამავე დროს წიგნი რამდენიმე ინტერვიუცაა, რომლებშიც პოეტს უფრო დანერვილებით ჰყვება ციხეში, ფსიქიატრიულ საავადმყოფოსა და გადასახლებაში თავსგადახვენილ ამბებს.

რაც შეეხება სხვებს, ეს კიდევ ცალკე თემაა — ეგებები მოჩანს მეტაფიზიკოსი ბროდსკი, რომელიც საოცარი სიღრმითა და სისასტიით ანალიზებს მეოცე საუკუნის პოლიტიკურსა თუ სულიერ კატაკლიზმებს, მსჯელობს პოეზიასა და პროზაზე, წარმოაჩენს ცალკეულ პოეტთა შემოქმედების ძირითად ასპექტებს.

ბროდსკი ერთგვარად იდეალისტი იყო: მას სჯეროდა მხატვრული ლიტერატურის გარდამქმნელი და გამაკეთილშობილებელი ძალებისა. იგი ფიქრობდა, რომ „უფრო გამაყენებითად, ვიდრე პლატონური მნიშვნელობით უნდა აიხსნას დოსტოევსკის შენიშვნა, რომ „მშვენიერება იხსნის სამყაროს“, ან მეოთხე ანოთლდის გამოთქმა, რომ „ჩვენ პოეზია გავადვარჩინებ“. სამყაროს გადაარჩენა აღბათ უკვე შეუძლებელია, მაგრამ ცალკეული ადამიანისა ყოველთვის შეიძლება“.

მისი ზარია: „ჩვენს ხელისუფალთა იმის გათვალისწინებით რომ ვირჩევდით, თუ რა ნაიკითხეს, და არა იმის მიხედვით, ვინ როგორი პოლიტიკური პროგრამა შემოგვთავაზა, ქვეყნად ნაკლები სადარდელი იქნებოდა“, ან კიდევ: „დიკენსის ნამკითხვლს თავისივე მსგავსის მოკლდა უფრო გაუჭირდებოდა, ვიდრე მას, დიკენსი რომ არც გაუგია“. ამგვარი თვალსაზრისი კი ეფუძნებოდა მის მიერვე ფორმულასავით ჩამოქმნილ რწმენას: „ესთეტიკა უთავის დედაა“. საერთოდ, ნობელის პრემიის მიღებისა წარმოქმულ ლექსშია არაერთი ამგვარი საგულისხმო აზრია გახილავალი.

იმედ გვაქვს, გია ჯოჯოხე კვლავაც გააგრძელებს ქართული ლიტერატურის გამადიდებლას ახალი თარგმანებით და ქართულ მკითხველს მისცემს შესაძლებლობას, მშობლიურ ენაზე იკითხოს შედეგები.

მწერლის არქივიდას

გაბუაზ მგერელიძე

გალაკტიონი ორი უცნობი ძეგლის შესახებ

საქართველოს თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის სახელმწიფო მუზეუმის ხელნაერთა ფონდში ინახება გალაკტიონის ორი უცნობი ექსპონატი. ლექსი „პატივცემულ მსახიობ ქალს ნინო ჩხეიძის ასულს“ (გ. 1. საქმე 12. ხ-38917. საქალაქე ნ) გადმოგვცა ცნობილია თეატრმცოდნე, ქალბატონმა ნადია შალუტაშვილმა, რომელსაც თავის დროზე მას ქართული თეატრმცოდნეობის პატრიარქმა, ბატონმა დიმიტრი ჯანელიძემ უსახსოვრა.

ექსპონატი დანერვილია 1957 წელს, როდესაც ქართული სცენის კოორდეს, ნინო (ნუცა) ჩხეიძის 75 წლის აღსანიშნავი საიბრუნო საღამო გაიმართა. ავტორმა ლექსი რვეულის ცალბაზონა ფურცლებზე (ამჟამად გახუცებული) გაერული ხე-

ლით დანერა. შინაარსიდან ჩანს, რომ გალაკტიონი აღფრთოვანებულია მსახიობის პატრონიკიზმითა და პროფესიონალიზმით, რითაც მნიშვნელოვანი კვალი დააჩვენა ქართულ სასცენო ხელოვნების განვითარებას. ამიტომაც ამბობს: „დასანოსიდან ბოლომდე, მუდამ სწორი გზით იარა“. სწორედ ამის გამო, უთმა სელის მიუხედავად მისი ხელოვნებისადმი სიყვარული საზოგადოებაში არ განივლებულა და გალაკტიონიც ხალხის ამ დიდ სიყვარულს უერთდება.

ნუცა ჩხეიძის (1881-1963) სცენური ნაბოლბა 13 წლის ასაკში, 1894 წელს, ქუთაისის თეატრში ლადო ალექსი-მესხიშვილის გასტროლების დროს შეეგა. ჯაკობეტის „დამნაშავეს ოჯახში“ ემზას ორილი მამო ჩხეიძის უნდა შეერული-

ბინა, მაგრამ მისი ავადმყოფობის გამო, დასის ხელმძღვანელი კოტე მესხი იძულებული გახდა როლი ნუცვასთვის მიენდო. დემიუტანტის გულმოდგინდობამ მყურეშელის ყურადღება დაიმახსურა და ლადო მესხიშვილმაც სასცენო როლი დაუნიჭა. მალე ნუცვა ლადოს გამორჩეული მოწინავე და პარტნიორი გახდა. ამ დღეს ქალბატონი ნუცვა ასე იგონებდა: "მესხიშვილმა და კოტე მესხმა თავზე ხელი გადაამისვეს, მიმოიღრისეს და ჩემი ბედიც გადაწყდა." მალევე ნუცვას ალ. დიუშას "ცოდვის შვილში" ადას როლის შესრულებისას პარტნიორობა კოტე მარჯანიშვილმა გაუნია, რომლისთვისაც ეს პირველი გამოხველა იყო.

ნუცვა ჩხვიდის პირველ როლებს დადებითად აფასებდა ილიას გავებით "ივერია", რაც საზოგადოებრივ აღიარებას ნიშნავდა. მან თავისი სამსახიობო მოღვაწეობის მანძილზე არაერთი მნიშვნელოვანი სახე შექმნა თბილისის დრამატული (შემდგომ რუსთაველის), ქუთაისის, ბაქოს ქართული, ბათუმის, სანკულთურის თეატრების სცენებზე. მათ შორის აღსანიშნავია: ზეინაბი (ა. სუმბათაშვილი-იუჟენის "ლალატი"), ენეიდა ჩიტრლია (მ. დავიანის "გუმბინდელი"), ნორა (პ. იოსების "ნორა"), მედეა (სუფორინის, ბურენინის "მედეა"), მარგარიტა (ა. დიუმა-შვილის "მარგარიტა გოტიე"), იოკასტე, ანტიგონე (სოფოკლეს "ოიდიპოს მეფე"), ანტიგონე, კროჩინა (ა. ოსტროვსკის "უდაბნაშაული დამანაშავილი") და სხვა.

მუზეუმის შესყიდველი კომისიის თავმჯდომარეობა მავლენდა დიუქმენტურად დამკვიდრა, რომ ექსპროზიტ ნამდვილად გალაკტიონის ხელნაწერი იყო. ამ მიზნით მეგმართე ლიტერატურის მუზეუმის დირექტორის მოადგილეს თუ თვალაგაძეს, ხელნაწერთა კოლექციის კურატორის მარინე ყიფიანს და ფონდების მთავარ მკვლევარს ნანა ტკეცეძეს. მათ დიდი მონდობითა და ინტერესით დაათვალიერეს დედანი და გამოთქვეს გარკვეული ეჭვი, რადგან ვაკრული ხელი ვიზუალურად არ ჰგავდა გალაკტიონის ხელნაწერს, თუმცა ინიციალების ნამდვილობა მეტ ნდობას იმსახურებდა.

ამ საორჭოფო ვითარების გასარკვევად მეგმართე ლ. სამხარაულის სახელობის ექსპერტის ეროვნულ ბიუროს. ლიტერატურის მუზეუმის ხელმძღვანელობამ დიდად შეგიკინყო ხელი და ექსპერტისთვის გვათხოვა გალაკტიონის 50-იანი ნულების რამდენიმე ხელნაწერი.

ბიუროს უფროსმა, ბატონმა მამუკა მამალაძემ 2008 წლის 22 სექტემბრის დათარიღებული წერილით (კ-281/10) შემეცნობინა: "ბატონ გუმბა მჭერელიძეს. გვგზავნივთ ხელნაწერის ექსპერტის დასკვნა გ. ტაბიძის ხელნაწერის გამოკვლევის ფაქტზე."

თავად დასკვნაში ვკითხოვლობ: "გუმბა მჭერელიძის ა.წ. 16. 09. განცხადებით ხელნაწერის ექსპერტის ჩასატარებლად მიღებულია: მასალა გ. ტაბიძის ხელნაწერი ხუთ ფურცლად. ექსპერტის ნიშნუ გადასანყევლად დასმულია შემდეგი კითხვები: ნიშნუ ჩხვიდისადმი მიძღვნილი ლექსის ტექსტი და ხელმოწერა შესრულებულია თუ არა თვით გალაკტიონის მიერ. ლექსის "პატრიცულ მსახიობ ქალს ნიშნუ ჩხვიდის ავღს" ხელნაწერის ტექსტი, რომელიც იწყება და მთავრდება სიტყვებით "სამშობლოს შვილის ქვითა". და "სხვა არა მზავდა რა" და ხელნაწერა, რომელიც შედგება ასოებისგან "გ. ტ" შესრულებულია გალაკტიონ ტაბიძის მიერ. ექსპერტები: მ. ნინიძე, ზ. კობერიძე."

პატივცემულ მსახიობ ქალს ნინო ჩხვიდის ასულს

სამშობლოს შვილის ქვითა გული არ შემეჯვრებდა პატივისცემა მისადმი ჩემს გულში არა ბერდებამ!

თავყანს ცვემ ვინც შობელ სცენის გულს დაიჩინა იარა, დასანყისიდან ბოლომდე მუდამ სწორი გზით იარა!

დრო გადის, დღენი გარბიან და სიყვარული კი არა! მეც ამას გიძღვნი, ბატონო, სხვა არა გამაჩნია არა!..

მეორე ლექსი დაწერილი 1925 წლის 28 იანვარს დატულია ცნობილი მწერლისა და დრამატურგის პოლიო ირეთელის არქივში (ფ. 1. საქმე 585. ბ-14273. საქაღალდე 6). ეს პატარა ალბომი პოეტმა ნოე ჩხიკვაძემ, თავისი მეგობრის ქალიშვილს, ორი წლის ცეცხლია კალანდაძეს აწუჭა. მასში ვკითხვლობთ ნოე ჩხიკვაძის, გიორგი ქუჩიშვილის, შოო მვიტელის, პოლიო ირეთელისა და გალაკტიონ ტაბიძის ექსპროზიტებს.

ამეგრად ვთავაზობთ გალაკტიონის ლექსს:

გულში დიდი მატეს იმედი ერთი პატარა ქალისა, თუ ეს იმედი გამართლდა, ხვალემ იზრუნოს ხვალისა.

მოვიდა უცემ ცეცილი და გულე გაგვიხალისა... თუ ეს იმედი გამართლდა, ხვალემ იზრუნოს ხვალისა.

სწავლა, ცეცილი, ყოველთვის! მენ იცი, გზაა რეალისა, თუ ეს იმედი გამართლდა, ხვალემ იზრუნოს ხვალისა.

ორივე ექსპროზიტის საზოგადოებრივ მიმწველობასა და მხატვრული ღირებულების შესახებ კომენტარი ვთხოვე გალაკტიონის შემოქმედების ცნობილ მკვლევარს, ბატონ ვახტანგ ჯავახიძეს: "ჩემთვის სასიამოვნოა გალაკტიონის ორი ახალი ექსპროზიტის გაცნობა. გალაკტიონი ასეთ ექსპროზიტებს ხშირად უძღვნიდა სხვადასხვა პიროვნებებს. ეს ორი ექსპროზიტ თავისთავადაც საინტერესოა და ლიტერატურულადაც ღირებულია, ვიდრე გალაკტიონის სხვა ექსპროზიტები.

ცეცილი კალანდაძისადმი მიძღვნილ ლექსში გალაკტიონი იმეორებს ხალხური ლექსის სტრიქონს, რომელიც მას სხვა ლექსშიც აქვს გამოყენებული: "ხვალემ იზრუნოს ხვალისა". საჭიროა ეს ორი ლექსი გამოვეყენდეს და ფართო საზოგადოებაც გაეცნოს".

ლელა კოდალაშვილი

ნაირა გულაშვილი ახალი რომანი

აქვს
ყველაფერი კარგად იმეხება

როგორც პირველი მოცეკვავე შედგება და ელის, როდის ჩაამთავრებენ ცეკვას სხვები, როდის მიეფარება თვალს ბოლო მონაწილე, რათა თვითონ ჩაატაროს მასტერკლასი, სწორედ ასე იფიქრებს ნაირა გულაშვილი წლების მანძილზე. პერიოდულად იღებებს ხეწნა და ელოდა, სანამ გამოისვლელთა ერთი დღე უსაქადი, ძირითადად ტანის დამსხვრეული მოძრაობებით, არ ჩაივლიდა.

საქართველოში ჯერ კიდევ კომუნისტების მმართველობის წლებში შექმნილმა სოციალურმა ფონმა, გენდერულმა დისბალანსმა, მემკვიდრეობით მიღებულმა ისტორიულმა სტატუსებმა: „მეოჯახე კაცი“, „ქალი დედა და ქალი ცოლი“ და მრავალმა სხვა ფაქტორმა ააღიანის აქტიურობის შემცირება გამოიწვია. ისიც მოერგო საკუთარი თავის მიმართ უპასუხისმგებლო დამოკიდებულებას — შეიღებეს ყოლა და ოჯახის ერთგულება დაისახა ერთადერთი მიზნად. თუმცა მამაკაცი გაცილებით სიცოცხლილ-სუნარიანი აღმოჩნდა. ქართველმა ქალმა კი პირობით, პროფესიული უნიათობით, პასუხისმგებლობით დაიწყო თავის მონაწილეობა ამით განვითარების ადრეულ საფეხურზე დაბრუნდა. მისთვის სამართლებრივი ფუნქციების განგრეობა და სხვა საქმიანობით თავის წარმოჩენა ვულგარულობაშია, ხოლო პარალელურ რეჟიმში შრომა — ზედმეტად ენერჯის ხარჯვა, ამიტომ აგდებს ფურჯს, კლამს, ნივსს და, სანამ გიგროდ, ხელში მტკიცესარტული და ჯაგრისის იღებს. თუმცა კი დედის და ქალის ხატი სულ სხვაგვარად წარმოედგინა მამაკაცსაც, შეიღებს, საზოგადოებასაც და პროფესიულ, შემოქმედებით, საზოგადოებრივი აქტიურობის პრობლემა, რომელიც თანაბრად ნიშნული უნდა იყოს ორივე სქესისთვის, რატომღაც სოლოდ ქალების პრობლემად ქცეულა.

ახლა გადავირაცვლო პრობლემის ზედაპირულ შერეხ და შეუხედლოთ, როგორ მოქმედებს ეს ფაქტორი ზოგადად-მიზნურ ფსიქოკაბუზე: ქალის შერიდინ ნებისმიერი საქმიანი გამონათება წათვლებილი მასისგან ერთი ძლიერ მაღალი ქულებით დასდება, მეორე მხრივ კი დიდი მარისმეცის ფასად ხდება მარტივი დამოკიდებულების მოპოვება — რომ ის საქმიანი ადამიანია. ირლვევა შეფასების კრიტერიუმები, უფასურდება გმიოვნებისა და პროფესიონალიზმის ცნებები. სწორედ ასეთ დროს ხდება საჭირო არუნება გამოკვეთილი ხასის გამოჩენა, რომელიც დააბრუნებს მიჩქვალულ იდეურ ფასეულობებს, დაგვანახებს, რომ არ არის საჭირო სქესთა შორის ფიდილი ინტელექტუალური პრიორიტეტებზე.

ყველაფერი დელსავითა ნათელია — ნიჭიერება, ინტელექტი, პასუხისმგებლობა პირველ რიგში საკუთარი თავის,

ოჯახის და შერე საზოგადოების მიმართ არ იზომება სისლ-ში ესტროგენებისა და ტესტოსტერონის შემცველობით.

სწორედ ასეთი გამოკვეთილი სახეა ნაირა გულაშვილი ბოლო ათწლეულების (ამ შემთხვევაში ქალ) მწერლობა შორის, რომელთა უდიდესი ნაწილი ლიტერატურულ სცენაზე მხოლოდ საერთო სანახაობას ქმნიდა მაშინ, როცა მკითხველს კულისებში მყოფი ნაირა გულაშვილი ასხივავდა. ფსევდონიმურებს კი დედსაც აფიქრებინებს, რომ საყოველთაო ლიტერატურული განუკუთხოვობის ქარი საკმაოდ ძლიერად უბრუნებს და ერთ ტაფაში ყრის მწერალსაც და კალმის მწვანე ლებელსაც. აღბათ ელიან, რომ მასის რატომღაც უარეს გზაზე დამდგარი ფსიქოლოგია სწორედ მათ აღიარებს და მიიღებს. იმედ აქვთ, რომ პრავაგატული საუბრები, სულიერების გამარტებულო, სტანდარტულ-ზედაპირულ კლიშეში მოქცეული ზედგა საზოგადოების მოთხოვნას კი არ გაზრდის და გააღრმავებს, არამედ მცირედით დააკმაყოფილებს მას. ფსევდონიმურად ქალთა გუნდში უსუსტად გრძნობს ამ მომენტს (ეს საუბრის მამაკაცი მწერლობაზე იფენტიურია, უბრალოდ ამჯერად არ გავამახვილებ ყურადღებას) და მათი რიცხვი ამიტომაც იზრდება. უემოციურ ვახსენე და ახლაც დაეწე, მხოლოდ ერთი-ორია ისეთი, ვინც თავი დაგვამახსოვრა, ვინც საიმედო ჩანს... საერთოდ, შემოქმედთა სქესის მიხედვით დაყოფის დედა არასწორი მგონია. თუმცა ამ შემთხვევაში ჩემ მიერ ქალ მწერლებზე ყურადღების გამახვილება გამოჩრქვის ისეთივე ფორმა, როგორც, ფაქტად, 21-ე საუკუნის მწერლები, ამ 40 წლამდე ასაკის მწერლები, ან სათავდაცვასელო განრქმი მომუშავე მწერლები და ა.შ.

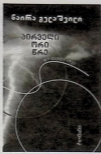
ლიტერატურა არის ინტელექტუალურ-ფსიქოლოგიური პროდუქტი, რომელიც ამ მოცეკვავეს და არა, მოუხედავად იმისა, ვინ შექმნა იგი.

მისი ახალი რომანი „პირველი ორი წრე და ყველა სხვა“ ისე უჩრდობ, პრეზენტაციის გარეშე გავიდა მაღალია ქსელში, მის არსებობას კარგა ხანს ვერ გავიგებდი, ვტკობი ჩემი მეგობრის მეგობარი რომ არ ყოფილიყო. თავიდან დამეზარა 800 გვერდიან ტექსტთან შეხედვით, მაგრამ როცა კითხვა დავამთავრე, დაქანცული და ბედნიერი ვიყავი — დაბრუნა შთაბეჭდილება, რომ მულჯ ვიპოვე და დედაზე, ამავედროულად დაფტკი სტილით, ენით, აზრით, სიბრძნით და სილამაზით. მართალია, რომანი უსამეფლოდ განვრცობილია. თუმცა, თუკი ვინმე გეტყვით, ამიოლოთ იქიდან წაწილი, ვერ შევლევით ვერც ერთ აზრსაც, გარდა ზოგიერთი პასახისა, რომელიც, ლამისაა, იღვას თანა, ქვედივას განსახურებს და რომელიც უფრო მოგვიანებით ვიტყვი.

მანამდე კი, როცა პირველ გვერდებს ფურცლავ და ღრმად ეცნობი მათარგმნელთა საქმიანობის საზოგადოების, ამ ფონზე კი ვასული საუკუნის 80-იანი წლების ინტელექტუალის ერთი ნაწილის ფსიქოლოგიას, სადაც ჯერ მინიშნებებზე შემოდის გარე სამყაროს დისონანსური ზერები, ფერობ, ეს არის ახალი ნაირა გულაშვილი, რომელიც სრულიად განსხვავებული საშუალებებით მოკვიხობრებს ამ ამბებს. კითხვობს და გაცნობს, რომ ამაზე უფრო საინტერესოს ვერაფერს ნაკვიზობა, მაგრამ, მეორე მხრივ, გული ეგთანაღერება, რადგან არ ჩანს ის ავტორი, რომელიც ამდენი წელია გვიყვარს, რომელმაც თავის დროზე არა ლექსებში, არამედ პროზაში შექმნა საუკეთესო პოეზია. მაგრამ სულსწრაფო-

ბას ბოლო ედება, როგორც კი რომანში სხვა რომანის პირველი თავი იწყება. აქ ნაირა-პოეტის იღებს ხელში კალამს და პირველ წინადადებაზე აცურებს... მშვედებენ, ხედები რომ კარგად დასვნიბ, მუდრო ადგის დაუბრუნდელი ამ „შიდა“ რომანის პარალელურად „გარე“ რომანის „სხვა“ ნაირა გელაშვილ-ავტორები იბრძვიან, თარგმნიან, ტექსტებს წერენ, კორექტურას კითხულობენ, მსჯელობენ და კამათობენ. ის „ნაირა გელაშვილები“ მხატვრულ ღირებულებებს კი არ ნარმოაჩენენ, მათ სხვა რამ ევალებათ – ნარმოაჩინონ პრინციპები, მსოფლმხედველობა, ბრძოლის უნარი.

ავტორი ვერ ფარავს იდეოლოგიის ამპლუას. ცდილობს, მოაზროვნე ადამიანის იდეატრია მასისგან გაიშვინოს და დეგენახოს, მერე ეს ყველაფერი ისე მუყუროს, რომ თავი მოწაფედ კი არა, თანამდგომად და მეგობრად ნარმოადგინო იმისათვის, რომ შენც შეუერთოდე იმ ბრძოლას, რასაც ინტელექტუალური იარაღით ცნობიერების პროგრესი ჰქვია. ნანარმოების მთავარი ლერსებია ისაა, რომ მისი ნაკითხვის მერე ორი თავით მაღალი, უფრო ფაქტური და კეთილი ხარ. ხედავ, რომ ჰქვეყნად შენი არსებული კარგი თვისებების მხარდამჭერი და ნამეტყუბელი არსებულა. და რომ არა ანგარიშსწორების დამწვარი სურნელი, რომელიც ნანარმოების ფინალისკენ სულ უფრო ძლიერად იგრძნობა, ალბათ ეს იქნებოდა ბოლო ათმსვლელებში დაწერილი ყველაზე ეპოქალური რომანი, მაგრამ ამხე ჰქვემო...
ნანარმოების ენა — ეს ის თხრობაა, ის ლექსიკა და სიტყვათყვობაა, რომელიც სობრედ 90-იანი წლების თბილის უზდება, იმ სურროს, რომელსაც აღწერს, იმ პერსონაჟებს, რომელთაც აცოცხლებს. დღეისათვის ესაა ნაილიბროები, რადემიური სტილი, რომელსაც, ჩემი აზრით, სულ ოდნავი ვამსუბუქება ესაჭიროება და ისიც ტექსტის მცირე ნაწილი. ეს ნანარმოებიდან არქაულობის ძალიან მკრთალ სურნელს განდევნიდა და უფრო თამამად ჩაწერდა მას ახალი საუკუნის ღირსშესანიშნაობათა სიაში. უფრო მარტივად რომ ვთქვა სათქმელი, რომანის ენა ძველი საზომით შეიძლება ასე შეფასდეს — ფრიალი მიწისით.

არსებობს სხვადასხვა ტიპის რომანი. ამ რომანში სატემე გვაქვს ე.წ. სასოფლეთითა ოუმროანი, როცა ავტორი ახერხებს, ერთი და იმავე მონათხრობით თანაზრად გააცინოს უნივერსო და ნინგირიც, კეთილშობილიც და ბოროტიც, ჰქვიანიც და მოსულელოც. ვიჭირებ, რომ ეს ცალკე ნიჭია, რომელიც ნაირა გელაშვილის სხვა ნანარმოებებში თითქმის არ გამოვლენილა, თუ არ ვიგულისხმებთ ასევე ახალ რომანს „ჩვენი გრძელი ამბავი“, სადაც იმპორისტული თხრობის ვრცელი ნიმუშებია.

მე არ ვიცი, თვითონ ავტორი რა თანის მიაკუთვნებს თავის ტექსტს, მაგრამ „პირველი ორი წრე და ყველა სხვა“ მხატვრულ-დოკუმენტური რომანია, სადაც იგი ყოველგვარი დანდობის, მამაბელობისა და გულსარყოფების გარეშე აწანავს სილას ქართული ერს და ამსხვრევს კულტის მისი საუკეთესოობის, გამორჩეულობის შესახებ, და ესაა ერის სამართლიანი, ობიექტური ხედვის საკურსი.

რომანში ამოიკნობთ არაერთ პროტაგონს მწერალს, ზოგს კეთილად და ზოგს ირონიით რომ იხსენიებს ავტორი.

რი. იხატება უამრავი საინტერესო ფსიქოტიპი თავისი ნოვანსებამდე დამწვედილი აღწერილობით, რომელსაც ნაირა გელაშვილი ხანდახან ერთი-ორი წინადადებას შემეფიქრობთ ახერხებს. აქვე უნდა ითქვას, რომ რომანის მთავარი პერსონაჟის — დალი კანამვილის — და სადრო დარჩაშვილის სასიყვარულო სცენარა აზადაშავერებელი და ერთგვარად ზერეულა. რჩება მთაბეტქილება, რომ აქამდე ესოდენ სოლიდური ქცევის და იმიჯის ავტორმა და მთავარმა პერსონაჟმა ქალმა თავიანთი სერიოზულობის პიკს მიადანეს და რატომღაც ამ სცენისას უმეტესად ნერგებმა.

ბოლოსთვის მოვიტოვო სათქმელი, რომელზე ყურადღების გამახვილებასაც ვერ კიდევ საუბრის დასაწყისში დავპირდი მკითხველს, როცა რომანის „ქვე იდეა“ და „ანგარიშსწორების დამწვარი სურნელი“ ვახსენებ. თითქოს თავიდანვე იგრძნობა ავტორის ანტიპათია ვასული საუკუნის 80-იანი წლების მიწერულს განვითარებული ეროვნული მოძრაობის და მისი ლიდერის მიმართ. გამახსენად, სტუდენტობისას, როცა გახეი „საქართველოში“ ვმუშაობდი, რამდენჯერმე გვეტყურო ქალბატონი ნაირა, უფრო სწორად, გახეიის რედაქტორს, — ნოღარ გრეგალაშვილს — ესტუმრა და ცხარედ მსჯელობდა რაღაც მასალის დაბეჭდვის აუცილებლობაზე, რომელიც ხელისუფლებამ ახალმოსული გამსახვილდას პოლიტიკის აურტყულებდა. მე მაშინ ვერ ვაივებ „შედის თთახის“ ავტორის მხრიდან ამგვარი პოლიტიკური აქტივობა. დღეს ამ რომანში ავტორი თითქოს მაშინდელი იმ ჩემს კითხვაზე იძლევა პასუხს და ავითარებს მოვლენათა ისეთი ანალიზს, შეუძლებელია, არ დავთანხმდეთ. ესაა მოაზროვნე ადამიანის მსოფლმხედველობა, რომელსაც ახალი ქვეყნის სწორად განვითარება აქვს მიზნად დადასაბუთა საკუთარი საქმის პროფესიულად კეთების გზით. მაგრამ ნაირა გელაშვილი აქ არ წყვეტდა და თანდათან მისი მსჯელობა უფრო მკაცრი ხდება. მრავალი ჩვენგანისთვის იმთავითვე ცხადად ჩანდა ეროვნული მოძრაობის როგორც დადებითი, ასევე საფალაო მხარეები, მაგრამ შეუძლებელი იყო, არ დათანხმებოდი მთავარ იდეას და მისთვის ბრძოლას. ამიტომ ავტორის მხრიდან იმის თქმა, რომ ეს იყო მხოლოდ ავტორებულ ბრძო, „გაუმარტოს“ ძახილით, ვფიქრობ. ყველა იმ ადამიანის გაბაზრუებაა, ვინც შეგნებით, გულწრფელად და კორექტულად იდგა ეროვნული, ან, თუ გნებავთ, ე.წ. ეროვნული მოძრაობის გვერდით.

თუ თვითონ ზომიერად კრიტიკული ავტორი ეროვნული მოძრაობის ფორმების, მეთოდებისა და, რაც მთავარია, მისი ლიდერის, იმედოვანი გამსახვილის მიმართ, მერე შეიძლება, ვინსაუბრობოთ კი რომანის ბოლოს, აღმშეთების ვერ ფარავს. ჩნდება მთაბეტქილება, რომ ავტორის გარდა საქმიანი დაპირისპირებისა, რაღაც კონკრეტული საყვედური ამოძრავებს მის მიმართ. მაშინაც კი, როცა უახლესი ისტორიის ერთ-ერთ ყველაზე მძიმე მოკლენაზე, კერძოდ კი სოხუმის დაკარგვაზე საუბრობს, მხოლოდ გაკვრით ასხენებს მთავარ დამანავეს და კვლავ ავრსობის ადრესატს, გამსახვილდას უბრუნდება. იგი ბოლომდე ჩქმალდას ბოლო ელექტულის ტრადედათა სხვა მოქმედ გმირებს და ანგარიშს.

წორებას კვლავ ეროვნული მოძრაობის ლიდერზე ახდენს. ეს კი იგივეა, რაც მტაცებლების მავნებლობაზე საუბრისას მგლის მიერ მიყენებულ ზარალზე, დაგლევილ ათასობით ადამიანზე, მათ დაღვრილ სისხლსა და აწიოკებულ სოფელზე არაფერი თქვა და ვრცლად ისაუბრო იმაზე, თუ როგორი საშიშერი და მავნებელი ცხოველია ტურა და რა დაუნდობლად იპარავს ქათამებს.

ამ რომანის კიდევ ერთი დიდი მსხვერპლია პერსონაჟი დევიდ ბარქაძე, პოეტი და მთარგმნელი, რომლის პროტოტიპსაც იოლად იცნობს ყველა ლიტერატურის-მოყვარული. ალბათ ვრცელი სია შეიძლება დაიღოს იმ მთარგმნელებისა, რომლებიც არაკომპეტენტურად და ხშირად დანაშაულებრივ უზუსტობით თარგმნიდნენ სხვადასხვა ტექსტებს. მამ რა ამოიძრავება ავტორს მაინცდამაინც დევიდ ბარქაძის პროტოტიპის მიმართ (გა-

მონელივით დაგვაზებირებინა მკითხველებს ის შეცდომები, რომელთაც იგი გერმანულ პოეტთა ლექსების თარგმნისას უშვებდა, ეს ყველაფერი დაწერა ხაზგასმული ცინიზმით, განმაქიქებელი ტონით), თუ არა ისევ რაღაც ჩვენთვის უცნობი მიზეზით ანგარიშსწორების სურვილი?

აი, სწორედ ეს მომენტებია, რის გამოც ავტორის მიმართ უდიდეს მონიშებას ემატება იმის შეგრძნება, რომ ისიც ჩვეულებრივი ადამიანია, თავისი ძლიერებით და სუსტით, ზომიერების სიბრძნით და იქვე უმართავი დემეტურებით, შენდობის თვისებით და რაღაც ღრმად დამარხულს ბოლომდე ვერპატივით... ამ შეგრძნებით კიდევ ერთხელ ვუბრუნდებით იმ რეალობას, რასაც ადამიანის მრავალგვარი, საინტერესო სამყარო შექცია. მთავარი ისაა, რომ ყოველი შემდეგი ჩვენგანი აღმოჩნდეს ცოტათი უფრო დიდსულოვანი და ყველაფერი კარგად იქნება...

ახალი ნიშნები

მარინე ტურავა

მხატვრული სხვა — სამოქოლო — ხატი, უნივერსუმი — სახატი

ნანა კუციას მონოგრაფია ქართულ ნოველახე

ნანა კუცია ახალგაზრდა მკვლევარია, XX საუკუნის ქართულ და უცხოურ ლიტერატურას შეისწავლის, თუმცა მისი კვლევის სფეროს ასე დაკონკრეტება არასწორია, რადგან ბევრს და ნაყოფიერად წერს. წერს ყველაფერზე, რაც სტკივა და მოსწონს, რაც სულს უფრობილებს. ამჯერად მისი კვლევის ობიექტი გახლდა საუკუნის 80-იანი წლების ქართული ნოველის ისტორია გამბდარა. გამომცემლობა "მერიდიანმა" ნანა კუციას ახალი წიგნი დასტამბა — "ქართული ნოველის ისტორიის ზოგიერთი საკითხისათვის". მასში განხილულია გურამ დორაბაშვილის, რევაზ ინანიშვილის, რევაზ მიშველიძის, გოდერძი ჩოხელიას და ოთარ ჩხეიძის მჭერ პროზის ნიმუშები.

მკვლევარი აანალიზებს მეოცე საუკუნის მეორე ნახევრის ისტორიულ და კულტურულ გარემოს, მიმოიხილავს იმ წინაპირობებსა და კანონზომიერებებს, რამაც 80-იანი წლების ქართულ ნოველას თავისი სახე და თვითმყოფადობა მიანიჭა: "ეპოქალური რიტმი მეოცე საუკუნის მეორე ნახევრისა უღარესად თავისებურია, ტრეგიზმითა და იმედით თანაბრად გაჯერებული. სამოციანი-სამოცდაათიანი წლები თითქოს დუნედ მიედინება, დიდ სულმოთქმებას ჰკავს ოთხმოციანი წლების მინურული მღელვარე, საბედისწერი მოვლენების წინ."

გვიჩნდა თუ არ გვიჩნდა, ჩვენ ყველანი მოთხრობები ვართ, დაედივართ და ერთერთს ეკითხულობთ. ზოგი ცუ-

დი მოთხრობა ვართ, ზოგი კარგი, ზოგი მოწყენილი, ზოგიც იმედით სავსე" (გოდერძი ჩოხელი). ქართული მწერლების მიერ ლიტერატურის საკუთრებად ქცეულ ადამიან-მოთხრობებს, ადამიან-ნოველებს სწორი ნაკითხვა და ანალიზი სჭირდება, რისი მცდელობაც და საკმაოდ წარმატებულიც არის ეს წიგნი.

ნოველა ურთულესი ფანრია, მწერლისაგან სრულ მობილიზებასა და სტაბილურობას რომ მოითხოვს, სუსტ და ჩავარდნილ სიტყვასა და ფრაზას რომ ვერ გულობს, თავისი შინაგანი რიტმი და კანონზომიერება რომ გააჩნია, სასათისა და სიუჟეტის ხატვის ფრაგმენტულობასა და ნაწილის მთლიანად წარმოჩენის უნარს რომ გულისხმობს. როგორც მხატვრული ფანრის — ნოველის ისტორია ქართულ ლიტერატურაში შედარებით გვიან დაიწყო, თუმცა ვრცელ პავლოვრადიულ თხზულებებში ჩართული ნოველები ეროვნული მწერლობის ჩასახვისთანავე გაჩნდა. როგორც მკვლევარი ამბობს: "პავლოვრადიული ნოველები მარადისობაზე, მარადიულ საკითხებზე დააფიქრებდა მკითხველს". XX საუკუნის ქართულ ნოველას არ დაუკარგავს შექცევადობის თვისებას, მარადიულ სატკივარზე დაფიქრება თხთხულობს საუკუნის მწერალს არ განელებულა, რადგან სა-ქართოვლი ისევე ყოფნა-არყოფნის ზღვარზეა და "ქართული მწერლობა ათასგვარი ალტერისის, მეტაფორის, პარა-

დემოს მომწველებით, ხშირად ძალზე საინკო მკვებე შეძახილით“ ცდილობს ერის გამოღვიძლებას, ქართული ცნობიერების გაღვივებას. არსებობდა ერი, ხასიათი, პიროვნება და მწერალი — მარადიულ ჭირისუფალთ, მოძღვართ, დამცველთ უნდა ეფიქრათ ერზეც, პიროვნებაზეც, ეროვნულსა და პიროვნულზე, როგორც ყოველთვის, როგორც ოდიოვანი.“ ქართველი ნოველისტიკის შემოქმედებმა გათვალისწინებულია მსოფლიო ლიტერატურის მიმდარი გამოცდილებაც, ეროვნული მცირე პროზის ნიმუშები მოიძებნა ღირსეულად დაგუყვნით გვერდით აღიარებული უცხოელი მწერლების ლიტერატურულ ნააზრევს.

განსაკუთრებული გასული საუკუნის 80-იანი წლები, მთელი მინუთული, ღრეგულდებათა გადაფასების ეპოქა, როცა ფსევდოიდებლები ეროვნული უნდა ჩანაცვლებულყო, როცა ერს საკუთარი მისია უნდა გაეცნობიერებინათ. თუმცა ისე გრძელდებოდა სამყაროს წინადა მოაზრების მარადიული პროცესი — აღნიშნული ათწლეულის ქართული ნოველაც “მარადიულ წინადა“ იაზრებს სამყაროს, უზენაეს მწერლად შემოქმედ ღმერთს“.

ამ ერთიანობის მიუხედავად, თითოეულ მწერალს საკუთარი ხედავ, შემოქმედებითი სტილი და გზა აქვს, მკვლევარი ცდილობს ეს ინდივიდუალობა ხაზგასმულიად, მკაფიოდ წარმოაჩინოს. თითოეული საკუთარი ბოლიკით მიღის იდუმალი კანონზომიერებებთან, თავისებურად მიეზიდავს მას. კოდერძი ჩოხელი გუდამაყრდანი აღეკვამას მთელ სამყაროს, მაგრამ ეს აღეკვამ კოსმოურია, ლოკალურ საზღვრებს გაცდენილი; რეზო ინანიშვილი უდიდესი ადამიანური სიბოიითი და გულწრფელობით გვიხატავს “მარადიულ წინადა“; რევაზ მიმველაძის მახვილ თვალს არ გამოჩნება მთავარი, რომელსაც “ნახევარტონებში, მინიშნებებში, ხშირად მავანათის ბუნდოვან ალუზიებში“ გადავსოცემს; გურამ დოჩანაშვილი თითქოს შეახსენებს მკითხველს ქვეყნის სისაფესა და სიკარგეს, იმას, რომ ის ყველასია, საყოველთაო; თორა ჩხეიძე სიკეთის დასუსტებასა და დავიწროებას, უბედურების ხანგრძლივობასა და “სატანის ხარხარს“ ასახავს თავისი განუმორებელი მწერლური სტილით. თითოეულს კი ქვეყნის უსაზღვრო სივრცელო აერთიანებს — “ნოველა და უნაპირო სიყვარულის გამოზღვივება. თითქოს აირკვლება და ხშირადგა წინაპროსტული, ლოცვა-ანდერძად მთენილი, მხატვრული სახე — სამშობლო — ხატე, უნივერსალი — სახატე“.

80-იანი წლების ქართული ნოველა ადამიანის პიროვნებად საბეჭმანს, სულიერი თვალის ახლას, მინავლებული ეროვნული ცნობიერების გაღვივებას, სააქტი დარბაზებიდან ტაპარში დაბრუნებას, ფესვების გაფრთხილებას ემსახურება. მკვლევარი ხაზგასმით აღნიშნავს ქართული პერიოდიკის რადიკალურ გაუცხოებას — “უცხარია, ამ იქნება, ძალზე საცნაურიც — აბსოლუტურად ვანსაბეაებულია ქართული თიბნოციანი წლების ქართული პერიოდიკისა და ქართული მწერლობისა. მატიანე მეროე იყო. ქართული პერიოზის “სისხლი სისხლთაგანი“ — ქართული ნოველაც იდენდა “ემპირის ტრაგიკული შინაარსის ზუსტი მხატვრულ-ესთეტიკური ანალიზისათვის“.

წინადა, საცვარელ ნოველებს ახლებურად დაგვანებებს მკვლევარი, ქართული-უცხოური ლიტერატურული პარალელბითა და ასოციაციებით განსაზღვრულად ვაიაზრებს პრობლემებს თუ პერსონაჟებს ხასიათს, სათქმელს, ორიგინალური და საინტერესოა მისი ხედავ და ლიტერატურული გემოვნება. განსჯასა და რეფლექსირებას ემოცია ენაცვლება, უროზმისოდაც ძნელია ნამდვილი ლიტერატურის კვლევა.

“შე ისეთი კრიტიკა მინაბავს, ისეთი ულ-მოხელი და გაუგებარი, ესენი იმათთან ღეთის მოციქულებად მტყუნებთან... მე ისეთი კრიტიკა მინაბავს, ანაბაზ რა არა სკოდიით პოეტიკისა და მხატვრული ოსტენტაცია ფორმალბიზმ პკონე-ბიით, ხოლო ფორმალბიზმ — დაბაბული... სადაც კრიტიკას კრიტიკა პკეია, წხელობს იცავს ლიტერატურაში, მწერლობის ზეუბნას იცავს, რამეთუ მწერლობა ენაა ერისა და “რა ნება ნახდეს, ერც დაეცეს“ (თორა ჩხეიძე).

ათას რამეს უკიფინდებენ ქართულ მწერლებს, ყველასათვის გაუგებარ “თანმიმდევრობას“ თხოვდენ, “ღირსიზმს კონცეფციის არქონად უთვლიდენ“, უდიობას სნამებდენ გამოუღმებით. ამტომაც “შავათი კრიტიკული წერილები“ ჩრილუების საყვარელ საკვებად უქცეობს, “ღირსიზმს კონცეფციის არქონად უთვლიდენ“, უდიობას სნამებდენ გამოუღმებით. ამტომაც “შავათი კრიტიკული წერილები“ ჩრილუების საყვარელ საკვებად უქცეობს, “ღირსიზმს კონცეფციის არქონად უთვლიდენ“, უდიობას სნამებდენ გამოუღმებით.

გასაკუთრებული ისე ბერია, “ბერი რაბ არის გაბუნდოვანებული მიტყუნებითა, უცოდინრობითა თუ სხვადასხვაგვარი ტიტყმეურობითა. მეოცე, მეოცე და საერთოდაც, ჩვენ კარგადაც არა გვაქვს ვააზრებული ჩვენი ლიტერატურის სიტრონია თავით ჩამოშობას. არც მხატვრული მიმართულებანია ნათიად მოსაუღმებელი, არც იდეური კანონზომიერებანია მკეთრად განსაზღვრული. ჩვენ არ გავგანია ჩვენი ლიტერატურის ისტორიის ფილოსოფია ერთი სიტყვითა. აქ არ იგულისხმება ცალკეული ფილოსოფიური ვააზრებანი მხატვრულ ლიტერატურაში... ქართული ლიტერატურის განვითარების შინაგანი კანონზომიერებების დადგენა იგულისხმება“ (თორა ჩხეიძე, “რა ამავე მოზად ელსა“, წინიდან: რუსუდან ნიშიანიძე, “შეხედურბი“, 2008). ანდერძითი განისის მწერლის სიტყვები — ერმა უნდა იცოდეს თავისი ლიტერატურული საგანძურის განვითარების შინაგანი კანონზომიერებანი, მთელი გზა, დანიშიცა, კვლევაც და შრომაც, ამ მიმართულებით უნდა წარიმართოს.

დღეს, საბუნდოვროდ, ამგვარი კრიტიკა ყალიბდება, ძველს, ფსულეს ახალი ენაცვება: მართალი, ობიექტური, ნამდვილი დამფასებელი და შემფასებელი “მწერლები, წინაწარმტყველთა დრად, გზებზე მომხდარს, მიმდინარეს, მოსახდენს.“ “შავაშობა შემტყუნებანი“ სულგანახლებლი აყურადებენ მამულის გულისცემას, ნოველა ირკვლავს ოთხნოციანი (და არამოლოლი) წლებს პულსაციას. “შეხედურბი სიმართლე, სინამდვილეთაგან ყველაზე ძველამოსილი“, იბადება მკითხველის თვალნი. ერის ტირსოვლები უწყინდენ, რომ ვასაფრთხილებელ-სარეფლექტებელი იყო მთავარი, — სოციალურ-პოლიტიკურ მეტამორფოზებს ეერ უნდა გადაედრეკა სული ქართველთა, არ უნდა დავიწყებინას მათთვის “ჩვეულებისამებრ მამულის სული“ (ნანა კუციანი).

ავტობიოგრაფია

ფორმალური ნაწილი

მე სანდრო (ალექსანდრე) ხუციშვილი დავიბადე 1984 წელს, თბილისში, 1990 წელს სწავლა დავიწყე თბილისის 112-ე საშუალო სკოლაში, საიდანაც 1993 წელს გადავედი მე-11 სკოლაში. შემდეგ, 1999 წელს კი — 25-ე სკოლაში, სადაც დავამთავრე თერთმეტი კლასი. იმავე წელს ჩავაბარე ანთროპოლოგიის ინსტიტუტში, თუმცა 2003 წელს სწავლას თავი დავანებე და ჩავაბარე თბილისის ივანე ჯავახიშვილის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ფსიქოლოგიის ფაკულტეტზე. ბაკალავრიატი დავამთავრე 2007 წელს. 2009 წლის გაზაფხულზე სწავლა განვაგრძე მაგისტრატურაში ფსიქოლოგიური შეფასებისა და რეაბილიტაციის სპეციალობით. ამავე წელს ჩავაბარე ერთიანი ეროვნული გამოცდებით და ჩავირიცხე თეატრალურ უნივერსიტეტში მხატვრული კინოს რეჟისურის ფაკულტეტზე.

არაფორმალური ნაწილი

წერა (აქტიურად) დაახლოებით ორი წელია რაც დავიწყე, თუმცა ვერ კიდევ თინიჯერობის ხანიდან ვანარჩობდი დღიურს და ეს საქმიანობა ძალიან მომწონდა. შემდეგ წელწელა პატარა ჩანახატების გაკეთება გავბედე და ამ საქმეებზე ძალიან ვამატებ. მომწონდა ქუჩებში მარტო პოდილი და ადამიანების საუბრების ჩანერვა. ამას ეხლაც დიდი სიაშიშვებით ვაკეთებ, მოუხედავად იმისა, რომ ძალიან ბევრის სახეზე ვაკვირვებას ვწავლავ. ჩემი ნაწერებისთვის ფორმა დაახლოებით წელიდანნახევრის წინათ ვცადე რომ მიმეცა და ამ დროისათვის პირველი მოთხოვნის პირველი სურვილი მოვხაზე. დასახლებისთვის ჩემი "ახირება" მხოლოდ მაგორბებს გავაგდე და მათთან ერთად ვკითხულობდი წაწერებს. შემდეგ ერთ ტრადიციას ჩაუყურეთ საძირკველი. დაახლოებით თვეში ერთხელ ვკრიბებით, მეგრ სადმე მივდივარ ქარვები (ძირითადად თბილისს გარეთ), ვანთებთ კოცონს, და მთელ ღამე ერთმანეთს ნაწერებით ვეკონტაქტებით. ეს ჩემი ერთ-ერთი საყვარელი საქმიანობაა.

გარდა წერისა, ძალიან მიყვარს კინო. თუმცა როდესაც ამ სიტყვას ვამბობ, მეგრ ყოველთვის დამატებით განმარტება მიხდება იმის შესახებ, რომ ყველანაირ კინოს არ ვყვარს. მომე. მეტიც, არის კინო, რომელიც ძალიან არ მიყვარს. მაგალითად, ძალიან მაღიანანებს ეს "კლიპორი", "კლაკტური" კინო, რომელიც მხოლოდ და მხოლოდ კომერციაზეა ორიენტირებული. ასეთი ფილმი უამრავია, რომლებსაც არაფერი აქვთ საერთო ხელოვნებასთან. ეს ჩემი აზრით... ჩამოვთვლი რამდენიმე რეჟისორს, რომლებიც ძალიან მიყვარს, ესენია: მიქელანჯელო ანტონიონი, თო ანგელოპოლუსი, აბას ჯიაროსონი... კიდევ ბევრია... კინოზე ბევრი შემთხლია რომ ვისაუბრო... მივარა ისაა, რომ ჩემთვის კინო არ არის მხოლოდ ეკრანს შიშდა არსებული სამყარო რომელიც ფილმის დამთავრების შემდეგ აღარსდება. ჩემს შემხსენებში პირიქით ხდება... იყო ფილმები, რომლებმაც ისე ამომიყარავე სამყარო, რომ მათი გავლენა ჩემზე აღარ დამთავრებულა [მაე: "პროფესია რეჟისორი", "ზლის გემი", "პეიზაჟი ნისლი"...]

დაბოლოს, მიყვარს მოგზაობა. ხშირად ყოფილა რომ ჩემი ველოსიკლის ამარა თბილისი ძალიან დავმოგზავარ... უკვე მომხატვრად ქალაქის დატოვების სურვილი და ჩემი კარგი და ველოსიკლი მივდივარ... გახდ ყოველთვის მაქვს შთაბეჭდილებების ყუთი, რომელსაც თითქმის ყოველთვის ბოლოვებ ვავსებ... ეს არის და ეს...

სანდრო ხუციშვილი

ორი ნოველა

შია

იქ სადაც, ალვის ხეები თავიანთი კენწეროებით, მთვარეს ნიკაპზე უღუტუნებენ, ხოლო ჩიტების გუნდი ქვივილით გაინაგრადებს მოყვითალო სხივების ფონზე, მთის მწვერვალზე, ვარსკვლავების გარემოცვაში გოგონას მონყენილი ყვითელი ჩრდილი მოჩანს, რომელსაც ხელის გული მწვანედ უელავს. ძალიან შორს არის, ამიტომ ყველაფრის კარგად გარჩევას ვერ ვახერხებ... ხანდახან თავს მოაბრუნებს და მომლოდინე, ცრემლიანი სახით გადმოიხედავს... მის ქვევით უზარმაზარო, ხახადაფრენილი გზობა მძიმედ სუნთქავს, მაგრამ იგი ამას აღწერს იმ ადგილზე...

გორის გადაღმა მუხის ხეს მიყუდებული მთვარეს ვესაუბრები. ჩანს, მოწყვლილია. მეჩვენება რომ მისი ყვითელი სახე ოდნავ გადაღვანდა და ამ ბაც სიყვითლემ რამდენიმე სასაღვლაოც გაირჩევა... ერთი წამში ზვეტი აუხიდავს და რაღაც ეჭვითაა დადგამის... მთვარე ბავშვის სახიანი კეთილშობილი მოხუცი მგონია, ამიტომ მისგან ვაგონილს ყოველთვის გულით დავატარებ, მეტიც ისე მიყვარს მთვარესთან საუბარი, გულის ერთი თარი პარკუტი სავანებებოდ მისი მოთხრობებისთვის მაქვს გამოყოფილი...

იმ დღეს, გამელვობა თუ არა, ცრემლებში ჩაბმული სვე და მოვიზავე და ქიქა ნაღვლის წვეთები ერთად მივითვით... მეტეს ვერაფერს მივაგენი სახლში... მეგრ ვიფიქრე ცოტას გავვიღო და ყველა ჩემს ტკივლს შამპანისით გავუმასპინძლდები-მეთქი... მოდა, ახლა აქ ვარ, მუხის კალთაში მოკეცილი და მთვარეს ვუჭებუნებ ქიქას...

...სწორედ იმ დღეს მომიყვია მთვარე ერთ ამბავს, რომელმაც უკედურესად ამოფრთხა... მას მეგრ იგი აღარ მინახავს... დამეს დღე შეერია, მთვარის ყვითელი მუქი კი გაიზზარა და გადნა...

...ერთხელ, არცთუ ისე დიდი ხნის წინათ, ორ არსებას ერთმანეთი შეუყვარდა. ბიჭს თუ ერცზე, გოგონას კი შია. შეზინდებდოდა თუ არა კლდის პირისკენ გაიქცეოდნენ ხოლმე და მანამდე უყურებდნენ მთვარეს, სანამ დილისკენ არ ჩათვლებოდათ. სახლში განსაკუთრებით შია ვერ ჩერდებოდა... თუ კი მეტილადა მას მიმყვებოდა ხოლმე...

ულამაზესი გოგონა იყო შია... შავგერმანი, რომლის თვალებიდანაც უსაზღვრო სამყარო იღლებოდა... ბევრი ლაპარაკი არ უყვარდა, ძირითადად რუშად იყო და ამ დღეშილში ქსოვდა თავის ოცნებას. ერთი ოცნება ჰქონდა მისა, უნდოდა მთვარეზე გაფრენილიყო, თუც თან ნაყვანა

და სამუდამოდ იქ დარჩენილიყვნენ — ყვითელ სხივებში... ერთხელ, თუს დაუძახა და კლდის პირას გაიქცნენ, ფეხებში ქიმზე გადმოკიდეს და ერთმანეთს ჩაეხუტნენ...

— თუ, მე მთვარეზე უნდა წავიდე, შენც ხო წამოხვალ? — თქვა მამა და თავის ლამაზი თმები მოფარა ბიჭს.

— კი, წამოვალ... — უპასუხა თუმ და მუბლზე აკოცა გოგოს...

შემოდგომის საღამო იყო... ხეებიდან ჩამოცვენილი, მკედარი ფოთლები სიკვდილის სიღამაზეს ფერებში ქარგადნენ... ორი არსება თავუქდამოვლევლი გარბოდა ვინრო ხევიანში, რომელიც ტყეს უფრთხედებდა. მერე ის გორაც გამოწნდებოდა მთვარე რომ შემოსკუპდებოდა ხოლმე... იქვე იყო კლდის ქიმიც. სარბილი-საგან გული ამოვარდნაზე ჰქონდათ თუს და მამას.

— პირველი მე წავალ... მერე მთვარეს ახედე და წამოსვლის შესახებ მიინებებს დაელოდე... — თქვა მამამ... ბიჭს არაფერი უპასუხია, შხოლოდ თავი დაუქნია თანხმობის ნიშნად.

— იქ დაგელოდები... — გააღრძოლა მამამ... — ჰო — სიტყვა გაუწყდა თუს და ჩაახველა... — მიყვარხარ, მამა... — ამოიღულულუდა ბოლოს და ხელით თმა გადაუწია გოგოს...

შოსდენილად გაიღმა მამამ და ტურებში აკოცა ბიჭს... მერე ხელები კისერზე ჩამოაოდა, სახეში შესცივინა და უთხრა:

— შე და შენ სრულიად ახალ სიყვარულს გამოვიგონებ... იქ დაგელოდები...

სულ რამდენიმე წამის შემდეგ წინ წაიწია მამა. ხეობას ჩახედდა, მაგრამ ვერაფერი გააჩნია. მის სიღრმეში დაგებულელი სიბუნდო მთვარესაც ჭრიდა თვალს... მაგრამ მამას არაფრის უნებოდა... უნდოდა, რაც შეიძლება მაღელ მისულიყო მთვარეზე, მერე ჩამომდგარიყო თუსთან ერთად და ფეხები გადმოეკიდა... ნუთის შემდეგ ქიმის პირას იდგა მამა... ოდნავ შესაწინევი ნიავი გვერდით ამოსდგომოდა და უნახესი გრძნობით ვარცხნიდა უშველებელ შავ თმებს. მამამ სახემოციანამა გამოსხედა თუს, მერე თვალები დახუჭა და გაფრინდა... თუც ილიმოდა, მანამ სანამ უზარამზარი ლოდების ხმამ არ აუფორიატა სულა... წინ წაიწია, მაგრამ მანაც ვერაფერი გააჩნია. თითქოს მთა ჩამოიქცია, ისეთი ხმა იყო, მაგრამ შორიდან მოისმოდა, ძალიან შორიდან. შეკრთა თუ და უკან გადაიხტა... ასეთი ხმა მას არასოდეს სმენოდა, მანამ სანამ მამასთან ერთად იყო... მე მგონი პირველად შეიცნო ხეობის სიღრმე. ნერვიულად გახედა მთვარეს და მიინებებს დაუწყურ ძებნა, მაგრამ ვერაფერი შეამჩნია... კი, მაგრამ როგორი უნდა ყოფილიყო იგი? დააინწყდა ამის შესახებ ეკითხა მამათვის... და რა უნდა ქანს ეხ-

ლა? წარმოუდგენელი სიძლიერის ემოცია გაუშინაურდა სულში... ნელ-ნელა მთელს მის არსებას მოედო მძიმე და მიზეზი, რომ სრულიად მარტო იყო უკუნეთ ლამებში... მამას ვაძახა, მაგრამ ხმა კელარ მანადერია... სასლში მოუნდა... უნდა დაბრუნდეს... "ხეალ ალბათ მიაც დაბრუნდება და ისეც ეგვარება იგი" — მერე რა, თუკი ახალ სიყვარულს ვერ გამოიგონებენ? — განა აქ, დედამინახე ვერ ახერხებენ ადამიანები უყვარდეთ ერთმანეთი? — ფიქრად და თუ და ექვინანი სახით მთავორება კენჭებს გორიდან ჩამომავალა...

მთვარემ ეს ამბავი რომ დაასრულა, ერთი პირობა გასუსული ვადეკენბდი თვალს მის სახეზე შეფენილ მწუხრს, მერე კი ყურადღება ორმა მანვანე შუქმა მომტაცა... ციციანათლები იყვნენ — შეყვარებული ციციანათლები, რომლებიც ყვეილზე შემომსხდარიყვნენ და ზურმუხტისფერ თამაშს თამაშობდნენ... მერე უცემ, ერთ-ერთი ციციანათლა ქრება და აღრისადაა... ეს უკვე დილისკენ ხდება, როდესაც მთვარის ყვირთელი შუქი ფერმკრთალდება და მის ადგილს ოპტიმისტი და კეკლუცი მზის შუქი იკავებს... დაბნეული, მარტო დარჩენილი ციციანათლაც გაუბედა-

კირა პაპინაშვილი

ვად იყურება, თითქოს რაღაც საშინელის ნინათგრძნობა აქვს... თითქოს, მასაც გაუფერულდა სინათლე... ფისფორი ისე ველარ ანათებს, როგორც წელან... მათ არსებობას ხომ მხოლოდ სიბნელები აქვს აზრი... ციციანათლა ყვეილის მონყდა და ულონოდ აფარფატდა ჰაერში... ზვალ, სულაც გათენდება, იგი კი სხვა ციციანათლებით, არასურთი გამოჩრეულ და საზოხლარ მწერად გადაიქცევა...

დაპარბული

დღეს დილით ადრე წამოვცა ლოკინიდან, რათა საქმეებისთვის მიეხედა. ჯერ კიდევ გუშინ დაანყო დღევანდელი დღის ეგემბები. იმედე ჰქონდა, რომ რაღაც მირც გამოვიფიოდა და ხალისიანად შეუდგა სამზადისს. გულმოდგინედ მოიზხადა დღის საუზნე. იკოდა, დღის განმავლობაში მეტს ველარ შეეამდა, ამიტომ სადილის ულუფაც ზედ მაიყოლა... მძიმედ გრანობდა თავს, სახლის კარები რომ გამოიხურა და საშახურის გზას დაადგა.

ნაწივმარი იყო, მაგრამ მზე უკვე საკმაოდ წამოსულიყო და დაქი-ქი შემორჩენილ გუბურებს ემუქრებოდა. ხალხი ჯერ ხალხად იყო ქუჩაში, კიოსკებში კი უკვე გამოყოფ-

ნათ გაზრთები ახალ-ახალი ამბებით. ავადმყოფი და დადარდიანებული ზეები ტრასის გასწვრივ ჩამწკრივებულ ოცენებზე და მონური ამტკბობების ეკუთვნის ჭუჭყს და ნავსა. ნაცრისფერი პროსპექტის კუთხეში კატის მობუზული კნუტი მათხოვრობდა და თავისი აუტანელი მდგომარეობის დასტურად კბილს კბილზე აცემებოდა... კაცმა გვერდით ჩააღარა და აღლაშქრებუ გახადებულ თაბში ობიანი ოცხოზობაა ჩაუფლო... ყოველ დღე ამ პროსპექტს გადიოდა ფეხით სანამ სამსახურამდე მიაღწევდა... ზღაღანიად დაიხედა მავაზე და საათის ისრების განლაგებამ შეაძფოთა... მიხედა ავგიანდებოდა, თავის დროზე მისკლის ვერ ასწრებდა და გალიზიანდა... ნაბიჯს აუქქარა და საკუთარ ინერციულ მოძრაობას აძვეა...

სამსახურში მორიგი საყვედური უთხროს, მანაც მეტად აღარ გამოვრდებოა, მოახსენა უფროსს... თავის ოთახში შევიდა და ჩაიწოუნა... ესაბოუნა... თითქოს ნაწიერ შებვა იგრძნო და საკუთარი ინერციული ნაბიჯებისგან გათავისუფლდა... მთელი ცხოვრება მოძრაობდა და ეს უკერძოდ სწორედ... რატომ არის აუცილებელი უწყვეტი მოძრაობა? ხომ შეიძლება სადმე შეჩერებ და შეისვენო... რატომ ამბობენ, რომ მოძრაობაშია სიცოცხლის არსი? იმიტომ უნდა ვიმოძრაოთ რომ დროში ჩავეტიოთ? მაგრამ მას რომ სძულს და ეჩიზლება საათის ნიწიცი და ყველაფერი მექანიციკტური?... რაც უფრო გადიოდა, სულ უფრო მეტს ფეკრებდა იმაზე, რომ მისი ცხოვრება საათის ციფერნალტს ემსგავსებოდა, თავად კი ერთ-ერთი ისარი იყო... აღბათ პატარა ისარი, დიდ ისარს რომ ასდევნებია უკრძომჭირლი მონასავით... სწორედ ეს და მსგავსი კითხვები დაუტრიალდა თავში, მაგრამ ამ დროს თათბირზე დაუძახეს... იქ კი წამოაყენეს, წრეში გაიწვიეს პატარა ბავშვები და ბოლო პერიოდში მის მიერ განხული საშუალო საფეხობიანად დაიწუნეს... უფროსი მექსარეულ და შემართებთი ლაპარაკობდა, რითაც თავის იფურაქულ უშირატისობას ამატებოდა...

სალამოს პრელუდია ხუთი საათის შემდეგ იწყებოდა მისთვის... მანამდე კი ცხრიდან ხუთამდე იყო... ცხრიდან ხუთამდე, ცხრიდან ხუთამდე — ნიწიკება და საათის ყველაზე მონარევი ისარი და სამინდველ მონოტონურ მელოდიას ამბობებდა ირგველი... ისევ იმავე პროსპექტს დაუყვავა... შეფიქრანებული და დაღლილი მოძრაობდა... უცებ, იგრძნო რომ მიმიკა მოუკვდა, სახის კანი ჩაიწუნებოდა და გუმბი ნაყილი უხარისხო ღლილი პერანგზე ჩაიწუნებოდა... "თეატრში გავიღო" — გაიფიქრა თავისთვის და აზრი მოიწონა... ისედაც დიდი ხანია აღარ ყოფილა იქ... გზის მეორე მხარეს მალაზშია გადვირბინა, რამდენიმე საჭირო ემოცია შეიძინა და თეატრისკენ მიმავალ გზას დაიკავა ფეხით... ადრე მოუკვდა მისვლა... გადამყვება შესულიყო, რადგან საღამოს პირი იყო და ციოდა უკვე... ფართო და გრძელ დერეფანს გაუყვა, მთავარ დარბაზშიც შევიდა და თათქმის სრულიად ცარიელ დარბაზში თავის ადგილს დაუწყო ძებნა... მალევე მიავიწო, მაგრამ მის ადგილზე ვიღაც მოხუცი ქალი მოკალათებულიყო და ფართად გაპილილ გაზეთს კითხულობდა... გაუკვირდა და ეწყინასავითი მისი ადგილი რატომ უნდა ყოფილიყო დაკავებული? თავიდან დააპირა ეუქება, რომ ეს მისი ნომერი იყო, მაგრამ მოერიდა, მით უმეტეს გვერდზე უამრავი თავისუფალი ადგილი იყო... "შერე აღბათ თვითონ ადგება"

— გაიფიქრა თავისთვის... ტელეუტკში ჩავიდა, ხოლო როცა ამოვიდა, დარბაზი ხალხით იყო გავსებული, შუქც უშაღ ჩარჩა... სინდრემი ვერაფერი ვეღარ ვგრანია, ამიტომ იქვე კიბეებზე ჩამოვხედა და ასე უყურა სექტელს, რომლის სახელწოდებაც იყო: "ცხოვრება მშვენიერია". შეტხარე აბოლიანმენტების ფონზე გალიზიანებულმა დატვივა დარბაზი... რალაც არ მოეწონა, ოღონდ სახელდობორა, არ იცოდა...

სახლში რომ მივიდა, მიხედა ტელევიზორი ჩართული დარჩენილი, მაგრამ ეხლა მისთვის არ ეცვალა, ისე მოიდა... დაღლილი მებრა შევაცოცა სამხარეულოში და მალევე იგახშემა... შომშლის გრძნობას რომ მოერია, ეხლად მიხედა, რომ ტელევიზორის ხმაური აღიზიანებდა... უნდა დავამოთურ, მაგრამ კავაიფიქრა... სავარძელში ჩავადა, ტვინი მოაღუნა, ძილისკენ გაიპარა, მაგრამ უცებ ბუნდოვანად ჩაესმა თავისი სახელი... კარგად მინც ვერ გამოვრეკვა... თითქოს მართლაც მის სახელს ახსენებდნენ ტელევიზორში... თავი გაიქინა გამოსაფხიზლებლად და სმენა დაძაბა... ნაღველიად მასზე იყო საუბარი... ნელ-ნელა გაეღებმინდა დაბუბებული და ნახევარდამშინარე ცნობიკებოდა... ტელეწამყვანი სწორედ მასზე საუბრობდა, ტექსტის შინაარსისთვის შეუფერებელი ტონით... ვითომ შემფთობები აცხადებდა, რომ ადამიანი დეკორაცია... ეს ადამიანი კი თავად იყო... მაგრამ როგორ? მიერ მის ფოტოსურათსაც აჩვენებდნენ და ისმოდა, როგორ კიოდა პოლიციის მანქანის სირენა მისთვის განკუთვნილი სიუექტიდან... კიდევ მეტი უფროდა გაეკო, კიდევ უფრო დაუყინებთი მიამტერდა ეკრანს, მაგრამ ახლა სხვა ამბავს ყვებოდნენ, მისთვის სრულიად უინტერესოს. ანერეგობა და, თუცა ვაკვირებვას მეტი ადგილი დაუკვირებოდა მის სახეზე... დაკარგული ადამიანი სწორედ თვითონ იყო... ეჭვის შეტანა შეუძლებელი შეიქნა... მაგრამ... იქნებ მოეყენება? იქნებ კარგად ვერ გაიგო? ვერაფერი აეხსნა... რამდენიმე ხანი ესე გახევებული იდგა ოთახის შუაგულში და ადგილიდან ვერ იძროდა. მერე კი აფორიატებული გაემართა სანოლი ოთახისკენ და აბსოლუტურ სიჩუმეში მის პირდაპირ კედელზე მიკრულ ჩრდილებს გააშტტრა თვალა... მომხდარის ახსნას შეედა და თუცა მალე მიხვდა, წარმოდგენა არ შექონდა ახლად, თუნდა დანეყო ფიქრი... ვერ ფიქრობდა, რადგან მიიღეს მის სულში მწკლარტე ემოცია გაედა ფეხვი... ხანდახან ადამიანს ვერ შესწევს მალა რალაც-რალაცების ახსნისა... მთელი ღამე ვერ მოსივინა. წროლედება, რამდენჯერმე წამოდგა კიდევ ლოკინიდან... თავი ასტკიედა... ვერაფრით დაიძინა, თუცა გათენებისას მთელი დღის დაღლილობამ თავისი ქნა, მიადებინა რომ ბარბიშე თავი და ესეც მიატკივა... დილთი სხეული ვერაფრით ასწია, მიხედა სამსახურში დაგავიანდა... ფაცხაფუცხითი წამობტა ლოკინიდან, მაგრამ უკვე შეუტლიდნე იყო... არაფერი შეუძლებია ისე გავარდა ვარკეთი... ქვერდიანი ამინდი იყო და მსხვილი ფანტელუები ბარბიშედა... თუმცა თოვლი მოდიოდა, მინახე ყველგან ბინძორი ქტაბი შედგებულყო... ანკარტე მთელი სამსახურის კარი და ის იყო დაგავიანობისთვის ბოდიში უნდა მოეხადე, რომ სიტყვა უფროსმა გაანფუტინა... მკავრი ტონის თანხლებით, მშვიდობიანად მოახსენა, რომ ამიერიდან სამსახურში აღარ მივსვლიბოდა.

მანაც უმაღლვე გაავაზენა ვეშაპის მხარეს, თუმცა სიმყარულმ შეაშინა მრისხანე ქმარი, უკან გაბარუნდა და შამანს უფრო ძლიერად ურტყა, ვიდრე ძველ ცოლებს, რომლებიც იმ დროს ერთმანეთის სითბოში ინვენენ და ქონის ყვითელ სიმზურველეს ინანილებდნენ.

გამოვიგნული აღამიანაი

ის მხარე, სადაც ყინულოვანი კუნძულები მდებარეობდა, იმ დრომდე იყო აკრძალული, სანამ სამი აღამიანი არ გაემგზავრა სანადიროდ

მათი ირმებზე. იქ კი იმდენი ცხოველი დახვდათ, პატარა იგლე ააშენეს და გადანყვიტეს, მცირე ხნით მაინც დარჩენილიყვენ თოვლის მხარეში. ხოლო როგორც კი ჩაეძინათ, ბოროტი სული ოუკუჟუკი, ხორცისმჭამელი, მათ ყინულოვან სამყოფელში შეჭრა კედლიდან. თითქოს ქალს გაედა; ორივე ხელში ფაზი ეჭირა... პირველივე კაცს თავს ნამოადგა და ისე ფრთხილად გამოსწოვა შიგნეულობა, მონადირე არც განძრეულა.

შეშფედი ორიც ასე სწრაფად დაეცარიელდა. და ოუკუჟუკი, დატვირთული ჭურჭლით ხელებში, უკან გაბრუნდა.

სამივე კაცი ისე დამაჩტადა, ცალი აიჭრნენ სახვე შთავარმდე და იქ შეჭრდნენ. ძღვეამოსილი მთვარის კაციც კი არავინ იყო მტაცებელი აესულის გვერდით. გამოშიგნული მონადირეები დედამიწაზე დააბრუნა ცოლების ხათრით, რომლებიც ალბათ საგულდაგულოდ დააბამდნენ ხის ლოკინებზე თავიანთი კაცებს, — ისე რომ ველარ შეძლებოდათ სხვაგან გაფრენა.

მთვარის კაცი

რა არ ვიღონე, შვილი რომ მყოლოდა?! შიშველი ტანით ვიძინებდი მთვარის შუქის მოსანუსხად. წყალს იმ დროს ვსვამდი, თუ სასვე მთვარე ზედამორზე ირეკლებოდა. მთვარის კაცი კი არშობილ ბაემუებს ლორივით თქველფდა. როცა მინაზე ეგებოდა სხვადასხვა ქალის გასანაყოფიერებლად,

მე არ მაქცევდა ყურადღებას. სანაგვიროდ, პატარა გოგო გააოცა ახალი ჩვილით, მერე ბებიას ჩამოუგდო ბავშვი საჩუქრად. სანამ ერთ დღესაც ჩემმა ქმარმა მთვარეს შამანი არ მოუგზავნა. ჩემი სახელიც დიხუბირა მისმა მეგზურმა. ჩვენი პატარა საუკეთესო შვილი იქნება დედამიწაზე, სხვადასხვა რამით გამოიჩეული, რადგან ამდენ ხანს ვგალოდინა.

ახლა კი, როცა დამაორსულა, ჩემი ქმარი ყოველ ღამით მაძლევს თავის თესლს ბავშვის საკვებად, სანამ ჩემშია. ხანდახან ნეუთი პენისზე რჩება, — მთვარისნაირად ქათქათა თეთრი, მარგალიტივით, როგორც ჩემი მრგვალი მუცელი.

ქალი ორი საშობი

ქალი, რომელსაც ორი საშო ჰქონდა, ყველანაირად ცდილობდა, რომ მეუღლისგან დაემალა თავისი ნაკლი. უძნელდებოდა, რადგანაც მისი ორივე საშო ხელისგულზე მდებარეობდა,

ნაცვლად ჩვეული ადგილისა. თავისი ქმრის განსაცვიფრებლად, ძუძუსთავებით ეხებოდა ხოლმე ასოზე, ხან კი უქნიდან აცდუნებდა.

ქალი შორიდან ჩამოსულა. იმ ადგილებზე, როგორც ნესი, არ საუბრობდა. ქმარს კი ეგონა, იქ მიიღო გასაოცარი სიყვარულის ამგვარი ცოდნა.

გახარებული ყოფილა კაცი, სანამ ნახავდა, როგორ წვეთავდა ცოლის შარდი მის თითებშორის, თითქოს დაღვრილი წყლის დაჭერას ცდილობდა შეშვით.

ნეტა არასდროს გაეგონა ის, რაც გაიგო, რომ მისი ცოლი — ახალგაზრდა, მაცდური ცოლი, სული ყოფილა. დრო აღარ ჰქონდა განცდებისთვის... —

თოვლის ქონმაში მარტობა შეაქვთ არჩილებს. და ამიტომაც კაიაკში დააბა ქალი და მოდრეივე ყინულზე შესვა, რომ მის სამყოფელს მოშორებოდა.

სთხოვა, დაბრუნდი, სადაც მკვდრების სამყარო არის. მაგრამ საბრალო მისი ცოლი, მკრთალი ჩრდილივით რომ ფართხალდებდა, ველარც ხმელეთზე ბრუნდებოდა, ველარც იმქვეყნად.

ვილაცას უთქვამს, დღემდე ისმის მისი ტირილი: "ვერ დამიბრუნებს ჩემი ქმარი, ვერ დამიბრუნებს!" თუმცა ვერ ხედება, თუ რა ძლიერ ნატრულობს ისიც

მის ტყუპ საშობებს და როგორ ცდილობს დაუშალოს თავის ახალ ცოლს, რადგან სოფელი პატარა და ქარიშხალში ყველა ჭირი სწრაფად ვრცელდება.

ასე ამბობენ, თითქოს ახალ ცოლს აიძულებს სახეში ურტყას, რომ მისი თბილი თითებიდან თრთოლვა შევიძინოს. და მერე მოსთქვამს მის უნაყოფო ხელისგულეში სახეჩარგული.

ნახევარკაცუნა

კაცს შეძლია თავის ნებით მოშორდეს ყველას, იხეტიალოს. და თუკი სახლის სივრცე ყოვლა, გოლითადაც გადაიტაცეს, ყუფები მხოლოდ ხალხით სავსე ადგილებში იდებენ ბინას, იარაღს თლიან და ხმარებისას, პატარა ხელებს მოუხერხებლად აფათურებენ. თურმე ნახევარკაცუნებიც კი არსებობენ, სრულყოფილი თავები რომ აქვთ და სრულყოფილი

ორგანოები,

თუმცა ხელ-ფეხი მხოლოდ ცალ-ცალი. დახტუნაობენ, დაეძებენ თავიანთ წყვილებს, დახტუნაობენ ისეთივე თანმიმდევრობით, თითქოს ზოლებად ლაგდებოდნენ უზარმაზარი ცხოველის ტყავზე.

გვიარი ღილა

ალბათ ძნელია შიმშილის დროს ბავშვის გაჩენა, და სასანაული იქნებოდა, თუკი ვინმე ერთხელ მაინც შეტლებდა აპას.

ჭინთვებისთვის ხომ ძალაა საჭირო, მუსხლების მტკიცედ დაჭერისთვის, ფეხების განზე განევისთვის?!

არც საკვები აქვს, შეიღს რომ აჭამოს, მითელი თევზების განმავლობაში ვერაფერს შეძლებს მათ გამოკვებას,

თურმე ქართუქში გახვეულა ის ადგილები, სადაც სურამზე ნადირობა შეეძლოთ ადრე. თავისი თავის გადასარჩენად ახალმოხილი

შეჭამა დედამ,

სუკველაფერი სწრაფად მომხდარა, ინსტინქტებზე ძლიერი იყო მისი შიმშილი. მაინც ძნელია ამიღო იგი, რადგანაც მკვდრების სამყოფელში არ გაემგზავრა თავისი ბავშვით.

მაგრამ უშეილო დედას თურმე დამბლა დაეცა, და სამუდამოდ გაყინული ისე ყოფილა, გვირგვინობდა, საკუთარ ხელს შეეცეოდა.

**ინგლისურიდან თარგმანა
ქაიო თუთხარიქია**

უცხოური ნოველა

ფრანსუა ვირო

**მხვანე
ციებ-ცხელა**

მწვანე ციებ-ცხელა სოლიუსს ორმოცდაათი წლისას შეეყარა. შეტევა თავიდან უმნიშვნელო იყო, ყურადღებაც არ მიუქცევია, მერე კი იფიქრა: „უკვე დროა, ვებრძვი...“ ავადმყოფობაც თანდათან მიეძალა, და ნადილს ფრანგული აკადემიის წევრობის ველარ იოკებდა.

ვიდრე სწეულბა თავს იჩენდა, იგი მხოლოდ მწერლობით იყო დაკავებული. მის თხზულებებს ძირითადად კარგად ლეუბოდნენ, თუმცა ინტელექტუალთა წრეებში ცოტა ცხვირს უზღუბდნენ. ცხადია, იგი არც პრუსტი იყო და არც კაფუკი, მაგრამ ამას არც იჩემებდა. უზარამო, კალამი უჭრიდა, იცვალა, როგორ მოეხიბრო ამბავი, რათა სასამოუნო ნასაკითხი ყოფილიყო; ვინა ბევრია ასეთი? მართალია, ახალგაზრდობაში სხვა ამბოცები ჰქონდა; დაეწერა წიგნი, რომელიც, როგორც რემბო იტყობა, სამყაროს შეეცვლიდა. მაგრამ ყოველთვის დგება დრო, როდესაც გონს მოეგები და ცმყოფილები იმით, რაც ხელგეწიფება. მითუმეტეს, თუ წიგნი ნარმატებაც ხდება წილად. სოლოუსმა კი იმდენს მიაღწია, რომ კიდევ შურათა მისი. თუმცა გრძნობდა, კიდევ რაღაც აკლდა, რაღაც აწვალდა. ნიტჯე რა? ანაზე პასუხი „ძველ სახლში“ ერთი ისეთის შესვლამ გასცა, რომელიც დიდს არაფერს წარმოადგენდა. „რატომ ის და შენ არა?“ ნახევრად ხუმრობით უთხრა ერთმა მეგობარმა, „შნეაზე საპოსი შენც ძალიან მოგიხიბობდა“.

ეს აზრი რომ აეკვიცა, ვერ თავსაც ვერ უტყდებოდა. იდეამ კი სულ უფრო და უფრო მოიცვა მისი არსება და ნელ-ნელა მიმართულება შეუცვალა მის ცხოვრებას. პირველი, რაც იღონა, ის იყო, რომ მოიაზრა მათი რაოდენობა, ვინც, საყარაოდო, მზარს დაუჭერდა მის კანდიდატურას. ორი თუ სამი აღმოაჩინა და გაეთვალა ნარუდგინა საკუთარი თავი, ცხადია, ცალ-ცალკე. კარგად კი მიიხედ, მაგრამ მაშინვე მიხვდა, რომ ერთის გამო, ისინი არ იყვნენ ე.წ. „დიდი ამომრჩეველები“, ისეთები, ამინდს რომ ქმნიან.

იყო დრო, აკადემიის წევრობის კანდიდატებზე მადამ ვერდიურენისა და გრაფინია გრეფიულის სალონებში ბჭობდნენ. მაგრამ ახლა სალონები აღარ არის. რა გზას დავაგვგო? სოლოუსმა სია შეადგინა და საქმეს შეუდგა. დაინყო იმით, რომ დააკმაყოფილა ერთი სოლიდური განუთის დიდი ხნის თხოვნა და თვეში თითო წერილს უგზავნიდა დასაბეჭდავად. თანაც, საოცრად დამთხვევია, რომ ამ სტატიათა უმრავლესობა რომელიმე აკადემიკოსის თხზულებას ეძღვნებოდა. სულ აშკარად, ცოტა არ იყოს და, თვალში საცემი იყო და ღიმილს იწვევდა. საავტორო, სოლოუსს წლის ბოლოსთვის ცხრა უღრმესად სამადლობელი წერილი ჰქონდა მიღებული. ახლა ამ ბატონებმა იციან მაინც მისი სახელი და თან რაღაც სასამოუნოსთან დაკავშირებით. არ არის ურიგო, მაგრამ ეს კიდევ არ კმარა, და სოლოუსს ახერხებს ვახშმად მიიწვიონ იმ სახლში, რომლის დასახლისს ვერაუც დიდ პატივად მიიჩნია, მარჯვნივ გვერდს უშეგვინებდეს ერთ-ერთი აკადემიკოსი, მარცხნივ კი რომელიმე ელენი, ან თუნდაც პირიქით. სოლოუსი კიდევ გამოესაუბრა იმ მომიზიდულ აკადემიკოსს, რომელმაც სიმპათიებიც კი გამოხატა, ახალგაზრდისადმი, როგორც მას მიმართა.

– მაგრამ ნუ ჩქარობ, ახალგაზრდო, მათარია, არ იჩქარო! როცა ჩვენი კარს ასე ახყვებიან, ამით მოგვაგონ-

ბენ, რომ სულაც არა ვართ უკვდავნი... ვიცი, გამოიჩინებ... ტეხუმი ბებერი ვარ, - გულმარცხვლად აღიარა მომხიბველემო მოხუცმა, - ვიცი, არაა საჭირო ამის შესხენება.

როცა დრო დადგება, დაუჭერს მხარს? შესაძლოა, თუ მანამდე ცოცხალი იქნა.

სამმა წელმა გაანელო. ამ ხნის მანძილზე სოლიუსი ახალ თხზულებას ქმნიდა. თან საჭირო ნაეცნობების წრეს აფართოვებდა. ერთ დღესაც მისმა ერთ-ერთმა სავარაუდო მხარდამჭერმა პითხა:

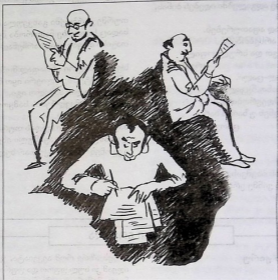
- დრიუონს რამე თუ მოუხერხებ?
  - დრიუონს? არაფერი. არც ვიცნობ. რატომ მეკითხებით?
  - იმიტომ, რომ თვალში არ მოსდისხარო, და უნდა იცოდეთ: ვინც დრიუონს არ სურს, ის აკადემიაში ვერც მოხვდება.
  - რა შემოიღია ვილონო?
  - არ ვიცი. მე გამიფრთხილებსხარო.
- სოლიუსი სასონარკეცილია. ამდენი შრომა, ძალისხმევა, იმედები... ამაოდ მოიძიებს შესხიერებაში, ცდილობს მოიგონოს, რა უნდა დაეშევა ვინც დრიუონსათვის. ადვსლაც, რომელიმე სტატიაში, შესაძლოა კლანჭი გაეკარო? არა, ასეთი წერილი არ უნდა იყოს, სხვა რაღაცა... იქნებ ყურში ჩაანევიეთეს, რომ ახალგაზრდაობაში ცოტათი მოუმნისტებისკენ ვიხრებოდი? უმცა, ბოლოს და ბოლოს, ისიც ხომ!..

აქეთ-იქით აწყდება, რჩევას ითხოვს, როგორ, საიდან მოუდგეს დრიუონს. ამასობაში ერთ-ერთმა უკვდავმა სული განუტევა და არჩენები დაინიშნა გაათავისუფლებული სა-

ვარძლის დასაკავებლად. სოლიუსი ყოველწინადაც. მერე გადმაცვიტა: „ვეცი. ან ახლა, ან არასდროს. კონკურენტები არ ჩინან სამომხი“. და ჩაერთო საქმეში, ანუ ოფიციალურად განაცხადა თავისი კანდიდატურის წარდგინების შესახებ

ვარძლის დასაკავებლად. სოლიუსი ყოველწინადაც. მერე გადმაცვიტა: „ვეცი. ან ახლა, ან არასდროს. კონკურენტები არ ჩინან სამომხი“. და ჩაერთო საქმეში, ანუ ოფიციალურად განაცხადა თავისი კანდიდატურის წარდგინების შესახებ ვაკანტურ ადგილზე და, ოპტიმიზმით აღსავსე, შეუდგა საჭირო ფორმულებს. მაგრამ ბოლო წუთს იგებს, რომ ყველასათვის მოულოდნელად გაჩნდა ახალი კანდიდატი, თანაც კარგი, საუკეთესო კანდიდატი.

- საიდან გამოტყვერ?
- ეკითხება სოლიუსი მეგობრებს.
- დრიუონის უბიდან, - ერთხმად უპასუხეს, - ხომ გეტუბნებოდნენ, არ იყავი მისთვის სასურველი კანდიდატურა. გაიგე, ცოტა უნდა მოგეცადა...
- მოეცადა!.. ამა სხვის რას აკეთებს სოლიუსი?! არაფერი; მას კვლავაც შეუძლია და მომავალში ისევ წარადგენს თავისი კანდიდატურას. განათუთ ზოლამ ორმოცდაცხრამეტი არ იწინა დამარცხება?

მხატვარი თამარ მინაშვილი

შენაე ციებ-ციხლება არ უწელდება, პირიქით. ის ხომ ასე ახლოს იყო მიზანთან!..

და ახლა, როგორც კი თავისი ქრონიკების წერას მიუდრუნდება, პირველსავე სტატიას შორის დრიუონის შეუძენის, სოტებს შეახამს ფრანგული კანზულსტიკაობის ღირსება და დიდებას.

ფრანგულიდან თარგმანა
ლია რუხაძე

ქრონიკა

აღმოსავლური კლუბმა „გულანმაროშ“ ერთი წლის იუბილე აღინიშნა. კულტურის ეს კერა, თბილისის ძველ უბანში, „ხარაფში“ გრამაშელის ქუჩაზე ირანულ-აღმოსავლური ხელოვნების თავყანისცემულმა დავით ჩხეიძემ დააარსა. იქვე შედგა ღონისძიებაც, რომლის ორგანიზატორიც ინდურ-ირანული ენების განყოფილების გამგე მიაი სახოკია. მანვე გახსნა საღამო და მადლობა გადაუხადა ირანის საელჩოს წარმომადგენლებს თანადგომისათვის. დასძინა, ეს კლუბი მნიშვნელოვან წვლილს შეიტანა აღმოსავლური, კერძოდ, ირანულ კულტურის პოპულარიზაციაში.

ირანის საელჩოს წარმომადგენელმა, დიპლომატმა კულტურის დარგზე ალია ხაზინა აღინიშნა: „შოთარული ვარ, რომ დღევანდელი შეხვედრა შედეგი, მაღლობა მინდა გადავიხადო მათ, ამ კლუბში რომ დაიდა და ეხიარებთან იმ კულტურას, რაც საუკუნეების წინათ შეუქმნია ჩვენს ხალხს. აქ ბვერი საინტერესო სალა-

შო გამართა, მათ შორის „ნოურიუზი“ - მუხეი ახალი წელი, რომელსაც ტრადიციულად 21 მარტს აღნიშნავენ. ახლაან კი მე-ვტყევი, ამ კავშირ ირანულ კერძებსაც შემოვკავებუნენ, რაც დიდად სასიამოვნოა.

ალია ხაზინის თხოვნით ქალბატონმა მაია სახოკიამ ნაიკოთხა ნიმუშები სპარსტული პოეზიიდან. მათ შორის სუფის ლექსი, რომელიც სუფისტური ექსტაზის პროცესს აღბეჭდავს და იკითხება ტრიალი. ლექსები ნაიკოთხეს აგრეთვე უბიარ დუდაცივის ქვერემა ალა დუდაციამ და სტუდენტებმა.

კლუბ „გულანმაროშ“ საზეიმო დღე ირანის ისლამური სახელმწიფოს ელჩმა მუსტაფა დამეროღლუმაც გაიხარა. მან მადლობა გადაუხადა კლუბის დამაარსებლებს, საღამოს ორგანიზატორებს და წარმატება უსურვა. ღონისძიების სტუმრებს გულუბრედ უმასპინძლეს სპარსული კერძებითა და სხვადასხვა ნუგბარით.

ჯერ კიდევ 1946 წელს ტორსტენ იონსონი, სტოკ-ჰოლმის უმსხვილესი გაზეთის („დაგენს ნიუპეტერ“) კორესპონდენტი ნიუ-იორკში, მთარგმნელი ფოლკნერისა, საყვარელ ავტორს დარწმუნებით უწინასწარმეტყველებდა ნობელის პრემიას უახლოეს მომავალში. ასეთი მითქმა-მოთქმა მართლაც არსებობდა და განსაკუთრებით გავრცელდა სამი წლის შემდეგ, როდესაც ფოლკნერის სახელი შეიტანეს უმთავრესი კანდიდატა სიაში (უინსტონ ჩერჩილთან და პერ ლაგერკვისტთან ერთად). მაგრამ შედეგის აკადემიამ ვერ გამოიტანა ერთსულოვანი ვერდიქტი, რასაც კატაგორიულად მოითხოვდა ნობელის კომიტეტის წესდება, და პრემია იმ წელს არავისთვის მიუნიჭებიათ.

დადგა 1950 წელი, რომელიც ილბლიანი გამოდგა ფოლკნერისათვის.

შემოდგომის ერთ მშვენიერ დღეს მის სახლში დღლიადრიან გაისმა ტელეფონის ზარი. რედა სვენ ამანი, ზემოსხენეული შედეური გაზეთის ახალი კორესპონდენტი. მან ამცნო დიდებულ ამერიკელ მწერარს, რომ სტოკჰოლმში ელოდებოდა ლაურეატის დიპლომს და ჯილდო - 30 ათასი დოლარი (ეს თანხა იმხანად ოცჯერ მანც აღმეტებოდა დღევანდელ ოცდაათი ათასს).

ნობელის კომიტეტი იუნცებოდა, რომ უილიამ ფოლკნერს პრემია მიენიჭა „თვალსაჩინო და ორიგინალური წვლილისთვის თანამედროვე ამერიკული რომანის განვითარებაში“.

ცნობისმოყვარე საზოგადოებას უზომოდ აინტერესებდა, თუ როგორ მიიღო ეს სასიხარულო ამბავი თავისი ფლეგმატური ბუნებით გამოჩრქეულმა მწერალმა. ზოგი ამბობდა, აქეზარ ფურნალისტიკაგან თავის სახსენლად აიღო და სანადიროდ წავიდა; სხვები იცინოდნენ: დაიარება ოქსფორდის ქუჩებში და წამდაუნუმ იმორებით, ვერ დამიჯერებიათ. ასეთი შორიც დატრიალდა - არავითარი ინტერესი არ გამოუჩენიათ. ამასობაში პრესამ აიტაცა სენსაციური ტექსტი (ალამა უწყის, როგორ მოიპოვეს) - თითქოსდა ფოლკნერმა სიტყვასიტყვით განაცხადა შემდეგი: „ეს პრემია, თავისი დარბე, უბოძეს სინკლერ ლუისის და პერლ ბაკს, მაგრამ მზედეგლობიდან გამოჩრიათ დრამატიკი და შერეულად ახდერსონი. მე ამათთან დარწმუნა მერჩივია“.

თავისუფრადაც გამოუმარუნენ. ვაზეთ „ნიუ-იორკ ტაიმსში“ შავით თეთრზე დაიბეჭდა: ნობელის კომიტეტს ემგებ უფრო ღირსეული ავტორი ეპოვა ამერიკაშიო.

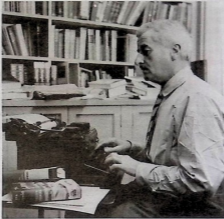
და აი, რატომ: „ფოლკნერისეულ ვეფერსონში, მისისიპის შტატი, შეასაძლო გავრცელებული არის სისხლის ღირვევა და ძალა-

ფოლკნერი და ნობელი

დობა, მაგრამ შეერთებული შტატების დანარჩენ ნაწილზე ამას ვერ იტყვი“.

ესეც თქვენი ვაი-პატრონიტში! რაც უნდა ხეხო ქვიშითა... შემთხვევითი როდია, რომ სწორედ ამერიკაში დაიბადა ფრთოსანი გამოთქმა ფრნალისტიკაზე - ესაა მორე უძველესი პროფესიაო.

ნობელის კომიტეტის მსჯავრის ოფიციალური გამოცხადებიდან ერთი კვირა იყო გასული, როდესაც ფოლკნერმა შედეური გაზეთის ნიუ-იორკის ბუროში გაგზავნა ასეთი მინარისი წერილი: „ძვირფასო პატრონი ამან... ..მაცნობა რა აკადემიის მიმადწყვეტილება, მდივანმა მიმინია სტოკჰოლმში პრემიის გადაცემის ცერემონიაზე, მე ვუბასუბე, ამას ვერ გაუაკეთებ-მეთქი... ..აი, რა მინდა დაეუმეტო ადრეთქულს. მე ვთაუბ, რომ პრემია მე როდი მომანიჭეს, არამედ - ჩემს წინგებს, როგორც გვირგვინი ოცდაათწლიან წვალბეთა და ადამიანური სულის გარჯისა, რომელიც მისინრაფოდა, რომ შევექმნა ჯერ არარსებული, აემალღებინა ან ეგვბ დაეშვიღებინა ანდა სულად გავერთო ადამიანი. ყოველდღე ამან ოცდაათი წელია ვარ და, ალბათ, არცთუ ბევრი წყალი დარჩენილა ჭამი. ის კი, რაც დარჩა ოცდაათი წლის გაღლის შემდეგ, ექვტობ რომ ღირსი იყოს მისისიპის შტატიდან შედეუთში ტრანსპორტირებისა; ასევე, მე მგონი, ნაშთი ჩემი არ იმსახურებს იმას, რომ პრემია დავასარჯო. ამგვარად ვვარუდობ, რომ მისი ფულადი ნაწილი ისე გამოვიყენო, როგორც შეესაბამება ამ უმადლესი ჯილდოს მიზანსა და დანიშნულებას“.

უილიამ ფოლკნერი

თი წელინადი წამართვა. ამგვამოდ ორმოცდაათი წლისა ვარ და, ალბათ, არცთუ ბევრი წყალი დარჩენილა ჭამი. ის კი, რაც დარჩა ოცდაათი წლის გაღლის შემდეგ, ექვტობ რომ ღირსი იყოს მისისიპის შტატიდან შედეუთში ტრანსპორტირებისა; ასევე, მე მგონი, ნაშთი ჩემი არ იმსახურებს იმას, რომ პრემია დავასარჯო. ამგვარად ვვარუდობ, რომ მისი ფულადი ნაწილი ისე გამოვიყენო, როგორც შეესაბამება ამ უმადლესი ჯილდოს მიზანსა და დანიშნულებას“.

თქვენ თავად გადაწყვიტეთ, გამოაქვეყნოთ ეს ტექსტი თუ არა. მხოლოდ გთხოვთ, რომ შეუთანხმოთ აკადემიას. კიდევ ერთხელ მოგასვენებთ მაღალბას კეთილგანწყობისა და თანადომობისათვის. გულწრფელად თქვენი - უილიამ ფოლკნერი“.

არ აპირებდა დასწრებისა დაჯილდოების ცერემონიაზე (არ უყვარდა ცერემონიები), მაგრამ ახლობლები ჩააცვიდნენ და გაფრინდა სტოკჰოლმს, სადაც ისეთი სამადლობელი სიტყვა წარმოთქვა, როგორც ეკადრებოდა.

ფოლკნერმა თავისი ნობელის პრემიით დააარსა სტიპენდია ქალაქ ოქსფორდის მუსიკალური სკოლის მოსწავლეუთათვის.

ანუცოლად ჰყვებოდნენ, რომ ლაურეატის მედალი დაკარგა სტოკჰოლმში ამშ ელრის რეზიდენციაში (შევიფინებულმა?). საბედნიეროდ, შევიკარმა მორე დღესეუ იპოვა პაპლის ქოთანში და პატრონს მალულად ჩააბარაო.

თქვენ უჩვეულოდ მოიხიზლავით

სამბოთა არტივებში შემო-
ნახულ უამრავ უნიკალურ და
მართლაც რომ ფასიანდებელ
მასალებს შორის ერთ კურო-
ზულ და, იმადროულად, გულსმომკვლელ დოკუმენტს ნა-
წყდნენ. თავისი ნონია იგი, რა თქმა უნდა, ვერ გაუტოვდება
მილორობითი საქაღალდეებს, რომელთაც ამჟამინდის უმჯაც-
რესი და მიმისმომკვრელი წარება, "ინახებოდა სახარბა-
რში", მაგრამ ამ ფარატინა ქაღალდაც თავისი ნაწილი შე-
აქვს გარდასულ ეპოქა ისტორიაში.

მარინა ცვეტაევის პანსკონტლა განცხადება, წენამდე რომ
მოუღწევია, მგებ გაცილებით მჭიდროტყველ სხუთად წარმო-
გდგეს გიგანტური ქვეყნის მუნიბა-წერევათა შესასწავლად, იფ-
რე ათასფურცლიანი გამოკვლევა და სახელმძღვანელოები.

განცხადება დაწერილია საკავშირო ლიტერონის გამჭო-
ვის სახელზე. ტექსტი უაღრესად ლაკონიკი და ნაყოლი:
„გთხოვთ, მიმლოთ ქურქლის მრეცხავად ლტფონდის სასა-
დილოში“. ხელს აწერს მარინა ცვეტაევა. განცხადებას თარი-
კვებამ თავი ჩამოიხრჩო.

ძალზე საცქოა, რომ ამ განცხადებას და პოეტის ტრაგი-
კულ დასასრულს შორის უშუალო კავშირი არსებობდეს. ლტ-
ფონდის სასადლო ვერ არც იყო გახსნილი და იქ მიმავრებული
სამბოთა მწრალთა კავშირის წერებების დაპურება მაინც იქნა
დაწყებული, როდესაც ცვეტაევა უკვე აღარ იყო ამქვეყნიად.

მიზარიათი ყოფინასა ამბობდა: „ჩემი ცხოვრება... ნეტა-
ვი რა მინახავს ცხოვრებაში წარცხისა და საწარცხის გარდა“.

ეს მწარე მეტაფორა სიტყვასიტყვით შესისამადა ხორცს,
დადებითი რეზოლუციის დადება რომ მოესწროთ მრეცხობას
მონადირეული პოეტ-ქალს განცხადებაზე.

ცხოვრების დასაწყისი ეს რაოდენ მიმოხვედელი და ნებიერი
იყო! მანა - მოსკოვის უნივერსიტეტის პროფესორი და რუმინ-
ცივის მუზეუმის დირექტორი, დედა - ნიჭიერი ჰაინისტი. თავად
მარინა ვუნდერკინდად იყო დაბადებული. ექვსი წლისა უკვე
თუზხადა ლექსები და არა მარტო რუსულად, არამედ - ფრან-
გულ და გერმანულ ენებზეც. თერამიტე წლისამ გამოსცა ლექ-
სების კრებული, რომელიც არ ჩამოშორდა პოეტურ კშონილებათა
ზღაპრს და ვალერი ბროუსოვის რეცენზიაც უ დაიშქნა.

ასე აღიარა დაწერილი ჩემი ლექსები, რომ არც ვიციყო, თუ
ვარ პოეტი, გავმოფრქვეულან მხეფებივით მადრეაწინდან, ნა-
პერნაპლითი მუშმუნდინად აღეცხებულან და ჰიბკებივით შეცვე-

ნილან საკურობედელში, სადაც
ძილია და საკმეველი, სიყმანი-
სება და სიკედელზე გამოჭე-
მული - ნაუკითხავი ჩემი
ლექსები! დახვების მტკერში მიმოფანტული (სადაც არავის
უყვია და არც იყიოს). ჩემი მუშაობის, მერფასა ლენის და-
რად დროგადილთ, ბოლოს და ბოლოს დადგება ვერი“.

ნიანაგონობამ თუ ნინასწარმეტყველებამ არ უღალატა.
გასული საუკუნის ოციანი წლები (როდესაც ცვეტაევა ემი-
გრაციაში იმყოფებოდა) პოეზიის საღამოებზე შორის პასტერნა-
კი აცხადებდა ხოლმე: „ახლა კი სჯობს ნავიკითხობდე მღელ-
რუსი პოეტის მარინა ცვეტაევის ლექსები! სინდისს გეფიცებით,
თქვენ უჩვეულოდ მოიხიზლებით - გაცილებით მეტად, ვიდრე
ჩემი ლექსებისგან. ცვეტაევის ლექსები იმშლას სინარულს მინი-
ჭებენ, რომ ამ ძამობის ვიფუნჯი; არ შემოიძლია, არ მამქეს უფლ-
ება მიგრემალო ისინი. მე უნდა საზოგადოებრივი ჩემი სხიარული“.

ერთი მემუარისტის მოგონებით, ცვეტაევის მეტყველება
ასილებით ნადავად მისსავე ლექსებს. თითქოს სიერეს ტიპი მიფი-
ნავდა მონოლოგი. სიტყვები ვერ ენუიადნენ აზრებს, ერთ ფრა-
ზას არ ამთავრებდა და მერევე გადგებებოდა. აღბათ ვიქ-
ნავდა, ყველაფერი ფთვრი და თავის თავს ვაგონებდად აწე-
ვეტინებდა სათქმელს. ჩქარობდა, ხშირად მხოლოდ მინიშნებას
იშვებდა და თვლიდა, რომ ნახვრად თქმული ფრაზითაც ყვე-
ლაფერს გაიგებ, რომ მენ მბოლიანდ უკვე მის ხელთა ხარ, მის
ლოცვის ეზორჩებელი, კვალადვე მისდევ, არ შეიძლება ჩა-
მორჩე, ვერ გახედვარ ჩამორჩენას და მის გრავალსებზე ფრწას
მიპყვები. აზრების, გრწობათა, ფანტაზიებისა და ასოციაცია-
თა მორველი ვითრეს. ის ერთდროულად გუმინდელშია იყო და
დევეანდელშიც, ტარუანშიც და კართავენშიც.

ამ ძალზე სიანტერესო დასასათქმებს, გასაღებდა რომ გამო-
აღებოდა ცვეტაევის უროლები ლექსების ამბობის, მემუარისტი
ში მოულოდნელი დასკენით ამთავრებს; და იმავ დროს ეს იყო
ჩვეულებრივად უბედური ქალი, ქანცანყვეტილი და დაბეჭა-
ბული თავისი განუშორებელი ვარსითა და მწარე ხეველით.

იმავ მემუარისტის სიტყვით, მას არასოდეს შეხვედარი ქალი,
ვისთვისაც ვერცხვდი სულერი იყო, თუ რაგორ შთაბეჭდილებას
მოხდენდა სხებზე ის არ მისდევდა ქალურ პრინციპებს და უწყო-
ნარ ბრიყებს; იფიერებდი, სარკმტი ერთხელაც არ ჩაუხედავსო.

მარინა ცვეტაევის ძალდაუტანებელი ორგინალიზა, თავ-
ნენობა პოეზიასა და ცხოვრებაში მითქმა-მოთქმის საგნად
იყო ქცეული.

ქრონიკა

ნიგინს მალხაზიაში „Prosspero Books“ გაიმართა ნიკოლოზ
ჩხოტუას „მარადიულის“ წარდგინება. ეს ნიგინ პირველად
ინგლისურ ენაზე ამერიკაში (სანტა-ბარბარაში) გამოცემა 1949
წელს („Timless“). 2007 წელს მას ლინდონში, ქვიფ-თაინის ერთ
ბუტიკისტურ მალხაზიაში, წააწყდა საქართველოს დიდი მგობარი
პოეტი ნიგინსი, რომელმაც ხელმოწერე გამოსცა ეს ნიგინ
ინგლისში და ტრანზის ნაწილი საქართველოშიც ჩამოიტანა.
ქართულად თარგმნის ირაკლი თოფურიაშ და კახა ეჯამბურიაშ,
დასტკამა ბაკურ სულაკაურიის გამოცემლობაში.

წარდგინებას დაესწრო ავტორის შვილი მალევა (ჩარლზ)
ჩხოტუა, რომელიც საგანგებოდ ჩამოვიდა ესპანეთიდან. ნიგ-
ინს ისტორიაზე ისაუბრა ხელმოწერე გამოცემისა და ნინასიტყ-
ვაობის ავტორის პოეტრ ნელსონში. მალევა ჩხოტუამ შეკრებულ
საზოგადოებას მოკლედ მოუთხრო მამამისის უაღრესად საინ-
ტერესო და მრავალფეროვანი ცხოვრების შესახებ. გაიხსენა
ისიც, როგორ დაუმარა მამამ, რომ მისი ნემჭი საქართველოში

დაეკრძალათ, თუმცა ამის იმედი დიდად არ შეონდა (რადგან
1984 წელი იდგა) და იქვე დაუმბადა, თუ ამის ნებართვას ვერ
მოიპოვებთ, ჩემი გული მაინც ჩაიტყვიათ ფრულად და
საქართველოს ნინას მიაბარებო. ასე დაბრუნდა 1986 წელს
გარდაცვლილი ნიკოლოზ ჩხოტუას გული საქართველოში, მისი
ნიგინს პირველი პუბლიკაციები უზსხად ნინასიარ საუკუნის
შედეგი ეს ქართულმა მითხვებლმა მამა „მარადიულიც“
იხილა.

ნიგინს წარდგინება დასრულდა მთარგმნელის ირაკლი
თოფურიაის გამოსვლით, რომელმაც მოკლედ უამბო საზოგადოე-
ბას, როგორ ვანიდა ამ ნიგინს თარგმნისა და ქართულ ენაზე
გამოცემის იდეა, შემდეგ კი საზოგადოებას შესთავაზა საგანგე-
ბოდ ამ დღისთვის ჩამოსხმული საქუთარი წარმოების ლიწო-
„მარადიული“ [ტექსტზე რომინდინად ამოთვლებული შესანისავი
სიტყვებით]. სწორედ ამ ღვინით შეისება სამშობლოში ნიკოლოზ
ჩხოტუას დაბრუნების სადღეგრძელო.

ეს სეპტიანი, ნათელი წიგნი

თუკი მოარული გამოთქმა – „ნიგნი ადამიანი“ – სწორია, ნინო ჩხიკვიშვილი უცნაურად ჰგავს თავის წიგნს – დახვეწილი სისხადავით (სულიერების უპირატესი ნიშნატი რომაა), და პირიქით, ნიგნი უცნაურად ჰგავს ავტორს.

სათაური გასაღები – ამ წიგნში არავინ თამაშობს – არც ავტორი, არც პერსონაჟები (მიუხედავად იმისა, რომ უკანასკნელთა პროფესიაც კია თამაში – ისინი რეჟისორები და მსახიობები არიან).

ნინო ჩხიკვიშვილი ნიჭიერი ადამიანის კრძალვით მივახლება ქართული სცენის კორიფეებს, რათა, სენსაციასდახარბებულ ჟურნალისტთაგან განსხვავებით, რჩეულთა ბიოგრაფიების სკაბრეზული პასაჟები კი არ ამოქექოს, არამედ გულისგულს, არსს სწვდეს.

არსის წედობა თავისთავად გულისხმობს კრძალვას. მოკრძალება თავისივე წიგნის პერსონაჟებისადმი გამოარჩევს ავტორს, ისევე, როგორც პერსონაჟებს – საკუთარი „დანიშნულებისა და საღმრთო ვალისადმი“.

მთხრობელი უწინარდება ტექსტში და წიგნის ნატიფი მხატვრული ქოჩილი მშრალი, მოსაწყენი ინტერვიუს ნატიფი დოკუმალ, მთრთლარე არსად აღიქმება. „ნის ავტორი თვითონვეა სულით პოეტი, სის, რჩეულთა სულის რომელ სიმს შეეხოს ნაძალვით, რათა შემდეგ, უკვე სხვათათვის თქვას, დიდებულ ადამიანთა სულის ვიბრაცია უნაზეს მელოდიად ჩამოიღვაროს.“

ამ უფაქიზესი წიგნის ყოველი ეპიზოდი უაღრესად მნიშვნელოვანია და ფასეული, მაგრამ ყურადღებას ჩემთვის განასკოტრებით საგულისხმოზე შევაჩერებ, მითუმეტეს, რომ პასაჟი უზუსტესად ირეკლავს აფხაზეთის ტრაგედიის ფარულ მიზეზებს.

მარჯანიშვილის თეატრს სოხუმის სცენაზე „ჰაკი აძბას“ წარმოდგენა აუკრძალეს. თემურ ჩხეიძე იგონებს აფხაზეთის კულტურის მინისტრის გამოაგონებულ განმარტებას: „ჰაკი აძბას რომ ისეთივე მაღალი მსახიობი თამაშობდეს, როგორც მელვინეფთუხესია (უჯუშ ემბა), მაშინ კიდევ შეიძლებოდაო.“ რატომ-მეთქი, რომ ვკითხე, მომიგო, იმიტომ, რომ უჯუშ ემბა ქართველია, ჰაკი აფხაზია და დაბალიაო,“ – იგონებს რეჟისორი.

პასაჟი არსებით დეტალს იმარხავს – თავის უმაღლეს არისტოკრატიას უბირო ჩინოვნიკი ქართულად რაცხს და განასხვავებს და განაკურძოებს „აფხაზი გლეხობისაგან“. კულტურის მინისტრს, თავისდაუნებურად, არსებითი დახსენება – აფხაზეთის არისტოკრატები (შერვაშიძეები, ანჩაბაძეები, ემხვარები, მაანები...) სწორედ ქართველნი იყვნენ და სხვა არისტოკრატია აფხაზეთს არც არასდროს ჰყოლია.

წიგნში უკომენტაროდ ცნაურდება, რომ „ჰაკი აძბასა“ და „ჯაყოს ხიზნებზე“ იმაზე ნაკლები მასყურებელი დადიოდა, ვიდრე მსახიობი იდგა სცენაზე.

ნინო ჩხიკვიშვილის სვედინი, ნათელი წიგნი დასტურია ტკივილანი ცოდნის ამგვარ წიგნებს რომ ვკითხულობდეთ, ქეშმარტი მწერლებსა და რეჟისორებს ყურს (გულისყურს!) მივაპრობდეთ, არც კილვას კრეისერი იდგებოდა შერვაშიძეთა და ემხვართა ქალაქში და არც ჯაყო იბოგინებდა ხევისთავთა ნაფუძარზე...

ლბათ
იხედებოდ აბ
ოდ მინიმუმებს
ურაზითაც გვე
თბა ხარ, მის
ა ჩა-

საბა ორკველადე „აღმოსავლური ქალაქი“ 98x100სმ

სურათი ირეკება